781.6195911
ด 225 พ
ฉ.3

พิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ : กรณีศึกษาคนตรีและพิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ

25 เม.ย. 2544

ปริญญานิพนธ์
ของ
ดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์

ท 126234

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกมานุษยดุริยางควิทยา
มีนาคม 2544

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
*149578

พิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ : กรณีศึกษาคนตรีและพิธีรำเจ้าพ่อ

บทคัดย่อ

ของ

ดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกมานุษยดุริยางควิทยา
มีนาคม 2544

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเรื่องพิธีการรำเจ้าพ่อของชาวมอญในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พิธีการรำเจ้าพ่อนี้เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเรื่องโชคลาง ซึ่งเกิดขึ้นมาเป็นเวลานานโดยวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติที่มาของพิธีรำเจ้าและเพื่อรวบรวมและบันทึกโน้ตที่ใช้ในพิธีรำเจ้าพ่อ

การศึกษาข้อมูลในครั้งนี้เป็นการศึกษาทางมานุษยดุริยางควิทยาโดยมีวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

1. การเก็บข้อมูลภาคสนาม
   - โดยการสัมภาษณ์
   - บันทึกด้วยแถบบันทึกเสียงและบันทึกด้วยแถบภาพ
2. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร
   - จากเอกสารงานวิจัยต่างๆ
   - จากตำราและพงศาวดาร

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์โดยการพรรณาวิเคราะห์จากข้อมูลภาคสนามและเอกสารต่างมาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า

1. พิธีการรำเจ้าพ่อมีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษชาวมอญที่ได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย และได้นำเอาเจ้าพ่อซึ่งถือกันว่าเป็นสิ่งสักการะสูงสุดของชาวมอญมาด้วย และจะมีการบวงสรวงกันในเดือน 5 ก่อนวันแรม 15 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี พิธีกรรมนี้จะเป็นการคารวะเทพเจ้าโดยการสมมุติให้ผู้อาวุโสของชุมชนนั้นเป็นตัวแทนเทพเจ้าและร่ายรำพร้อมกับเครื่องสักการะและมีอุปกรณ์ต่างๆที่เป็นสัญลักษณ์ แทนอาชีพเช่นกระสวย แทนการทอผ้า ใบไม้แทนการเกษตร ดาบแทนการต่อสู้เพื่อเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว
2. บทเพลงที่ใช้มี 5 เพลง
   2.1 เพลงปะละห์
   2.2 เพลงใบไม้ (อะละซ๊อต)
   2.3 เพลงรำดาบ(อินแสร้ง)
   2.4 เพลงนกขมิ้น(อะโก้น)
   2.5 เพลงหะวาย

แต่ละเพลงจะมีทำนองซ้ำๆมีการใช้หะหลับเพื่อให้จังหวะในการรำ วิธีการบรรเลงฆ้องมอญจะใช้มือแบบมอญ

A CASE STUDY OF MON MUSIC AND RUM CHAOPHOOR CEREMONY OF MON

AN ABSTRACT

BY

DUANGRAT SUPPRADIT

Presented in partial fulfillment of the requirements for the

Master of Arts degree in Ethnomusicology

At Srinakarinwirot University

March 2001

This research is to study Rum Chaophoor ceremony The research is to study the Rum Chaophoor ceremony as a believe on fate of Mon people in Prapradang district Samutprakran province. The study aims to explain the process and the components of the ceremony and to analyze the music played through the ceremony. The data were obtained by observation and recording. The music were trancribed to western notation system. The discriptive analysis was employed.

The results of study are as following ;

1. The Rum Chaophoor has been transmitted from their ancestor to the youger generations in Thailand. " Chaophoor " is regarded as their highest respectful spirit. The ceremony is annually held on the second half of the 5 th luner month. The most senior people is the medium of Chaophoor and conducted the ceremony with a number sacrificial offering. and tools to represent their professions.
2. There are 5 songs played through the ceremony which are; Pala , A – la - chot , I n - sang , A – gont , and Ha – wai . Those songs were played by Mon ensemble with specific Mon style technic. The songs are common in melody and rhythmic pattern. While Ha – Lab is used for dancing.

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกมานุษยดุริยางควิทยา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

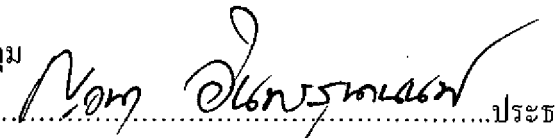

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ กาญจนา อินทรสุนานนท์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ มานพ วิสุทธิแพทย์)

คณะกรรมการสอบ

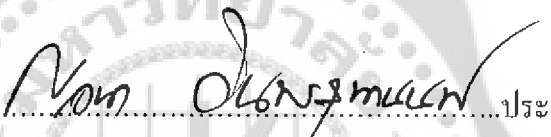

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ กาญจนา อินทรสุนานนท์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ มานพ วิสุทธิแพทย์)

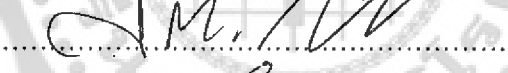

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประทีป เค้ารัตนอารีย์)

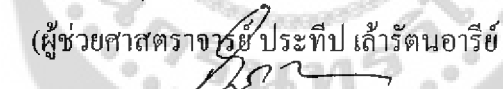

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ถนอมศรี แสงทอง)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ไว้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกมานุษยดุริยางควิทยา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

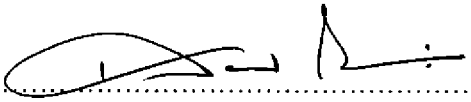

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ ๑ เดือน มีนาคม พ.ศ 2544

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยการให้ความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณซึ่งให้ความเมตตา คอยให้คำปรึกษาและให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ อันเป็นกำลังแรงใจที่ทำให้ผู้วิจัยมีพลังที่จะทำปริญญานิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการปริญญานิพนธ์ซึ่งประกอบไปด้วยรองศาสตราจารย์ กาญจนา อินทรสุนานนท์ รองศาสตราจารย์ มานพ วิสุทธิแพทย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประทีป เล้ารัตนอารีย์ อาจารย์ ถนอมศรี แสงทอง อาจารย์สุรศักดิ์ จำนงสาร อาจารย์ฐิระพล น้อยนิตย์ และคณาจารย์ทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษาและนำความรู้ต่างๆอันเป็นแนวทางในการศึกษาเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ อาจารย์ สุดจิตต์ วงษ์เทศ อาจารย์ฉวีวรรณ ควรแสวง คุณวิเชียร นาวาดิษฐ์ คุณพีระ กาบแก้ว คุณบรรเลง ชิตท้วม คุณภานุวัฒน์ ไม้ทองงาม คุณสุทัศน์ แก้วกระหนก ที่ได้ให้ความรู้เรื่องราววัฒนธรรมประเพณีต่างๆของชาวมอญแนะนำแหล่งศึกษาค้นคว้าทั้งด้านวัฒนธรรมและวิธีการทางดนตรี ซึ่งเป็นข้อมูลที่ดีในการศึกษาค้นคว้า

ขอขอบคุณท่านผู้บริหารและเพื่อนครูโรงเรียนวัดบางนานอกที่ให้กำลังใจ และคอยช่วยเหลือเสมอมา

กราบขอบพระคุณ จ่าเอกวิรัตน์ คุณมาลี ทรัพย์ประดิษฐ์ ที่ได้ให้ชีวิตและความรักความห่วงใย คอยอบรมสั่งสอน ตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน ขอบคุณ ว่าที่ร.ต.หญิงอรุณี เต๊ะอ้วน คุณกฤษฎิ์ แสงฉาย ว่าที่เรือตรีวีระเดช – ว่าที่ร.ต.นพดล ทรัพย์ประดิษฐ์ น้องสาวและน้องชายที่คอยช่วยเหลือทุกด้านเท่าที่จะสามารถทำได้ ตลอดจนบุคคลที่คอยให้กำลังใจตลอดเวลา จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

การใดที่เป็นประโยชน์อันเกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอจงส่งผลนั้นไปสู่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ญาติพี่น้อง และบุคคลที่รัก ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับความสำเร็จในวันนี้

ดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	8
	ความสำคัญของการวิจัย	8
	ขอบเขตของการวิจัย	8
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
	นิยามศัพท์	9
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
	เอกสารงานวิจัย	11
	ตำราและหนังสือทางวิชาการ	14
3	วิธีการดำเนินการวิจัย	17
4	ประวัติที่มาของชาวมอญพระประแดง	20
	การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในอำเภอพระประแดง	26
	สภาพสังคมจากอดีตถึงปัจจุบัน	32
	ภาษาที่ใช้	35
	วัฒนธรรมประเพณี	38
	ความเป็นมาของพิธีรำเจ้า	57
	การแต่งกายในพิธีรำเจ้าพ่อ	60
	รูปแบบของพิธีรำเจ้าพ่อ	61
	กระบวนการต่างๆในพิธีรำเจ้าพ่อ	63
	เครื่องดนตรีและการประสมวงในพิธีรำเจ้าพ่อ	65
	เพลงที่ใช้ประกอบพิธีรำเจ้าพ่อ	66
5	บทสรุป	85
บรรณานุกรม		88
ภาคผนวก		92

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ **หน้า**

1 แผนผังพระราชวังกรุงหงสาวดีก่อนถูกทำลาย.....20

2 แผนที่แสดงที่ตั้งของมอญ..... 24

3 แผนที่ประเทศมอญในอดีตก่อน พ.ศ. 2300 25

4 แผนที่แสดงที่ตั้งของอำเภอพระประแดง.....29

5 รูปแบบอักษรมอญในเมืองไทย.....36

6 ลักษณะสระและเลขมอญ.....36

7 ลักษณะการเปลี่ยนรูปสระมอญ..... 37

8 ลักษณะความต่างของพยัญชนะมอญ..... 37

9 หงส์ที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญ..... 54

10 การรำเจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดง..... 64

11 วงดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีรำเจ้าพ่อ.....65

12 การกระทบทะหลับ.....66

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรีเป็นศิลปะที่มีการสืบสานกันมาแต่โบราณ ดังคำกล่าวของ เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2530:4)ซึ่งกล่าวไว้ว่าดนตรีเป็นศิลปะที่วิวัฒนาการควบคู่มากับมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังคงพัฒนาต่อไปในอนาคตดนตรีจึงนับว่ามิใช่สิ่งที่แปลกสำหรับมนุษย์ถึงแม้กระนั้นก็มิได้หมายความว่ามนุษย์ทุกคนจะสามารถรับรู้ เข้าใจ ศิลปะการดนตรีที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

ดนตรีเป็นมรดกของวัฒนธรรมที่รับใช้สังคมมนุษย์ทุกคติ ทุกภาษาและทุกชนชั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในความเชื่อทางสังคมศาสตร์ มนุษย์ยังกำหนดให้ดนตรีเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับพระเจ้าเช่น ดนตรี ในพิธีกรรมศาสนาของตะวันตก และดนตรีในความเชื่อเรื่องพิธีไหว้ครูทางดนตรีของชาวไทย(กาญจนา อินทรสุนานนท์. 2532 :63)

การเปลี่ยนแปลงและการสืบสานทางดนตรีนั้นมีควบคู่ไปกับชนทุกชาติทุกภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อศึกษาถึงรากฐานทางวัฒนธรรม ทางสังคม ทางภาษา จากประวัติศาสตร์ ดินแดนต่างๆรอบเมืองไทยทำให้เราสามารถทราบว่าดินแดนแถบสุวรรณภูมิ หรืออีกนัยหนึ่งคือดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้แต่เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติ ขอม มอญ ละว้า ซึ่งต่อมาก็ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของชนชาติพม่า ไทยและชนชาติอื่นๆดังนั้นเมื่อศิลปะต่างๆของชนชาติเหล่านี้ได้เผยแพร่ไปสู่ ชนชาติที่ใหม่หรือไม่ก็สูญสิ้นไปด้วยเหตุผลต่างๆ

ดนตรีนั้นเป็นศาสตร์แห่งความงามที่ยิ่งใหญ่ซึ่งถ้าพูดก็ไม่รู้จบ ถ้าไม่พูดก็เหมือนพูดต้องเข้าถึงประสบการณ์ตรงเท่านั้น ศิลปินทั้งหลายจึงนับได้ว่ามีโอกาสพิเศษกว่ามนุษย์อื่นๆ ตรงที่ได้ลิ้มรสขั้นแรกแห่งความหลุดพ้นไปจากโลกแห่งปรากฏการณ์อันสับสน เราหวังว่าดนตรีจะเป็นตัวแทนอารยธรรมของมนุษย์(พิชิต ชัยเสรี. 2525: 91)

จากคำกล่าวถึงความงามแห่งศิลปะที่กล่าวมาแล้วนั้น วิภา คงดากุล(2529: 79) ได้พรรณาถึงดนตรีว่าดนตรีในฐานะที่เป็นวิชาการหรือเป็นส่วนหนึ่งของวิจิตรศิลป์ ที่ได้พัฒนาเพื่อที่จะนำมาใช้สนองตอบต่อจุดประสงค์ของตนเอง ดนตรีจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเช่นเดียวกับความเชื่อทางศาสนา ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและศิลปะ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทยได้กระทำขึ้นจนเกิดความเคยชิน แต่อย่างไรก็ตามประเพณีของชนชาติต่างๆยังคงมีอยู่ให้เราได้ศึกษาวัฒนธรรมดั้งเดิมได้อย่างวัฒนธรรมที่จะกล่าวถึงคือมอญ

มอญ คือกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณสถานที่ต่างๆ เช่น ชุมชนมอญ ธนบุรี ปากลัด จังหวัดสมุทรปราการ สามโคกจังหวัดปทุมธานี บ้านแพ้วจังหวัดสมุทรสาคร บ้านบางขันหมาก

จังหวัดลพบุรี บางกระดี่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จากที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงบางส่วนที่อาศัยอยู่ใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร ซึ่งคนส่วนใหญ่มักไม่ติดใจว่า เขาเหล่านั้นมีเชื้อชาติต่างจากคนไทยโดยทั่วไปอย่างไรมีถิ่นฐานบ้านเรือนจากไหนมีวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมอย่างไร โดยมากจะเข้าใจกันเพียงว่าชาวมอญมีผิวดำกว่าไทยจากคำพังเพยที่ว่า "ไทยเล็ก เจ็กดำ มอญขาว ลาวใหญ่" ซึ่งเป็นคำพังเพยที่เชื่อถือไม่ค่อยได้นัก เนื่องมาจากคนไทยและคนมอญมีความสนิทสนมกันมานานจนเกือบจะเป็นชนเผ่าเดียวกัน สุรินทร์ ทับรอด (2541: บทนำ)กล่าวว่า

> "มอญเป็นชนชาติเก่าแก่ชาติหนึ่งที่อาศัยอยู่ในบริเวณตอนใต้ของพม่าเป็นอาณาจักรที่เคยรุ่งเรืองสูงสุดในในดินแดนสุวรรณภูมิร่องรอยอารยธรรมเก่าแก่ของมอญยังปรากฏชัด – เจนบนแผ่นดินไทย ในช่วงสมัยทวารวดีโดยมีอักษรมอญเป็นหลักฐานทางโบราณคดีซึ่งแสดงถึงอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองของชาวมอญที่แผ่ขยายเข้ามาในไทย"

ชาวมอญจะพบได้ในประเทศไทย และพม่าเท่านั้น จากหลักฐานการสำรวจของพม่าเมื่อปี 1931 พบว่ามีคนเชื้อสายมอญอยู่337,000 คนจากจำนวนคนพม่าทั้งหมด 13,169,009คนคนที่พูดและใช้ภาษามอญมีถึง 97% ชนมอญจะอาศัยอยู่ในเทนเนอสเซอริม ลุ่มน้ำอิระวดี แม่น้ำสะโตง (sittang) และที่อื่นๆอีกชาวพม่าเรียกมอญมาก่อนหลายศตวรรษว่า "ตะเลง(Talaing หรือTaleng)" (ชาวมอญมักไม่ชอบให้ใครเรียกว่า ตะเลง และขณะนี้ใช้ "มุน" (Mon) เรียกพวกมอญ ปัจจุบันเรียกว่ารามัญ (Raman)สุจริตลักษณ์ ดีผดุงและคณะ (2526 : 7)

คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์(2522 : บทนำ) ได้กล่าวถึงชนชาติมอญ ไว้ดังนี้

> ....." ชาวมอญ"เป็นชนเผ่ามองโกลอยด์ (Mongoloid) มีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตะวันตกของประเทศจีน นักปราชญ์ทางภาษาศาสตร์และมนุษยวิทยาจัดชาวมอญไว้ในตระกูล มอญ - เขมร หรือตระกูล Austro Asiatic (ภาษาเอเชียตะวันออก) ชาวมอญได้อพยพจากจีนลงมาทางใต้ และมาตั้งอาณาจักรทางฝั่งตะวันออก ของแม่น้ำอิระวดี และอพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะๆ และเป็นกำลังสำคัญของไทยในการทำศึกกับพม่า ทุกครั้ง มอญยังได้สมรสกับคนไทย สืบลูกหลานมาจนปัจจุบัน".....

มอญเป็นชาติที่เคยเป็นอาณาจักรใหญ่ และมีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมชาติหนึ่ง ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรับเอาวัฒนธรรมอินเดียเข้ามา มอญจึงมีบทบาทในการถ่ายทอด

วัฒนธรรมอินเดียให้แก่ชาติอื่นๆในภูมิภาคนี้เช่น พม่า ไทย และลาว

ตามประวัติศาสตร์ มอญตั้งถิ่นฐานในพม่าตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลเคยสถาปนาเป็นอาณาจักรมอญในบริเวณพม่าตอนล่างและมีวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมาช้านานแต่เนื่องจากอาณาจักรมอญอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดีซึ่งเป็นอู่ข้าวอู่น้ำและมีเมืองท่าที่เป็นทางออกทะเลทำการค้ากับต่างถิ่นได้จึงมักถูกพม่าตอนบนรุกรานอยู่เนืองๆ เช่น พ.ศ. 1600 – 1830 ตกอยู่ในอำนาจของอาณาจักรพุกาม

พ.ศ. 2028 – 2283 ตกอยู่ในอำนาจการปกครองของพม่า

พ.ศ. 2300 - ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของพม่าจนปัจจุบันนี้

มอญจึงเผชิญกับภาวะสงคราม บ้านแตกสาแหรกขาดหลายครั้ง นอกจากนี้ยังถูกบังคับกดขี่ข่มเหงน้ำใจอันเป็นเหตุให้เกิดการอพยพ โยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาหากิน อาณาเขตประเทศไทยซึ่งเป็นอาณาเขตที่ติดต่อกัน การอพยพของชาวมอญที่ปรากฏตามหลักฐานมีทั้งหมด 8 ครั้ง โดยสรุปดังนี้

1. สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. 2112 – 2133)
2. สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2113 – 2148)
3. สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173 – 2198)
4. สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 – 2231)
5. สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275 – 2301)
6. สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (พ.ศ. 2306 – 2319)
7. สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ 2325 – 2362)

การเข้ามาเมืองไทยของชนมอญ เข้ามากันหลายวิธี เช่น การเข้ามาโดยมีฐานะเป็นเชลย การหนีจากกองทัพพม่าเนื่องจากเบื่อหน่ายในการรบ การเข้ามาโดยอยู่ในฐานะผู้ลี้ภัยทางภาคเหนือเมื่อถูกพม่ายึดเมืองได้โดยมีเส้นทางเข้าสู่ประเทศไทยได้หลายเส้นทาง เช่น

1. เส้นทางด้านด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เส้นทางด้านด่านแม่ละเมาะ จังหวัดตาก
3. เส้นทางด้าน จังหวัดเชียงใหม่
4. เส้นทางด้าน จังหวัดอุทัยธานี

ชาวมอญที่อพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยมักจะได้รับการต้อนรับแบบมิตรภาพที่ดีจากรัฐบาลไทยและได้รับพระราชทานที่ดินที่เหมาะสมในการทำมาหากินในการตั้งหลักแหล่งมักจะอยู่กันโดยเฉพาะทางริมฝั่งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือกรุงเทพขึ้นไป และตามลำน้ำแม่กลองจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และคำบอกเล่ากล่าวถึงสาเหตุในการตั้งหลักแหล่งว่าเป็นแหล่งที่อุดม

สมบูรณ์เหมาะแก่การทำการเพาะปลูก การตั้งถิ่นฐานและการคมนาคม จึงมีการอพยพของชาวมอญจากพม่ามาอยู่แถบนี้เป็นเส้นทางในการอพยพที่ใกล้เมืองมอญเดิมมาก และหากว่าจะกลับไปเยี่ยมบ้านเกิดก็จะกระทำได้โดยง่ายเป็นที่ที่ทางการไทยได้จัดให้และยินดีที่จะต้อนรับการอพยพของชาวมอญด้วยดีการอพยพเข้ามาของชาวมอญนั้นได้เข้ามาอยู่ในส่วนต่างๆของประเทศไทยในสมัยต่างๆดังนี้

1. ในสมัยอยุธยาได้รับพระราชทานที่ดินให้ทำกินเบริเวณชานเมือง
2. ในสมัยธนบุรีให้ย้ายไปอยู่ที่ปากเกร็ด นนทบุรี และสามโคก ปทุมธานี
3. ในสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัยให้ไปอยู่ที่สมุทรปราการ

นอกจากนี้การอพยพของชาวมอญที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารที่ผ่านทางเมืองกาญจนบุรีลงมา ต่อมายังได้ยกตำบลหน้าด่านเหล่านั้นขึ้นเป็นเมือง รวม 7 เมือง เรียกรวมกันว่า "รามัญ 7 เมือง" ได้แก่

1. เมืองสิงห์ (เดิมเจ้าเมืองมียศเป็น "พระ" ครั้นในรัชกาลที่ 4) พระราชทานนามผู้ครองเมืองว่า "พระสมิงสิงหบุรินทร์"
2. เมืองลุ่มสุ่ม(พระนินนะภูมินบดี)
3. เมืองท่าตะกั่ว(พระชินดิฐบดี)
4. เมืองไทรโยค (พระนนิโครธาภิโยค)
5. เมืองท่าขนุน (พระปนัสติฐบดี)
6. เมืองทองผาภูมิ (พระเสลภูมบดี)
7. เมืองท่ากระดาน (พระผลกติฐบดี)

รามัญ 7 เมือง มีหน้าที่ ช่วยลาดตระเวนสืบข่าวการเคลื่อนไหวของพม่าที่จะเข้ามาตีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นหากเกิดศึกสงครามเมืองเหล่านี้ก็จะเป็นเมืองหน้าด่านคอยเตรียมเสบียงและนำทางในการรบ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2438 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศยกเลิก เมืองรามัญ 7 หัวเมืองเป็นหมู่บ้าน และอำเภอที่ขึ้นอยู่กับจังหวัด กาญจนบุรีในปัจจุบัน

ดังที่กล่าวมาพอสังเขปจะเห็นได้ว่ามิตรภาพระหว่างไทยกับมอญนั้นยังคงไว้จนกระทั่งถึงปัจจุบัน มอญที่อพยพเข้ามาจึงมิได้ถูกควบคุมในฐานะศัตรู และเชื่อกันว่าครึ่งหนึ่งของชาวอยุธยาเป็นชาวมอญที่อพยพเข้ามาภายหลัง และที่มีการตั้งถิ่นฐานกันมากคือบริเวณ ปากเกร็ด ลำคลองไผ่ ท่าจีน สามโคกเพชรบุรี ลุ่มน้ำแม่กลอง ราชบุรี ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นมีความสัมพันธ์กับมอญปากลัดทั้งสิ้น เมื่อเราสังเกตจากถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวมอญเราจะเห็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญดังนั้นการประกอบอาชีพ ของชาวรามัญก็หนีไม่พ้นจาการทำการเกษตรเป็นหลัก แต่ละกลุ่มก็ประกอบ

อาชีพต่างกันออกไปคือ การตัดฟืน ทำนา ทำหม้อ ทำอิฐ ทอผ้าโดยใช้หูก ทอเสื่อ ตีเหล็ก ทำให้ไทยได้มีการติดต่อทางเศรษฐกิจกับต่างชาติมาจนถึงปัจจุบันนี้ไม่เพียงแต่การติดต่อกันทางเศรษฐกิจเท่านั้น การอพยพของชาวมอญยังได้นำเอา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ที่ชาวมอญนับถือศรัทธา ความเชื่อของชาวมอญที่ถือกันจนเป็นเอกลักษณ์ทุกยุคทุกสมัยจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา
2. ความเชื่อถือในเรื่องผีและโชคลาง

ในวิถีชีวิตของชนชาวมอญเราจะเห็นข้อห้ามและประเพณีต่างๆ พิธีกรรมอยู่เสมอไม่ว่าจะทำกิจการใดๆก็ตามชาวรามัญมักจะนำนิทานปรัมปราเล่าถึงมูลเหตุที่มาเพื่อให้คิดว่าเป็นเรื่องจริงมีความศักดิ์สิทธิ์และเชื่อถือกันต่อๆมามอญจึงเป็นชาติหนึ่งที่ยึดถือวัฒนธรรมประเพณีอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด ศาสนา ศิลปะแขนงต่างประเพณีที่เราเห็นเป็นเอกลักษณ์เช่น

1. พิธีตรุษสงกรานต์ ซึ่งชาวมอญจะประกอบพิธีนี้เป็นเวลา 3 วัน ในเทศกาลนี้ก็จะมีข้าวแช่ในวันต้นวันสงกรานต์เป็นวันเนา คนที่เกิดในวันนี้ถือเป็นวันกระหนาบที่เรียกว่าปีเก่าก็ไม่ใช่ปีใหม่ก็ไม่เชิง จะต้องทำพิธีแก้เคล็ด
2. วันออกพรรษา ชาวมอญมักจะนำเรือออกมาตกแต่งให้งดงามและนำพระออกพรรษา ณ.วัดใดวัดหนึ่งเพื่อเป็นการทำบุญ

ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ชาวมอญถือเป็นประเพณีที่มีความหมายมากสำหรับญาติซึ่งมักใช้ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องรองรับและอ้างอิงถึงหลักพระพุทธศาสนาและผีบรรพบุรุษในรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตนและมีความแตกต่างกันไปแล้วแต่ประเพณีของแต่ละชุมชน แต่ละหมู่บ้านประเพณีของชาวมอญจะแบ่งออกเป็น

1. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ที่สำคัญก็จะมี
   1.1 ประเพณีโกนผมไฟ
   1.2 ประเพณีการบวช
   1.3 ประเพณีการตาย
2. ประเพณีในรอบปีจะกระทำขึ้นเพื่อความอยู่รอดแก่ตนเองและคนรอบข้างได้แก่
   2.1 ประเพณีเดือน 1 จะทำบุญข้าวเม่า ก่อนเกี่ยวข้าวซึ่งกระทำในวันพุธเท่านั้น
   2.2 ประเพณีเดือน 2 เกี่ยวข้าว นวดข้าว เอาข้าวขึ้นยุ้ง กระทำในวันพฤหัสบดีเท่านั้น
   2.3 ประเพณีเดือน 3 เผาข้าวหลามทำบุญช่วงว่างผู้ชายจะจักสาน ผู้หญิงจะทอผ้าหรือจัดผ้าป่ากัน

2.4 ประเพณีเดือน 5 จะทำบุญวันสงกรานต์ซึ่งถือเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

2.5 ประเพณีเดือน 6 จะเริ่มไหว้ผีนาแล้วจึงเริ่มไถนา

2.6 ประเพณีเดือน 9 จะทำบุญให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

2.7 ประเพณีเดือน 10 จะทำบุญปล่อยผีปล่อยเปรตเป็นเดือนที่มีการทำบุญยิ่งใหญ่

2.8 ประเพณีเดือน 11 จะทำบุญออกพรรษาชาวบ้านจะทำกระยาสารทเพื่อทำบุญ

2.9 ประเพณีเดือน 12 จะเซ่นไหว้แม่โพสพเพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาษาของชาวมอญ

ภาษาของมอญจัดอยู่ในตระกูล " มอญ – เขมร" นอกจากนี้การจำแนกทางภาษาก็ถูกจัดอยู่ในตระกูล " ออสโตรเอเชียติค" การศึกษาภาษานี้ต้องอาศัยความคลุกคลีกับชาวมอญเป็นเวลาพอสมควรจึงจะสามารถที่จะฟัง พูด อ่าน เขียนทั้งนี้เนื่องมาจากระบบเสียงที่

1. ทำนองเสียงมีเสียงสูงต่ำเป็นเครื่องแสดงเวลาพูด
2. เป็นภาษาที่มีลักษณะเด่นที่น้ำเสียงจึงทำให้มีหน่วยเสียงมาก ทำให้มีคำใช้ในภาษาได้เพียงพอมีการลงน้ำหนักเสียงในพยางค์
3. ภาษามอญไม่มีเสียงวรรณยุกต์แต่มีคำใช้มากพอเพราะทดแทนเสียงมากด้วยลักษณะน้ำเสียง (register)
4. เสียงสระเดี่ยวมีสระ 2 ชุด สามารถหาความแตกต่างจากคู่เสียง
5. เสียงพยัญชนะมี 7 ประเภท

ระบบไวยากรณ์ มีโครงสร้างที่สำคัญ คือ

1. หมวดคำมี 9 หมวดใหญ่ คล้ายของไทย
2. วลีมี 9 ชนิด
3. มีโครงสร้างประโยคสำคัญ คือ

3.1 ประโยคเดี่ยว

3.2 ประโยคซ้อน

นอกจากวัฒนธรรมต่างๆที่กล่าวมาแล้วนั้นคนมอญยังชอบในเรื่องการดนตรีจะเห็นได้จากพิธีกรรมต่างคนมอญมักจะใช้เครื่องดนตรีที่เรียกว่า ปี่พาทย์มอญประกอบในงานต่างๆบางแห่งใช้วงเครื่องสายมอญ บางแห่งใช้เครื่องปี่พาทย์มอญประกอบในงานต่างๆ ปัจจุบันเรามักจะพบวงปี่พาทย์มอญในงานของคนไทย ส่วนวงเครื่องสายมอญนั้นมักจะไม่ค่อยพบมากนัก ในเรื่องความเชื่อถือในเรื่องของผีจึง ทำให้เกิดพิธีต่างๆที่เกี่ยวกับการรำผีขึ้น เนื่องจากการถือผีตระกูลเดียวกัน เมื่อมีคนตระกูลเดียวกันเมื่อมีคนในตระกูลมากขึ้นอาจก่อให้เกิดความคับข้องใจแก่สมาชิกใน

ตระกูลที่ไม่สามารถจัดงานตามที่ต้องการเนื่องจากติดขัดตรงข้อห้าม เช่น ไม่สามารถเลี้ยงผีได้เป็นเวลา 3 ปีเพราะติดขัดที่มีคนในตระกูลต้องตายหรือโกนผมไฟ! ทำให้ผู้ที่ถือผีมีความไม่สบายใจผู้นั้นอาจทำพิธีแยกผีโดยทำ "พิธีรำผี" ทำเครื่องเซ่นไหว้ไปกราบไหว้แล้วเชิญมาที่เสาเอกในเรือนของตน พร้อมทั้งจัดเตรียมสิ่งของต่างๆอันเป็นสัญลักษณ์ในการสถิตอยู่ของผี ก็เป็นอันว่าบ้านนั้นเป็นอิสระจะทำการสิ่งใดไม่ต้องขึ้นอยู่กับกลุ่มตระกูลเดิมอีก

นอกจากนี้เคยมีกรณีปล่อยผีมอญคือ ลูกหลานในตระกูลเกิดความรู้สึกที่ไม่สะดวกใจที่จะทำงานกิจการต่างๆด้วยติดข้อห้ามต่างๆมากมาย จึงทำพิธีปล่อยผีมอญลงแม่น้ำเพื่อจะได้เป็นอิสระไม่ต้องขึ้นอยู่กับระเบียบข้อบังคับข้อห้ามอีกต่อไปแต่หากว่าคนในตระกูลเกิดล้มเจ็บไม่สบายกันถ้วนก้นทุกบ้านก็จะต้องทำพิธีเชิญผีขึ้นมาสถิตย์บนบ้านอย่างเดิม ในระบบความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเมื่อมีผู้หนึ่งผู้ใดฝ่าฝืนทำให้คนในตระกูลต้องมีเหตุเป็นไปหรือเจ็บป่วยปางตาย คนในตระกูลต้องร่วมกันทำพิธีรำผีที่บริเวณบ้าน "ต้นผี" หรือถ้าบ้านต้นผีไม่มีบริเวณอาจใช้บริเวณศาลากลางบ้านก็ได้การทำพิธีรำผีนิยมทำใน เดือน 4 เดือน 6 เดือน 8 อันเป็นเดือนเต็มซึ่งชาวมอญเชื่อว่าการสิ่งใดก็จะเต็มแต่ถ้าทำเดือนขาดทำการสิ่งใดก็จะขาด ส่วนเดือนคู่อื่นๆอยู่ในระหว่างการทำนา จึงไม่สะดวกที่จะทำ ส่วนวันที่ทำจะเป็นวันใดก็ได้ยกเว้นวันเสาร์และวันพระ ซึ่งถือว่าผีจะไม่กิน การประกอบพิธีจะมีระยะเวลาประมาณ 1 วัน การทำพิธีรำผีมอญนี้เครือญาติในตระกูลทุกคนจะต้องเข้าร่วมในพิธีโดยลูกสาวที่แต่งงานแยกผีไปแล้วจะมาร่วมพิธีก็ได้ไม่มาก็ได้ ถ้าหากมีญาติน้อยเจ้าภาพสามารถนำหมากพลูไปเชิญเพื่อนบ้านให้มาร่วมพิธีได้ยกเว้นผู้ที่ยังไม่ได้ทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ จะไม่ให้เข้าพิธีอย่างเด็ดขาด สาเหตุในการจัดรำผีมอญนั้นนอกจากกรณีคนในตระกูลเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการล่วงละเมิดกฎแล้ว ยังอาจทำได้อีกกรณีหนึ่งคือ การแก้บน

การทำพิธีที่คล้ายกับการรำผีอีกอย่างหนึ่งคือการรำเจ้า ซึ่งจะเกิดหรือกระทำกันในช่วงหลังการทำพิธีตรุษสงกรานต์ชาวบ้านจะนำเอาถาดซึ่งใส่เครื่องสังเวยหรือเครื่องบัตพลีต่างๆไว้ในถาดมีเจ้าพิธีเป็นผู้ถือถาดร่ายรำไปตามจังหวะเพลงแสดงให้เห็นถึงความรื่นเริงและความเคารพในผีที่เป็นเจ้าของที่ทางที่อาศัยอยู่มีการนำเอาเครื่องหอมไปประพรมให้นำพวงมาลัยไปสวมให้เพื่อเป็นการคารวะและแสดงถึงความรื่นเริงที่เกิดขึ้นหลังจากการเก็บเกี่ยวและเป็นการเซ่นสังเวยด้วยข้าวปลาอาหารให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วและเมื่อเสร็จพิธีการชาวบ้านก็จะนำเอาอาหารที่เหลือนั้นมากินกันเพื่อความเป็นสิริมงคลและจะทำให้การทำมาหากินนั้นคล่องตัวเนื่องจากก่อนทำพิธีนี้จะไม่สามารถรับประทานอาหารที่ยังไม่ได้รับการสังเวยได้ต้องให้มีพิธีกรรมนี้เสียก่อนจึงจะรับประทานอาหารเหล่านั้นได้ อีกกรณีหนึ่งที่จะมีพิธีกรรมนี้ได้ก็คือการทำพิธีศพของชาวมอญที่เป็นผู้ที่ได้รับความเคารพว่าเป็นผู้ใหญ่ในหมู่บ้านจึงจะมีพิธีนี้ได้ซึ่งจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า รำสามถาดหรือการรำถาดในพิธีรำเจ้านั่นเอง

การรำเจ้าพ่อนั้นเป็นพิธีที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมของชาวรามัญที่ยังคงมีให้ศึกษาและกระทำสืบทอดกันมาเป็นเวลานานจนกระทั่งถึงปัจจุบันผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาในพื้นที่ปากลัด อ. พระประแดง จ. สมุทรปราการ เนื่องจาก

1. เป็นพื้นที่ที่มีชาวมอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากถึง 16 หมู่บ้าน
2. เป็นชุมชนที่ร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีโบราณไว้มากแม้ว่าจะมีเรื่องของความเชื่อถือเรื่องผีทำให้ประเพณีบางอย่างหายไปกับผู้ล่วงลับ

ปัจจุบันชุมชนนี้เป็นสังคมมีการศึกษามากขึ้นแต่การใช้ภาษามอญยังคงมี อยู่บ้าง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติที่มาของพิธีรำเจ้าพ่อ
2. เพื่อวิเคราะห์เพลงที่ใช้ประกอบการรำเจ้าพ่อ
3. เพื่อรวบรวมและบันทึกโน้ตเพลงที่ใช้ในพิธีรำเจ้าพ่อ

ความสำคัญของการวิจัย

การรำเจ้าพ่อเป็นพิธีที่สำคัญของชาวมอญซึ่งแสดงถึงการเคารพและกตัญญูต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผีบรรพบุรุษ จะกระทำกันในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งถือกันว่าเป็นการทำบุญขึ้นปีใหม่ และเพื่อให้ผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้รับอานิสงค์จากการทำบุญ จึงได้จัดให้มีเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรมนี้ยังมีบทเพลงที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในขณะที่มีการรำเจ้าพ่อซึ่งเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่ไม่ค่อยมีให้เห็นจึงเป็นพิธีกรรมที่น่าศึกษาอีกพิธีกรรมหนึ่ง บทเพลงและการรำนั้นแสดงถึงการอวยพรให้การเกษตรสมบูรณ์ การทำมาหากินคล่องตัว การต่อสู้ได้รับชัยชนะ ซึ่งชาวมอญเห็นว่านั่นคือพรที่ดีที่สุดของพวกเขา

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื่องจากพื้นที่อาศัยของชาวรามัญมีมากมายหลายพื้นที่ ผู้วิจัยได้อาศัยพื้นที่ที่เก็บและรวบ รวมข้อมูลภาคสนามเพียงในเขตปากลัด อ.พระประแดง จ. สมุทรปราการเท่านั้น
2. ศึกษาเฉพาะการรำเจ้า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบประวัติที่มาและสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ บท

บาทและหน้าที่ ของชาวมอญในอำเภอพระประแดง

2. ทำให้ทราบองค์ประกอบต่างๆทางดนตรีในพิธีรำเจ้าของชาวมอญในอำเภอพระประแดง
3. การวิเคราะห์เพลงที่ใช้ประกอบพิธีรำเจ้าอาจเป็นแนวทางในการศึกษาเพลงมอญต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี ชาวมอญปากลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. ศึกษาและวิเคราะห์เพลงเฉพาะเพลงที่ใช้ในพิธีรำเจ้าที่ใช้ในอำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ
3. การบันทึกโน้ตเพลงที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะบันทึกเป็นโน้ตไทย-สากล

นิยามศัพท์เฉพาะ

กวันฮะกอน หมายถึง ขนมกวนที่ใช้ในประเพณีสงกรานต์คนไทยเรียกว่า กะละแม

กวาน หมายถึงหมู่บ้าน

ชาวรามัญ หมายถึง ชาวไทยเชื้อสายมอญ

ต้นผี หมายถึง ผู้ที่ถูกผีเข้าตามความเชื่อของชาวมอญ

โต้ง หมายถึง ผู้ประกอบพิธีต่างๆของชาวมอญ

ที่อก – ส้อย หมายถึง ประเพณีค้ำต้นโพธิ์

ทะแยมอญ หมายถึง การละเล่นพื้นเมืองของชาวมอญโดยใช้วงเครื่องสายมอญประกอบการแสดง ลักษณะของการแสดงคล้ายๆการเล่นลำตัด อีแซวของชาวไทย

ธงตะขาบ หมายถึง ธงที่ชาวมอญใช้เป็นสัญลักษณ์แขวนไว้ที่เสาหงส์

นครเขื่อนขันธ์ หมายถึง พื้นที่ในอำเภอพระประแดง

ปะละ หมายถึง เพลงบรรเลงเป็นเพลงแรก(เพลงเชิญ)

ปีะฮะมอย หมายถึง การบวช

ปากลัด หมายถึง พื้นที่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญในเขตอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

เปีะจุ๊ หมายถึง เจ้าพ่อหรือเจ้าแม่

ผิดผี หมายถึงการกระทำผิดข้อห้ามต่างๆตามค่านิยมที่สร้างมาแต่โบราณของชาวมอญ

เพลงมอญ หมายถึง เพลงต่างๆที่ใช้ในพิธีกรรมของชาวมอญ

มอญเต้ง หมายถึง มอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นพะสิม

มอญเตี๊ยะ หมายถึง มอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นหงสาวดี

มอญญะ หมายถึง มอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นสะเทิม

เมินปร้าย หมายถึง ชื่อเจ้าพ่อของหมู่บ้านแซ่

ร่างทรง หมายถึง ผู้ที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างคนกันวิญญาณ

รำเจ้าพ่อ หมายถึง การประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลังเทศกาลสงกรานต์

เว่หะราว หมายถึง หมู่บ้านในพระประแดงซึ่งมีชื่อเป็นชื่อเดียวกับเจ้าพ่อประจำหมู่ บ้าน

วานอะต๊ะ หมายถึง สงกรานต์

ว่อนฮะนิ หมายถึง การเล่นสะบ้า

หะหลับ หมายถึง เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งทำมาจากไม้ไผ่ผ่าซีกมีความยาว

หางหงส์ หมายถึง พิธีกรรมในช่วงสงกรานต์

อะละซือต หมายถึง เพลงบรรเลงเมื่อผู้รำรับใบไม้ประมาณเมตรกว่าๆใช้กระทบเป็นจังหวะขณะบรรเลง

อินแสร้ง หมายถึง เพลงรำดาบ

อะโก้น หมายถึง เพลงนกขมิ้น

อะหย้อน หมายถึง เพลงทวายต่อด้วยยกศพ

อะลองเฟิงสงกราน หมายถึง ส่งข้าวสงกรานต์

อะลาบ๊อก หมายถึง โลงศพ

อ่านระบายแกวีกหมายถึง การเล่นทะแยมอญ

ฮองลาแวตอย หมายถึง เมืองหงสาวดี

ฮะเริ่งซ่าง หมายถึง การสรงน้ำพระและรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่

ฮะหลกหั่ย หมายถึง ผีเรือน

ฮะเหล่ฮะแจมฮะเหล่ก๊ะ หมายถึง ปล่อยนกปล่อยปลา

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการวิจัยนั้นจะต้องนำข้อมูลต่างๆซึ่งจัดว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ได้อาศัยแหล่งข้อมูลต่างๆจากหนังสือ เอกสารทั้งงานวิจัย และงานวิชาการ บทความ ตำราต่างๆซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

<u>เอกสารงานวิจัย</u>

บทบาทต่างๆของชาวรามัญได้ถูกรวบรวมไว้โดยสุจริตลักษณ์ ดีผดุงและคณะ(2538 : 4) กล่าวถึงการนำเสนอประวัติและการอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทยโดยสังเขป การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ บทบาทของชาวมอญที่มีต่อราชการแผ่นดิน บทบาทของชาวมอญที่มีต่อศาสนา สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะเห็นว่า ชาวมอญ และชาวไทยเชื้อสายมอญได้สร้างคุณประโยชน์นานัปการให้กับชนชาติไทย เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

อะระโท โอระชิมา (2536:10) ได้ศึกษาชีวิตและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย : กรณีศึกษาในเขตบ้านมน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และกล่าวถึงการแสดงออกและการเรียนรู้เอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่างๆของชาวมอญอะระโทมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างธำรงชาติพันธุ์(ethnicity) กับพฤติกรรมด้วยทฤษฎีการธำรงชาติพันธุ์และทฤษฎีการวิเคราะห์พิธีกรรม ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ 3 ประการที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์นั้นยังคงอยู่ได้คือ กลุ่ม(group)ประวัติ(history)และเอกลักษณ์ (identity)ในขณะเดียวกันพิธีกรรมก็มีความสำคัญในการที่จะทำให้บุคคลเข้ามารวมกันเป็นกลุ่ม ทั้งนี้ยังมีความสำคัญต่อการสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลต่างๆที่เข้ามาร่วมพิธีกรรมเมื่อศึกษาชีวิตประจำวันของคนมอญในเขตบ้านมน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จะเห็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่ซับซ้อน 2 ระดับคือระดับที่เป็นคนไทยและระดับที่เป็นคนมอญควบคู่กันไป การที่มีการสืบสานและรักษาเอกลักษณ์ของชาวรามัญนั้นการนับถือผีเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับชาวมอญ การรำผี การเลี้ยงผี เป็นกลไกสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ นอกจากนี้พิธีกรรมทางศาสนาก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มสร้างความสมัครสมานสามัคคีจึงเป็นประโยชน์ต่อการรักษาวัฒนธรรม จารีตประเพณี และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของคนมอญ

การศึกษาเอกลักษณ์และการธำรงชาติพันธุ์นั้น ไฉน สนสกุล (2535 : 5) ได้กล่าวไว้ในเรื่อง"การธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ:กรณีศึกษาชุมชนมอญบ้านบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี" ได้เห็นถึงการปรับตัวของชาวมอญให้เข้ากับชาวไทยได้เป็นอย่างดี โดยมีความสัมพันธ์ที่ยอมรับกันได้ ทั้งนี้ชาวมอญบางขันหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มชน เช่น

ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี แม้จะมีบางส่วนที่ขาดหายไปแต่ยังคงบางส่วนไว้ได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องของความเชื่อถือของชาวมอญนั้น อมาวสี ยิ้มอำนวย : (2536 : 8) ได้กล่าวถึงความเชื่อของชุมชนบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีไว้ว่า ท่ามกลางอิทธิพลของการแพร่กระจาย และการผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างเผ่าพันธุ์อันได้แก่ ไทย ลาว จีน ญวน และมอญนั้นมีการสับเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันแต่ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมบางส่วนที่โดดเด่นนั้นยังคงมีอยู่อย่างเห็นได้ชัด ปัจจัยที่เป็นเหตุให้เอกลักษณ์นั้นยังคงดำรงอยู่คือระบบทางความเชื่อ อันได้แก่การนับถือผีบรรพบุรุษ ความศรัทธาเลื่อมใสในทางพระพุทธศาสนาที่หยั่งรากฝังลึกอยู่อย่างเหนียวแน่น ชาวมอญจึงมีความเชื่ออย่างลึกซึ้งต่อผีบรรพบุรุษมากพอๆกับการนับถือศาสนาและผสมผสานกันเป็นอย่างดีทั้งนี้รวมไปถึงการบันทึกเรื่องราวต่างๆลงบนคัมภีร์ใบลานทำให้ชาวมอญผู้ใฝ่รู้ทั้งหลายได้ศึกษาอย่างแตกฉานในภาษาอักษรประกอบกับการเล่าเรื่องราวถ่ายโยงทางวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดการแสดงออกในรูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมต่างๆอันเป็นเอกลักษณ์ของตนไว้เป็นอย่างดี

การศึกษางานด้านภาษามอญนั้น ลออ แป้นเจริญ (2526 : 40) ได้กล่าวถึง "ระบบไวยากรณ์มอญ"ไว้ในการศึกษาวิจัยเรื่องระบบไวยากรณ์มอญว่าระบบเสียงในภาษามอญมีหน่วยเสียงที่สำคัญ 2 ชนิดคือ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงพยัญชนะ ระบบคำ หน่วยคำ แบ่งหน่วยคำแบ่งเป็นหน่วยสระกับหน่วยคำผูกพันกันลักษณะคำในภาษามอญมักเป็นคำพยางค์เดียว และ 2 พยางค์มีรูปประโยค 3 ชนิด คือ ประโยคสามัญ ประโยคประสม ประโยคซับซ้อนแม้จะเป็นการศึกษาเรื่องไวยากรณ์ ก็ยังมีประวัติความเป็นมาของชาวมอญแทรกอยู่ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนไทยกับคนมอญในอดีตไว้ด้วย

ในลักษณะเดียวกันการศึกษาวิเคราะห์เรื่องภาษามอญยังมีกล่าวถึง โดย วัฒนา บุรกสิกร (2541: 20)กล่าวถึงความเป็นมาของอาณาจักรมอญการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทย ความสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆแสดงความเจริญรุ่งเรืองทางภาษามีข้อมูลและหลักฐานทางอักษรวิทยาของภาษามอญ ความรู้เรื่องภาษามอญ ตระกูลภาษา ลักษณะภาษา โครงสร้างภาษา ตัวอักษร และอักขระวิธีมอญทั้งนี้ยังมีการเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยกับภาษามอญอีกด้วยทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางภาษาอีกระดับหนึ่ง

ความแตกต่างในการใช้ภาษานั้น วัฒนี ด้วงสำราญ (2537:15) ได้ศึกษาเรื่องภาษามอญในจังหวัดปทุมธานีสมุทรสาคร และราชบุรี แสดงถึงความเป็นมาของชาวมอญ 3 แม่น้ำ ซึ่งพบว่าภาษามอญทั้ง 3 ถิ่นมีการใช้ศัพท์แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ การใช้ศัพท์เหมือนกันทั้ง 3 ถิ่น การใช้ศัพท์แตกต่างกันทั้ง 3 ถิ่นการใช้ศัพท์เหมือนกันบางถิ่นซึ่งทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการและการปรับตัวของ

ชาวมอญให้อยู่ร่วมกันกับคนไทยได้เป็นอย่างดี

จารุเกตุ กาญจนาภา (2519:25) ได้ศึกษาประเพณีต่างๆในเขตอำเภอพระประแดงได้แก่ ประเพณีการปล่อยนก-ปล่อยปลา ประเพณีแห่หางหงส์- ธงตะขาบ การเล่นสะบ้าและทะแยมอญ ประเพณีการนับถือผี เนื่องจากคนมอญเป็นกลุ่มชน ที่ถือระบบเครือญาติ ที่แน่นแฟ้นกว่าคนไทย จะเห็นได้จากการนับถือสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ หากในตระกูลมีการยกเว้นสัตว์ชนิดใด ญาติก็จะต้องละเว้นไม่ฆ่าสัตว์ชนิดนั้นนอกจากนี้ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับการผิดผีอีกมากมายโดยมีสิ่งของเป็นสัญลักษณ์แทนบรรพบุรุษจึงทำให้ข้อห้ามต่างๆถูกปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดในอดีต แต่ในปัจจุบันมีการตั้งสมมุติฐานทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น ความเชื่อต่างๆจึงลดน้อยลงแต่ยังคงเชื่อบางส่วนไว้แต่มิได้หมายความว่าความเชื่อเหล่านั้นหมดไป

การศึกษาเรื่องความเชื่อของชุมชนมอญในเขตอำเภอพระประแดงยังมีอีกบางส่วนที่ สุวัฒนา ธาดานิติ(2532: 14)ได้กล่าวถึงชุมชน 16 หมู่บ้านในอำเภอพระประแดงไว้ว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนักการรักษาประเพณีรำเจ้ายังคงเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ควรค่าแก่การรักษาไว้ในบางหมู่บ้านนั้นความเจริญด้านต่างๆได้เข้ามาทำให้วัฒนธรรมบางอย่างนั้นหายไปรวมไปถึงการใช้ภาษามอญ ซึ่งคนรุ่นใหม่มักไม่ค่อยให้ความสนใจ และศึกษาเนื่องจากไม่มีการถ่ายทอดการเรียนและการพูดภาษามอญการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือที่เรียกกันว่าเจ้าพ่อนั้นยังคงมีอยู่ซึ่งถือกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของคนมอญ การใช้พลอยสีแดงติดไว้ที่เสาเอกนั้นยังคงถือว่าเป็นเรื่องมงคลที่ยังคงกระทำกันอยู่มีเพียงอาชีพที่เปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องจากความเจริญทางสังคมเข้ามามีบทบาทมากขึ้น

อารีรัตน์ เรืองกำเนิด (2538 :1)ได้กล่าวถึงคนตรีกาหลอบ้านคอกกระบือ อำเภอปะนอแระ จังหวัดปัตตานีว่าเป็นวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งถือกันว่าเป็นการประโคมที่ขลังศักดิ์สิทธิ์ เต็มไปด้วยความเชื่อและพิธีกรรมมากมาย

บุญเชิด พิณพาทย์ (2540 :147-150)ได้กล่าวว่าลักษณะบันไดเสียง ในลักษณะต่างๆ องค์ประกอบต่างๆ การเปรียบเทียบแนวทำนองทางฆ้องวงใหญ่ กับทางระนาด พร้อมทั้งผลการวิเคราะห์การเดี่ยวเพลงกราวในซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์เพลงได้

งานวิเคราะห์เพลงสำนวนมอญ บุญช่วย โสวัตร (2538)ได้วิเคราะห์ถึงเพลงแขกมอญบางขุนพรหมในแง่มุมต่างๆ ศึกษาวัฒนธรรม ลักษณะของสังคมไทย ลักษณะและรูปแบบเพลง แนวทางการประพันธ์เนื้อทำนองหลัก สำนวนเพลงในรูปแบบต่างๆ รวมไปถึงวัฒนธรรมทางการดนตรีซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นดนตรีและลักษณะเฉพาะของสุนทรียะทางดนตรี

งานวิจัยของ สุรเชษฐ์ กิจวาส (2537 : 34) ได้รายงานเรื่องราวของฆ้องกระแต ซึ่งน่าจะเป็นตำนานเรื่องหนึ่งซึ่งครูอาวุโสหลายท่านได้เล่าต่อๆกันมา ว่าเมื่อออกมาจากเมืองมอญนั้นฆ้อง

มอญมี 3 ท่อนเมื่อนำมาต่อกันแล้วก็กลายเป็นฆ้องมอญ แต่เนื่องจากฆ้องท่อนนี้สามารถใช้งานได้ จึงเหลือเพียงท่อนเดียวจึงให้ชื่อว่าฆ้องกระแต

การศึกษาเพลงรำมอญของชาวเกาะเกร็ด นนทบุรี ของ พงษ์สิริ ศิลปบรรเลง (2540) กล่าวถึงลักษณะความเป็นมา ประเพณีการรำมอญ ท่ารำเพลงที่ใช้และวิเคราะห์เพลงมอญอันจะเป็นแนวทางในการศึกษาเพลงมอญได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และดนตรีมอญอีกเรื่องหนึ่งเป็นการศึกษาเรื่องปี่พาทย์มอญของจิรวัฒน์ เกตุแสง(2536 : 49) ได้กล่าวว่าปี่พาทย์มอญ กรณีศึกษาสายครูสุ่ม ดนตรีเจริญ และนายเจิ้น ดนตรีเสนาะ จังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า นายเจิ้น ดนตรีเสนาะเป็นผู้นำปี่พาทย์ ฆ้องวง นางหงษ์เข้ามาในไทยในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์และจากการศึกษาค้นคว้ายังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่าปี่พาทย์มอญเข้ามาอย่างเป็นทางการในสมัยใดเนื่องจากการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการบอกเล่าจากคนมอญรุ่นเก่าไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร รูปแบบการผสมผสานดนตรีของปี่พาทย์มอญมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก

<u>ตำราและหนังสือทางวิชาการ</u>

การสืบทอดชีวิตความเป็นมาของชาวมอญของ ดร.จำลอง ทองดี ผู้สืบทอดเชื้อสายมาจากชาวมอญโดยกำเนิดผู้เขียนได้สื่อถึงความรู้สึกนึกคิด ความทรงจำ ความระลึกนึกถึงชาติตระกูลตนเอง เนื้อหาของหนังสือจะเปรียบเทียบชาวมอญว่า เป็นหงส์ที่พลัดจากรังเนื่องจากภัยพิบัติที่ เกิดขึ้นกับตนเสมือนกับชาวมอญที่เข้ามาพึ่ง พระบรมโพธิสมภารแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวถึงประวัติบางส่วนที่มีมาแต่โบราณทั้งนี้รวมไปถึงประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่ปรากฏเป็นหลักฐานจนกระทั่งถึงปัจจุบันนอกจากนี้เขายังมีแนวคิดที่จะกู้ชาติบ้านเมืองของตนแม้ว่าในปัจจุบันจะมีชีวิตที่ดีแล้วก็ตาม

การอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยนั้น สุภรณ์ โอเจริญ (2519:55) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องชาวมอญในประเทศไทย : วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ว่า

เป็นการศึกษาชาวมอญในด้านต่างๆตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์บนแผ่นดินรัชกาลที่ 5 การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงฐานะและบทบาทของชาวมอญในสังคมไทยรวมทั้งการปรับตัวให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยโดยได้กล่าวถึงเรื่องราวของชาวรามัญก่อนอพยพเข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่มีการบันทึกเป็นหลักฐานครั้งแรกในประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นการศึกษาได้วิเคราะห์ถึงภูมิหลังของการอพยพสาเหตุ ลักษณะและปัจจัยต่างๆที่ส่งเสริมให้ชาวมอญได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย

พร้อมทั้งวิเคราะห์นโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวมอญอพยพ ทั้งยังกล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวรามัญและความสัมพันธ์ของคนไทย วิเคราะห์ฐานะต่างๆหน้าที่และการเข้ารับราชการในกรมกองต่างๆรวมไปถึงการติดต่อด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าชาวมอญมีการการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมไทยโดยปัจจัยต่างๆที่สังคมของคนไทยได้เอื้อต่อชาวมอญ ในสภาพที่คล้ายคลึงกัน แม้แต่รูปร่าง หน้าตา การนับถือศาสนา

คำกล่าวของ พิสัณห์ ปลัดสิงห์(2530:10) ซึ่งกล่าวว่า "เรื่องของมอญนั้นมันเป็นหน้าที่.....ไม่ใช่งาน.....ผู้ที่ไม่เคยลิ้มรสความผิดหวัง .....ย่อมไม่ตระหนักถึงรสชาติความขมขื่น คนมอญ...เป็นชนชาติที่ดิ้นรนเพื่อความเป็นไท" เรื่องของคนมอญเป็นหนังสือที่มีเรื่องราวของการต่อสู้ของชนไร้แผ่นดินผู้เขียนต้องการที่จะสะท้อนความรู้สึกนึกคิดที่มีอยู่ของชนชาติเชื้อสายรามัญ มีเรื่องราวของชนชาติมอญในอดีตที่เคยรุ่งเรืองมีถิ่นกำเนิดมาก่อนชนชาติไทยได้นำเอาวัฒนธรรม ความรู้ อารยธรรม ศาสนามาจากประเทศอินเดีย มอญจึงเป็นประตูที่จะรับเอาวัฒนธรรมต่างๆมาจากอินเดียเข้ามาสู่ดินแดนแคว้นสุวรรณภูมิและในที่สุดก็ถูกแบ่งแยกดินแดนไป แม้ว่าจะไม่มีแผ่นดินอาศัยแต่ความเป็นรามัญยังคงมีอารยธรรม ศาสนา ประเพณีที่ดีงามในการที่จะสืบทอดไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลานได้ในอนาคต

การที่จะทราบประวัติความเป็นมาของชาวมอญนั้นยังคงมีอีกมากโดยเฉพาะในพงศาวดารที่ปรากฏในหนังสือเรื่องมอญที่เกี่ยวกับไทยซึ่งเรื่องราวที่เกี่ยวข้องนั้นจะอ้างอิงพงศาวดารเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องของชาวรามัญที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งแต่สมัยพระร่วงเจ้าจนกระทั่งได้เป็นกษัตริย์ จนถึงการอพยพเข้ามาเมืองไทยของชาวรามัญ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์

"มอญในเมืองไทย" เป็นหนังสือเรื่องหนึ่งที่อยู่ในโครงการหนังสือชุด " ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" ซึ่งกล่าวถึงชาวมอญในประเทศไทยว่าเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางและรัตนโกสินทร์ตอนต้นโดยมีฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยที่แตกต่างไปจากชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คือมีฐานะทัดเทียมกับคนไทยและเป็นชนชาติที่ไม่มีประเทศเป็นของตนเองทั้งๆที่ในอดีตนั้นเคยรุ่งเรืองที่สุดชาติหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีบทบาทสำคัญในการรับและถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียแก่ประเทศต่างๆในภูมิภาคเดียวกันนอกจากนี้ยังกล่าวถึงการศึกษาการดิ้นรนบทบาทของชาวมอญในไทยเรื่องราวต่างๆนี้ได้รับการเผยแพร่จาก สุภรณ์ โอเจริญ(2541 : บทนำ)

การรวบรวมคำบอกเล่าจากท่านผู้ใหญ่ได้มีการรวบรวมโดย เชื้อ ว่องส่งสาร (2527 : 1) ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับเกาะเกร็ดทำให้ทราบความเป็นมาของเกาะเกร็ดซึ่งเขาได้คลุกคลีมาตั้งแต่เด็กเนื่องจากเกาะเกร็ดเป็นบ้านเกิดของเขาเช่นเดียวกันการเขียนเรื่องราวของมอญและเพลงมอญ

อุทัย สินธุสาร (2531:3398) ได้เขียนลงในสารานุกรมกล่าวถึงการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเรื่อยมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้รวมไปถึงการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในนครเขื่อนขันธ์(มอญปากลัด)ปทุมธานี(มอญสามโคก)และมอญปากเกร็ดทั้งยังได้อธิบายถึงลักษณะความเป็นมาของเพลงมอญ และการเล่นของมอญด้วย นอกจากนั้น ยังมีบทความของ เบญจรงค์ กุลสุ(2525: 182)ได้กล่าวถึงเรื่องดนตรีมอญเมืองปทุมธานีที่อพยพมาเมื่อสมัยพระนารายณ์มหาราชครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษทำให้มีการอพยพเข้ามาพร้อมกับนำเอาเครื่องดนตรีติดมาด้วยและมีการถ่ายทอดการดนตรีจนเป็นที่รักใคร่นับถือของชาวปทุมเป็นอย่างดี

ในเรื่องการวิเคราะห์เพลงมีหนังสือเรื่องดนตรีไทยวิเคราะห์ของมานพ วิสุทธิแพทย์ (2533)ได้กล่าวถึงเรื่องบันไดเสียง วรรคเพลง ลักษณะต่างๆที่ปรากฏในทำนองเพลง การแบ่งทำนองเพลงในทำนองหนึ่งๆนั้นสามารถแบ่งส่วนต่างๆออกไปได้เป็นส่วนยาวๆหรือสั้นๆ ซึ่งจะให้ความหมายที่ต่างกัน แม้ในเรื่องบันไดเสียง ก็สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเพลงได้เป็นอย่างดี

เรื่องราวของคนมอญที่ควรได้รับการศึกษานั้นยังมีอยู่ในหนังสือ"คนมอญ" ของพิสัณห์ ปลัดสิงห์(2530: 45) กล่าวถึงเรื่องราวของการสำนึกบุญคุณอันยิ่งใหญ่ของคนไทยแม้ว่าชาวรามัญจะหมดที่พึ่งพาจากประเทศของเขาแล้วยังมีโอกาสที่ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารแห่งชาติไทย การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพแห่งมอญและแสดงความรู้สึกต่างๆที่เขามีทั้ง ขมขื่น ความเสียใจ ความเจ็บปวดในการสูญเสียประเทศชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกของเขาที่จะทำได้เพียงเท่านี้

บทที่ 3
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าและวิจัยเรื่องการรำเจ้าพ่อของชาวรามัญ กรณีศึกษาดนตรีและพิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญในพื้นที่ อ.พระประแดง จ. สมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้เกี่ยวกับการรำเจ้าพ่อ ตลอดจนผู้อาวุโสซึ่งล้วนแต่มีความรู้เรื่องการรำเจ้าพ่อทั้งสิ้นทั้งนี้ยังได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรารวมไปถึงงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง และยังได้ออกปฏิบัติการภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาสภาพต่างๆของพื้นที่ที่ประกอบพิธีการรำเจ้าพ่อและวัฒนธรรมต่างๆที่ยังคงมีอยู่ จากนั้นจึงได้รวบรวมข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นงานวิจัยโดยกำหนดวิธีการศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ แยกออกตามเนื้อหา 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนและข้อมูลในส่วนของวัฒนธรรมทางดนตรี

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนได้แก่ลักษณะที่ตั้งประวัติความเป็นมา จำนวนประชากร การศึกษา การปกครอง ศาสนา ภาษา อาชีพ วิธีการศึกษาโดยการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย สอบถามจากบุคคลในชุมชน

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางดนตรี ได้แก่ประวัติความเป็นมาของดนตรี เครื่องดนตรีที่ใช้ วิธีการบรรเลง การประสมวง นักดนตรี ทั้งนี้รวมไปถึงการถ่ายทอดทางดนตรี บทเพลงที่ใช้ การศึกษาข้อมูลทางดนตรีได้ใช้วิธีการ บันทึกเสียง บันทึกภาพ สอบถาม สัมภาษณ์ จากชาวบ้านและผู้อาวุโสในชุมชนรวมไปถึงครูผู้ให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะกล่าวถึงได้ดังนี้

- อาจารย์ฉวีวรรณ ควรแสวง ผู้อำนวยการโรงเรียนอำนวยวิทย์ อ. พระประแดง จ.สมุทรปราการ โรงเรียนนี้เป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง โดยอาจารย์ฉวีวรรณเป็นประธานศูนย์วัฒนธรรม
- คุณศิริ กุลปราการ ผู้ประกอบพิธีรำเจ้าพ่อ
- คุณเชื่อม หิรัญเพิ่ม ผู้ประกอบพิธีรำเจ้าพ่อ
- คุณสงวน ดีประเสริฐ ผู้ส่งอุปกรณ์
- คุณพีระ กาบแก้ว ประธานชมรมเยาวชนมอญ
- คุณพุทธมนต์ หิรัญเพิ่ม ผู้สืบทอดประเพณีการรำเจ้า
- ม.ล. สุรักษ์ สวัสดิกุล ข้าราชการบำนาญกรมศิลปากร

- นายวิเชียร นาวาดิษฐ์ หัวหน้าวงปี่พาทย์ผู้บรรเลงและสืบทอดดนตรีประกอบพิธีกรรม
- อาจารย์สุจิตต์ วงษ์เทศ นักเขียนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้มาจากการรวบรวมเอกสารต่างๆได้แก่บทความวรรณกรรม รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือต่างๆทางวิชาการ โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆดังนี้

2.1 หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

2.2 หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

2.3 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.5 ห้องสมุดศูนย์วัฒนธรรมพระประแดง

2.6 ศูนย์ภาษารามัญพระประแดง

2.7 ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.8 ห้องสมุดวัดทรงธรรมวรวิหาร

2.9 เทศบาลอำเภอพระประแดง

วิธีการดำเนินการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารเป็นการค้นคว้ารวบรวมเอกสารตำรา งานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ประเพณี สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนชาวรามัญจากห้องสมุดต่างๆ

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการติดต่อขออนุญาตจากผู้อาวุโสในพื้นที่ เนื่องจากผู้วิจัยเป็นบุคคลในพื้นที่จึงได้รับความกรุณาจากชุมชนที่เข้าไปศึกษาและได้รับความรู้ต่างๆจากการสัมภาษณ์ สอบถาม พูดคุยกับชาวบ้าน และผู้ร่วมพิธีรำเจ้าพ่อเป็นอย่างดี เนื่องจากความเชื่อถือของการรำเจ้าแต่โบราณนั้นมักจะไม่ให้ผู้อื่นเข้าร่วมพิธี จะถือเป็นการผิดผี พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงบนเทปบันทึกภาพ และเทปบันทึกเสียง

อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. อุปกรณ์ในการจดบันทึก
2. เครื่องบันทึกเสียงและแถบบันทึกเสียง
3. กล้องถ่ายทำวีดีทัศน์และแถบบันทึกภาพ
4. กล้องถ่ายรูปและฟิล์ม

การศึกษาข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลโดยการถอดข้อมูลจากแถบบันทึกภาพและแถบบันทึกเสียงแล้วบันทึกลงเป็นลายลักษณ์อักษรในส่วนของเนื้อหา ในส่วนของดนตรีใช้บันทึกเป็นโน้ต
2. ศึกษางานวิจัยตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์
3. ศึกษาข้อมูลและข้อเสนอแนะ แนวทางต่างๆจากผู้อาวุโส ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ดี
4. นำข้อมูลมาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง และเรียงลำดับเนื้อหาความสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามและเอกสารตำรา โดยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเกิดความเข้าใจถึงสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้านต่อไปนี้
   1.1 ประวัติที่มาของชาวรามัญ
   1.2 สภาพสังคมจากอดีตจน ถึงปัจจุบัน
   1.3 ภาษาที่ใช้
   1.4 วัฒนธรรม ประเพณี
2. ศึกษาลักษณะและรูปแบบในพิธีรำเจ้าพ่อ
   2.1 ความเป็นมาของพิธีรำเจ้าพ่อ
   2.2 การแต่งกายในพิธีรำเจ้าพ่อ
   2.3 รูปแบบของพิธีรำเจ้าพ่อ
   2.4 กระบวนการต่างๆในพิธีรำเจ้าพ่อ
   2.5 ดนตรีและเพลงที่ใช้ในพิธีรำเจ้าพ่อ
3. ศึกษาข้อมูลทางดนตรีเพื่อเป็นการวิเคราะห์เพลงที่ใช้ในพิธีรำเจ้าพ่อในจำนวน 5 เพลงในเรื่องดังนี้
   3.1 ทำนองเพลง
   3.2 รูปแบบเพลง
   3.3 กระสวนจังหวะ
   3.4 ความสัมพันธ์ของเพลงกับการรำ

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์นำมาเรียบเรียงและสรุปเป็นรายงานการวิจัย

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาข้อมูล ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ โดยการรวบรวมข้อมูลต่างๆจากเอกสาร และการลงศึกษาในพื้นที่ของชาวมอญพระประแดง และได้รับทราบข้อมูลต่างๆในเรื่องต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนทำให้เกิดความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ดังนี้

1.1 ประวัติที่มาของชาวรามัญ

มอญเป็นชนชาติเก่าแก่ชาติหนึ่ง มีอารยธรรมรุ่งเรืองในแหลมอินโดจีน การศึกษาทางมานุษยวิทยาจัดชนชาติมอญไว้ในตระกูลออสโตรเอเชียติคเป็นชนเผ่ามองโกลอยด์ (Mongoloid) เป็นเชื้อชาติหนึ่งของกลุ่มภาษาในตระกูลมอญ- เขมร(Mon. Karma) ในอดีตมีดินแดนอยู่ในบริเวณที่เป็นพม่าตอนล่าง (Lower Burma) ปัจจุบัน และเรียกชื่อประเทศของตนว่า “รามญญเทส”หรือ รามัญประเทศ

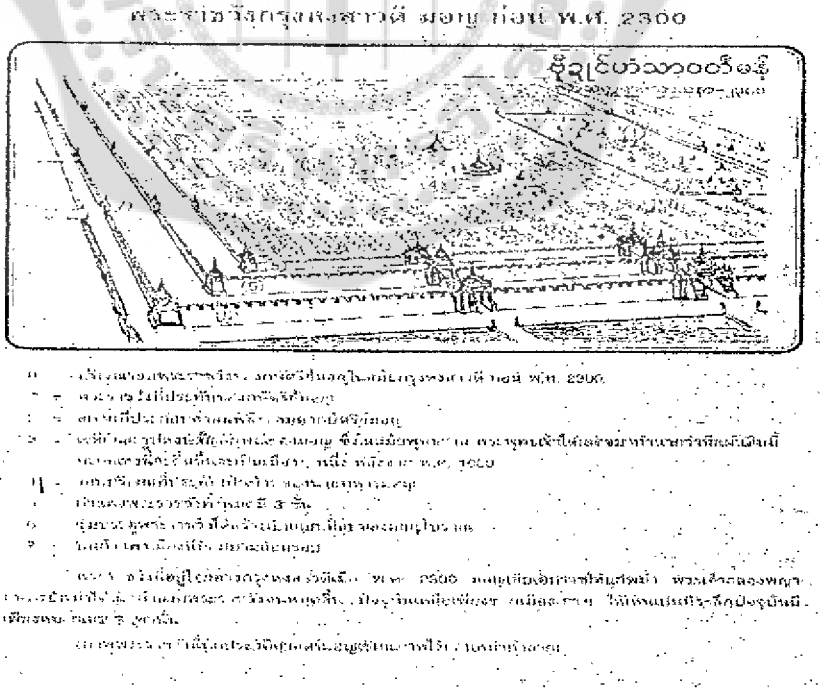

ภาพประกอบ 1 แผนผังพระราชวังกรุงหงสาวดี ก่อนถูกทำลาย

เมื่อชาวมอญได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิรวดีในพม่าตอนล่าง อาณาจักรมอญมีศูนย์กลางแห่งความเจริญในระยะแรกหลายแห่งด้วยกันคือ สะเทิม (thaton) ทวันเท (twante) ทะละ (Dala) และหงสาวดี (Pegu) ซึ่งต่างก็เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน ตลอดระยะเวลากว่า 700 ปี ที่มอญมีอาณาจักรอยู่ทางใต้ และพม่าอยู่ทางเหนือ มอญต้องต่อสู้ดิ้นรนมิได้หยุดหย่อน เพื่อรักษาอาณาจักรของตนบ้าง เพื่อความเป็นอิสระบ้างตามแต่สถานการณ์ในขณะนั้น ดังจะเห็นได้ว่าทันทีที่พม่าซึ่งอพยพมาทีหลังมอญสามารถตั้งตัวได้ที่พุกาม และมีกำลังพอก็แผ่อำนาจลงมายังอาณาจักรมอญในขณะที่มอญอยู่อย่างสงบมาช้านานและได้สร้างอารยธรรมความเจริญต่างๆ ดังปรากฏว่าในพุทธศตวรรษที่ 16 อาณาจักรมอญที่สะเทิม เจริญถึงที่สุดยิ่งกว่าอาณาจักรใดๆในบริเวณใกล้เคียง ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ศาสนาและการค้า เนื่องจากตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลจึงมีการติดต่อค้าขายกับต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเดียซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งมอญก็มิได้เตรียมตัวสำหรับสงครามแต่อย่างใด จึงพ่ายแพ้อยู่ใต้ปกครองของพม่าใน พ.ศ.1600 สงครามครั้งนั้นเป็นการปะทะกันครั้งแรกระหว่างมอญกับพม่า และเป็นจุดเริ่มของการต่อสู้ระหว่างชนชาติทั้งสอง ซึ่งดำเนินติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปีจนถึง พ.ศ.2300 ตรงกับสมัยพระยาทะละกษัตริย์มอญ อลองพญากษัตริย์พม่าก็ได้ยกกองทัพลงมาปราบมอญไว้ใต้อำนาจอย่างเด็ดขาดไม่มีโอกาสฟื้นตัวได้อีกจนกระทั่งปัจจุบัน ผลของสงครามแม้ว่ามอญถูกพม่าปราบจนสิ้นอิสรภาพแต่ในด้านอารยธรรมความเจริญแล้วมอญกลับเป็นฝ่ายชนะและมีอิทธิพลเหนือกว่าพม่า ดังจะเห็นได้จากการสร้างและตกแต่งเจดีย์ต่าง ๆ ในสมัยของราชวงศ์พุกาม การดัดแปลงตัวหนังสือของมอญไปใช้เป็นตัวเขียนของพม่าตลอดจนการรับคำจากภาษามอญไปใช้ในภาษาของพม่า นอกจากนี้พม่ายังยอมรับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอื่นๆของมอญ การที่อาณาจักรมอญต้องล้มลุกคลุกคลานอยู่เสมอจนกระทั่งสูญเสียอาณาจักรโดยสิ้นเชิงแก่พม่ากลายเป็นชนชาติที่ไม่มีประเทศของตนเองทั้งๆมอญเคยเป็นชนชาติที่เจริญที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สาเหตุเนื่องมาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก คือ

1. ขาดความทะเยอะทะยานในการสร้างชาติ
2. ขาดความสามัคคี
3. ขาดกำลังคน
4. ขาดผู้นำที่มีความสามารถ

เมื่อมอญไม่สามารถทนการบีบคั้นจากการเก็บภาษี และการเกณฑ์แรงงานของพม่าได้หรือหลังจากที่ก่อการกบฏขึ้น แล้วเห็นว่าไม่สามารถต้านกำลังของพม่าได้ ก็มักพากันอพยพหลบหนีเข้าสู่ประเทศไทยการอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทย มีการอพยพครั้งสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. การอพยพในสมัยกรุงศรีอยุธยา

149578 ร.3

1.1 สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ.2112 -- 2133) การอพยพครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรฯได้ประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครงในปีพ.ศ.2127และได้ทรงชักชวนพระมหาเถรคันฉ่อง พระยาเกียรติ พระยารามให้เข้ามาด้วยจำนวนมาก สมเด็จพระมหาธรรมราชา ได้ทรงตั้งพระมหาเถรคันฉ่องเป็นพระสังฆราชาธิบดีและได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาเกียรติ พระยาราม มีตำแหน่งยศขั้นพระยาพานทอง และให้เป็นหัวหน้าควบคุมว่ากล่าวชาวมอญที่อพยพมาด้วยกันทั้งหมดนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นบำเหน็จรางวัลแก่พวกมอญที่เข้ามาสวามิภักดิ์ บริเวณที่โปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญตั้งบ้านเรือนอยู่ก็ได้แก่ บริเวณบ้านใหม่มะขามหย่อง บางลี่ บางขาม ปากน้ำประสม บ้านบางเพลิง บ้านไร่ ป่าฝ้าย ส่วนครอบครัวพระยาเกียรติ พระยาราม ให้ตั้งบ้านที่ตำบลบ้านขมิ้น ใกล้พระอารามวัดขุนแสน ใกล้กับพระราชวังของสมเด็จพระนเรศวรฯและครอบครัวพระมหาเถรคันฉ่องก็โปรดเกล้าฯให้ตั้งที่ตำบลหัวแหลมใกล้กับวัดนกวัดค้างคาว อยู่ไม่ห่างจากวัดสบสวรรค์เท่าใดนัก

1.2 สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ.2133-2148) การอพยพในครั้งนั้นสำคัญมาก เพราะเกิดขึ้นถึง 2ครั้งติดต่อกันคือใน พ.ศ.2136 เมื่อชาวมอญไม่สามารถทนต่อความเดือดร้อนที่ได้รับจากพม่าได้ ก็พากันหลบหนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและอีกครั้งหนึ่งในพ.ศ.2138 เมื่อสมเด็จพระนเรศวรฯ ยกทัพขึ้นไปตีหงสาวดีเพื่อแก้แค้น ทรงยกทัพไปถึงเมาะตะมะแล้วไปล้อมเมืองหงสาวดีอยู่ 3 เดือน ก็เสด็จยกทัพกลับ เพราะได้ข่าวว่าพระเจ้าแปร พระเจ้าอังวะ และพระเจ้าตองอูจะยกกองทัพมาช่วยหงสาวดีซึ่งจะทำให้ข้าศึกมีกำลังมากเกินกว่าจะเอาชนะได้เมื่อยกทัพกลับก็ได้กวาดต้อนครอบครัวมอญตามหัวเมืองหงสาวดีมาด้วยเป็นจำนวนมาก

1.3 สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ.2184) สมิงรามัญในเมืองเมาะตะมะอพยพหนีพม่าจำนวนมากกว่าสองหมื่นเศษ มีนายกองชื่อสมิงตะเกิง และสมิงโคด ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์และยศให้แก่นายกองและสมิงรามัญอื่นๆ โปรดเกล้าฯให้ครอบครัวมอญไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นครนายกบ้าง ปากน้ำบ้าง

1.4 สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชา (พ.ศ.2199 – 2231) การอพยพครั้งแรกก็เนื่องมาจากความไม่พอใจของมอญที่ต้องถูกเกณฑ์ให้ขึ้นไปช่วยรักษาเมืองอังวะของพม่าในการสงครามกับกองทัพจีนในปี พ.ศ.2203 พวกนี้เรียกว่า มอญเก่าตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สามโคก มอญจึงพากันหนีเมื่อพวกที่หนีทัพถูกพม่าจับกุมได้และลงโทษ ก็ทำให้มอญพร้อมใจกันเป็นกบฏปล้นเมืองเมาะตะมะ แต่ก็รักษาเมืองอยู่ไม่ได้เนื่องจากกองทัพจากหงสาวดีจะยกลงมาปราบ จึงพาครอบครัวหนีมาทางด่านเจดีย์สามองค์เข้าประเทศไทยครั้งที่2ทรงโปรดเกล้าฯให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ราชบุรี นครนายก กาญจนบุรี เรียกมอญพวกนี้ว่า มอญใหม่

1.5 สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.2275 – 2301) การอพยพของมอญในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศนี้มีด้วยกันหลายครั้ง มากบ้างน้อยบ้าง ครั้งที่สำคัญ ๆ คือใน

พ.ศ.2298 – 2299 และ พ.ศ. 2301 ทั้งนี้เพราะความอ่อนแอของกษัตริย์ในตอนปลายราชวงศ์ตองอู และเมื่อสิ้นราชวงศ์ตองอู พม่าก็มีนโยบายปกครองมอญอย่างกดขี่และปราบปรามมอญ ทำให้มีการสู้รบระหว่างพม่าและมอญทั้งหลาย ทั้งเมืองเล็กเมืองน้อยใกล้เคียงพากันทำสงครามกับพม่าอีกด้วยเพราะความไม่พอใจพม่าที่มีสั่งสมมาแต่เดิม การรบระหว่างพม่ากับมอญ บางครั้งมอญก็ได้เปรียบ บางครั้งเมื่อพม่าปราบปรามลงได้ มอญก็พากันอพยพหนีเข้ามาในประเทศไทย เป็นเช่นนี้อยู่หลายครั้งซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศก็ทรงโปรดให้รับพวกมอญอพยพไว้ และให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชานพระนคร

1.6 สมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ (พ.ศ. 2303) ใน พ.ศ. 2300 กรุงหงสาวดีเสียกรุงให้แก่พม่าในสมัยพระเจ้าอังวะมังลอง ใน พ.ศ.2303 มอญไม่ยอมเป็นข้าพม่าจึงหนีออกมาทางด่านเจดีย์สามองค์ โปรดเกล้าฯให้พระยากาญจนบุรีจัดที่ทางให้ชาวมอญอยู่

2. การอพยพในสมัยกรุงธนบุรี

การอพยพของมอญในครั้งนี้เนื่องมาจากการที่พระเจ้ามังระ (Hsinbyushim. 2306 – 2319) คิดการจะมาตีกรุงธนบุรี จึงได้เกณฑ์พวกมอญตามหัวเมืองมาเตรียมการตั้งยุ้งฉางและทำทาง พวกมอญไม่พอใจพากันหนี พม่าจับกุมตัวคนในครอบครัวมาเป็นตัวประกัน และนำครอบครัวมอญที่รอดจากการถูกเกณฑ์มาทำงานเข้าด้วย พวกมอญที่ถูกเกณฑ์รู้เข้าก็พากันโกรธแค้นพร้อมใจกันฆ่าพม่าและยกทัพกลับ มอญที่ถูกเกณฑ์ครั้งนี้มีพระยามอญเป็นหัวหน้า 4 คน คือ พระยาเจ่ง เจ้าเมืองอัตรัน หัวหน้าใหญ่ พระยาอู่ ตละเกลี้ยง และตละเกล็บ เมื่อพระยาเจ่งนำกองทัพกลับ และได้กำลังสมทบจากมอญหัวเมืองจึงยกเข้าตีเมาะตะมะ สะโตง และหงสาวดี และเลยไปยังร่างกุ้ง แต่พวกมอญสู้ไม่ได้ที่ร่างกุ้งก็แตกหนีลงมาและพากันมาพึ่งไทยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนได้โปรดให้เจ้าพระยาจักรีแม่ทัพใหญ่กุมทัพไปตีเชียงใหม่ไว้ให้ได้ก่อนที่พม่าจะยกทัพตามมอญลงมา ทัพมอญที่หนีถอยลงมาครั้งนี้แยกกันอพยพเป็นหลายกลุ่มและเข้ามายังประเทศไทยหลายเส้นทาง ได้แก่ พวกที่อพยพเข้ามาทางด่านเมืองตากใน พ.ศ.2317 มีสมิงสุหร่ายกลั่นเป็นหัวหน้า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้พระยากำแหงวิชิต คุมกองทัพไปรอรับอยู่ที่บ้านระแหงเมืองตาก อีกพวกหนึ่งอพยพเข้ามาทางบ้านนาเกาะคอกเหล็ก แขวงเมืองตาก มีสุวรรณเทวะกับทามุมวยเป็นผู้ควบคุมครัวมอญทางด้านนี้ พวกสุดท้ายเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ มีจำนวนผู้อพยพมากกว่าทางอื่น ๆ มีพระยาเจ่ง พระยากลางเมือง ตละเกลี้ยง ตละเกล็บ ผู้เป็นหัวหน้าในการกบฏต่อพม่าเป็นผู้คุมมา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยายมราช (แขก) คุมกองทัพไปตั้งรับที่ตำบลท่าดินแดง แขวงเมืองท่าขนุนในลำน้ำไทรโยคครอบครัวมอญที่อพยพมาครั้งนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนที่ปากเกร็ดแขวงเมืองนนทบุรี และสามโคก แขวงเมืองปทุมธานี และได้โปรดเกล้าฯให้พระยาบำเรอศักดิ์ครั้งกรุงเก่าซึ่งเป็นเชื้อสายมอญให้เป็นที่พระยารามัญวงศ์มียศเสมอจตุสดมภ์หรือที่เรียก

ว่า จักรีมอญ เป็นหัวหน้าควบคุมดูแลกองมอญ และได้ตั้งให้พระยามอญและหัวหน้ามียศศักดิ์เป็นข้าราชการทุกคน

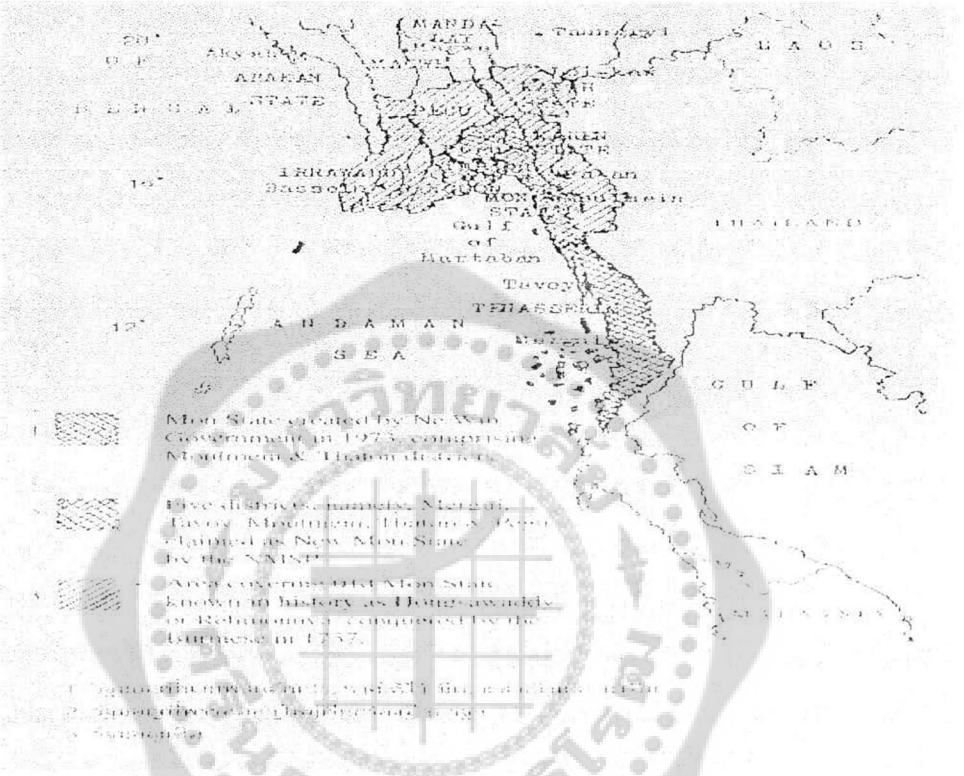

ภาพประกอบ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งของมอญ

3. การอพยพสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การอพยพในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้อพยพเข้ามาครั้งใหญ่ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย การที่มอญอพยพเข้ามาในครั้งนี้ก็เนื่องมาจากทนการกดขี่ข่มเหงของพม่าไม่ได้เพราะพระเจ้าปดุง (Bodawpaya, 2325 – 2362) ได้เกณฑ์แรงงานคนทั้งในเมืองพม่ารามัญ ตลอดจนเมืองประเทศราชต่างๆ ให้ไปสร้างพระมหาธาตุที่เมืองเมกุนทำให้ผู้คนไม่มีเวลาทำมาหากิน อีกทั้งพม่าที่ได้รับแต่งตั้งไปปกครองเมาะตะมะก็ข่มเหงและเบียดเบียนชาวมอญ แต่ชาวมอญไม่มีกำลังสู้ได้ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2358 ชาวมอญที่มีสมิงสอดเบาเป็น หัวหน้าจึงพร้อมใจกันเป็นกบฏที่เมืองเมาะตะมะ จับพม่าฆ่าเสียแล้วพากันอพยพเข้ามายังประเทศไทย

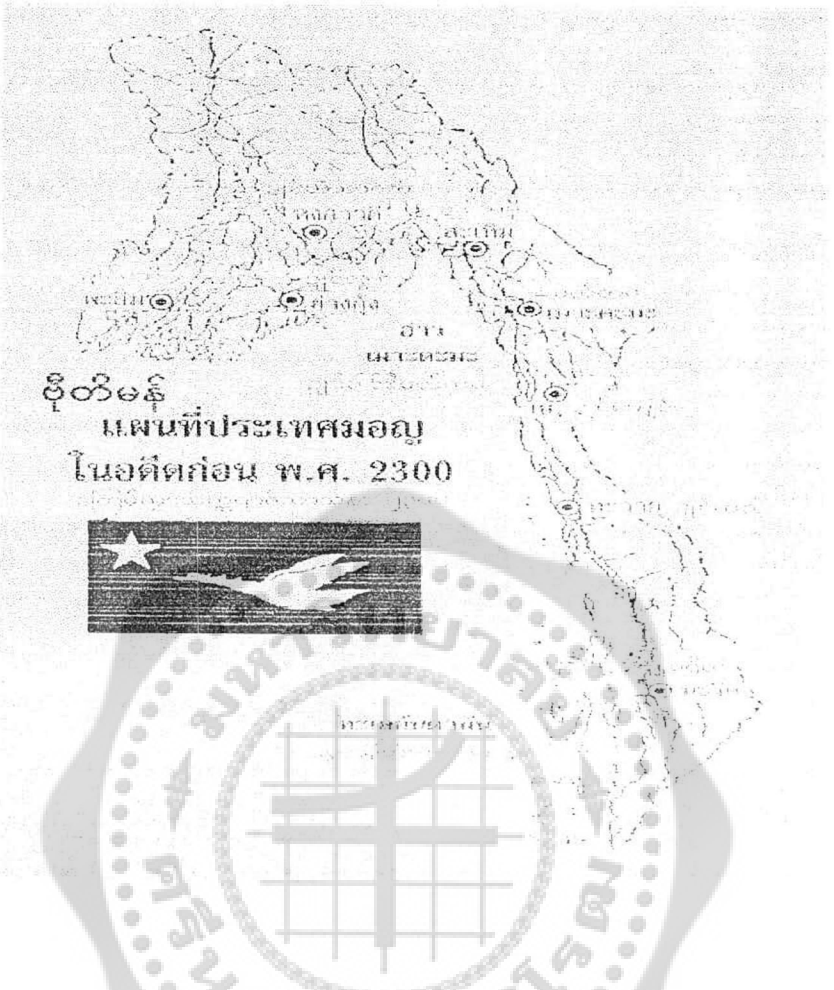

ภาพประกอบ 3 แผนที่ประเทศมอญ ก่อน พ.ศ. 2300

มอญที่อพยพเข้ามาครั้งหลังสุดนี้ มีจำนวนมากและมาด้วยกันหลายทางคือ ทางด่านแม่ละเมา เมืองตากทางเมืองอุทัยธานี แต่ส่วนใหญ่เข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ แขวงเมืองกาญจนบุรี ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงทราบข่าวครอบครัวมอญอพยพเข้ามา จึงโปรดเกล้าฯให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคลเสด็จขึ้นไปคอยรับครอบครัวมอญที่เมืองนนทบุรี ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎออกไปรับครัวมอญที่เมืองกาญจนบุรี โดยมีเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีเป็นผู้ใหญ่กำกับไปด้วยส่วนทางเมืองตากโปรดเกล้าฯ ให้พระยาอภัยภูธรที่สมุหนายกขึ้นไปคอยรับครอบครัวมอญ ให้จัดจากและไม้สำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนและ นำเสบียงอาหารของพระราชทานขึ้นไปด้วย ครอบครัวมอญที่อพยพเข้ามาครั้งนี้ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ใน "แขวงเมืองปทุมธานี เมืองนนทบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์ หรือพระประแดงในปัจจุบัน" และทรงโปรดเกล้าฯ สมิงสอดเบาที่เป็นหัวหน้าให้เป็นพระยารัตนจักร บรรดานายรามัญ

ที่เป็นผู้ใหญ่ และมียศอยู่ในเมืองเดิมก็โปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นพระยาทุกคนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นี้ยังมีการอพยพครั้งเล็ก ๆ อีกครั้งหนึ่งในต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยในขณะที่อังกฤษกำลังทำศึกกับพม่าอยู่นั้นพวกมอญที่อยู่ในกรุงเทพฯ ได้เสนอเสนาบดีให้กราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอยกกองทัพออกไปกวาดต้อนครอบครัวญาติพี่น้องที่ยังอยู่ในมอญเข้ามาไว้ในพระนคร จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) คุมกองทัพมอญยกออกไปรับครอบครัวมอญเข้ามา และโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ เรียกว่ามอญใหม่ เพราะอยู่ใกล้พระนคร และเป็นบริเวณที่มีชาวมอญอยู่เป็นจำนวนมาก

การอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทย ในลักษณะต่าง ๆ กันคือ

1. เข้ามาในฐานะเชลยสงคราม เช่น ใน พ.ศ.2138 สมเด็จพระนเรศวรฯ เสด็จยกทัพไปตีหงสาวดี แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ เมื่อเสด็จกลับทรงได้กวาดต้อนครอบครัวมอญในหงสาวดีมาเป็นเชลยจำนวนมาก

2. เข้ามาโดยการหลบหนีออกจากกองทัพพม่า ที่มักเกณฑ์ให้ไปทำสงครามอยู่เสมอ เช่น การอพยพของชาวมอญในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราว พ.ศ.2205 คราวที่ถูกพม่าเกณฑ์ไปรบศึกฮ่อ

3. เข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง ภายหลังจากที่ได้ก่อการกบฏและถูกปราบ เช่น การอพยพเข้ามาในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองหรือเข้าเมื่อไม่พอใจในภาวะความเป็นอยู่ของตน เพราะถูกพม่ากดขี่เบียดเบียน เช่น การอพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบจำนวนแล้ว มอญส่วนใหญ่อพยพเข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัย และมาด้วยความสมัครใจมากกว่าที่จะเข้ามาในลักษณะของการถูกกวาดต้อนเป็นเชลยสงคราม ชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะโดยการอพยพเข้ามาเองหรือถูกกวาดต้อนเข้ามา ล้วนแต่ได้รับการต้อนรับและเลี้ยงดูเสมอหน้าเทียบเท่ากับพลเมืองไทย โดยให้ตั้งหลักแหล่งในที่ ๆ เหมาะสมบริเวณที่จัดให้เป็นที่อยู่ ซึ่งชาวมอญส่วนมากได้อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ ได้รับพระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือน และประกอบอาชีพตามอัธยาศัยไม่ว่าจะเป็นการเกษตรกรรมหรือการค้า ตลอดจนคนที่สมัครใจเข้ารับราชการ ก็โปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้มีตำแหน่งและยศศักดิ์ต่าง ๆ กัน การที่ชาวมอญพากันอพยพเข้ามาบ่อย ๆ และบางครั้งก็เข้ามาโดยไม่มีการบันทึกทำให้ไม่ทราบจำนวนชาวมอญทั้งหมดในประเทศไทย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ชาวมอญได้มีการผสมกลมกลืนเป็นไทย และรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงกับคนไทย จนแยกไม่ออกว่าเป็นมอญหรือไทย

การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในอำเภอพระประแดง

พระประแดง เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวจังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ครอบคลุมบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนปลายเหนืออ่าวไทย

ห่างจากตัวจังหวัดสมุทรปราการประมาณ 10 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 73.73 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตยานนาวาและเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันตก ติดต่ออำเภอราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลาง แยกพื้นที่ออกเป็นสองฝั่งด้านตะวันออกและด้านตะวันตก มีลำคลองค่อนข้างมาก ประชากรทั้งสิ้น 205,564 คน

ในอดีตราว 1,000 ปี ล่วงมาแล้ว ปากแม่น้ำเจ้าพระยามีเพียง "เมืองพระประแดง" ที่ขอมได้สร้างขึ้นบนแผ่นดินที่งอกออกมา ณ ตำบลแหลมฟ้าผ่าฉะนั้นเมืองพระประแดงจึงเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญทางทะเลของขอม เมืองพระประแดงดั้งเดิมตั้งอยู่ปากคลองพระโขนงริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก (ฝั่งซ้าย) ในท้องที่ตำบลคลองเตย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันเป็นที่ทำการของการท่าเรือแห่งประเทศไทย

การที่ขอมเรียกเมืองหน้าด่านของตนว่า "ประแดง" นั้นก็มีเหตุผลเพราะคำว่าพระประแดงหรือบาแดง แปลว่าคนเดินหมาย คนนำข่าวสาร ซึ่งหมายความว่าเมืองพระประแดงเป็นเมืองหน้าด่าน ถ้ามีเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นก็เป็นหน้าที่ของเมืองนี้จะต้องนำข่าวสารไปแจ้งให้เมืองหลวงทราบโดยเร็ว

เมืองพระประแดงคงมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านของขอม จนขอมหมดอำนาจในดินแดนไทยและมีหลักฐาน ปรากฏว่า เมื่อถึงสมัยอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นทางภาคใต้ เมื่อ พ.ศ. 1893 พระองค์ทรงนำแบบแผนวิธีการปกครองของกรุงสุโขทัยและขอมมาปรับปรุงเสียใหม่ แล้วประกาศใช้ในอาณาจักรของพระองค์คือให้มีเมืองป้อมปราการเมืองด่านชั้นในแล้วมีหัวเมืองชั้นนอกถัดไปจึงเป็นเมืองพระยามหานคร(ลัทธิ Feudalism) และเมืองประเทศราช ทั้งนี้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองป้องปราการด่านชั้นใน 4 หัวเมืองทิศเหนือได้แก่ เมืองลพบุรี ทิศตะวันออกคือเมืองนครนายก ทิศตะวันตกคือเมืองสุพรรณบุรี ทิศใต้คือเมืองพระประแดง เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลทางทิศใต้ จนถึงสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์ ใน พ.ศ. 2091 แม้ทรงโปรดให้รื้อป้อมค่ายและกำแพงตามที่ต่าง ๆ ลงเสีย เช่น ที่เมืองสุพรรณบุรี ลพบุรี และเมืองนครนายก แต่ให้คงเหลือไว้เมืองพระประแดงสำหรับเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลเพียงแห่งเดียว

ต่อมาเมืองชาวทะเลมีสภาพตื้นเขินจนแผ่นดินแยกออกมากขึ้น พระประแดงเดิมซึ่งเคยเป็นเมืองปากน้ำก็ห่างไกลจากปากน้ำออกไปทุกที เมืองพระประแดงจึงถูกโยกย้ายเปลี่ยนตำแหน่งที่ตั้งเพื่อความเหมาะสมกับฐานะเมืองหน้าด่านทางทะเล ภายหลังจึงปรากฏว่าเมืองพระประแดง มา

ตั้งอยู่ที่ตำบลราษฎร์บูรณะฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา (คนละที่กับเขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพฯ) ดังในสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวไว้ว่า

> " เมื่อ พ.ศ.2163 จึงปรากฏว่ามีเมืองพระประแดงตั้งใหม่ที่ตำบลราษฎร์บูรณะอยู่ทางฝั่งตะวันออกของลำน้ำเจ้าพระยา (ราวสถานีบางนางเกรง รถรางสายปากน้ำ) ต่อมาเมืองพระประแดงน่าจะย้ายกลับมาอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาตามเดิม ถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระธนบุรีเป็นแม่กองเกณฑ์พลเมืองปักษ์ใต้ 10,000 คนเศษขุดคลองลัดโพธิ์ เมื่อ พ.ศ.2265 ครั้นประมาณ 50 ปีเศษ น้ำเค็มได้ไหลมาถึงพระนคร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงโปรดเกล้าฯให้ถมปิดคลองลัดโพธิ์เสียใน พ.ศ.2327 "

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเมืองพระประแดงมีการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งตัวเมืองหลายครั้งตามความ *เหมาะสม* และร้างไปเมื่อราว พ.ศ.2310 คราวเสียกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นระยะเวลาที่ก่อร่างสร้างตัวใหม่ ๆ บ้านเมืองพินาศเสียหายมากมาย ทั้งเป็นการรีบด่วนในการก่อสร้าง จึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อกำแพงเมืองพระประแดงเดิมที่ราษฎรบูรณะ ไปสร้างกำแพงพระราชวังและสิ่งอื่น ๆ ที่กรุงธนบุรี เมืองพระประแดงเดิมจึงสิ้นซากตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ครั้นต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกขึ้นครองราชย์เป็นปฐมวงศ์จักรี พระองค์จึงทรงดำริที่จะหาพื้นที่ซึ่งอยู่ทางใต้ลงไป สร้างเป็นเมืองหน้าด่านไว้สำหรับป้องกันข้าศึกทางทะเลที่จะมารุกรานเมืองหลวงโดยเข้ามาทางปากน้ำเจ้าพระยา พระองค์จึงมีรับสั่งให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทให้ไปสำรวจพื้นที่ทางปากน้ำเจ้าพระยาเพื่อสร้างเป็นเมืองขึ้นอีกเมืองหนึ่ง กรมพระราชวังบวรฯรับสนองพระราชโองการแล้ว ก็เสด็จทางชลมารคตามแม่น้ำเจ้าพระยาลงมาทางใต้ จนมาถึงบริเวณลัดโพธิ์ซึ่งเป็นคลองขุดในสมัยกรุงศรีอยุธยา เห็นว่าเป็นทำเลยุทธภูมิดี เหมาะแก่การสร้างเป็นเมืองหน้าด่านสำหรับป้องกันข้าศึกที่จะรุกล้ำเข้ามาจากทางทะเลเป็นอย่างยิ่ง จึงนำความขึ้นกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเห็นชอบด้วย และโปรดให้กรมพระราชวังบวรฯ เป็นแม่กองสร้างเมืองนี้ขึ้นในปีพุทธศักราช 2330 พร้อมกับให้ทรงสร้างป้อมขึ้นป้อมหนึ่งทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ทางใต้ของปากลัดไปเล็กน้อยเรียกว่า "ป้อมวิทยาคม" (ปัจจุบันนี้รื้อถอนหมดแล้วเพราะทางการเอาที่สร้างโรงพยาบาลโรคเรื้อน) แต่การสร้างเมืองที่ปากลัดยังไม่ทันแล้วเสร็จก็พอดีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จสวรรคตเสียก่อน

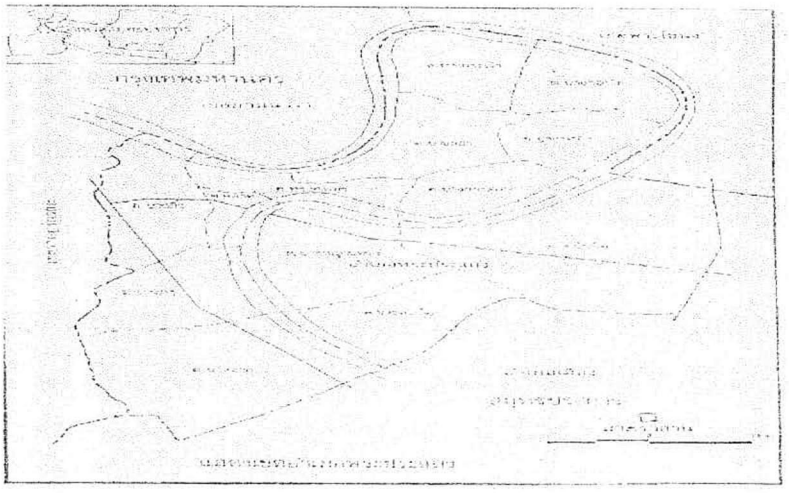

ภาพประกอบ 4 แผนที่แสดงที่ตั้งของอำเภอพระประแดง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติสืบต่อมา ครั้นเมื่อเดือน 5 ปีจอ ฉศก จุลศักราช 1176 (พ.ศ.2357) ทรงพระราชดำริว่า ที่ลัดโพธิ์นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงโปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จลงไปกะการที่จะสร้างเมืองขึ้นป้องกันข้าศึกที่จะมาทางทะเล การยังค้างอยู่จะไว้ใจแก่การสงครามทางทะเลมิได้ควร จะได้ทำขึ้นให้แล้วเสร็จ จึงโปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหา เสนานุรักษ์ เป็นแม่กองเสด็จลงไปสร้างเมืองที่ปากลัดสำเร็จเป็นเมืองใหม่อีกเมืองหนึ่ง ทรงพระราชทานนามว่า "เมืองนครเขื่อนขันธ์" เมื่อสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์สำเร็จลงแล้วได้มีพิธีฝังอาถรรพ์ปักหลักเมืองเมื่อวันศุกร์แรก 10 ค่ำ เดือน 7 ปีกุน สัปตศก จุลศักราช 1177 ปี พ.ศ.2358 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญที่อยพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารได้มาตั้งหลักแหล่งอยู่โดยมีพระยาเจ่งเป็นหัวหน้า และทรงตั้งให้สมิงทอมาบุตรเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นพระยานครเขื่อนขันธ์ เป็นผู้รักษาเมือง กับตั้งกรมการพร้อมทุกแผนก ดังนั้นมอญที่อาศัยอยู่ที่พระประแดง จึงมี 2 รุ่น ได้แก่ มอญเก่า – มอญใหม่ ครอบครัวมอญที่อพยพมาอยู่พระประแดงนั้น มีเป็น 2 ระยะ คือ

1. ชาวมอญที่อพยพมาแต่ครั้งสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี มีพระยาเจ่งเป็นหัวหน้า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้เป็นที่อยู่อาศัยและทำกินอยู่ทางแถบจังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เสร็จแล้ว จึงทรงโปรดให้ย้ายครอบครัวมอญลงมาอยู่ที่นครเขื่อนขันธ์ ซึ่งเราเรียกว่า "มอญเก่า"

2. ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 ประมาณ 40,000 คน สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ส่วนหนึ่ง มาอยู่ที่พระประแดงมอญรุ่นหลังนี้ เรียกว่า "มอญใหม่"

พระยาเจ่งที่กล่าวนี้ คือเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นต้นสกุล " คชเสนี" เป็นหัวหน้ามอญที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี มีบุตรรวม 6 คน คนที่ 3 ชื่อเดิมคือ ทอมา ต่อมาได้เป็นพระยานครเขื่อนขันธ์ เจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์คนแรกและเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์คนต่อมาก็เป็นชาวมอญเชื้อสายพญาเจ่ง รวมทั้งหมดถึง 9 คน ดังนี้

1. พระยาเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติ เสนาบดีศรีสิทธิสงคราม(ทอมา คชเสนี)
2. พระยาดำรงราชพลขันธ์ (อุ้ย คชเสนี)
3. พระยามหาโยธา (นกแก้ว คชเสนี)
4. พระยาขยันสงคราม (เจ็กหรือแป๊ะ คชเสนี)
5. พระยาเกียรติ (ขุนทอง คชเสนี)
6. พระยาดำรงราชพลขันธ์ (หยอย คชเสนี)
7. พระเทพผลู (ทองคำ คชเสนี)
8. พระยาพิพิธมนตรี (ปุย คชเสนี)
9. พระยานครราชกำแหงประแดงบุรีนายก (แจ้ง คชเสนี)

นับแต่สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์แล้วประมาณ 100 ปี จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพระราชดำริว่า นามเมืองพระประแดงเป็นนามเมืองสำคัญแต่โบราณกาลหาควรปล่อยให้สูญไปไม่ ด้วยเหตุที่ว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์นั้นเป็นเมืองใหม่ก็จริงแต่เป็นเมืองที่อยู่ใกล้เคียงกับเมืองพระประแดงเดิมทั้งมีความสำคัญทำนองเดียวกันกับเมืองเก่าด้วย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นจังหวัดพระประแดง ใน พ.ศ.2458

ครั้งนั้นจังหวัดพระประแดง แบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คือ

1. อำเภอพระประแดง
2. อำเภอราษฎร์บูรณะ
3. อำเภอพระโขนง

ครั้นเกิดเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลต้องประหยัดการใช้จ่าย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯให้ยุบจังหวัดพระประแดงลงเป็นอำเภอเรียกว่า "อำเภอพระประแดง" ขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการเมื่อพ.ศ.2474ส่วนอำเภอราษฎร์บูรณะไปขึ้นกับจังหวัดธนบุรีอำเภอพระโขนงไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร ต่อมา พ.ศ.2485 จังหวัดสมุทรปราการได้ถูกยุบรวมไปขึ้นกับจังหวัด

พระนคร อำเภอพระประแดงจึงไปขึ้นกับจังหวัดพระนครด้วยจนถึง พ.ศ.2489 กลับยกฐานะจังหวัดสมุทรปราการ พระประแดงจึงกลับมาขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการตามเดิมมาจนถึงทุกวันนี้

ในอำเภอพระประแดงมีชาวมอญอาศัยอยู่16 หมู่บ้านการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวมอญพระประแดง แยกย้ายกันอยู่เป็นหมู่ ๆ ใช้เรียกชื่อหมู่บ้านเช่นเดียวกับครั้งเมื่ออยู่ทางพม่าตอนใต้และมีอยู่บ้างที่เรียกชื่อตามสิ่งแวดล้อม

หมู่บ้านมอญพระประแดง มีทั้งหมด 16หมู่บ้าน ดังนี้

1. กวานดงฮะนอง	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านทรงคะนอง
2. กวานโรงกลิ้ง	"	หมู่บ้านโรงเรือ
3. กวานอะม่วง	"	หมู่บ้านอะม่วง
4. กวานแซ่ย์	"	หมู่บ้านแซ่
5. กวานฮะมัง	"	หมู่บ้านทะมัง
6. กวานตองอุ๊	"	หมู่บ้านตองอุ๊
7. กวานฮะเริ่น	"	หมู่บ้านฮะเริ่น
8. กวานตา	"	หมู่บ้านตา
9. กวานเหว่กะราว	"	หมู่บ้านเวฮะราว
10.กวานเต้อ	"	หมู่บ้านเต้อ
11.กวานดัง	"	หมู่บ้านดัง
12.กวานฮะโตนเจิน	"	หมู่บ้านสะพานช้าง
13.กวานเจิมฮะมาย	"	หมู่บ้านเชียงใหม่
14.กวานเดิงฮะโมก	"	หมู่บ้านเดิงฮะโมก
15 กวานจังบีเจิน	"	ไม่มี
16 กวานโกงกาง	"	ไม่มี

ปัจจุบันทั้ง 16 หมู่บ้านที่กล่าวมานี้ ขึ้นอยู่กับ 4 ตำบล ดังนี้

1. ตำบลตลาด ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านแซ่ หมู่บ้านทะมัง หมู่บ้านเต้อ และหมู่บ้านดัง

2. ตำบลทรงคะนอง ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านทรงคะนอง หมู่บ้านตองอุ๊ หมู่บ้านโรงเรือและหมู่บ้านอะม่วง

3. ตำบลบางพึ่ง ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านฮะเริ่น หมู่บ้านตา หมู่บ้านเวหะราว หมู่บ้านสะพานช้าง หมู่บ้านเชียงใหม่

4. ตำบลบางหญ้าแพรก ประกอบด้วย 1 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านเดิงฮะโมก

การตั้งบ้านเรือนในระยะแรกที่มอญได้ย้ายมาอยู่ที่พระประแดง ส่วนใหญ่อยู่ใกล้แม่น้ำตั้งแต่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ปากคลองลัดหลวงและปากคลองลัดโพธิ์ คลองลัดหลวงเป็นคลองที่มีความสำคัญต่อการคมนาคมทางน้ำในอดีต เดิมชื่อว่าคลองลัดเมืองเป็นคลองขุดในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 โดยกรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์เป็นแม่กองขุด เมื่อครั้งสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เพื่อร่นระยะเวลาการขนส่งและการเดินทางระหว่างกรุงเทพฯกับสมุทรปราการ ส่วนคลองลัดโพธิ์เป็นคลองที่มีความสำคัญทางการคมนาคมขนส่งมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นคลองขุดในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ คลองนี้แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวาในตำบลบางยอแล้วไหลไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งขวาอีกในตำบลทรงคะนอง เดิมเป็นคลองที่กว้างเรือขนาดใหญ่สามารถผ่านเข้าไปถึงกรุงเทพฯ ได้โดยใช้เวลาเพียง 10 นาทีเศษเท่านั้นแทนที่จะต้องอ้อมคุ้งแม่น้ำไปตามลำน้ำเจ้าพระยาที่ต้องเสียเวลาเป็นชั่วโมง ๆ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงเห็นว่าหากถูกปล่อยไว้แม่น้ำเจ้าพระยาจะลัดทางเดินประกอบกับมีกระแสน้ำไหลเร็วและแรงกัดเซาะปากคลองลัดโพธิ์ ครั้นถึงฤดูน้ำเต็มไหลบ่าเข้ากรุงเทพฯ และบริเวณใกล้เคียงทำให้เรือกสวนไร่นาเสียหาย จึงโปรดให้ปิดทำนบคลองลัดโพธิ์และถมคลองให้แคบลงชุมชนมอญพระประแดงจึงถูกโอบล้อมด้วยแม่น้ำลำคลองเกือบทุกด้าน ยกเว้นทางด้านทิศที่มีถนนกั้นอยู่ การสร้างบ้านมีลักษณะทรงเตี้ยมีเพิงยื่นไปทางหน้าบ้าน ฝาบ้านส่วนใหญ่จะทำด้วยไม้ไผ่ที่เรียกว่า "ฝาขัดแตะ" หลังคามุงจากต่อเมื่อมีฐานะดีขึ้นจึงเปลี่ยนมาเป็นทรงไทยใต้ถุนสูงและเป็นที่นิยมกันโดยทั่วไปจนถึงปัจจุบันแต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการที่ประชากรเพิ่มขึ้นไม้มีราคาแพงประกอบกับค่านิยมในเรื่องความทันสมัย ทำให้บ้านเรือนที่ปลูกสร้างใหม่ระยะหลัง ๆ มีลักษณะเป็นอาคารตึกสมัยใหม่มากขึ้น

1.2. สภาพสังคมจากอดีต จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะเด่นของชาวมอญอย่างหนึ่งก็คือการชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายมีความกระตือรือร้นพอสมควร ไม่ชอบเบียดเบียนใคร สงบเสงี่ยมเจียมตัว ซื่อสัตย์สุจริต รักสวยรักงามความเป็นอยู่ของชาวมอญพระประแดง ก็เช่นเดียวกับมอญที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นอื่น โดยทั่วๆ ไป แต่ก่อนผู้ชายมีสิทธิเหนือกว่าผู้หญิงในทุก ๆ ด้าน ตามทัศนคติที่ว่า ผู้ชายสามารถบวชเรียนได้ ดังนั้นพ่อแม่จะรักลูกผู้ชายมากกว่าลูกผู้หญิง ลูกผู้หญิงไม่มีสิทธิเรียนหนังสือไม่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น แม้กระทั่งการรับประทานอาหารก็ต้องรับประทานอาหารหลังจากผู้ชาย เมื่อมีพิธีกรรมในโบสถ์ผู้หญิงไม่มีสิทธิเข้าไปร่วมด้วย ผู้เป็นพ่อจะไม่ใกล้ชิดกับลูกผู้หญิงแม้แต่พี่ชายก็ไม่ใกล้ชิดน้องสาวเช่นเดียวกัน เพราะถือว่าผู้ชายจะต้องเป็นหลักฐานของครอบครัวจึงจะต้องรู้จักวางตัวให้เหมาะสมในอดีตอาชีพหลักของชาวมอญพระประแดง คือการทำนา

เหมือนเมื่อครั้งที่อยู่ในพม่าตอนใต้ ครั้นมาอยู่เมืองไทยก็ยังคงยึดอาชีพที่ตนถนัด แต่พื้นที่ในบริเวณหมู่บ้านมอญฝั่งอำเภอพระประแดงไม่เหมาะแก่การทำนา ดังนั้นคนมอญจึงต้องแสวงหาที่ทำกินใหม่ซึ่งส่วนมากเป็นแถบอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งอยู่คนละฟากแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งที่อำเภอมีนบุรี โดยไปปลูกเพิงอาศัยอยู่จน เสร็จสิ้นฤดูทำนา ก็กลับมาอยู่อาศัยและพักผ่อนจากการตรากตรำทำนาที่ฝั่งพระประแดง

สำหรับอุปกรณ์ในการทำนาแต่ดั้งเดิม ก็คือ ควาย ไถ คราด เกวียน และเรือมาด ปี หนึ่ง ๆ ทำนาได้เพียงครั้งเดียว ไม่นิยมการทำไร่หลังจากเก็บเกี่ยวแล้วอาชีพรอง กระทำหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว คือ การสานเสื่อกก แต่ละผืนมีสีสันและลวดลายงดงามมาก พวกผู้หญิงไม่ว่าแก่หรือสาวจะสานเสื่อกกกันทุกครัวเรือน เก็บไว้ใช้เองบ้างจำหน่ายบ้าง นับว่าเป็นอาชีพที่เสริมรายได้ดีพอสมควร การสานเสื่อกก ถือเป็นงานอดิเรกของคนมอญตามหมู่บ้านในอำเภอพระประแดง ในระยะที่ว่างเว้นจากการทำนา คือระหว่างเดือนสิงหาคม ถึง กันยายนช่วงหนึ่ง และระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนพฤษภาคมช่วงหนึ่ง กล่าวคือระหว่างเดือนสิงหาคม ถึง กันยายน นั้น เป็นระยะที่รอข้าวแตกรวง และระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม เป็นระยะเวลาหลังเก็บเกี่ยวการปลูกต้นกกนั้น ปลูกในเวลาเดียวกันกับการปลูกต้นข้าว โดยต้นแก่และใช้การได้ดีราวเดือนสิงหาคมเมื่อตัดกกมาแล้วก็นำมาตากแดดให้แห้ง เลือกขนาดลำต้นเล็ก ๆ และเท่า ๆ กัน นำไปย้อมสีต่าง ๆ เช่น เหลือง แดง น้ำเงิน เขียว ชมพู เป็นต้น หลังจากนั้นก็นำมารีดให้เรียบร้อย แล้วจึงนำไปสานเป็นเสื่อบ้าง กระเป๋าบ้าง บางครั้งยังทำเป็นเสวียนหม้อข้าวก็มี เสื่อมีความสำคัญสำหรับบ้านมอญทุกบ้าน ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานศพ งานแต่งงาน หรืองานทำบุญบ้าน ก็ใช้เสื่อปูรับแขก ดังนั้นการสานเสื่อกกจึงทำกันอย่างพิถีพิถันเริ่มตั้งแต่การเลือกเส้นกก การย้อมสี ความละเอียดประณีตตลอดจนลวดลายต่าง ๆ ผู้ที่สานเสื่อกกส่วนมากมักจะเป็นคนรุ่นสาว มีการประกวดประขันฝีมือกันอยู่ในที ลูกสาวบ้านใดสานเสื่อกกได้สวยงาม จะเป็นที่เชิดหน้าชูตาของพ่อแม่และครอบครัว การสานเสื่อกกของบ้านมอญพระประแดงนั้นถือเป็นงานอดิเรก ไม่ได้ทำเป็นอาชีพ แต่ละผืนจะเสร็จเมื่อใดก็ได้ บางบ้านที่มีลูกสาวสวยมักจะมีหนุ่ม ๆ มานั่งคุยด้วย ในขณะที่กำลังสาน ทำให้เสื่อบางผืนต้องใช้เวลานานถึง 1 เดือน ก็มี

ในปัจจุบันสภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป คนมอญที่ยึดอาชีพทำนาก็แทบจะหาไม่ได้แล้ว เนื่องจากขายที่นาทำให้มีเงินทองมากขึ้น เด็กมอญรุ่นใหม่มีการศึกษาสูงขึ้นและไม่ว่าชายหรือหญิงต่างก็มีโอกาสในการศึกษาได้เท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงมีน้อยคนนักที่ยังยึดการทำนาเป็นอาชีพ แต่กลับมารับราชการพลเรือน หรือ รัฐวิสาหกิจและทำงานรับจ้างกันเป็นจำนวนมาก มีผลกระทบให้การสานเสื่อซึ่งเป็นงานอดิเรกจึงค่อย ๆ น้อยลงไปเช่นกัน

ในด้านอาหารการกิน นับว่าคนมอญพระประแดงสามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยได้เป็นอย่างดี ลักษณะของอาหารก็มีประเภทแกงต่าง ๆ เช่น ยำ ผัด ทอด น้ำพริกและปลาร้า มีแกงบางชนิดคนมอญนิยมรับประทานกันมาก ได้แก่ แกงส้มฝักกระเจี๊ยบ แกงส้มลูกมะตาด แกงส้มลูกมะสั้น แกงปลาลูกโยน ส่วนขนมได้แก่ ขนมเทียน (ภาษามอญเรียกว่า กวันกวี่) ขนมเบื้อง (ภาษามอญเรียกว่ากวันอะเวี๊ยก) กะละแม (ภาษามอญเรียกว่า กวานฮะกอ)

ชาวมอญมีอาหารที่ใช้ในพิธีกรรมหลายอย่าง ข้าวแช่ เป็นอาหารที่นิยมทำในเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น ข้าวแช่ คือ ข้าวสุกล้างน้ำให้สะอาด แช่แล้วอบด้วยน้ำดอกมะลิ ส่วนกับข้าวโดยมากจะเป็นอาหารเค็ม นอกจากอาหารคาวแล้วในช่วงสงกรานต์ชาวมอญนิยมกวนกาละแมเป็นของหวานที่ขึ้นชื่อของชาวมอญพระประแดง กะละแมคือข้าวเหนียวที่อาจใช้เป็นแป้งหรือเมล็ดข้าวกวนกับน้ำตาลปี๊บและกะทิใช้เวลากวนจนเหนียว กะละแมของชาวมอญต้องใช้แรงคนมาก และเป็นกะละแมที่มีชื่อเสียงของชาวมอญพระประแดง

1.3 ภาษาที่ใช้

มอญเป็นชนชาติเก่าแก่แต่มิได้มีปรากฏว่ามีอักษรมอญใช้อยู่เป็นเวลานาน จากการศึกษาจารึกภาษามอญสามารถแบ่งออกเป็นยุคสมัยต่างๆได้ 3 ยุคคือ

ยุคโบราณ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 11 – 13 นี้เป็นอักษรดั้งเดิมของอินเดียฝ่ายใต้ ภาษามอญที่เก่าแก่ที่สุดค้นพบได้ในประเทศไทย หลักฐานที่ค้นพบคือ จารึก วัดโพธิ์ร้าง พ.ศ. 1143 เป็นภาษามอญโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในบรรดาจารึกภาษามอญที่ค้นพบในแถบเอเชียอาคเนย์ทั้งหมด ปรากฏว่าเป็นจารึกที่เขียนด้วยอักษร ปัลลวะ ที่ยังไม่ได้ดัดแปลงให้เป็นภาษามอญและพบว่ามีการประดิษฐ์อักษรมอญเพิ่มขึ้นให้พอกับเสียงมอญที่ใช้ แสดงว่า มอญใช้อักษรปัลลวะในการสื่อสาร จารึกที่พบต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ในสมัยอาณาจักรสะเทิมเป็นตัวอักษรมอญโบราณซึ่งดัดแปลงมาจากอักษรปัลลวะมาเป็นตัวอักษรเหลี่ยม

ยุคกลาง ลักษณะภาษามอญในจารึกในสมัยกลางเป็นทั้งภาษามอญและอักษรมอญ ซึ่งพบจาก จารึกของประเทศพม่าภาคเหนือ ส่วนมากได้มาจากเมืองพะขันและเมืองแปร ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าอโนรธา กษัตริย์พุกาม ประมาณ พ.ศ. 1600, ข้อความส่วนใหญ่เป็นเรื่องพุทธศาสนา

ยุคปัจจุบัน ภาษามอญในระยะพุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ถึงปัจจุบัน เป็นเวลาประมาณ 400 ปีเศษ เป็นการจารึกบนใบลาน ตัวอักษรในสมัยนี้จึงมีลักษณะกลมซึ่งเกิดจากอิทธิพลของการจารึกหนังสือลงบนใบลาน มีคำประพันธ์และกลอนต่างๆ ที่เก่าแก่ที่สุดมีประมาณ 20 เรื่อง

ภาษามอญเป็นภาษาในสายโมนิค ซึ่งเป็นสายหนึ่งในตระกูลภาษามอญ – เขมร 12 สาย ตระกูลภาษามอญ – เขมรเป็นภาษาเก่าแก่ที่ใช้กันมานานประมาณ 3,000 - 4,000 ปีมาแล้ว ภาษาที่อยู่ในสายโมนิค มีคนใช้ประมาณ 500,000 คนภาษาในสายนี้ได้แก่ ภาษามอญ และ เนียกวล (Niakuol) ภาษาเหล่านี้จัดอยู่ในตระกูลภาษา ออสโตรเอเชียติค (Austro-Asiatic Languages) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้กันอยู่ในแถบอินโดจีน และทางตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย เมื่อพิจารณาจากลักษณะภาษาทางไวยากรณ์ ภาษามอญ – เขมร จัดอยู่ในภาษาคำติดต่อ(Agglutinative) จัดอยู่ในกลุ่มตะวันออกเฉียงใต้ (South Eastern Flank Group) วิลเฮม สชมิต (Willhelm Schmidt) นักภาษาศาสตร์ได้จัดให้อยู่ในตระกูลภาษาสายใต้ (Austric – Southern Family)

ลักษณะภาษามอญ พระยาอนุมานราชธนได้กล่าวถึงภาษามอญไว้ว่า " ภาษามอญนั้นมีลักษณะเป็นภาษาคำโดด ซึ่งมีรูปภาษาคำติดต่อปนอยู่ด้วย" ลูซ (Luce) ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ภาษามอญ - เขมรนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นภาษาคำโดดมาแต่เดิมแต่เหตุที่กลายเป็นภาษาคำติดต่อได้นั้นเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลของภาษาในสายออสโตรเนเซียนเข้าไปปะปนด้วยการรุกรานของกลุ่มเชื้อชาติมลายู เข้าไปในดินแดนมอญ – เขมร และการอพยพลงมาทางใต้ของชนที่ใช้ภาษาต่างกันทั้งสองสายในดินแดนแถบแหลมอินโดจีนแต่เดิมนั้นภาษามอญ – เขมรจัดเป็นภาษาที่มีหมวดคำพื้นฐาน หรือคำศัพท์ร่วมเชื้อสาย (Cognate Word) ร่วมกันอยู่มากและเป็นภาษาที่มีลักษณะภาษาคำโดด แต่ต่อมาได้รับอิทธิพลของภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน ซึ่งมีหมวดรากศัพท์ ชนิดสองพยางค์ (Disyllable base) เข้ามาประสม ทำให้คนมอญ – เขมรโบราณ พยายามที่จะสร้างคำสองพยางค์ขึ้นโดยการแทรกสระลงตรงส่วนที่จะเป็นพยางค์หน้าของคำสสองพยางค์ที่สร้างขึ้นจากคำพยางค์เดียวและเน้นขึ้นโดยการแทรกสระลงตรงส่วนที่จะเป็นพยางค์หน้าของคำสองพยางค์ที่สร้างขึ้นจากคำพยางค์เดียวและเน้นการออกเสียงที่พยางค์ที่ สอง ไม่เน้นที่พยางค์หน้า การที่ออกเสียงคำโดยไม่เน้นพยางค์นั้นมีผลทำให้เกิดการละพยางค์แรกทิ้ง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงเสียงในพยางค์แรก มอญในสมัยกลางจึงนิยมสร้างคำโดยการผสานคำ (affixation) กับพยางค์แรก เพราะสามารถนำหน่วยผสานชนิดต่างๆเช่นหน่วยผสานหน้าศัพท์และหน่วยผสานกลางศัพท์(prefix , infix) ประกอบเข้ากับพยางค์แรกเพื่อให้มีหน้าที่ทางไวยากรณ์อีกทั้งการผสานกลางศัพท์และการใช้สระต่างๆ กับพยางค์แรก ในคำสองพยางค์ ก็จะเป็นการช่วยเน้นพยางค์แรกเด่นชัดขึ้นด้วย แต่พยางค์หลังเป็นส่วนที่มีความหมายเดิม ดังนั้น คำมอญจึงมีลักษณะเป็นคำพยางค์เดียว หรือสองพยางค์ ส่วนคำที่มีหลายพยางค์ เป็นคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศ เช่นภาษาบาลี และสันสกฤต และคำที่เกิดจากการผสานต่างๆ ภาษามอญเป็นภาษาที่มีโครงสร้างไม่ซับซ้อน ไม่มีการผันคำนาม คำกริยา ตามกฎบังคับทางไวยากรณ์ประโยคประกอบด้วย คำที่ทำหน้าที่ประธาน กริยา กรรม ส่วนขยายที่อยู่หลังคำที่ถูกขยาย

อักษรมอญประกอบด้วย พยัญชนะ 35 ตัว และสระ 12 ตัว เมื่อนำสระและพยัญชนะมาประสมกันจึงเกิด

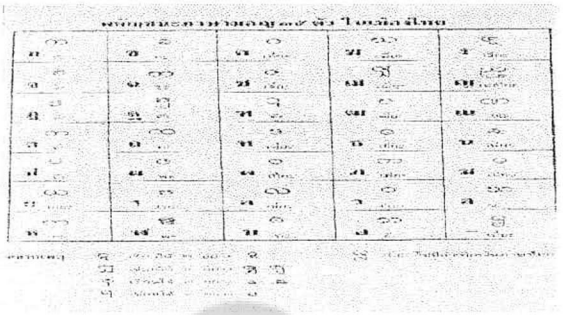

ภาพประกอบ 5 รูปแบบอักษรมอญในเมืองไทย

เป็นคำและมีเสียงของคำเกิดขึ้นพยัญชนะมอญได้แบบจากพยัญชนะบาลี แบ่งออกเป็น 5 วรรค และเศษวรรค 1 วรรค ในวรรคหนึ่งๆ แบ่งออกเป็น พยัญชนะ โฆษะ และพยัญชนะ อโฆษะ

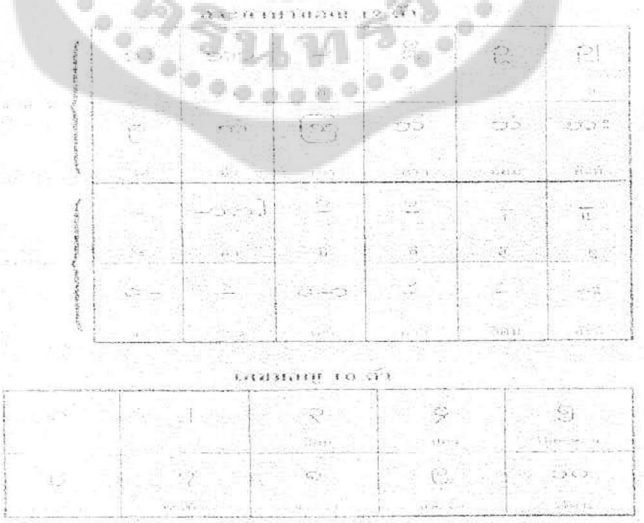

ภาพประกอบ 6 ลักษณะสระและเลขภาษามอญ

ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะกำหนดเสียงสระให้แตกต่างกันทำให้ความหมายของคำต่างกัน อักษรมอญจะไม่มีรูปวรรณยุกต์ แต่จะออกเสียงสระตามพยัญชนะ โฆษะ และอโฆษะเป็นสิ่งสำคัญ

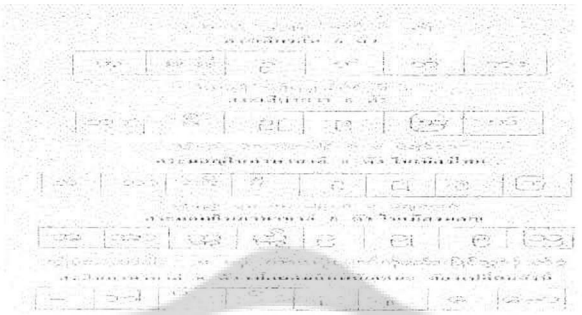

ภาพประกอบ 7 ลักษณะการเปลี่ยนรูปสระมอญ

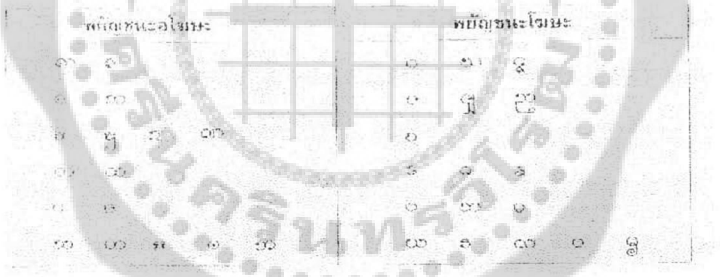

ภาพประกอบ 8 ลักษณะความต่างของพยัญชนะอักษรมอญ

หนังสือมอญแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ฉันทะลังกา เป็นหนังสือร้อยกรองชนิดร่ายคล้ายกับของไทย เป็นหนังสือที่มีความนิยมเป็นอย่างมาก เป็นหนังสือยุคกลางในช่วงสมัยมอญสูญเสียเอกราชต่อพม่าในปลายศตวรรษที่ 23 หนังสือบางเล่มเขียนขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2283 และเล่มสุดท้ายเมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว

2. โคลงสาม เป็นหนังสือประเภทเพลงแต่งขึ้นเพื่อการร้องเพลงทะแย ซึ่งเป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างหญิงและชายการร้องเพลงทะแยนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยฉันทลักษณ์นี้โดยเฉพาะ

3. ร้อยแก้ว เป็นหนังสือคัมภีร์ ประวัติศาสตร์ เรื่องธรรมะที่เป็นคติสอนใจเช่นหนังสือเกี่ยวกับการเทศน์ พงศาวดาร นิทาน คติธรรม

ในอดีตพระประแดงก็เคยมีโรงพิมพ์ภาษามอญมาตั้งแต่ก่อน พ.ศ.2447 ผู้ก่อตั้งคือ พระภิกษุบุญชัน จนทนก ใช้ชื่อโรงพิมพ์ว่า ปญญักขันธาคาร โรงพิมพ์แห่งนี้มีอันต้องโยกย้ายถึง 3 ครั้ง คือ สุดท้ายได้ย้ายไปอยู่ที่วัดพิมพาวาส อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา หนังสือที่พิมพ์เป็นภาษามอญมีอยู่หลายเล่ม เช่น ชุดพระไตรปิฎก (มี 32 เล่ม) ที่มาจากพระไตรปิฎกฉบับหลวงของไทยทวาทสปริต และสุตตปริต ซึ่งเป็นของมอญเก่า คัมภีร์ลูกชนปัญญา ผู้แต่งคือ พระคุณวงศ์ วัดปรมัยยิกาวาส หนังสือโลกสิทธิ์ ผู้แต่งคือ พระอาจารย์พะ พยัญชนะ อักขระ และหนังสือเด็กวัดเป็นของเก่า โรคนิทานกถาสรรพคุณยาและตำรายาเป็นของเก่าหนังสือพระพุทธ 28 พระองค์ ผู้แต่งคือ เยี้ยปล่าย และพงศาวดารกงสธัมมวงดี เป็นของเก่า ฯลฯ แม้ว่าภาษาและหนังสือของคนมอญมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ซึ่งแต่เดิมทุกหมู่บ้านใช้สื่อภาษากันด้วยภาษามอญ ส่วนภาษาเขียนนั้นได้เล่าเรียนเขียนอ่านกันที่วัดมีพระเป็นผู้สอน พวกผู้หญิงก็ไม่มีโอกาสจึงไม่ค่อยรู้หนังสือมอญ ในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีผู้เรียน ผู้รู้ลดน้อยถอยลงไปก็ยังจะพอมีให้ได้ศึกษากันอยู่บ้าง เดี๋ยวนี้เด็กรุ่นใหญ่ในชุมชนมอญพระประแดง ไม่สามารถพูดภาษามอญได้เลย เนื่องจากการติดต่อกับภายนอกไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจหรือสังคมทำให้มีความจำเป็นต้องหันมาใช้ภาษาไทยเพิ่มขึ้น และขณะเดียวกันภาษามอญกลับใช้น้อยลงทำให้ภาษามอญค่อย ๆ เสื่อมไปในที่สุด และยิ่งภาษาเขียนด้วยแล้ว เด็กรุ่นใหม่จะเขียนไม่ได้เลย คนมอญรุ่นใหม่มีโอกาสที่จะเรียนหนังสือจึงจำเป็นต้องปรับสภาพทางการศึกษาให้เหมือนกับคนไทยการศึกษาภาษามอญจึงลดน้อยลงไป เนื่องจากคนมอญรุ่นใหม่มีโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่จึงต้องปรับตัวในเรื่องภาษาตามไปด้วย ทุกคนใช้ภาษาไทยในการสื่อความหมายทั้งในหมู่บ้านและในครัวเรือนทำให้ความสำคัญ ของภาษามอญถูกลบเลือนไปเกือบสิ้นเชิง นอกจากผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้เท่านั้นจึงจะร่ำเรียนกันมา

1.4 วัฒนธรรม ประเพณี

ศาสนา พุทธศาสนากับชาวมอญนับว่ามีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง นับตั้งแต่ที่อาณาจักรสุธรรมวดี หรือสะเทิม ซึ่งเป็นอาณาจักรแห่งแรกของชาวมอญได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรของพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย จนถึงกับมีการส่งพระโสณะและพระอุตระมาประกาศพุทธศาสนาที่เมืองนี้เป็นแห่งแรกในสุวรรณภูมิเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 2 หรือสองพันกว่าปีล่วงมาแล้ว นับตั้งแต่นั้นมาพุทธศาสนาก็ได้มีความเจริญรุ่งเรืองในหมู่ชาวมอญรวมทั้งความเจริญทางด้านอักษรศาสตร์ ความชำนาญทางด้านการชลประทาน ด้วยเหตุนั้นมอญจึงเป็นชาติที่มีบทบาทในการถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียสู่อาณาจักรอื่นในดินแดนสุวรรณภูมิได้แก่ พม่า ไทย ลาว

สิ่งหนึ่งที่จรรโลงพุทธศาสนาให้เจริญสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันของชาวมอญคือ การมีความรู้ในอักษรศาสตรและความสนใจศึกษาพระไตรปิฎกโดยมีการคัดลอกเรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องในศาสนาลงในสมุดใบข่อย ใบลานเพื่อเผยแพร่ได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งการที่มีความผูกพันกับวัดอย่างแนบแน่นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการทำบุญ และเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะวัดมีบทบาทสำคัญที่ให้การศึกษาอบรมกุลบุตรให้อ่านออกเขียนได้ในภาษามอญและเรียนรู้เรื่องราวในศาสนาแต่วัยเด็ก ชาวมอญเคารพเลื่อมใสในพุทธศาสนามากเท่าใด ก็มีความยกย่องบูชาพระพุทธเจ้าอันเป็นศาสดามากยิ่งขึ้นเท่านั้น โดยในคติถือเป็นองค์เคารพสักการะสูงสุด ความเลื่อมใสดังกล่าว เห็นได้จากตำนานหรือนิทานปรัมปราที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติหรือเรื่องราวในสมัยพุทธกาล อันถูกถ่ายทอดมาสู่รูปแบบพิธีกรรมต่างๆ ตามศรัทธาความเชื่อ นอกจากนี้ วัดต่าง ๆ ที่มีการสร้างกระจายอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และในท้องที่ที่มีชาวมอญอยู่ในเขตอำเภอพระประแดง ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาเลื่อมใสอย่างสูงของพุทธศาสนิกชนชาวมอญได้เป็นอย่างดี ชาวมอญพระประแดงนับถือศาสนาพุทธกันอย่างเคร่งครัดเมื่อถึงวันเทศกาลสำคัญ ๆ ก็จะพากันไปทำบุญที่วัดอย่างพร้อมเพรียงรวมไปถึงการฟังเทศน์ การสวดมนต์ปฏิบัติธรรม ส่วนการบริจาคเงินเพื่อสาธารณประโยชน์นั้นชอบที่จะบริจาคให้แก่วัดมากกว่าอย่างอื่น เพราะมีความเชื่อมั่นว่าการทำบุญเพื่อศาสนานั้นจะเป็นผลานิสงส์ส่งวิญญาณให้ไปสู่สวรรค์ในอำเภอพระประแดงมีวัดพุทธศาสนา38 วัด (วัดภาษามอญเรียกว่า เพ่ห์) ทั้งหมดมีวัดมอญ 11 วัด ส่วนอีก 27 วัด เป็นวัดไทยและใน 38 วัดนี้มีวัดที่เป็นพระอารามหลวงถึง 3 วัด ได้แก่ วัดทรงธรรมวรวิหาร วัดไพชยนต์พลเสพ และวัดโปรดเกศเชษฐาราม ซึ่งวัดสำคัญของชาวมอญและของประชาชนในอำเภอพระประแดงคือ วัดทรงธรรม แต่วัดที่ชาวมอญพระประแดงได้สร้างประจำหมู่บ้านมีดังนี้ คือ

1. เพ่ห์พระครู	ปัจจุบันคือ	วัดทรงธรรมวรวิหาร (วัดหลวง) ประจำหมู่บ้านแซ่
2. เพ่ห์อะมอน	"	วัดคันลัด ประจำหมู่บ้านทรงคนองปละโรงเกลิ้ง
3. เพ่ห์มังมอ	"	วัดพญาปราบปัจจามิตร ประจำหมู่บ้านทะมัง
4. เพ่ห์เกริงฮละ	"	วัดอาษาสงคราม ประจำหมู่บ้านตองอุ๋และหมู่บ้านเชียงใหม่
5. เพ่ห์ฮะเริ่น	"	วัดกลาง

		ประจำหมู่บ้านฮะเริ่นและหมู่บ้านเชียงใหม่
6. เพ่ห์แกร่งเจิน	”	วัดแค ประจำหมู่บ้านตา เวฮะราว และบ้านดัง
7. เพ่ห์มอกตอน	”	วัดโมกข์ ประจำหมู่บ้านเต้อ และหมู่บ้านจังปี
8. เพ่ห์อะมอย	”	วัดจวนดำรงราชพลขันธ์ ประจำหมู่บ้านโกงกาง
9. เพ่ห์เดิงฮะโมก	”	วัดแหลม ประจำหมู่บ้านเดิงฮะโมก
10. เพ่ห์โมน	”	วัดกลางสวน ประจำหมู่บ้านเดิงฮะโมก
11. เพ่ห์สกาว	”	วัดสกาว ประจำหมู่บ้านเชียงใหม่ (ปัจจุบันไม่มีแล้ว)

วัดทรงธรรมวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร วัดนี้สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรงสร้างพร้อมกับการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ทั้งนี้คงมีพระประสงค์ให้เป็นวัดรามัญที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายครอบครัวมอญจากจังหวัดปทุมธานีมาอยู่ที่นี่ แต่เดิมที่ทรงสร้างขึ้นนั้นเป็นกุฎิสร้างด้วยไม้ พระอุโบสถก็เป็นเครื่องไม้ฝากระดานสถานที่ตั้งวัด เดิมอยู่ห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก 2 เส้น หลังจากกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเสด็จสวรรคต เมื่อ พ.ศ.2360 แล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงโปรดให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นศักดิพลเสพย์ เป็นแม่กองมาสร้างป้อมขึ้นใหม่อีกป้อมหนึ่ง คือ “ป้อมเพชรหึงส์” โดยใช้อาณาบริเวณวัดทรงธรรมจากนั้นจึงโปรดให้ย้ายวัดทรงธรรมมาอยู่ในกำแพงป้อม ส่วนหนึ่งเป็นที่ตั้งของสถานสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพและโรงเรียนอำนวยวิทย์ ต่อมาในรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนิน มาทรงทอดพระกฐินทรงทอดพระเนตรเห็นวัดชำรุดทรุดโทรมมาก จึงรับสั่งให้พระยาดำรงราชพลขันธ์ (อุ้ย คชเสนี) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองในขณะนั้นเป็นหัวหน้าทำการปฏิสังขรณ์ การปฏิสังขรณ์วัดทรงธรรม

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปีมะเส็ง จุลศักราช 1219 หรือ พ.ศ.2400 เป็นปีที่ 7 ในรัชกาลที่ 4 ทรงแปลชื่อ วัดทรงธรรมเมืองนครเขื่อนขันธ์ว่า "วัดดำรงราชธรรม" แต่กลับมาใช้ชื่อ "วัดทรงธรรม" เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน วัดทรงธรรมมีถาวรวัตถุที่สำคัญควรกล่าวถึงได้แก่

1. พระอุโบสถ พระยาดำรงราชพลขันธ์ (จุ้ย คชเสนี) ได้รื้อสร้างใหม่ ก่ออิฐ ฉาบปูน เสาพระอุโบสถมีลักษณะกลมเป็นคู่ ๆ เพื่อรับปีกในส่วนที่เป็นชานพระอุโบสถ ในสมัยที่พระประแดงยังมีฐานะเป็นจังหวัดอยู่นั้น พระอุโบสถหลังนี้ได้ใช้เป็นที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการทุกแผนก ลักษณะของพระอุโบสถมีความงามทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก

2. พระวิหาร ตั้งอยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ พระยาดำรงราชพลขันธ์ (จุ้ย คชเสนี) เป็นหัวหน้าสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2455 พระวิหารนี้มีความงานทางด้านสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกัน

3. พระเจดีย์องค์ใหญ่ อยู่ใกล้กับพระวิหาร เป็นเจดีย์แบบรามัญ มีเจดีย์องค์ใหญ่อยู่ตรงกลาง 1 องค์ มีเจดีย์องค์เล็กอยู่ที่ฐานมุม 4 องค์ กับได้บรรจุพระเครื่อง 25 พุทธศตวรรษ ไว้ในพระเจดีย์องค์นี้

4. พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัย ปางมารวิชัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดอัญเชิญมาไว้ในลักษณะงดงามมาก

ประเพณีการทำสังฆกรรมและสวดมนต์ ทางวัดได้ใช้ภาษามอญเป็นพื้น แต่ในปัจจุบันได้อนุโลมตามความเหมาะสม คือมีการสวดมนต์เป็นภาษามคธบ้างในบางโอกาสอันสมควร แต่เฉพาะในพิธีกฐินพระราชทานจึงสวดเป็นภาษามอญ

ชาวมอญพระประแดงมีพร้อมทั้งวิถีในการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตในสังคมและมีแบบฉบับเป็นของตนเอง เป็นเวลาช้านาน วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวข้องกับชาวมอญพระประแดงในที่นี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ๆ คือ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและประเพณีชุมชน ส่วนประเพณีที่เกี่ยวกับการทำมาหากินปัจจุบันนี้ได้เลิกไปเกือบหมดแล้วเพราะชาวมอญที่นี่ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมอีกต่อไป

1. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เป็นประเพณีสำคัญ และมีความหมายต่อบุคคล รวมไปถึงบรรดาเครือญาติของบุคคลโดยความหมายในชั้นเบื้องต้น คือเป็นการรับรองสถานภาพใหม่ของบุคคลให้สังคมได้รับทราบ และปฏิบัติตนต่อกันได้อย่างถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคม โดยทั่วไปสังคมมักจะใช้ความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อเป็นเครื่องรับรอง ซึ่งในระบบความเชื่อของชาวมอญก็คือ การอ้างอิงถึงพุทธศาสนาและผีบรรพบุรุษในรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตน และมีส่วนแตกต่างกันไปในแต่ละประเพณี ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่ได้นำมาพูดในที่นี้คือประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการตาย

1.1 ประเพณีการเกิด เมื่อผู้ที่เป็นภรรยาตั้งท้องได้ 2 – 3 เดือน ผู้ที่เป็นสามีต้องตัดฟืนมา 9 ท่อนใหญ่ แล้วตั้งเป็นรูปกระโจมตากแดดไว้ ใคร ๆ ที่เดินผ่านไปมาเมื่อเห็นกระโจมนี้จะทราบได้ทันทีว่าบ้านนี้จะมีการคลอดลูกในไม่ช้านี้ ในวันที่เด็กคลอดทันทีที่ได้ยินเสียงเด็กร้อง ผู้เป็นพ่อต้องล้มฟืนที่กระโจมทันที เพื่อนำไปเป็นเชื้อไฟ แล้วจึงไปขุดดินก้อนใหญ่มา 9 ก้อน เพื่อทำก้นเตาสำหรับการอยู่ไฟ ที่มุมทั้งสี่ของก้นเตา วางก้อนข้าวสุกไว้เป็นการ เซ่นสรวง ผีสาง เทวดา ให้ช่วยปกปักษ์รักษา ข้าง ๆ ก้นเตา มีกระดานสำหรับแม่นอนที่เราเรียกว่ากระดานไฟนั่นเอง บางแห่งนำกิ่งพุทราที่มีหนามแหลมมากั้นไว้โดยรอบก้นเตาและกระดานไฟ กล่าวกันว่าเป็นการป้องกันผีกระสือ นอกจากนี้บนหัวนอนยังมีหวดนึ่งข้าวเหนียวกับเคียว 1 เล่ม เพื่อป้องกันผีร้ายมารังควาญ บางแห่งมีแต่เคียวเล่มเดียว เมื่อหมอทำคลอดตัดรกเด็กออกแล้ว ผู้เป็นพ่อต้องนำรกไปฝังยังที่ ๆ ขุดดิน 9 ก้อนไปนั้น เวลาฝังต้องเอาข้าวเปลือก 1 กะลา ส่วนเด็กเมื่อหมอทำคลอดชำระร่างกายเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะให้นอนลงในกระด้งเอาผ้าผูกเป็นกระโจมต่างมุ้ง ถ้าเป็นเด็กผู้ชายก็วางสมุดดินสอลงไปด้วย โดยถือเป็นเคล็ดว่าเมื่อเจริญวัยขึ้นจะได้เก่งในการศึกษาเล่าเรียน ถ้าเป็นเด็กหญิงก็วางเข็มด้ายไว้ให้เป็นเคล็ดว่าจะได้เก่งทางด้านการบ้านการเรือนเมื่อเติบโตนั่นเอง ขณะที่แม่ยังอยู่กระดานไฟ ต้องมีผู้ช่วยดูแลให้ท่อนฟืนคุกรุ่นอยู่เสมอ กรรมวิธีในการรักษาแผลในช่องคลอดก็โดยใช้อิฐมอญเผาไฟจากเตานั้นให้ร้อนแล้วจึงนำมาแช่น้ำเพื่อให้เกิดควัน แล้วรีบเอาผ้าห่อให้แม่นั่งบนม้าเล็กซึ่งเจาะรูตรงกลางไว้ เอาอิฐที่ห่อผ้านั้นวางไว้ข้างใต้ให้ไอร้อนจากอิฐมอญเผาไฟรมรักษาช่องคลอด นอกจากนี้ยังใช้นาบลงบนหน้าท้อง เพื่อให้มดลูกแห้งและเข้าอู่เร็วขึ้น นาบตามบั้นเอว น่อง ขา ช่วยให้เลือดลมเดินสะดวก อีกหนึ่งที่ขาดเสียมิได้ก็คือขมิ้นละลายน้ำทาตัวสำหรับแก้ผดผื่น คัน ตามผิวหนัง แม่ต้องดื่มน้ำร้อนทุกครั้ง การอยู่ไฟดังกล่าวนี้หากแม่เพิ่งคลอดเป็นท้องแรก ก็อยู่ไฟ 7 หรือ 9 วัน แต่ถ้าเป็นท้องรองลงไปก็จะอยู่ไฟเพียง 5 วัน เท่านั้น วันสุดท้ายที่แม่จะออกจากกระดานไฟ ต้องนำสุ่มมีผ้าพันโดยรอบมาคลุมไว้ ขณะเดียวกันก็นั่งอังไฟเช่นเดียวกับการรักษาแผลในช่องคลอดอยู่ในสุ่มนั้น ต่อจากนั้นจึงอาบน้ำที่ต้มด้วยใบมะขาม ใบส้มป่อย และรักษาผิวด้วยภารทาขมิ้นเสร็จแล้วจึงรื้อก้นเตา นำกระดานไฟออก สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้สำหรับก้นเตาต้องเอาไปทิ้งให้ไกลบ้าน

1.2 ประเพณีการบวช (ปือะฮะมอย) ก่อนบวช 1 วัน ผู้ที่จะบวชต้องไปขมาญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ผู้ที่จะบวชยังไม่ปลงผม แต่งตัวคล้ายกับผู้หญิงไทยในสมัยโบราณ กล่าวคือ นุ่งผ้ายกจีบหน้านาง ห่มสไบ มีสร้อยคอทองคำ และเข็มขัดทองคำเป็นเครื่องประดับตามฐานะ ในการไปขมานั้นมีขบวนเพื่อนฝูงที่สนิทชิดชอบประมาณ 6 – 7 คน แต่งกายด้วยชุดลอยชายตามกันไปเป็นกลุ่ม พร้อมกับตีกลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ดูเป็นที่ครึกครื้นสนุกสนาน แต่สิ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ พิธีกร ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้กล่าวนำขอขมา ตัวพิธีกรแต่งกายนุ่งโจงกระเบนสวมเสื้อสีขาว มีผ้า

สไบพาดไหล่ ถือพาน ดอกไม้ ธูปเทียน เดินนำหน้าขบวนไปขอขมาและจะไปเวลาประมาณบ่าย 3 โมง หรือตอนเย็น อนึ่ง ดอกไม้ ธูป เทียน ที่กล่าวมานั้น มิใช่ธูปเทียนแพที่ใช้ในการขอขมาโดยทั่ว ๆ ไป สำหรับชาวมอญพระประแดงทำเป็นกรวยด้วยใบตองเล็กๆ สำหรับเสียบธูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ดอกหมากอ่อนและดอกนกยูง วันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันบวช ผู้บวชยังไม่ปลงผมการแต่งกาย เช่น เดียวกับวันแห่ลานั่งแคร่แห่กันไปที่วัด ครั้งถึงบริเวณพระอุโบสถจึงจะปลงผม เปลี่ยนเครื่องแต่ง กายเป็นนาค คือ นุ่งขาว ห่มขาว ญาติพี่น้องและผู้ที่มาร่วมงานช่วยกันจูงนาคเข้าพระอุโบสถเพื่อ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาดังเช่น ธรรมเนียมของคนไทยต่อไป

1.3 ประเพณีแต่งงาน เริ่มต้นด้วยการทาบทามสู่ขอ ตกลงจำนวนสินสอดทองหมั้น แล้วกำหนดวันแต่งงานตามฤกษ์ เหมือนกับธรรมเนียมของไทย และเมื่อถึงวันแต่งงานก็จะมีขบวน ขันหมากอันประกอบด้วย พานดอกไม้ ธูปเทียนแพ ขันหมากพลู ขันสินสอดทองหมั้น ผ้าไหว้ ถาดขนมและถาดผลไม้ เมื่อขบวนมาถึงบ้านเจ้าสาว ก็มีผู้เชิญพานใส่หมากพลูของฝ่ายเจ้าสาว ลงมาเชื้อเชิญขึ้นบ้าน มีการกั้นประตูเช่นเดียวกันกับของไทย หลังจากนั้นพิธีกรกล่าวนำขอขมา พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายเจ้าสาว พร้อมกับมอบผ้าไหว้ให้คนละ 1 สำรับ เมื่อเสร็จพิธีก็เลี้ยง อาหารแก่แขกทุกคนที่มาร่วมงาน ครั้นได้เวลาพอสมควรแล้ว ฝ่ายเจ้าบ่าวจึงลากลับ ตัวเจ้าบ่าวเองก็ ต้องกลับไปด้วย พอตกกลางคืนจึงจะมีขบวนนำเจ้าบ่าวมาส่งยังบ้านเจ้าสาวอีกครั้งหนึ่ง ครั้นรุ่งเช้า ก่อนตะวันขึ้นเจ้าบ่าวต้องกลับไปบ้านของตนเอง ปฏิบัติเช่นนี้จนครบ 7 วัน ทางฝ่ายเจ้าสาวจึงนำ ขบวนมาไหว้พ่อแม่และญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าวด้วยผ้าไหว้ ขนมและผลไม้อันเป็นการสิ้นสุดพิธี การแต่งงาน

1.4 ประเพณีการตาย เมื่อมีคนตายชาวมอญมีประเพณีจัดการเกี่ยวกับศพของผู้ตาย ต้องประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา คือนิมนต์พระ 4 รูป มาสวดพระอภิธรรมที่บ้าน หรือเชิญผู้มี ความรู้มาอ่านหนังสือต่าง ๆ ได้แก่ พุทธประวัติ นิวาตชาดก เพื่ออยู่เป็นเพื่อนศพ แล้วสิ้นสุดด้วย การเผาศพ และเก็บกระดูก ด้วยเป็นความเชื่อว่าพิธีกรรมทางศาสนาจะช่วยส่งวิญญาณคนตายเดิน ไปในทางที่ดี ซึ่งเท่ากับเป็นกำลังใจให้บรรดาเครือญาติ ได้คลายความเศร้าโศก และวิตกกังวลเกี่ยว กับชีวิตหลังความตายของผู้ตายและอีกประการหนึ่งก็คือ ช่วยคลายความหวาดกลัวเกี่ยวกับผี วิญญาณ ตามสัญชาติญาณของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม ประเพณีของชาวมอญก็มีข้อยกเว้นบางประการที่จะไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ นี้ ได้แก่ในกรณีของศพที่ตายไม่ดี หมายถึง ตายโหง จะไม่มีการตั้งศพสวดพระอภิธรรม และไม่มี การเผาแต่จะต้องเร่งต่อโลงบรรจุศพ แล้วนำไปฝังที่ป่าช้าหรือโกดังเก็บศพที่วัดทันที ห้ามเก็บไว้ ค้างคืนหลังจากนั้นประมาณ 3 ปี จึงขุดกระดูกขึ้นมาทำพิธีเผา แต่ถ้าศพนั้นตายด้วยโรคติดต่อ เช่น ท้องร่วง โรคเรื้อน หรือถูกฟ้าผ่าตาย จะไม่มีการขุดขึ้นมาเผาอีกเลย ศพที่ตายไม่ดีเหล่านี้ถือว่าเป็นผี

ร้าย และเกรงจะเป็นโรคติดต่อจึงต้องรีบฝังทันที ชาวมอญถือว่าการตายเป็นเรื่องใหญ่ที่ทุกคนที่รู้จักผู้ตายต้องมาร่วมงาน แม้จะอยู่ไกลเพียงใดเมื่อทราบข่าวจะต้องมาร่วมงานโดยไม่ต้องแจกบัตรเชิญ แต่ด้วยอาศัยการบอกต่อๆกัน เช่น คนทางพระประแดงตายอาจมีญาติๆ อยู่ที่จังหวัดปทุมธานี ราชบุรี สมุทรสาคร ตลอดจนญาติในแถบบางพลีซึ่งเคยเป็นถิ่นทำกินเดิมมาร่วมงานศพ หรือแม้แต่ชาวมอญบ้านบางขันหมาก ที่จังหวัดลพบุรี ซึ่งมีญาติทางพระประแดงก็ต้องมาร่วมงานเช่นกัน

พิธีศพของชาวมอญนั้นในรายละเอียดแล้วมีมากมาย ดังที่มีการบันทึกไว้เป็นภาษามอญในรายละเอียดของการตายในตำราซึ่งแปลเป็นภาษาไทยชื่อว่า "คัมภีร์โลกสมมุติ" ซึ่งมีการจัดประเภทการตายและวิธีการทำศพไว้ถึง 41 ประเภท

ประเพณีการทำพิธีศพของชาวมอญพระประแดงแบ่งออกได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. ประเพณีการจัดพิธีศพชาวบ้านมอญ (เฟะซ่าง)

สำหรับชาวมอญในอำเภอพระประแดง ก็ได้มีการถือในพิธีกรรมเนื่องในงานศพหรือพิธีศพปฏิบัติเช่นเดียวกับบรรพบุรุษของตนที่ได้ทำกันมา กล่าวคือหากเป็นศพตายโหง เช่น ถูกยิงตาย ผูกคอตาย จะไม่มีการเผาหรือทำพิธีใด ๆ นอกจากต้องฝังทันที อาจมีพระมาสวดปากหลุมศพเท่านั้น หรืออาจเก็บไว้ที่วัดทิ้งระยะ 1 – 3 ปี จึงนำกระดูกมาจัดทำบุญให้ การห้ามเช่นนี้เพราะถือว่าการทำพิธีกรรมและเผาตามปกติแบบศพธรรมดา จะทำให้เกิดการตายโหงขึ้นอีกกับคนในวงศ์ตระกูลเดียวกัน เช่น กรณีของชาวมอญผู้หนึ่งในอำเภอพระประแดง ฝ่าฝืนทำงานศพให้ลูกคนแรกซึ่งตายโหง หลังงานศพไม่นานลูกสองคนก็ถูกรถชนตายเช่นกัน การถือเช่นนี้รวมถึงการตายด้วยโรคร้ายแรงกระทันหัน การกินยาตาย และการฆ่าตัวตายซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเดิมในอดีตโรคต่าง ๆ อาจติดมากับของเหลวในตัวศพซึ่งเป็นพาหนะของโรคจึงทำให้ผู้ทำศพซึ่งมักเป็นญาติพี่น้องกันติดโรคและล้มตายลงจึงถือเป็นลางไม่ดี คนโบราณจึงเชื่อว่าไม่ควรทำพิธีศพคนตายโหง แต่ให้รีบฝังไม่ให้เก็บไว้ในบ้านเหมือนคนตายทั่วไป ในกรณีตายดี หรือตายตามปกติ เช่น ชรามากหรือไม่ได้เจ็บไข้ด้วยโรคร้ายใด ๆ มีการจัดพิธีศพเป็น 2 รูปแบบ คือ ศพเผา และศพเก็บ

ศพเผา ในสมัยก่อนเมื่อมีคนตายขึ้นญาติพี่น้องต้องรีบจัดศพด้วยการต่อแท่นหรือแคร่วางศพหรือที่มอญเรียกว่า "โจ้งเหน๊ะ" มอญบางท้องถิ่นเรียกโจ๊งเน๊ียะ หรือโจ่งเจี๊ยะแนะ มีลักษณะคล้ายเตียงแต่ตกแต่งสวยงาม โดยผู้ทำโจ้งเหน๊ะ ใช้ไม้ไผ่ 4 ซี่ ซ้อนกัน 4 ชั้น มีความกว้าง 1 ศอก ยาว 4 ศอก แล้วตั้งเสาขึ้น 6 ต้น ส่วนใหญ่เป็นไม้กลมถ้าหาไม่ได้ก็ใช้ไม้เหลี่ยม มีเพดานคาดด้วยผ้าขาว และใช้ไม้ไผ่อีก 4 อันไขว้กันเป็น 4 แฉก ตรึกเสาด้านข้างทั้ง 6 ต้นไว้ จีบพลู 1 จีบ ผูกเป็น 3 เปลาะ ด้วยด้ายดิบ แหวน 1 วง กรรไกร 1 อัน (สมัยก่อนใช้กรรไกรหนีบหมากปัจจุบันใช้กรรไกรธรรมดา) ผูกติดกันห่างพอสมควร ทั้ง 3 อย่างนี้ผูกห้อยไว้ที่เพดานผ้าขาวโยงมาติดไว้ที่ร่างศพ นี่คือการสร้างแท่นวางศพ ก่อนเอาศพขึ้นวางบนแท่นนี้ ต้องจัดการทำความสะอาดร่างกายศพเสียก่อน

ด้วยการต้มน้ำให้เดือดแล้วทิ้งไว้ให้เย็นลงเสียก่อน แล้วจึงเอามาอาบศพ โดยใช้หม้อดินใหม่ ๆ 3 ใบ เป็นภาชนะสำหรับตักน้ำอาบศพ เมื่ออาบศพเสร็จแล้ว ให้เปลี่ยนเครื่องแต่งตัวศพเสียใหม่โดยเอาผ้า 1 ชิ้น ทบกันเป็นรูปสามเหลี่ยม เย็บติดกันเก็บไว้สำหรับช่วงขา 2 ข้าง คล้าย ๆ กางเกงลิง ที่ใช้กันอยู่ในสมัยนี้ (ภาษามอญเรียกว่า ปังมอย) กางเกงนี้ใช้แต่งตัวศพทั้งผู้ชายและผู้หญิง เสร็จแล้วนุ่งผ้าสวมเสื้อให้ใหม่ กลับข้างเสีย คือเอาด้านหน้าไปไว้ด้านหลังทั้งหมด เหตุที่ต้องกลับข้างเพราะเมื่อตายไปแล้วจะได้ไปเกิดใหม่เป็นคนใหม่โดยลืมหรือทิ้งเรื่องเก่าเสียให้หมด ต่อจากนั้นหวีผมให้ศพ เมื่อหวีเสร็จให้หักหวีทิ้งเสีย โดยเหตุผลเหมือนกับการนุ่งผ้าสวมเสื้อกลับข้างนั่นเอง เสร็จแล้วจึงเอาด้ายดิบมาผูกที่ศพ เป็น 3 ตอน ด้วยกัน คือ ที่คอ ที่ข้อมือ และที่ข้อเท้า เอาเหรียญบาทใส่ปากไปในปาก ตำหมากให้ละเอียดใส่ลงไปด้วย 1 คำ แล้วใช้ไม้ไผ่ผ่า 2 ซีก ผูกขนาบไว้ข้างศพทั้ง 2 ข้าง แล้วยกศพขึ้นวางบนโจ้งเหน๊ะที่เตรียมไว้ นำผ้าขาวมาคลุมศพเป็นอันว่าเสร็จพิธีในการจัดแท่นวางศพ ต่อจากนั้นให้ก่อไฟไว้ที่ปลายเท่าของศพที่วางบนแท่นโดยใช้เตามอญ 1 ใบ มี 3 เต้า เอาหม้อดินใส่น้ำต้มไว้ปล่อยให้ไฟมอดไปเอง โดยใช้ฟืนลงไปอีก จุดตะเกียงไว้ที่ด้านหัวนอน 1 ดวง แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาบำเพ็ญกุศล แสดงพระธรรมเทศนาต่อไป เสร็จแล้วให้จัดการต่อหีบศพ ภายในหีบศพรองด้วยไม้ไผ่ 4 ซีก แต่ห้ามนำหีบศพเข้าบ้านเด็ดขาด เพราะชาวมอญถือ เมื่อเอาศพเคลื่อนย้ายออกจากแท่นวางให้ทุบหม้อใบที่หนึ่งที่ไว้ข้างแท่นนั้น เมื่อเอาศพออกจากบ้านพ้นประตูหรือบันไดบ้าน เอาหม้อที่ใส่น้ำเดินตามศพรดน้ำตามมา พอถึงบันไดก็ให้ทุบหม้อน้ำนั้นให้แตกทิ้งเสียเป็นใบที่สอง ส่วนใบที่สาม ให้ถือตามไปกับศพพร้อมเตาเอาไปที่วัดได้ การนำศพออกจากบ้านไม่นิยมออกทางประตูบ้านแต่อาจสร้างประตูผีโดยนำใบไม้มาติดหลอกไว้เมื่อเอาศพออกจึงนำใบไม้ออก หรือนำออกทางฝาบ้าน การทำศพลักษณะนี้ตามปกติแล้วจะเก็บศพไว้ในบ้านไม่เกิน 5 วัน เพราะศพจะขึ้นอืดส่งกลิ่นเหม็น โดยมากจึงมักทำ 3 วัน แล้วนำศพไปวัด ส่วนการใช้แหวนและกรรไกรผูกไว้อาจจะทำขึ้นเพื่อสังเกตว่าศพอืดหรือยัง ในขณะที่น้ำที่ใช้รดนั้นถือเป็นยาฆ่าเชื้อโรคและดับกลิ่นอย่างหนึ่ง เพราะมีการต้มพวกกำยานซึ่งช่วยดับกลิ่น และใส่มะคำดีควาย (ประคำดีควาย) ต่าง ๆ ลงไปเพื่อใช้ฆ่าเชื้อโรคเมื่อนำศพใส่โลงเสร็จและให้ลูก ๆ ทุกคนเตรียมของแต่งตัว มีกระดุก หวี หมาก พลู มีด เสื้อผ้า ใส่กระจาดแล้ว ให้ลูกคนสุดท้องถือกระจาดทูนไว้บนศรีษะ แล้วเดินน้ำขณะจูงศพออกจากบ้านไปโดยไม่เหลียวหลัง คนที่ทูนกระจาดต้องแต่งตัวนุ่งผ้าขาว เสื้อสีขาว ผ้าคลุมศรีษะสีขาว เมื่อนำศพไปถึงวัดหรือป่าช้าแล้ว ให้นำเอาหม้อดินที่ใส่น้ำตั้งไว้ปลายเท้าศพนั้นมาตั้งไว้ด้วย แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาให้ศีล เชิญผู้ร่วมงานรับศีลโดยทั่วกัน ขณะที่สมาทานศีลบำเพ็ญกุศลอย่างใดก็ตามจะเจาะหีบศพด้วย เสร็จแล้วจึงนำศพไปเวียนทางซ้าย (อุตราวัฏ) ของเชิงตะกอน 3 รอบ เมื่อครบแล้วนำขึ้นตั้งบนเชิงตะกอน จากนั้นให้เตรียมเอาน้ำสะอาด 1 ขัน และมะพร้าวที่เตรียมไว้เอามาอาบศพอีกครั้งหนึ่ง พลิกศพเอาหน้าคว่ำลง เอาฟืนทับให้เพียงพอแล้วจุดไฟเผา เมื่อไฟลุกไหม้ศพ ผู้

ร่วมงาน ณ ที่นั้นที่อยู่ได้ดูสภาพศพว่าเป็นอย่างไร แล้วเอาผ้าขาว 1 ผืน โยนข้ามศพที่ไฟกำลังลุกอยู่บนเชิงตะกอนข้ามไปมา 3 ครั้ง มีความหมายในทางธรรมะว่าคือวัฏสงสารที่เวียนว่ายข้ามไปข้ามมาอยู่อย่างนี้ และถ้าคนเรายึดอยู่อย่างนี้จะไม่มีวันข้ามมันไปได้ จึงจะต้องไม่มีการรับ ไม่มีการส่งเมื่อส่งไปแล้วก็ให้หลุดไปเลย เมื่อจะกลับบ้านต้องเอาหม้อน้ำต้มที่เอามาด้วยเททิ้งเสีย และให้ผู้ถือกระจาดเอาเครื่องของใช้ที่นำมาจากบ้านคว่ำทิ้งเสียที่สุสานหรือป่าช้านั้นด้วยเป็นอันเสร็จพิธีบางครั้งก็นำเอากระจาดกลับมาบ้านวางไว้ที่ตรงที่คนตายปูเสื่อเอาเสื้อผ้าและเครื่องใช้มาวางจำลองให้เหมือนคนใส่เสื้อผ้าวางไว้ 7 วัน แล้วจึงเก็บเพื่อทำบุญ 7 วัน และสร้างพระเงิน พระทอง ให้ผู้ตาย การสร้างพระให้ทำตอนเช้าวันรุ่งขึ้นถือว่าเป็นพิธีใหญ่อีกพิธีหนึ่ง นำกระทงมาใส่อาหารและเงินกรวดน้ำแล้วจุดธูปเทียนไว้ในกระทง เดินถือตามพระนำไปวางไว้ตรงทางสามแพร่ง การประกอบพิธีต่าง ๆ ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องใช้ที่กล่าวข้างต้นสามารถสื่อความหมายเพื่อเป็นปริศนาธรรมแก่ผู้มาร่วมงานศพให้พิจารณาและนำไปคิดถึงตนเองดังได้รายละเอียด

1. การสร้างแท่นวางศพ ที่ต้องใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกมาทำเป็น 4 ชิ้น ๆ 4 อัน หมายถึง อบายภูมิ 4 ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน

2. การที่ตั้งเสาขึ้น 6 ต้น หมายถึง อายตนะภายใน ได้แก่ การดำรงชีวิตประจำวันของเราทั้งหลายนั้นต้องมีความเดือดร้อนอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ก็ด้วยเรามีอายตนะภายใน 6 อย่าง ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ ที่เราปรุงแต่งนึกคิดขึ้นเมื่อตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นกระทบรส กายได้สัมผัสที่อ่อนหรือแข็ง ใจปรุงแต่งนึกคิด ก็เกิดปฏิกิริยาขึ้น 2 อย่าง คือ อิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่น่ายินดี) และอนิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่ไม่น่ายินดี) ทำให้เกิดผล คือ เมื่อได้รับอารมณ์ที่น่ายินดีก็เกิดมีความสุข เมื่อได้รับอารมณ์ที่ไม่น่ายินดีก็เกิดความทุกข์ จึงเปรียบด้วยเสา 6 ต้น

3. เพดานที่บุด้วยผ้าขาวตั้งอยู่ปลายเสาทั้ง 6 ต้น นั้น มีความหมายถึงพระนิพพานอันเป็นยอดปรารถนาสูงสุดของชาวพุทธ ที่จะไม่ต้องกลับมาเกิดอีก ไม่ต้องมารับรู้อะไร ยกระดับจิตใจของเราให้สูงขึ้น เริ่มแต่การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ศึกษากัมมัฏฐาน วิปัสสนา กรรมฐาน ทำจิตให้สะอาดปราศจากสิ่งมัวหมอง เว้นชั่วประพฤติแต่ความดี จิตของเราก็จะเข้าถึงปฐมฌาน ทุติยฌาน เรื่อยขึ้นไป จนถึงขั้น สกทาคา อนาคาอริยมรรค อริยผล อรหัตมรรค อรหัตผล จนถึงขั้นพระอรหันต์ ที่สุดยอดคือพระนิพพาน จึงเปรียบด้วยเพดาน ดังที่กล่าวมานี้

4. ไม้ไผ่ 4 อัน ที่ไขว้กันเป็น 4 แฉก ตรึงเสาด้านข้างทั้ง 6 ต้นไว้ มีความหมายถึงธาตุทั้ง 4 อัน ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ที่ผสมประสานกันอยู่อย่างธรรมชาติจึงทำให้คนทั้งหลายมีชีวิตอยู่ในขณะนี้ ถ้าธาตุใดใน 4 อย่างนี้ ไม่สมดุลกันก็อาจจะเกิดเจ็บป่วยไข้ได้หรือทำให้ถึงกับเสียชีวิตได้ ไม้ไผ่ 4 อัน ที่ขนาบเสา 6 ต้น จึงเปรียบด้วยธาตุทั้ง 4 นี้

5. พลู 1 จีบ ใช้ด้ายดิบผูกเป็น 3 เปลาะ ห้อยไว้ที่เพดานนั้น มีความหมายถึงไตรภูมิ 3 ได้แก่ มนุษย์ เทวดา พรหม เป็นต้น ดังนั้น ผู้คนทั้งหลายที่เกิดมาแล้วจงพิจารณาว่า ในระหว่างที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ บารมียังไม่แก่กล้าพอจะบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ก็ขอเพียงให้เกิดในไตรภูมินั้น ภูมิใดภูมิหนึ่ง ขออย่าได้ไปเกิดในอบายภูมิ 4 การที่จะไม่ต้องไปเกิดในอบายภูมิ 4 นั้น ก็ต้องประกอบแต่คุณงามความดีสร้างบารมี เช่น การให้ทาน รักษาศีล ประกอบกุศลกรรมบท 10 บำเพ็ญเพียร เช่น ทำสมาธิ เป็นต้น ความชั่วทั้งหลายพึงเว้น เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น พูดเท็จ พูดคำหยาบ ส่อเสียด ดื่มสุราเมรัย ยาเสพติด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้ขาดสติ เกิดโมหะจริตเข้าครอบงำ เป็นสิ่งที่นำพาให้ไปเกิดเป็นมนุษย์ เทวดา และพรหม เปรียบด้วยพลู 1 จีบ ผูก 3 เปลาะนี้

6. แหวน 1 วง ผูกห้อยจากพลูลงมาประมาณ 1 ศอก มีความหมายถึงความเป็นห่วงกังวลในแวดวงของตัวเอง ที่มนุษย์เกิดมามีความ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นห่วงในทรัพย์สมบัติ ห่วงสามี ภรรยา ลูกหลาน อยากได้ในสิ่งที่ยังไม่มีที่มีแล้วก็ยังไม่พอ อยากได้ อยากมี อยากดี โดยไม่เลือกทางมีจิตเป็นไปเพื่อความมักมาก ชื่อว่า "โลภะ" ความฉุนเฉียว โกรธ เหี้ยมโหดดุร้าย มีใจกลัดกลุ้ม อยากได้ในสิ่งที่ไม่สมควรได้ คิดประทุษร้ายประหัตประหาร ฉ้อ โกง ด้วยเล่ห์กลต่าง ๆ นานา ซึ่งจะได้มาในสิ่งนั้น ๆ ชื่อว่า "โทสะ" ความโง่เขลาเบาปัญญาความหลงในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ติดข้องงมงาย คิดไม่ทัน รู้ไม่ทัน จึงทำให้ลำบาก ชื่อว่า "โมหะ" สิ่งทั้ง 3 อย่างที่กล่าวมานี้จึงเปรียบด้วยแหวน ซึ่งเป็นห่วงบ่วงมาร ถ้ารู้ไม่ทันเหตุการณ์ยากที่จะถอนตัวได้

7. กรรไกร 1 อัน ผูกห้อยต่อจากแหวนลงมาห่างประมาณ 1 ศอก วางไว้ที่อกศพผู้ตายนั้น มีความหมายได้ 2 ประการ

ก. กรรไกรเปรียบดังปากเสียงของ พ่อ – แม่ ที่พร่ำสอนดุด่าว่ากล่าวแก่บุตร– ธิดา ด้วยความห่วงใย เพราะปรารถนาดีต่อลูก ๆ อยากให้ลูกได้ดีมีศีลธรรมประกอบกรรมดี มีความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้าน ไม่คบคนพาล สิ่งเหล่านี้ถ้าลูก ๆ ทำให้พ่อแม่สบายใจ ทรัพย์สมบัติที่พ่อแม่จะมอบให้ ก็ได้ดังสมหวังเพราะคำสั่งสอน ทำให้พ่อแม่นอนตายตาหลับ เพราะลูกดี เชื่อฟัง

ข. กรรไกรนั้นสามารถที่ตัดอะไร ๆ ให้ขาดได้สารพัดจึงเปรียบด้วย ธรรมคำสั่งสอนของพระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ ให้รู้แจ้งเห็นจริงในใจ สิ่งที่ปิดบังครอบงำมวลมนุษย์คือ อวิชชา คือตัวไม่รู้ ประดุจดังกะลาที่คว่ำอยู่ ทำให้หงายขึ้น แลเห็นว่าในโลกนี้ไม่มีอะไรแน่นอน ของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา คำสอนของพระบรมศาสนา สอนเป็นสัจจธรรมถึงขั้นวิมุตหลุดพ้นตัดขาดจากกิเลส เป็นสมุทเฉทประหาร พระนิพพานเป็นที่สุด

8. ตะเกียงจุดไว้ที่หัวนอนศพ 1 ดวง มีความหมายเป็นเครื่องพิจารณาว่า ในโลกนี้มีบุคคลอยู่ 4 จำพวก

9. การที่ต้มน้ำให้เดือด แล้วทิ้งไว้ให้อุ่นหรือเย็นสำหรับอาบศพนั้นเปรียบได้กับชีวิตประจำวันของเรา ต้องเดือดร้อนไม่สงบสุขอยู่นี้ ก็เนื่องจากไฟกิเลส 3 กอง คือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือความโลภ ความโกรธ ความหลงมัวเมานั่นเอง ฟืนซึ่งเปรียบเสมือนกิเลสมอดหมดไปเมื่อใด เมื่อนั้นไฟก็ดับ น้ำก็จะเย็นลงเหมือนคนเรา ถ้ากิเลสหมดไปจากขันธ์ 5 เมื่อใด ก็จะถึงซึ่งจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ดับทุกข์ทั้งหลายโดยสิ้นเชิง

10. ด้ายที่ผูกศพไว้ 3 ตอน คือ ที่คอ ที่ข้อมือ ที่ข้อเท้า มีความหมายให้พิจารณาเห็นว่าในชีวิตมนุษย์ปุถุชนนี้ มีบ่วงใหญ่ที่ปลดยากยิ่ง ได้แก่

บ่วงที่ผูกคอ หมายความว่า ความรักใคร่ ห่วงใยในบุตรของตน เช่น สมัยเป็นหนุ่มสาว ไม่เคยมีความกังวลเกี่ยวกับการกินอยู่เท่าไรนัก เมื่อมามีภรรยาหรือสามีเข้า จนเกิดมีบุตรขึ้นมา ถึงรู้สึกตัวว่ามีห่วงเสียแล้ว เช่นเราเคยซื้อขนมกิน 1 ห่อ โดยกินคนเดียวหมด เมื่อมีบุตรแล้ว นึกถึงลูกต้องเก็บไว้ให้ลูกครึ่งหนึ่ง เพราะบ่วงแห่งความรักลูกมารัดคอ จึงให้พิจารณาว่าห่วงลูกผูกคอเพราะความรักในบุตรของตน เป็นห่วงแรก

ด้ายผูกข้อมือ หมายถึง ความรักห่วงใยใน สามี – ภรรยา ของตนเอง ท่านจึงเปรียบเทียบไว้ว่า ชายมีภรรยา ภรรยาย่อมเป็นที่รักของสามี ความรักนี้ถ้าขาดสติรักจนหลงย่อมทำให้ลืมอะไรได้หลายอย่าง เช่น คำโบราณท่านว่า "เมาตัวจนตาย รักกายจนลืมแก่ รักเมียจนลืมพ่อแม่ แย่เหลือหลาย" ลืมกระทั่งกราบพระ สวดมนต์เจริญภาวนา ลืมกระทั่งกราบไหว้ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย บรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าเมีย มีเมียๆก็บังคับ ผัวจะไปวัดเมียก็ซักถามห้ามไม่ให้ไป จะกราบพระสวดมนต์สักทีเมียก็หางานมาให้ทำ จะไหว้พระสักครั้งหาเวลายาก ท่านจึงเปรียบไว้ว่า ด้ายผูกข้อมือ หมายถึงให้เราพิจารณาว่าการมีสามี – ภรรยา นั้น เหมือนกับบ่วงที่มัดมือ มิให้เราทำอะไรได้สะดวก

11. ด้ายที่ผูกข้อเท้า ได้แก่ ความห่วงใยหวงแหนในทรัพย์สมบัติของตน เหตุที่จึงผูกข้อเท้า เพราะเมื่อมีทรัพย์มาก ๆ เข้า เกิดความห่วงใยมากไม่กล้าไปไหน จะออกจากบ้านแต่ละครั้งห่วงหน้าห่วงหลัง กลัวถูกจับเรียกค่าไถ่บ้าง กลัวถูกขี้บ้าง กลัวทรัพย์สูญหายบ้าง กลัวอัคคีภัยบ้าง กลัวโจรภัย กลัวสารพัดกลัว จะไปสร้างความดีทำความดี ทำบุญทำทาน รักษาศีลเจริญภาวนาบ้างก็ไปไม่ได้ อย่าว่าแต่สละอย่างอื่นเลย แม้แต่สละเวลาเพียงชั่วครู่ชั่วขณะก็สละแทบไม่ไหว ก็เพราะความห่วงทรัพย์สมบัติมากกว่า จึงไม่กล้าไปไหนเท้าที่ก้าวไม่ออกเพราะทรัพย์สมบัติ จึงทำให้เป็นบ่วงผูกที่เท้า ดังนี้

12. เงินที่ใส่ปากศพ นั้น หมายถึงว่า เรายังมีชีวิตอยู่ ก็ขวนขวายสะสมทรัพย์สมบัติไว้มาก ๆ ตัวเองตระหนี่ถี่เหนียวกินก็ไม่กล้ากิน บุญทานก็ไม่ได้ทำ กลัวหมด มีแต่ความอยากได้อย่างเดียว คนบางคนมีความโลภมากจนถึงกับแสวงหาไปในทางที่ผิด ทุจริตผิดทำนองครองธรรม คนจำพวก

นี้เมื่อตายไปแล้ว ต้องไปเสวยทุกข์ทรมานด้วยการอด ๆ อยาก ๆ คนอื่นเขามีกินอุดมสมบูรณ์ ก็ได้แต่มองเขา เงินทองเมื่อคราวตายเขาใส่ไว้ในปาก เพื่อจะได้ไปกินในเมืองผี หรือในภพที่ตนไปเกิดก็ยังเอาไปไม่ได้ ทิ้งไว้ให้คนอื่นเขา อยู่ในปากคนยังดวักเอาไปได้เลย บุญกุศลบาปกรรมที่เราทำไว้เท่านั้นจะติดตามเราไปได้

13. ไม้ไผ่ 2 ซีก ที่ผูกขนาบไว้ข้าง ๆ ศพทั้ง 2 ข้าง นั้นมีความหมายถึงหลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนามีอยู่ 2 อย่าง คือ

ก. คันถะธุระ หมายถึง ปุถุชน คนเราที่เกิดมาในโลกนี้ควรจะมีการศึกษาวิชาความรู้เป็นหนทางนำวิถีชีวิตดำเนินกิจได้อย่างถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรม คนที่ไม่ศึกษาหาความรู้ย่อมเป็นผู้ตกทุกข์ได้ยากเสมอ คันถะธุระจึงเป็นการศึกษาทั้งในด้านศีลธรรม เผยแพร่ศีลธรรม ในด้านทางวัตถุก็พัฒนาสิ่งที่ไม่มีให้เกิดมีขึ้น เป็นไปในสิ่งที่เป็นทำนองครองธรรม

ข. วิปัสสนาธุระ หมายถึง เข้าไปสงบระงับด้วยความโลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นรากเหง้าของอกุศลมูลการเข้าไปสงบ คือจิตทำให้แจ้งโดยการเจริญวิปัสสนา จิตที่สงบ จะดีแล้วนั้นพิจารณามูลเหตุ ต่างๆจนเกิดปัญญารู้จริงของสังขารร่างกาย ตามคำสอนของพระพุทธศาสนาว่าเป็นอนิจจ์ ทุกข์ อนตตา สิ่งของทั้งหลายในโลกนี้เป็นของไม่เที่ยง เป็นของไม่อยู่ในใต้บังคับใคร เป็นของเปลี่ยนแปลงแปรสภาพไป มีเกิด แก่ เจ็บตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น คือ อนิจจ์ สิ่งทั้งหลายของสังขารเป็นทุกข์การเจ็บป่วย ความเจ็บปวด เป็นทุกข์ทรมานของสังขารห้ามไม่ได้ คือ ทุกข์ ถ้าเป็นของไม่มีตัวตน เป็นแต่ธาตุรวมกันเข้าแล้วก็สลายไปตามสภาพ เป็นเครื่องพิจารณาให้จิตหลุดพ้น

ปัจจุบันการจัดพิธีศพแล้วเผาเลย นิยมไปจัดที่วัดเพราะสะดวกสบายกว่าการจัดที่บ้าน ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ แตกต่างไปจากการจัดศพที่บ้าน โดยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และยิ่งการสร้างโจ้งเหน๊ะ วางศพในบ้านมอญ พระประแดง ก็หาดูได้ยาก โดยจะไปจัดที่วัดกันหมด

ประเพณีของชุมชน

ประเพณีที่สำคัญของชุมชนมอญพระประแดงมีดังนี้

1. ประเพณีสงกรานต์ (ว่านอะต๊ะ) ประเพณีสงกรานต์พระประแดงจะเริ่มวันที่ 13 14 และ 15 เมษายน และถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ เช่นเดียวกับของไทย บรรยากาศโดยทั่วไป วันที่ 5 – 8 เมษายน ชาวมอญจะทยอยกันทำขนมประเพณีที่คนมอญเรียกว่า "กวันฮะกอน" แปลเป็นภาษาไทยว่า ขนมกวน ประกอบด้วยแป้งข้าวเหนียว น้ำตาล มะพร้าว กะทิ กวนให้เข้ากันจนเหนียว คนไทยเรียกขนมนี้ว่า "กะละแม" คนมอญก็พลอยเรียกว่า "กะละแม" ด้วยอย่างไรก็ตามเมื่อเป็นขนมประเพณี ก็ย่อมหมายความว่าทุกบ้านจะต้องทำขนมนี้เพื่อที่จะได้แจกจ่ายแลกเปลี่ยนระหว่างกันในระหว่างเทศกาล

ได้กล่าวแล้วว่า สงกรานต์ของคนมอญคือวันที่ 13 14 และ 15 เมษายน เพราะฉะนั้นคนมอญจึงมีการทำบุญนำข้าวปลาอาหารไปถวายพระที่วัดกันทั้งสามวัน บ้างก็ปล่อยนกปล่อยปลา ช่วงเวลากลางวันลูกหลานทั้งหลายต่างพากันไปรดน้ำขอพรจากผู้ใหญ่ คือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้ที่เคารพนับถือ เด็ก ๆ ยังมีหน้าที่ส่งขนมกะละแมและผลไม้ตามสมควรไปยังบ้าน พี่ป้าน้าอาภายในหมู่บ้าน ส่วนสาว ๆ ก็รับหน้าที่ส่งขนมตามบ้านญาติและผู้ที่เคารพนับถือในต่างตำบล หนุ่ม ๆ ในแต่ละตำบลก็จะคอยเฝ้าดูสาวด้วยความระทึกใจ พอตกเย็นบรรดาลูกหลานก็ชวนกันนำดอกไม้ธูปเทียนน้ำอบ น้ำปรุง ไปไหว้บรรพบุรุษ บ้างก็ไปสรงน้ำพระขากลับจะถูกพวกหนุ่มดักรดน้ำเปียกปอนไปหมดตกกลางคืนก็เล่นสะบ้ากันตามประเพณีการที่ชาวมอญในอำเภอพระประแดง ยังปฏิบัติตามประเพณีสงกรานต์นั้น เนื่องจากมีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ที่สืบต่อกันมาในอดีต กล่าวคือ การเคลื่อน การย้าย การเปลี่ยนราศี โดยถือว่าวันที่พระอาทิตย์โคจรจากราศีมีน เข้าสู่ราศีเมษ เป็นการเปลี่ยนศักราชใหม่ ดังนั้นชาวมอญจึงถือว่าวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ในระหว่างเทศกาลสงกรานต์นี้เองได้มีประเพณีย่อย ๆ อีกหลายอย่างดังจะกล่าวต่อไปนี้

1.1 ประเพณีการกวนกะละแม

ก่อนถึงวันสงกรานต์ ประมาณวันที่ 11 และ 12 เมษายน ชาวมอญในหมู่บ้านต่าง ๆในอำเภอพระประแดง จะเตรียมกวนขนมกาละแมเพื่อเตรียมไว้สำหรับทำบุญและแจกแลกเปลี่ยนกับญาติมิตรผู้มาเยี่ยมเยียนในช่วงสงกรานต์ โดยเด็กและหนุ่มสาวเป็นผู้นำไปมอบให้ญาติและคนรู้จัก ซึ่งเมื่อนำไปให้แล้วผู้ได้รับก็อาจจะมอบขนมกาละแมของตนตอบแทนกลับไปก็มี ในทางนี้อาจมีข้อสงสัยว่าการมอบของที่เหมือนๆกันนั้นทำเพื่ออะไร หากพิจารณาให้ดี จะเห็นว่าเป้าหมายในการมอบให้คือน้ำจิตน้ำใจที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน และยังทำให้เด็กรุ่นใหม่ได้รู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้านตลอดจนบ้านเรือนของญาติมิตรด้วย

1.2 ประเพณีค้ำต้นโพธิ์ (ท็อก – ส้อย)

ชาวมอญถือว่าการค้ำต้นโพธิ์ เป็นการค้ำจุนศาสนา และกระทำกันระหว่างวันสงกรานต์ คือวันที่ 13 – 15 เมษายน ของทุกปี โดยถือเอาวันที่ 14 เป็นหลัก กล่าวคือถ้าวันที่ 14 ตรงกับวันจันทร์ คนที่เกิดวันจันทร์ต้องนำไม้ไปค้ำต้นโพธิ์ หรือถ้าวันที่ 14 ตรงกับศุกร์ คนที่เกิดวันศุกร์ต้องนำไม้ไปค้ำต้นโพธิ์ เป็นต้นเหตุที่เอาวันที่ 14 เป็นหลักเพราะว่าวันที่ 14 อยู่ระหว่างวันสิ้นปีกับวันขึ้นปีใหม่ที่ไทยเราเรียกว่า วันเนานั่นเอง ชาวมอญถือว่าเป็นวันไม่ดี ต้องทำบุญที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่นค้ำต้นโพธิ์ ซ่อมสะพาน ซ่อมทางเดิน ถ้าเลือกการค้ำต้นโพธิ์ก็ต้องไปหาไม้ที่มีง่ามซึ่งส่วนมากใช้ไม้กระถินนำมาปลอกเปลือกแล้วทาขมิ้นให้สวยงามนำไปค้นต้นโพธิ์ที่วัดใดวัดหนึ่ง

1.3 ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์ (อะลองเปิงซงกราน)

จากตำนานสงกรานต์และส่งข้าวสงกรานต์นี่เองที่ชาวมอญพระประแดงนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติโดยจัดทำข้าวสงกรานต์ส่งตามวัดจำนวน 11 วัด ที่เป็นวัดมอญ ชาวบ้านนิยมทำข้าวสงกรานต์ส่งตามวัดต่าง ๆ ทั้ง 3 วัน คือวันที่ 13 – 15 เมษายน โดยเชื่อว่าได้บุญ เนื่องจากพระสงฆ์จะได้ฉันและเมื่อพระฉันแล้ว จะทำให้ชาวบ้านรู้สึกเย็นสบาย และช่วยคลายร้อนทำให้ไม่เจ็บป่วยในฤดูแล้ง โดยนิยมจัดอาหารประกอบอื่น ๆ ในช่วง 2 วันแรก เป็นอาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์ เช่นผักต่าง ๆ และวันที่ 3 จึงจัดอาหารคาวส่ง เช่น พวกเนื้อหมู เนื้อปลา เป็นต้น ในแต่ละหมู่บ้าน จะมีบ้านใดบ้านหนึ่งเป็นผู้รับหน้าที่หุงข้าวสงกรานต์ ส่วนค่าใช้จ่ายนั้น ถ้าบ้านใดมีฐานะดีก็จะออกค่าใช้จ่ายเอง แต่ถ้าไม่สามารถจะออกค่าใช้จ่ายได้ทั้งหมด ก็จะออกบอกบุญตามบ้าน เพื่อนำเงินไปซื้ออาหารสำหรับการนี้ เมื่อถึงกำหนดวันส่ง ข้าวสงกรานต์บ้านที่รับหน้าที่ดังกล่าวจะปลูกศาลเพื่อถวายข้าวสงกรานต์ต่อท้าวมหาสงกรานต์ ลักษณะของศาลก็คล้ายกับศาลเพียงตา ประดับด้วยทางมะพร้าวกับธง การหุงข้าวสงกรานต์ในสมัยโบราณนั้น จะต้องนำข้าวมาซ้อมให้ขาว เก็บกากข้าวและสิ่งสกปรกออกให้หมดแล้วนำไปซาวน้ำ 7 ครั้ง จากนั้นจึงนำไปหุงเป็นข้าว แล้วนำมาแช่น้ำให้เย็นแล้วโรยดอกมะลินำน้ำดอกมะลินั้นใส่ลงไปในข้าวที่หุงไว้ แล้วเก็บใส่ไว้ในหม้อดิน ส่วนกับข้าวนั้นโดยมากจะเป็นอาหารเค็ม เช่น ไข่เค็ม ปลาเค็ม ผักกาดเค็ม เป็นต้น และมีของหวาน ได้แก่ ถั่วดำต้มน้ำตาล และผลไม้ที่นิยมกันได้แก่ กล้วยหักมุก แตงโม เมื่อเตรียมอาหารคาวและของหวานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จัดใส่ลงในกระทงวางลงบนถาดให้เท่ากับจำนวนวัดที่จะไปส่ง สิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ต้องเตรียมจัดไว้ให้เสร็จประมาณ 04.30 น. (ตีสี่ครึ่ง) เพราะราว ๆ 05.00 น. (ตีห้า) สาว ๆ ในหมู่บ้านต้องมารับข้าวสงกรานต์เพื่อนำไปส่งตามวัดต่าง ๆ โดยเจ้าของบ้านเป็นผู้กำหนดว่าให้ใครไปวัดไหน แต่เป็นการกำหนดที่รู้ใจสาว ๆ ว่าต้องการจะไปส่งตามวัดที่อยู่ใกลบ้าน เพราะจะได้มีโอกาสได้พบกับหนุ่ม ๆ ต่างตำบลอีกด้วย (ในอดีตหนุ่ม ๆ สาว ๆ เหล่านี้แทบจะไม่มีโอกาสพบกันเลย เนื่องจากต่างคนต่างแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพ) และเมื่อส่งข้าวสงกรานต์เรียบร้อยแล้วตอนขากลับจะมีหนุ่มๆมาคอยดักรดน้ำ และเกี้ยวพาราสีตามวิสัยหนุ่มสาวทั่ว ๆ ไป แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไปหนุ่มสาวต้องแยกย้ายไปประกอบอาชีพจึงทำให้ไม่มีโอกาสได้พบกันบ่อยครั้ง

1.4 ประเพณีสรงน้ำพระและรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ (ฮะเหริ่งซ่าง)

นอกจากการรดน้ำสาว ๆแล้ว บรรดาลูกหลานก็ต้องไปรดน้ำดำหัว ผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่นับถือเพราะในสมัยก่อนมีความเชื่อว่าการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อให้พรแก่ลูกหลาน (มิใช่ลูกหลานอวยพรให้ผู้ใหญ่)ถือเป็นสิริมงคลที่ได้รับตั้งแต่ต้นปีและจะเป็นมงคลไปตลอดปี สำหรับประเพณีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่นั้น อาจเป็นผลมาจากตำนานสงกรานต์ที่ว่าเมื่อครบ 365 วันแล้ว นางสงกรานต์นำเศียรท้าวกบิลพรหมมาชำระล้างที่เมืองพาระวาหนึกโดยมีเทวดามาร่วมพิธี เพราะเมืองนี้เป็นเมืองที่แม่น้ำ 4 สายมารวมกันโดยไหลมาจาก หิมพานต์ จึงเป็นแม่น้ำที่ใสสะอาด

และมีความลึก ดังนั้นนางสงกรานต์ จึงนำเศียรท้าวกบิลพรหมมาล้างเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน ทำให้คนมอญนำมาปฏิบัติแก่ผู้ใหญ่และผู้ที่เคารพนับถือ ซึ่งนอกจากการรดน้ำผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่แล้วยังอาจเป็นคนที่เสียชีวิตไปแล้วก็ได้โดยนำโกฏิ บรรจุกระดูกมาพรมน้ำอบ ถือเป็นการแสดงเมตตาจิตปีละครั้ง

1.5 ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา (ฮะเหล่ฮะเจมฮะเหล่ก๊ะ)รือบางทีเรียกว่า แฮเจ๊ะ

ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาใน อำเภอพระประแดง เกิดจากความเชื่อของชาวมอญที่ว่า การปล่อยนกปล่อยปลาเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้แก่ตัวเองทำให้มีอายุยืนยาว ความเชื่อดังกล่าวมีมูลเหตุจากตำนานที่เล่าต่อ ๆ กันมาว่า สามเณรรูปหนึ่งบวชอยู่กับพระอาจารย์ (คาดว่าเป็นพระสารีบุตร) ซึ่งเป็นพระภิกษุสามารถรู้ฤกษ์ยามและทำนายดวงชะตาได้ อยู่มาวันหนึ่งพระภิกษุจับยามดูพบว่า สามเณรลูกศิษย์กำลังจะหมดอายุขัยใน 7 วันข้างหน้า ดังนั้นจึงเอ่ยปากอนุญาตให้กลับบ้านไปเยี่ยมโยมพ่อแม่ ตลอดจนญาติพี่น้องโดยมิได้บอกกับสามเณรว่ากำลังจะสิ้นอายุขัย ฝ่ายสามเณรเมื่อออกเดินทางมาผ่านหนองน้ำต่าง ๆ ซึ่งแห้งขอดเพราะเป็นฤดูแล้งเห็นปลาเล็กปลาน้อยกำลังจะตายหากปล่อยทิ้งไว้ จึงลงจับแล้วนำไปปล่อยในหนองน้ำใหญ่ทำเช่นนี้ไปตลอดทางที่พบเห็น จนกลับถึงบ้านเยี่ยมทุกคนเรียบร้อยแล้วขอลากลับมาหาอาจารย์ เมื่อกลับมาถึง อาจารย์เห็นเข้าก็รู้สึกแปลกใจจึงไต่ถามว่าไปทำอะไรมาบ้าง เมื่อทราบเรื่องจึงคิดว่าน่าจะเป็นจากผลบุญที่ช่วยปล่อยปลาต่างๆ ทำให้สามเณรรอดพ้นมาได้ ไม่สิ้นอายุขัยตามที่ควรจะเป็น

จากความเชื่อดังกล่าวจึงมีผู้ปฏิบัติสืบทอดต่อมา รวมทั้งชาวมอญใน อำเภอพระประแดงก็เช่นกัน โดยนิยมปล่อยปลาในช่วงเทศกาลสงกรานต์เพราะเป็นช่วงหน้าแล้งพอดี อย่างไรก็ตามในอดีต บางคนจะนิยมปล่อยปลาปล่อยนกหากมีวันเกิดตรงกับวันที่ 15 เมษายน ซึ่งถือเป็นวันเริ่มศักราชใหม่ เช่น วันที่ 15เมษายนถ้าตรงกับวันเสาร์ ผู้ที่เกิดวันเสาร์ก็จะทำบุญปล่อยนกปล่อยปลาเพราะถือว่าได้ปล่อยชีวิตแล้วจะช่วยต่ออายุให้ยืนยาวตลอดไป ประมาณ พ.ศ.2488 คุณยายพ่วง พงษ์เวช คหบดีมอญ ผู้หนึ่งในหมู่บ้านทรงคนอง ใคร่ที่จะสะเดาะเคราะห์ ด้วยการปล่อยปลาเป็นจำนวนมาก นายคล้าย พงษ์เวช บุตรชายจึงได้เชิญสาว ๆ ในหมู่บ้านมารวมกันเป็นขบวน ทุกคนแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสันงดงามตามแบบฉบับของมอญ ถือโหลปลาเดินตามกันเป็นขบวน นำด้วยกลองยาวน่าสนุกสนานปรากฏว่าเป็นที่น่าชื่นชมแก่ชาวบ้านทั้งปวงแต่นั้นมานายคล้าย พงษ์เวช จึงต้องรับเป็นประธานจัดงานแห่ปลาของท้องถิ่นมาโดยตลอด จนในที่สุดได้กลายมาเป็นประเพณีแห่ปลาส่วนการแห่นกนั้นได้นำมาผนวกเข้าในภายหลังด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน ดังนั้นทุกคนจึงเรียกประเพณีนี้ว่า ประเพณีแห่นก– แห่ปลา ครั้นเมื่อ นายคล้าย พงษ์เวช ย่างเข้าสู่วัยชรา ไม่สามารถดำเนินงานนี้ได้อย่างเช่นแต่ก่อน ทางราชการจึงรับช่วงไปจัดทำจนกระทั่งทุกวันนี้

จากนั้นประเพณีแห่นก – แห่ปลา ก็เริ่มขยายวงกว้างขึ้น กล่าวคือไม่ได้ปฏิบัติกันในหมู่ชาวมอญเท่านั้น แต่เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในอำเภอพระประแดง เช่น จัดให้มี

การประกวดนางสงกรานต์ การให้แต่ละตำบลช่วยกันรับผิดชอบจัดรถอย่างสวยงามมาเข้าขบวนแห่ พร้อมทั้งหาสาวงามมาร่วมขบวนแห่นก– แห่ปลา เป็นต้นด้วยเหตุนี้เองงานประเพณีแห่นก–แห่ปลาของอำเภอพระประแดง จึงกลายเป็นประเพณีท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงระดับชาติมาจนทุกวันนี้ ประเพณีการเล่นสะบ้า (ว่อนฮะนิ)

1.6 ประเพณีการเล่นสะบ้า ของชาวมอญในอำเภอพระประแดง เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปควบคู่กับประเพณีสงกรานต์กล่าวคือเป็นประเพณีที่ได้รับการสืบต่อและรักษาไว้แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงจากรูปเดิม แต่ยังคงเป็นประเพณีที่ชาวมอญภาคภูมิใจเนื่องจากมีสาระที่น่าสนใจแฝงอยู่มากมาย ตลอดจนเกี่ยวเนื่องอย่างมากกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนมอญพระประแดงในอดีตก่อนที่จะปรับบทบาทมาเป็นภาพลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของคนมอญในปัจจุบัน ประเพณีการละเล่นสะบ้าในอำเภอพระประแดงนั้น ปรากฏขึ้นเมื่อใดไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัด แต่เท่าที่ทราบคือเห็นมีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบกันอย่างใกล้ชิดภายใต้สายตาของผู้ใหญ่ด้วยการใช้สะบ้าเป็นสื่อ ดังนั้นจึงเป็นการเล่นที่ไม่ได้เน้นที่การแพ้ชนะแต่อาจถือเป็นการเล่นเพื่อมีโอกาสได้พบคู่ครองหรือคนที่ถูกใจเพื่อจะได้ไปสู่ขอเพราะในอดีตหญิงชายมีโอกาสได้พบกันน้อยมากเนื่องจากต้องแยกย้ายกันไปทำนา การเล่นสะบ้ามีข้อห้ามอยู่ว่าทำไม่ให้หนุ่มสาวบ้านเดียวกันเล่นสะบ้าด้วยกัน ซึ่งตรงนี้เป็นข้อสังเกตว่าวัตถุประสงค์ของการเล่นสะบ้าคือการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวพบปะกัน และอาจชอบพอรักใคร่จนถึงขั้นแต่งงานกันการห้ามหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกันเล่นสะบ้าด้วยกัน อาจเป็นเพราะหนุ่มสาวเหล่านั้นเป็นเครือญาติใกล้ชิดกัน ถือผีเดียวกัน จึงไม่เหมาะที่จะรักใคร่ชอบพอแต่งงานสืบทอดเผ่าพันธุ์ต่อไปก็เป็นได้

1.7 ประเพณีการเล่นทะแยมอญ (อ่านระบ่ายแกว้ก)

ประเพณีการเล่นทะแยมอญ เป็นการเล่นพื้นเมืองมีลักษณะคล้ายหมอรำของชาวอิสานหรือลำตัดของคนไทยภาคกลางมีการร้องเกี้ยวพาราสี ต่อปากต่อคำกันของชาวมอญที่ประกอบกับการร้องและรำร่วมกับ ดนตรี สำหรับชาวมอญพระประแดงสามารถนำมาประกอบกับเทศกาลและพิธีกรรมต่าง ๆ นับตั้งแต่ประเพณีสงกรานต์หรือร้องในงานศพก็มี ส่วนมากเป็นการเล่น ร้องโต้ตอบกัน ระหว่างหญิงและชาย ซึ่งมีทำนองใช้ร้องของหญิงและชายที่ต่างกันไป เช่น ทำนอง “เจิ้กมั่ว” หรือสาย 1 ของซอ ถือเป็นเพลงของฝ่ายชายที่ร้องเป็นหลักและให้ฝ่ายหญิงร้องตรงช่วงสร้อยเพลงทำนอง “โป๊ต – เซ่” หรือทำนองของเมืองเซ่ ถือเป็นเพลงของฝ่ายหญิงที่ร้องเป็นหลัก ฝ่ายชายจะร้องตรงช่วงบทสร้อยเพลงทำนอง “โป๊ต – หะโล่น” ทำนอง “เก้ม – เจิม” หรือช้างย่างเท้า ทำนอง “หะ – เก – งัว” หรือเที่ยงคืน และทำนอง “ปล้ายเข้า” หรือหนุ่มกลับบ้าน ซึ่งสองทำนองหลังใช้ร้องเมื่อจะจบการเล่นและลาจากกัน เครื่องดนตรีที่ใช้นั้นบรรเลงประกอบนั้นจะมี จะเข้มอญ ซอ มอญ ซึ่งเล่นคล้ายๆกับไวโอลิน การเล่นทะแยสามารถเล่นได้ทุกครั้งที่ต้องการความสนุกสนาน

ในปัจจุบันประเพณีการละเล่นทะแยมอญในอำเภอพระประแดง เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเนื่องจากหาผู้ที่เล่นและร้องทะแยมอญได้ยากประกอบกับเด็กรุ่นใหม่ที่มีเชื้อสายมอญก็ไม่สนใจที่จะสืบทอดเพราะเห็นว่าล้าสมัยไม่สนุกสนานเหมือนเพลงยุคปัจจุบัน และไม่สามารถพูดภาษามอญได้จึงฟังไม่เข้าใจความหมายและร้องไม่ได้

1.8 ประเพณีมอญรำ

เป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราชมีการใช้ปี่พาทย์มอญเล่นประกอบมอญรำหรือรำมอญนั้นเป็นการแสดงที่ถ่าทอดมากันตั้งแต่บรรพบุรุษใช้แสดงในโอกาสต่างๆ โดยยึดแบบแผนเดิมจากการรำในประเทศมอญลักษณะการรำผู้รำจะยืนเข้าหากันเป็นวงกลมใช้วงปี่พาทย์มอญบรรเลงเพลงรวมทั้งสิ้น 12 เพลงผู้รำจะเกล้าผมมวยเล็กๆ ล้อมด้วยดอกไม้รอบมวย ทัดดอกไม้สดที่หู สวมเสื้อแขนกระบอก คอกลม นุ่งผ้าถุงทางลง หรือซิ่นมีเชิง

1.9 ประเพณีแห่หงส์ – ธงตะขาบ (เกี๊ยะหยั่งโหน่มั่ว – อะลามเทียะกี่)

ประเพณีแห่หงส์ – ธงตะขาบนี้ ถือว่ามีความสำคัญและแสดงเอกลักษณ์ของชาวมอญอย่างเด่นชัด เนื่องจากหงส์เป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญเป็นสัตว์ที่สูงศักดิ์และมีประวัติยาวนานนับตั้งแต่สมัยพุทธกาล มีตำนานเล่ากันว่าหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ 8 ปี พระองค์ได้ทรงไปโปรดพุทธมารดาในชั้นดาวดึงส์และเสด็จโปรดเวไนยสัตว์ในแคว้นต่างๆ จนมาถึงภูเขาสุทัศน์รังสิต อยู่ทางทิศเหนือของเมืองสะเทิม เมื่อทอดพระเนตรไปทางทิศตะวันออกได้พบแผ่นดินกลางทะเล เมื่อน้ำลดลงมีหงส์ทองสองตัวมาเล่นน้ำอยู่ ตัวเมียเกาะหลังตัวผู้ จึงทรงทำนายว่าแผ่นดิน บริเวณนั้นต่อไปจะเป็นพระนครชื่อหงสาวดี ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระศรีมหาโพธิ์ พระสถูปเจดีย์และพุทธศาสนาจะเจริญที่นั่น หลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะเจ้าเสด็จปรินิพพานได้ 1000 ปี เนินดินนั้นก็ตั้งขึ้นเป็นแผ่นดินและพระราชบุตรของพระเจ้าเสนะคงคา พระนามว่า สมลกุมารและวิมลกุมาร ได้รวบรวมไพร่พลตั้งเมืองขึ้นชื่อ หงสาวดีที่ชาวมอญเรียกว่า "ฮองลาแวะตอย" ดังนั้นชาวมอญจึงใช้หงส์เป็นสัญลักษณ์ของประเทศรามัญนับแต่นั้นมา

ภาพประกอบ 9 หงส์ที่ถือกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญ

สำหรับชาวมอญในประเทศไทยก็ได้รับหงส์มาเป็นสัญลักษณ์เช่นกัน ดังที่พบเห็นได้ในวัดต่าง ๆของมอญซึ่งเสาหงส์อยู่หน้าวัดเรียกเป็นภาษามอญว่า "เกียะหยั่งโหน่มั่ว" อันเป็นที่มาของการแห่หงส์- ธงตะขาบ อีกส่วนหนึ่งได้แก่ ธงตะขาบหรือที่เรียกว่า "อะลามเทียะกี่" เป็นธงที่ชาวมอญพระประแดงนิยมทำขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เช่น เทศกาลสงกรานต์ ใช้ในงานฉลองพระพุทธรูป เบิกพระเนตรพระพุทธรูปหรือบูชาบรรพบุรุษก็มี โดยที่ชาวมอญพระประแดงนิยมนำมาใช้ในโอกาสฉลองปีใหม่ด้วยการชักธงตะขาบขึ้นสู่เสาหงส์ตามวัดมอญประจำหมู่บ้านได้แก่วัดทรงธรรม วัดคันลัด วัดอาษา วัดกลาง วัดแหลม วัดโมกข์ วัดแค และวัดพญาปราบ การทำธงตะขาบมีที่มาเนื่องจากตะขาบสามารถนำมาก็ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมในทางโลก ตะขาบมีลำตัวยาว เท้าจำนวนมาก มีเขี้ยวเล็บที่มีพิษใช้ป้องกันตัวเองได้ เปรียบเสมือนคนมอญที่ถูกรุกรานแต่สามารถป้องกันตนได้ อีกนัยหนึ่ง เมื่อเวลาตะขาบมีลูกจะมีความรักลูกมาก ๆ เมื่อลูกมีอันตรายตัวแม่จะปกป้องด้วยการขดลำตัวเป็นวงกลมล้อมลูก ๆ ไว้ในทางธรรม ตะขาบมีลักษณะลำตัวส่วนต่าง ๆ ที่เป็นปริศนาธรรมทั้งสิ้น ได้แก่

1. ลำตัว จากหัวถึงหางมีจำนวน 22 ปล้อง หมายถึง หลักธรรม 5 ประการ คือ สตสัมปัฐฐาน 4 (สติกำหนด 4 อย่าง) สัมมัปปธาน 4 (ความเพียร 4 อย่าง) อิทธิบาท 4 (เครื่องทำให้สำเร็จประสงค์ 4 ประการ) อินทรีย์ 5 (กายทั้ง 5 อย่าง) พละ 5 (ธรรมที่เป็นกำลัง 5 อย่าง) รวมได้ ปริศนาธรรม 22 ประการ

2. ขา 40 ข้าง หรือ 20 คู่ หมายถึง หลักธรรม 40 ประการ ได้แก่ กุศลกรรมบท 10 บุญกิริยาวัตถุ10 , นาถกรณธรรม 10 และ อนุสติ 10

3. หนวด 2 เส้น หมายถึง ธรรมที่มีอุปการะมาก 2 ประการ ได้แก่ สติ คือ ความระลึกได้ และสัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัว

4. หาง 2 หาง หมายถึง ขันติ คือ ความอดกลั้น และโสรัจจะ คือ ความสงบเสงี่ยมเจียมตัว

5. เขี้ยวมี 2 เขี้ยว หมายถึง หิริ คือ ความละอายแก่ใจเมื่อทำชั่ว และโอตตัปปะ คือความเกรงกลัว เมื่อทำบาป

6. ตามี 2 ข้าง หมายถึง บุคคลที่หาได้ยาก 2 ประการ ได้แก่ บุพพการี คือ บุคคลผู้ให้อุปการะมาก่อนและกตัญญูกตเวที คือ บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำมาแล้ว และทำตอบแก่ท่าน

อย่างไรก็ตามเมื่อชาวมอญนำมาดัดแปลงทำธงตะขาบได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนหัว ลำตัว และหาง โดยนิยมใช้ผ้าแดงทำส่วนลำตัว และผ้าขาวทำส่วนหัวและหาง ดังนี้ลำตัวแบ่งเป็น 9 ปล้อง แต่ละปล้องนำไม้มาดัด เพื่อติดผ้าขาวทำธงตะขาบได้ 10 คู่ หรือ 20 ข้าง แต่ละข้างติดขาได้ 2 ขา รวมมีขา 40 ขา ส่วนการแบ่งช่วงขาได้ 10 คู่ นี้ตีความหมายถึงพระเจ้า 10 ชาติ ลำตัว 6 ปล้อง

เจาะช่วงปล้องละ 5 ช่วง รวม 45 ช่วง หมายถึง 45 พรรษา ที่พระพุทธเจ้าทรงผนวช ส่วน 9 ปล้อง ตีความได้ว่า หมายถึง นิพพาน 1 ผล 1 บรรค 4

2 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง (หล่องฮะเปรียงด้าดซาย)

ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งเป็นประเพณีที่ชาวมอญถือปฏิบัติมานานมีเฉพาะวัดมอญโดยมีความเชื่อตามตำนานที่เล่าว่า มีหญิงผู้หนึ่งถูกขายไปเป็นบ่าวรับใช้ขัดดอกอยู่ 7 ปี เมื่อสิ้นสุดกำหนดจึงได้ผ้ามาผืนหนึ่ง ขณะเดินทางกลับบ้านพบพระภิกษุรูปหนึ่งอุ้มบาตรที่เต็มไปด้วยน้ำผึ้งทำให้บาตรลื่นมาก นางจึงถวายผ้าผืนนั้นเพื่อให้รองบาตรไม่ให้ลื่น แล้วอธิษฐานขอให้เกิดเป็นลูกกษัตริย์ให้ภิกษุรูปนั้นไปเกิดเป็นลูกกษัตริย์คนละเมือง เมื่อเกิดชาติใหม่นางก็ได้สมปรารถนาและได้อภิเษกกับกษัตริย์ซึ่งก็คือ พระที่ไปเกิดใหม่ตามที่นางอธิษฐาน จนมีวันหนึ่งนางไปรับปากว่าจะทำบุญด้วยผ้า 500 ผืน แต่เนื่องจากนางมิได้เตรียมไว้ ใคร ๆ ต่างว่านางคงทำไม่ได้ แต่ด้วยบุญบารมีในชาติก่อนนางจึงมีผ้าอยู่ผืนหนึ่งตัดเท่าไรก็ไม่รู้จักหมดนางจึงนำมาทำบุญได้อีกตำนานหนึ่งเล่าว่าในสมัยพุทธเจ้าทรงมีดำริว่าในฤดูฝนซึ่งพระสงฆ์ต้องจำพรรษานานๆอาหารการกินจะหาฉันลำบากมีผลต่อสุขภาพ ดังนั้นจึงทรงมีพุทธอนุญาตให้ภิกษุฉันอาหารที่มีประโยชน์ที่ถือเป็นเภสัชทาน 5 ชนิด เปรียบเสมือนยาได้แก่เนยใสเนยข้น น้ำมัน น้ำอ้อย และน้ำผึ้ง ขึ้นอยู่กับว่าอยู่แหล่งใดจะมีเภสัชทานชนิดใดหาง่ายโดยถือว่าเป็นการทำบุญที่ได้กุศลแรงเนื่องด้วยเป็นยาสำหรับพระสงฆ์ในยามเจ็บป่วยได้ฉันสมุนไพรต่าง ๆ หรือ พระอาจนำมากวนบนฝาบาตรแล้วใช้เทียนลนข้างใต้มีลักษณะคล้ายลูกกวาดใช้อมก็ได้ จึงถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งซึ่งชาวมอญยังปฏิบัติอยู่โดยกำหนดตักบาตรน้ำผึ้งตามวัดมอญต่าง ๆ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10

3. ประเพณีเติมน้ำมันเรือสำเภา

ประเพณีเติมน้ำมันเรือสำเภา เคยเป็นประเพณีที่ชาวมอญในอำเภอพระประแดงปฏิบัติมาช้านาน เพราะถือว่าเรือสำเภามีความสำคัญกับพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงพบเห็นว่าวัดต่าง ๆ สร้างเรือสำเภาแบบถาวรไว้ เช่น วัดยานนาวา เป็นต้น โดยมีเรื่องเล่าว่าพระโสณกับพระอุตตระทั้ง 2 รูป เป็นพระอรหันต์ซึ่งเป็นพระมอญ ได้นำพระไตรปิฎกมาเผยแพร่ในประเทศไทย โดยอาศัยเรือสำเภานำมา ในปัจจุบันนี้ ประเพณีเติมน้ำมันเรือสำเภายังพอมีให้เห็นบ้างในวัด เช่น วัดทรงธรรม เพื่อน้อมรำลึกถึงการนำศาสนาพุทธ มาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งต้องได้น้ำได้ลมฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มาจนสำเร็จพิธีกรรมคือ นำพระไตรปิฎกไปวางไว้กลางเรือแล้วจุดประทีปรอบ ๆ เรือพร้อมกับได้เติมน้ำมันใส่ตะเกียง ภายในเรือจะตกแต่งด้วยธงต่าง ๆ ซึ่งในอดีตวัดมอญบางแห่งมีการหล่อรูปพระโสภณและพระอุตตมะไว้ในเรือก็มี บางคนก็ทำการจุดพลุ และดอกไม้ไฟสวยงามซึ่งมอญเรียก "จองดาว"ซึ่งจะเล่นกันวันออกพรรษา ในพิธีเติมน้ำมันเรือสำเภานั้นวัดบางแห่งจัดให้มีเทศมหาชาติ

ด้วย แต่ปัจจุบันวัดมอญต่าง ๆ เริ่มละทิ้งประเพณีเรือสำเภาเกือบหมด เหลืออยู่เพียงวัดทรงธรรม วัดพญาปราบ และวัดโมกข์ เท่านั้น

การที่ประเพณีดังกล่าวสูญหายไปนั้น เนื่องมาจากพระหรือเจ้าอาวาสไม่เห็นความสำคัญจึงมิได้จัดขึ้นประกอบกับการใช้น้ำมันจุดตะเกียงแบบในสมัยก่อนไม่จำเป็นอีกต่อไป เพราะวัดต่างๆ มีไฟฟ้าใช้ทั้งหมด อีกทั้งผู้คนที่จะมาปฏิบัติหยอดน้ำมัน สร้างเรือสำเภาก็ไม่มีความสะดวกเหมือนในอดีต เพราะเป็นการนับตาม ค่ำ แรม ซึ่งตรงกับวันทำงาน จึงทำให้เริ่มละทิ้ง และลืมเลือนประเพณีว่าเคยมีอยู่

4. ประเพณีการรำเจ้าพ่อเจ้าแม่ (เป๊ะจู๊)

ประเพณีการรำเจ้าพ่อเจ้าแม่ (เป๊ะจู๊) ถือเป็นประเพณีของชุมชนชาวมอญพระประแดง มีวัตถุประสงค์เพื่อ เช่นสรวงบูชาเจ้าพ่อเจ้าแม่ ที่ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนศรัทธาเลื่อมใส อีกทั้งการทำพิธีกรรมดังกล่าวยังเป็นการแสดงความขอบคุณและวิงวอนให้เจ้าพ่อเจ้าแม่ได้ปกปักรักษาให้คนในชุมชนอยู่ดีมีสุขช่วยปัดเป่าความทุกข์เศร้าหมองให้ผ่านพ้นไปด้วยดี ซึ่งรายละเอียดของพิธีรำเจ้าพ่อเจ้าแม่

2. การศึกษาลักษณะและรูปแบบในพิธีรำเจ้าพ่อ

2.1 ความเป็นมาของพิธีรำเจ้า

ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา ชาวมอญพระประแดงมีความเชื่อในเรื่องของผี และนับถือผีเป็นอย่างมากมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาแห่งความเชื่อนั้นว่า ในสมัยบรรพกาลมีเศรษฐีผู้หนึ่ง มีภรรยา 2 คน ต่อมาภรรยาหลวงฆ่าลูกของภรรยาน้อยตาย เพราะความริษยา ทั้งสองคนนี้ เมื่อตายไปแล้วก็อาฆาตจองเวรซึ่งกันและกัน และกินลูกของอีกฝ่ายหนึ่งสลับกันไปแต่ละชาติ ในที่สุดอีกฝ่ายหนึ่งก็ไปเกิดเป็นผีและอีกฝ่ายหนึ่งก็ไปเกิดเป็นมนุษย์และมีลูกด้วยฝ่ายผีนั้นก็ไล่ตามมนุษย์เพื่อจะกินลูกของมนุษย์ฝ่ายมนุษย์จึงหนีไปขอพึ่งพระพุทธองค์ขณะที่ประทับอยู่ที่เวฬุวันมหาวิหาร พระพุทธองค์ทรงทราบถึงความเป็นมาในอดีตชาติ จึงเทศนาโปรดให้นางผีนั้นได้เห็นถึงโทษของการจองเวร นางผีกับนางมนุษย์จึงได้ระงับเวรต่อกัน ต่อมานางผีนั้นได้ไปอยู่กับนางที่เป็นมนุษย์ได้ช่วยเหลือนางมนุษย์ จนบังเกิดผลดีมีโภคทรัพย์บั่งคั่ง ทำให้ข้าวปลาอาหารพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ดีไปด้วย ด้วยเหตุนี้จึงมีการนับถือผีมาตั้งแต่นั้น ผีที่ชาวมอญพระประแดงหรือมอญทั่ว ๆ ไปนับถือมี 2 ประเภท คือ ผีบรรพบุรุษ หรือผีประจำตระกูลและผีที่มีอิทธิฤทธิ์ (ผีเจ้าพ่อ)

1. ผีบรรพบุรุษหรือผีเรือน (ฮะหลกหั่ย)ชาวมอญทั่ว ๆ ไป นับถือผีบรรพบุรุษ มีผีบรรพบุรุษหรือผีประจำตระกูลหลายอย่าง เช่น ผีมะพร้าว ผีผ้า ผีกระบอกไม้ไผ่ ผีงู ผีเต่า ผีไก่ และผีข้าวเหนียว ในความเชื่อเรื่องผีของชาวมอญสามารถแบ่งได้อีก 4 ประเภท ได้แก่

1. ผีเรือน ภาษามอญเรียกว่า "ฮะหลกหั้ย" ชาวบ้านอาจเรียกว่าผีมอญ ซึ่งชาวมอญจะต้องเซ่นไหว้ผีเรือนที่เสาเอก ผีเรือนเป็นผีของบรรพบุรุษมี 3 คน คือ ผีผู้ชาย ผีเมียหลวง และผีเมียน้อย
2. เจ้าพ่อ ภาษามอญเรียกว่า "เปียะเจ๊ หรือ เป๊ะจุ๊" ต่างกันไปตามสำเนียงท้องถิ่นชาวมอญจะบวงสรวงเซ่นไหว้ที่ศาลเจ้าพ่อ ซึ่งจะคุ้มครองดูแลคนในหมู่บ้านและบางทีก็ให้โทษ ถ้ามีผู้ที่ลบหลู่ดูหมิ่น เจ้าพ่อของชาวมอญมีชื่อต่าง ๆ ตามตำนานที่เล่าสืบกันมา
3. ผีที่อาศัยอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ผีต้นไม้ ผีภูเขา ผีแม่น้ำ เป็นต้น ผีธรรมชาตินี้ถ้าคนไม่ไปรบกวนบริเวณที่ผีอาศัยอยู่ก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าไปรบกวนก็อาจทำให้เกิดภัยพิบัติได้
4. ผีร้าย ชาวมอญเชื่อว่าผีร้ายส่วนใหญ่มาจากผู้ที่ตายไม่ดี ผีร้ายมีหลายอย่างและจะทำร้าย ให้โทษคนไทยโดยไม่มีเหตุผล ชาวมอญจึงกลัวผีร้าย

บรรดาผีที่กล่าวมานี้ ผีที่ชาวมอญพระประแดงนับถือและมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวมอญกลุ่มนี้คือ ผีบรรพบุรุษหรือผีเรือน และผีเจ้าพ่อ ชาวมอญโดยทั่วไปต่างมีผีบรรพบุรุษหรือผีประจำตระกูล หรือมีสถานะเป็นผีเรือนที่ปรากฏอยู่ในรูปสัญลักษณ์ที่เป็น พืช สัตว์ และสิ่งของหลายอย่าง เป็นต้นว่า ผีมะพร้าว ผีกระบอกไม้ไผ่ ผีข้าวเหนียว ผีงู ผีเต่า ผีปลาช่อน และผีผ้า ซึ่งสัญลักษณ์แต่ละอย่างที่ใช้แทนผีจะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่ามอญแต่ละกลุ่มนั้นอพยพมาจากที่ใดดังนี้

1. มอญเด้ง คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นพะสิน (Bassein) เป็นพวกที่มักนับถือผีมะพร้าว มีวิธีการเซ่นไหว้ด้วยการนำผลมะพร้าวแห้งทั้งผลที่ยังติดหัวจุกพร้อมหนวดมะพร้าว ผูกด้วยผ้าขาวผ้าแดง แล้วแขวนไว้ที่หัวเสาเอก หรือเสาผีของบ้าน คนในบ้านต้องคอยเฝ้าดูไม่ให้น้ำมะพร้าวแห้งหรือไม่ให้มะพร้าวงอก หรือไม่ให้หนวดมะพร้าวร่วง ถ้าเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งต้องหามะพร้าวลูกใหม่มาแทน

2. มอญเตียะ คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นหงสาวดี (Pegu) เป็นพวกที่นับถือผีผ้า

3. มอญญะ คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นสะเทิม (Thaton) เป็นพวกที่นับถือผีกระบอกไม้ไผ่ โดยหากระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็กที่มีข้อติดอยู่ก้นกระบอกด้วยมา 7 อัน ใส่น้ำให้เต็มกระบอก ใส่ใบหว้า กระบอกละ1ใบ แขวนไว้ที่เสาเอก หรือเสาผีของบ้าน คนในบ้านต้องคอยตรวจดูว่ากระบอกไม้ไผ่ผุ น้ำแห้งใบหว้าเน่าผุหรือไม่ หากมีการเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใด ต้องรีบเปลี่ยนใหม่ ถ้าละเลยไม่ตรวจดูบ่อย ๆ อาจเสียหายโดยไม่ทราบก็จะเกิดเภทภัยต่อครอบครัวด้วยเหตุต่าง ๆ ได้ สำหรับชาวมอญพระประแดงนับถือผีผ้าเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงว่ามาจากแคว้นหงสาวดีแหล่งเดียวกับชาวมอญบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี นอกนั้นก็มีนับถือผีงู ผีเต่า ผีไก่ และผีข้าวเหนียวอยู่บ้างไม่มากนัก

ผีผ้าดังกล่าวนี้ คำว่า "ผ้า" ต้องประกอบด้วยผ้านุ่งของผู้ชาย 1 ผืน ผ้าของผู้หญิง (ซิ่น) 1 ผืน เสื้อแขนยาวผ่าอกของผู้ชาย 1 ตัว ผ้าสไบสีขาว และสีแดงอย่างละ 1 ผืน และแหวนทองอย่างละ 1 วง ซึ่งถือเป็นของบรรพบุรุษนำมาบรรจุไว้ในกระบุงหรือหีบวางหรือแขวนไว้ที่เสาเอกหรือเสาผีของบ้านเพื่อเซ่นไหว้บูชา ผีผ้านี้ก็ต้องดูแลอย่างดีเช่นกันและอาจจะต้องเปลี่ยนในวันทำพิธีเลี้ยงผีหรือรำผี โดยคำสั่งของบรรพบุรุษจะผ่านมาทางร่างทรง แต่สำหรับชาวมอญพระประแดงตามที่สอบถามดูได้ความว่านับถือผีผ้าเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นก็จะเป็นผีงู ผีเต่า ผีไก่ และผีข้าวเหนียว

การนับถือผีนั้น ต้องรับกันเป็นทอด ๆ จากบรรพบุรุษผู้มีหน้าที่รับก็คือ บุตรชายคนโตของตระกูล และเมื่อถึงคราวมีพิธีรำผี บุตรชายผู้นั้นต้องเป็นผู้เข้าพิธี เรียกว่าเป็นต้นผี บุตรหญิงถ้ายังไม่มีสามีก็มีสิทธิ์เข้าร่วมในพิธีได้แต่ถ้าแต่งงานไปแล้วก็จะต้องไปนับถือผีทางสามี จะเข้าร่วมพิธีไม่ได้อย่างไรก็ตามการรำผีมิได้เกิดขึ้นเป็นประจำนอกจากจะมีข้อบ่งชี้ซึ่งมีอยู่หลายลักษณะ เป็นต้นว่าแก้บนหรือขมาเมื่อเกิดการผิดผี เช่น หญิงมีครรภ์ซึ่งนับถือผีอื่นมานอนในบ้าน หรือทั้งสามีภรรยานอนในบ้านก็ถือว่าเป็นการผิดผีอาจจะเกิดมีเหตุเภทภัยขึ้นกับคนในบ้าน เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการรำผีเป็นการขอขมาหาไม่แล้วการผิดผีจะเกิดโทษแก่เจ้าของบ้านการรำผีมักทำกันในฤดูแล้งประมาณเดือน 4 หรือเดือน 6 เว้นวันพระ สิ่งแรกที่จะกระทำคือการบอกญาติพี่น้องที่เป็นผีเดียวกันปลูกโรงพิธีในบริเวณบ้านของตนโรงพิธีปลูกด้วยเสา6 ต้นมุงหลังคาหันหน้าโรงพิธีไปทิศตะวันตกภายในโรงพิธีด้านหลังจะทำหิ้งไว้เพื่อวางของที่จะใช้ในพิธีรำผี โดยจัดไว้เป็นชุดๆใส่ในอ่างโลหะขอบสูง ในอ่างมี กล้วย อ้อย มะพร้าวอ่อน ขนมชนิดต่างๆ ปลาย่าง ไก่ต้มพร้อมน้ำจิ้ม นอกจากนั้นยังมีอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการรำเอาต้นกล้วยผูกเข้ากับเสาหน้าของโรงพิธี ด้านหน้าของโรงพิธีห่างออกไปจะปลูกต้นหว้าไว้ 1 ต้น ที่โคนต้นหว้ามีอ่างน้ำ สำหรับใช้อาบน้ำให้ต้นผี (บุตรชายคนโต) สิ่งที่ขาดเสียมิได้คือ ปี่พาทย์มอญ 1 วง ใช้บรรเลงประกอบการรำ จากเพดานค่อนไปทางด้านหลังจะมีผ้าผืนหนึ่งผูกห้อยลงมาถึงพื้นเรียกว่า ยาต หะ ลั่ว ว่ากันว่าเมื่อเกาะผ้าผืนนี้แล้วผีจะออกจากร่างคนทรงจะมีผู้กระทำพิธีเรียกว่าโต้ง จะเป็นหญิงหรือชายก็ได้จะเป็นผู้สั่งการให้ต้นผีหรือญาติทำพิธีกรรมต่างๆ แล้วแต่บทนั้นจะใช้กับผีอะไร ในการรำจะใช้เวลาบูชาผีประมาณ 20 – 30 ผี การรำนั้นขึ้นอยู่กับตระกูลว่ามีผีมากน้อยเพียงไร การรำผีจะกระทำได้หลายลักษณะเช่น การแก้บนสิ่งต่างๆ การขอขมาในการผิดผี การขอขมาโดยไม่แจ้งกรณี

2. ผีเจ้าพ่อหรือผีที่มีอิทธิฤทธิ์มาก เจ้าพ่อหรือเจ้าแม่ถือเป็นผีประเภทหนึ่งแต่เป็นผีชั้นสูงเปรียบได้กับเทวดานับจากชาวมอญอพยพมาอยู่ในประเทศไทย ตามต้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ปทุมธานี ราชบุรี และพระประแดง ซึ่งในขณะที่เดินทางมาเมืองไทยก็จะหอบหิ้วเอาสิ่งที่เป็นที่สักการะของตนเองมาด้วย ด้วยความเชื่อในเรื่องโชคลาง ผีสาง เทวดา ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจดังนั้นชาวมอญต่างกลุ่มต่างก็มีเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่ถูกอัญเชิญมาจากหมู่บ้านเดิมในประเทศพม่าเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เมื่อถึง

วาระที่จะต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับวิญญาณบรรพบุรุษและเทพยดาดังนั้นชาวมอญจึงจัดให้มีพิธีการรำเจ้าพ่อเจ้าแม่ กันเป็นประจำทุกปี ซึ่งในแต่ละพื้นที่ยังมีเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่ต่างชื่อกันไป ขึ้นอยู่กับว่าหมู่บ้านใดมีการนับถือเจ้าองค์ใด แต่ที่คล้ายกันคือ ชุมชนมอญเกือบทุกแห่งจะมีเจ้าพ่อเจ้าแม่ประจำชุมชนของตน ซึ่งต้องทำพิธีเซ่นไหว้หลังสงกรานต์ เช่น ชาวมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี ในขณะที่ชาวมอญบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ก็มีเจ้าพ่อเจ้าแม่ของตนเอง และยังมีเจ้าพ่อช้างพัน ซึ่งเหมือนกับเจ้าพ่อของหมู่บ้านเวสะราว ของชาวมอญพระประแดงอีกด้วย ชาวบ้านจะมีพิธีกรรมโดยเชิญเจ้าพ่อและเจ้าแม่มาเข้าร่วมพิธีหลังเทศกาลสงกรานต์ในพิธีนี้ก็จะมีการร่วมสนุก ร่ายรำกันอย่างสนุกสนาน ชาวมอญทุกคนถือว่าเป็นการแสดงความเคารพนับถือเจ้าพ่อและเจ้าแม่ประจำหมู่บ้าน

พิธีการรำเจ้าพ่อ นั้นจะนิยมปฏิบัติกันในหลังเทศกาลสงกรานต์ กระทำกันก่อนวันแรม 15 ค่ำ เดือน 5 โดยแต่ละหมู่บ้านจะจัดเครื่องสังเวยบูชาต่างๆสิ่งที่จะขาดเสียมิได้คือ อาหารประเภทข้าวหลามข้าวเหนียวในการรำนี้จะมีการรำถวายพร้อมกับมีดอกไม้พวงมาลัยซึ่งจะเรียกกันว่า (หวั่นก้าว)และนำเอาอาหารและสิ่งของต่างๆรวมถึงอาหารการกินมากมายมาถวายเพื่อเป็นเครื่องพลีกรรม และเมื่อเสร็จพิธีแล้วชาวบ้านก็จะนำเอาอาหารเหล่านั้นมาแบ่งปันกันกิน ดังนั้นการกระทำพิธีรำเจ้าพ่อน่าจะเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการที่จะทำให้บุตรหลานชาวมอญนั้น มีความรักสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความโอบอ้อมอารี เผื่อแผ่สิ่งที่ดีงามให้กับผู้อื่น รวมไปถึงการสร้างความแข็งแกร่งในหมู่คณะ ด้วยค่านิยมทางความเชื่อเรื่องการนับถือผีของชนชาวมอญ

2.2 การแต่งกายในพิธีรำเจ้าพ่อ

การแต่งกายสำหรับผู้รำในพิธีรำเจ้าพ่อนั้นมีลักษณะแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของเจ้าพ่อนั้นๆไม่มีใครให้คำตอบได้ว่าเพราะเหตุใดจึงต้องใช้เครื่องแต่งกายแบบนั้น แบบนี้เนื่องจากชาวมอญพระประแดงต่างกล่าวว่าเป็นมาตั้งแต่บรรพบุรุษซึ่งมักจะบอกต่อๆกันมาว่าเป็นสิ่งที่เจ้าพ่อหรือเจ้าแม่ชอบก็จะหาเอามาให้ท่าน ผู้ช่วยซึ่งเปรียบเสมือนพิธีกรจะเป็นผู้นำเครื่องแต่งกายมาแต่งให้กับผู้รำที่ได้ถูกกำหนดมาให้เป็นเจ้าพ่อต่างๆซึ่งจะแบ่งลักษณะการแต่งกายออกเป็นดังนี้

1. เจ้าพ่อหลักเมืองนครเขื่อนขันธ์(พระประแดง) นุ่งผ้าลอยชายสีแดง พาดผ้าคลุมไหล่ทั้งสองสีแดง ผ้าคาดเอวสีเหลืองหรือสีส้ม
2. พระเสื้อเมือง นุ่งผ้าลอยชายสีเหลือง พาดผ้าคลุมไหล่ไหล่เดียวสีเหลือง ผ้าคาดเอวสีเหลือง
3. เจ้าพ่อตะละเจิญงิ่ม(เจ้าพ่อช้างพัน) นุ่งผ้าลอยชายสีขมิ้นหรือสีส้ม พาดผ้าคลุมไหล่ทั้งสองสีเขียวหรือสีส้ม ผ้าคาดเอวสีชมพู

4. อะปาโน๊กอะม่อน(เจ้าพ่อลัดโพธิ์) นุ่งผ้าลอยชายสีแดง พาดผ้าคลุมไหล่ทั้งสองสีแดงหรือสีชมพู ผ้าคาดเอวสีเหลือง
5. อะปาโน๊กอะจุ๊ป่อง(เจ้าพ่อหมู่บ้านตา) นุ่งผ้าลอยชายสีขมิ้นหรือสีแดง พาดผ้าคลุมไหล่ทั้งสองสีแดงหรือสีชมพู ผ้าคาดเอวสีเหลือง
6. อะปาโน๊กเมินปร้าย(เจ้าพ่อหนุ่ม) นุ่งผ้าลอยชายสีแดงหรือสีส้ม พาดผ้าคลุมไหล่ทั้งสองสีชมพู ผ้าคาดเอวสีแดงลายดอก
7. โกนวุดอาปาโน๊ก(ลูกสาวเจ้าพ่อหลักเมือง) นุ่งผ้าพื้นสีฟ้าลายทาง พาดผ้าคลุมไหล่ทั้งสองชายทิ้งด้านหน้าสีแดง ผ้าคาดเอวสีแดงลายดอก
8. อะปาโน๊กตู้(เจ้าพ่อปู่ประจำตระกูลโลจายะ) นุ่งผ้าลายทางน้ำไหลสีแดง พาดผ้าคลุมไหล่ทั้งสองสี
เขียว
9. อะปาโน๊กเมินปร้าย นุ่งผ้าลอยชายสีเขียว พาดผ้าคลุมไหล่ทั้งสองสีส้ม

2.3. รูปแบบในพิธีรำเจ้าพ่อ

พิธีรำเจ้าพ่อนั้นมีรูปแบบการทำพิธีเช่นเดียวกับการทรงเจ้าชาวบ้านจะเชิญผู้ที่เป็นสื่อทางวิญญาณ ซึ่งเราใช้คำว่า ร่างทรงแทนพวกเขาเหล่านั้น ในการรำถวายเจ้าพ่อแต่ละหมู่บ้านจะทำการเชิญเจ้าพ่อ เจ้าแม่ผู้เป็นที่เคารพของหมู่บ้านต่างๆมารวมกัน ซึ่งหากบ้านไหนไม่ว่างก็อาจส่งตัวแทนมาร่วมพิธีในพิธีแต่ละครั้งแต่ละสถานที่ ผู้ที่เป็นร่างทรงเจ้าพ่อเจ้าของสถานที่ ที่กระทำพิธีจะเป็นผู้ที่เริ่มพิธีโดยเป็นผู้รำถวายก่อนเป็นคนแรก ต่อจากนั้นก็มีการรำถวายโดยผู้ที่ถูกเชิญมาเป็นลำดับต่อไป ในขณะที่รำเจ้าพ่อนั้นก็จะมีปี่พาทย์มอญประกอบด้วยทุกครั้ง

พิธีกรรมจะเริ่มขึ้นโดยการรำถวายเจ้าพ่อหลักเมืองไม่ว่าจะไปทำพิธีกรรม ณ สถานที่ใดๆ ก็ตามเนื่องจากถือกันว่าเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นเทพเจ้าสูงสุดของชาวมอญพระประแดงผู้รำจะยกถาดเครื่องสังเวย ซึ่งจะประกอบไปด้วย 1. กล้วยน้ำว้าสุก 7 หวี ถาดละ 1 หวี

2. มะพร้าวอ่อน 7 ลูก ถาดละ 1 ลูก
3. มะม่วงสุก 7 ลูก ถาดละ 1 ลูก
4. ข้าวเหนียวมูล 7 ตอง ถาดละ 1 ตอง
5. กะละแม 49 ชิ้น ถาดละ 7 ชิ้น
6. สังขยา 14 ชิ้น ถาดละ 2 ชิ้น
8. ส้มเขียวหวาน 14 ลูก ถาดละ 2 ลูก
9. องุ่น 7 พวง ถาดละ 1 พวง
10. ชมพู่ 21 ชิ้น ถาดละ 3 ชิ้น

11. ขนมถ้วยฟู 56 ลูก ถาดละ 8 ลูก

12. สุราขาว 2 – 6 ขวด

13. บุหรี่ใบยาทั้งใบ

14. พวงมาลัย / น้ำอบไทย

ผู้รำจะแต่งกายตามข้อกำหนดที่กล่าวไว้ในเรื่องการแต่งกายของเจ้าพ่อเจ้าแม่แต่ละองค์ ส่วนเสื้อจะใส่เสื้อสีแดงยกเว้นเจ้าแม่จะใส่คนละสีถาดที่1 ผู้รำจะพนมมือบอกกล่าวกับเจ้าพ่อหลักเมืองให้เข้ามาร่วมพิธีแล้วเอามือลงดนตรีจะเริ่มบรรเลงเพลงเชิญ (ปะละห์) ผู้รำก็จะร่ายรำไปตามจังหวะเพลงพร้อมกับรับถาดเครื่องเซ่นจากผู้ช่วยที่ส่งถาดเครื่องเซ่นให้แล้วร่ายรำสักครู่ก็ส่งคืนกลับไปที่ผู้ช่วย จากนั้นก็ส่งใบสันพร้ามอญให้ผู้รำ ดนตรีจะบรรเลงเพลงอะถะชือต ผู้รำจะรำไปสักพัก แล้วก็จะส่งคืนจากนั้นก็จะรับกระสวยกับไม้มา 2 คู่ การบรรเลงเพลงยังเป็นเพลงเดิม รำไปสักพักจะส่งของเหล่านั้นคืนและรับดาบมา 1 คู่ ร่ายรำไปมาดนตรีบรรเลงเพลง อินแสร้ง เมื่อรำเสร็จแล้วก็ส่งคืน และรับเอาเหล้ามา 2 ขวดร่ายรำไปเรื่อยๆเมื่อผู้รำเทเหล้าลงดินเพื่อเป็นการเซ่นไหว้เจ้าที่เจ้าทางแล้วก็ถือเป็นการเสร็จพิธีในรอบแรกดนตรีก็จะหยุดบรรเลงเช่นกัน การเทเหล้านั้นจะเทพอประมาณเพื่อที่จะใช้ได้อีก 2 รอบ

ถาดที่สองเริ่มขึ้นการรำในรอบที่ 2 เป็นการรำถวายพระเสื้อเมือง ชุดที่แต่งขึ้นอยู่กับผู้รำแต่ห้ามใช้สีแดงเพราะเป็นสีของเจ้าพ่อ เมื่อผู้รำแต่งตัวเสร็จก็จะเริ่มพิธีโดยดนตรีจะบรรเลงเพลงแรกของรอบที่สอง คือเพลงนกขมิ้น(อะโก้น) ผู้รำก็จะร่ายรำไปพร้อมกับรับถาดมาร่ายรำสักพักก็ส่งกลับหลังจากนั้นก็จะดำเนินขั้นตอนเช่นเดียวกับรอบแรกตั้งแต่รับใบสันพร้ามอญออกมาเป็นลำดับทุกประการจนจบรอบโดยการเทเหล้าเป็นการเซ่นไหว้เป็นการเสร็จรอบที่ สอง สิ่งที่สำคัญสำหรับการรำถวายพระเสื้อเมืองนั้นผู้รำจะต้องจุดธูปเทียน ดอกไม้ น้ำอบที่ศาลพระเสื้อเมืองด้วยแล้วจึงกลับมาที่ศาลหลักเมือง

ถาดที่สามเป็นการรำถวายเจ้าพ่อช้างพัน เมื่อผู้รำแต่งตัวเสร็จก็จะเริ่มร่ายรำดนตรีก็จะเริ่มเพลงแรกของถาดที่ 3 โดยบรรเลงเพลงทวาย เมื่อรำเสร็จในเพลงแรกแล้วขั้นตอนต่อไปก็ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับถาดที่1เพียงแต่เพิ่มขันน้ำมนต์เพื่อประพรมให้เกิดสิริมงคล จนจบรอบโดยการเทเหล้าเป็นการเซ่นไหว้เป็นการเสร็จในรอบนี้การที่เพลงแรกของแตะละรอบนั้นไม่เหมือนกันเนื่องมาจากเพลงแรกของแต่ละรอบนั้นเป็นการแสดงความเดารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ต่างกันออกไป

เมื่อเปลี่ยนเจ้าพ่อองค์ต่อไปในถาดที่4 และถาดที่ 5 ก็จะปฏิบัติเช่นนี้ใหม่ สำหรับในถาดที่ 4 และถาดที่ 5 นั้นจะรำพร้อมๆกันหลังจากที่รำโดยมีกระสวยเป็นอุปกรณ์แล้วผู้รำทั้งสองจะทำพิธีรำตีไก่จนครบ 3 ครั้งจึงกลับขึ้นมาบนศาลตามเดิม ในถาดนี้ยังมีการร้องเพลงทะแยเพื่อเป็นการอวยพรอีกด้วย ส่วนถาดที่ 6 นั้นจะกระทำเหมือนถาดที่ 2 และถาดที่ 3 สำหรับถาดที่7 นั้นหลังจากรำ

ถวายในเพลงแรกจะรำต้อนกวางเข้าเล้าก่อนที่จะรำใบไม้ ในระหว่างที่มีการรำในเพลงแรกของแต่ละรอบชาวมอญในชุมชนจะนำพวงมาลัย ไปคล้องให้กับเจ้าพ่อ นำน้ำอบไปประพรมเพื่อเป็นการเสริมศิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัวเมื่อเสร็จพิธีแล้วเครื่องสังเวยทุกชนิดในถาดจะต้องแบ่งออกใส่ใบตองให้ครบ 7 ที่ แล้วนำไปวางข้างล่างศาลเพื่อเป็นการสัยบริวารเจ้าพ่อที่มาร่วมงานส่วนที่เหลือจากถาดที่เซ่นไหว้แบ่งกันกินในหมู่ญาติทั้งนี้รวมไปถึงนักดนตรีที่บรรเลงเพลงประกอบพิธีรำเจ้าพ่อด้วย

กระบวนการพิธีรำเจ้าพ่อประกอบไปด้วย

1. ผู้รำ ผู้รำหรือผู้ประกอบพิธีส่วนมากจะเป็นผู้หญิง ในสมัยโบราณมิได้กำหนดว่าจะเป็นหญิงหรือเป็นชาย สาเหตุที่มีผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ ชายชาวมอญส่วนใหญ่มักจะต้องออกไปประกอบอาชีพกันนอกบ้าน เช่น ทำนา ทำสวน หรือเป็นนักดนตรี นอกจากนี้ผู้รำยังต้องเป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์เป็นที่นิยมชมชอบเป็นบุคคลที่ภายในหมู่บ้านให้การเคารพนับถือ ผู้รำส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้อาวุโสอยู่ในวัยชราเป็นส่วนมาก ทั้งที่ไม่ได้มีการกำหนดอายุแต่เป็นเพราะการเคารพในความอาวุโสจึงทำให้มีผู้รำที่อยู่ในวัยชรามากกว่าผู้รำที่มีอายุน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะการรอให้ผู้อาวุโสเหล่านั้นประกอบพิธีไม่ไหวแล้วผู้ที่เป็นทายาทลำดับต่อมาจึงจะเป็นผู้ทำหน้าที่แทน ลักษณะการสืบทอดการรำเจ้าในอำเภอพระประแดงนั้นมักกระทำกันเป็นลำดับในครอบครัว เป็นลักษณะของการตกทอดเสมือนการรับมรดกในครอบครัว และวิธีการคัดเลือกอีกลักษณะหนึ่งก็คือการคัดเลือกโดยผู้ที่เป็นร่างทรงของเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นผู้เลือกผู้รำที่มาร่วมพิธีในการสักการะ ณ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดงซึ่งจะประกอบพิธีนี้กันปีละครั้งในเทศกาลหลังสงกรานต์ ส่วนพิธีกรรมในการรับสืบทอดนั้นไม่จำเป็นต้องมีพิธีในการถ่ายทอดมากมายนัก เพียงแต่ตอบตกลงปลงใจว่าจะรับสืบทอดการเป็นผู้ประกอบพิธีจากผู้อาวุโสหรือผู้ที่เคยรำในครอบครัวก็จะเริ่มฝึกหัดกันได้ทันที ส่วนการทรงของผีเจ้าพ่อนั้นไม่มีผู้ที่สามารถยืนยันได้ว่ามีเจ้าพ่ออยู่ในตนเองหรือไม่ผู้ที่ไม่เชื่อก็จะบอกว่ามีอาการเคลิ้มๆเหมือนฝันซึ่งอาจเป็นเจ้าพ่อหรืออาจจะเป็นวิญญาณอื่นที่ผ่านมาในช่วงเวลานั้นก็ได้ สำหรับบางคนที่มีความเชื่อก็จะบอกว่ามีผีเจ้าพ่ออยู่จริงๆขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของแต่ละบุคคล

2. ผู้ร่วมพิธีกรรม ส่วนใหญ่มักจะเป็นบุคคลในชุมชนผู้อาวุโส และคนในครอบครัวและญาติพี่น้องซึ่งนับเป็นการรวมกลุ่มของคนในครอบครัวไปโดยปริยายถ้ามองในแง่ของการสอนให้รู้รักสามัคคีของคนในชุมชนก็น่าที่จะเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งของคนในอดีต ซึ่งสอนลูกหลานด้วยวิธีการทางความเชื่อเป็นหลักทำให้ลูกหลานได้สืบทอดค่านิยมที่ดีโดนไม่รู้ตัวผู้เข้าร่วมในพิธีกรรมบางท่านอาจจะออกมารำถวายได้โดยไม่รู้ตัวเลยก็มีชาวมอญเชื่อว่าบุคคลที่ออกมารำด้วยนั้นจะเป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดเป็นลำดับต่อไป

ภาพประกอบ 10 การรำเจ้าพ่อศาลหลักเมืองพระประแดง

3. สถานที่ประกอบพิธีกรรม การประกอบพิธีรำเจ้าพ่อนั้นมักจะ ใช้สถานที่ที่มีผู้คนในชุมชนให้ความเชื่อถือเป็นสำคัญส่วนใหญ่มักจะเป็นศาลเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านมักจะเป็นลานกว้างๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมพิธีกรรมกันได้อย่างทั่วถึงนอกจากคนในชุมชนมอญแล้วยังมีญาติพี่น้องร่วมตระกูลที่แยกย้ายไปประกอบอาชีพที่อื่นต่างก็จะกลับมาเพื่อร่วมพิธีกรรมนี้กันเป็นส่วนใหญ่

4. นักดนตรี นักดนตรีที่บรรเลงประกอบพิธีรำเจ้านั้น ไม่ได้มีการกำหนดว่าเป็นหญิงหรือชายเช่นเดียวกันกับผู้รำ ส่วนมากจะเป็นชาย ส่วนผู้หญิงนั้นมักจะเป็นนักร้องหรือนางรำเสียมากกว่า นักดนตรีที่บรรเลงประกอบพิธีรำผีนั้นมักจะได้รับสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หากเกิดหรือคลุกคลีกับวงดนตรีก็จะได้รับการฝึกหัดโดยการสอนให้จำจากนักดนตรีรุ่นก่อนๆการรำเจ้าของชาวมอญพระประแดงนั้นผู้รำต้องเป็นชาวมอญพระประแดง ดังนั้นนักดนตรีที่บรรเลงเพลงประกอบพิธีรำเจ้านั้นจึงจำเป็นต้องเป็นนักดนตรีของชาวมอญพระประแดงเช่นกัน การบรรเลงดนตรีประกอบพิธีรำเจ้าของชาวมอญพระประแดงนั้นได้รับการสืบทอดมาจากครูเอี่ยมซึ่งเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ได้เป็นผู้มีความถนัดและมีความรู้เรื่องราวของพิธีกรรมต่างๆในเรื่องการรำเจ้าทั้งยังเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการบรรเลงปี่พาทย์มอญเป็นอย่างมากทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดศิลปวิทยาการด้านดนตรีให้แก่นักดนตรีรุ่นหลังๆสืบมา การบรรเลงเพลงประกอบพิธีรำเจ้าถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวพระประแดง ผู้ที่เป็นต้นตำหรับในการสืบทอดทั้งด้านพิธีกรรมและการบรรเลงเพลงคือ “ ลุงหงส์” ซึ่งเป็นชาวมอญอพยพจากเมืองมอญมายังเมืองไทย ซึ่งเป็นต้นตระกูลของการสืบทอด

พิธีรำเจ้า และเป็นผู้ถ่ายทอดให้กับนักดนตรีชาวมอญพระประแดงซึ่งการบรรเลงนั้นก็จะไม่เหมือนกับนักดนตรีที่อื่นหากไม่ได้รับการสืบทอดจากนักดนตรีชาวพระประแดงจะบรรเลงอย่างไรก็จะได้อรรถรสที่ไม่ค่อยดีนัก ด้วยเทคนิคต่างๆในการบรรเลงจะมีวิธีการที่ยากแก่การอรรถาธิบายเป็นตัวอักษร ดังนั้นการถ่ายทอดไปสู่วงดนตรีนั้นจึงมีผู้บรรเลงได้จริงในกลุ่มชาวมอญพระประแดงเพียง 3 วง เท่านั้น คือ วงวิเชียรศิลป์ วงชลอศิลป์ วงวังพญา เท่านั้น

2.5 ดนตรีและเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีรำเจ้าพ่อ

1. เครื่องดนตรี และการประสมวงที่ใช้ประกอบพิธีรำเจ้าพ่อในอดีตนับตั้งแต่คนไทยและมอญมีความสัมพันธ์กันซึ่งเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี การกวาดต้อนครอบครัวมอญมาไว้ในเขตไทยในรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มอญกับพม่านั้นมักจะเป็นอริกันเสมอมาจะผิดกันกับชาวไทยซึ่งถ้อยทีถ้อยอาศัยกันตลอดมาดังนั้นคนไทยกับคนมอญจึงเข้ากันได้สนิทใจขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆจึงถูกถ่ายทอดให้กันและกัน ดนตรีก็เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถใช้เป็นเครื่องสื่อภาษาชาติที่มีความเจริญแล้วส่วนมากจะต้องมีดนตรีเป็นของตนเอง การที่ชาวมอญได้เข้ามาอาศัยพึ่งพระบรมโพธิสมภารในเมืองไทยจึงได้นำเอาเอกลักษณ์ทางดนตรีเข้ามาด้วย เชื่อกันว่าเครื่องดนตรีมอญนั้นได้เข้ามาในเมืองไทยเมื่อสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นครั้งแรก เครื่องดนตรีของมอญน่าจะนิยมกันมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีแล้วตาม

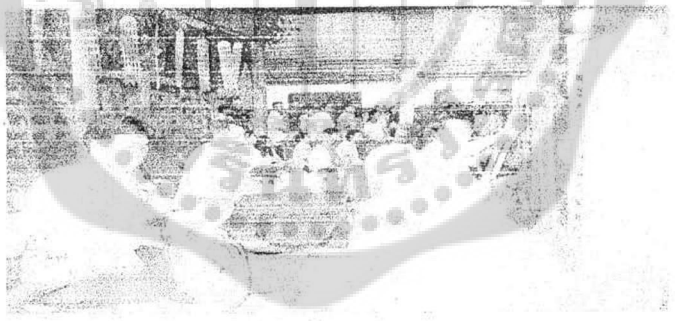

ภาพประกอบ 11 วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีรำเจ้า

หลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่ามีการใช้ปี่พาทย์มอญบรรเลงในงานฉลองพระแก้วมรกตในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยมีชาวมอญอพยพเป็นผู้นำเอามาด้วย การรำเจ้าในสมัยก่อนจะใช้เครื่องดนตรีไม่แน่นอนซึ่งแล้วแต่โต้งจะเป็นผู้กำหนด หรือแล้วแต่สถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีว่า

เล็กหรือใหญ่ขนาดไหนถ้าเป็นที่ศาลหลักเมืองก็จะใช้เพียงปี่พาทย์เครื่องห้าเท่านั้นเนื่องจากการรำนั้นจะรำกันบนศาลและออกมาหน้าศาลบ้างไม่มากนักเมื่อสถานที่คับแคบจึงจำเป็นต้องลดจำนวนเครื่องปี่พาทย์ลงเหลือเพียงเครื่องห้า ถ้าเป็นสถานที่ใหญ่อย่างหมู่บ้านเวหะราวสภาพที่อยู่ สถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกว้างขวางประกอบกับความสามัคคีของชนในหมู่บ้านก็จะใช้วงปี่พาทย์มอญวงใหญ่เพื่อแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่และมีบุญบารมีมากมาย เครื่องดนตรีที่ใช้แต่เดิมมีเพียง ฆ้องมอญ ปี่มอญ ตะโพนมอญ เปิงมาง 1 ลูก เครื่องประกอบจังหวะใช้ทะหลับ ส่วนระนาดกับฉิ่งนั้น คุณวิเชียร นาวาดิษฐ์นำมาประสมวงเมื่อประมาณ 20กว่าปีที่แล้วหลังจากที่ครูเอี่ยมได้เสียชีวิตไป การเปลี่ยนแปลงจึงเริ่มขึ้นโดยการนำเอาหลักการของปี่พาทย์เครื่องห้าเป็นหลักดังนั้น เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีรำเจ้าจึงประกอบไปด้วยฆ้องมอญ ปี่มอญ ระนาดเอก ตะโพนมอญ เปิงมาง 1 ลูก และฉิ่ง สำหรับทะหลับนั้นจะอยู่นอกวงปี่พาทย์มอญ จะมีผู้ใหญ่คอยกระทบอยู่ใกล้ๆกับผู้ที่คอยส่งอุปกรณ์ให้กับผู้รำในปัจจุบันจะใช้เครื่องปี่พาทย์มอญเครื่องห้า หรือวงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่บรรเลงในบางครั้งอาจใช้เครื่องปี่พาทย์ไทยเครื่องห้า หรือเครื่องคู่สำหรับประกอบพิธีรำเจ้าได้เช่นกัน

ภาพประกอบ 12 การกระทบทะหลับ

1. จากการศึกษาข้อมูลทางดนตรีเพื่อเป็นการวิเคราะห์เพลงที่ใช้ในพิธีรำเจ้าพ่อสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ทำนองเพลง

ทำนองเพลงที่ได้พบในพิธีรำเจ้าพ่อนั้นสามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ดังนี้

โน้ตทำนองเพลงปะละห์

_ _ _ _	_ _ _ ร	_ _ _ ม	_ _ _ ร	_ _ _ ร	_ _ _ ล	_ซ _ฟ่	_มรร
_ _ _ _	_ _ _ ร	_ _ _ ม	_ _ _ ร	_ _ _ ร	_ _ _ ล	_ซ _ฟ	_มรร
_ _ _ซ	_ _ _ ร	_ _ _ ม	_ _ _ซ	_ _ ลท	_ล _ซ	_ _ _ ม	_ _ _ ร
_ _ รร	รรร ด	_ซลท	_ทลล	_ม _ร	_ทลล	_ร _ซ	_ _ซลท
_ด _ ร	ลรดท	ลซลท	ดร _ร	_ม _ ม	_รดซ	_ซ _ม	ซลทด
_ _ _ ด	_ _ _ ล	_ _ _ ล	_ม _ม	_ซ _ม	_ร _ ด	_ซลท	_ทลล
_ _ _ ม	_ _ _ ร	_ _ _ ม	_ _ _ซ	_ _ ลท	_ล _ซ	_ _ _ ม	_ _ _ ร
_ _ _ ร	_ _ _ ด	_ซลท	_ทลล	_ม _ร	_ทลล	_ร _ซ	_ซลท
_ด _ซ	_ด _ร	_ม _ม	_ม _ม	_ _ รร	_ร _ล	_รลท	ดร _ด
_รดซ	_ _ด _	_ _ซซ	มซลท	ดรดซ	_ด _ร	_ม _ม	_ม _ม
_ _ รร	_ร _ล	_รลท	ดร _ด	_ซลท	_ท _ล	ทลซม	_ซ _ล
_ _ _ ม	_ _ _ ร	_ _ _ ม	_ _ _ซ	_ _ ลท	_ล _ซ	_ _ _ ม	_ _ _ ร
_ _ _ ร	_ _ _ ด	_ซลท	_ทลล	_ม _ร	_ทลล	_ร _ซ	_ซลท

_ด_ร	มรดท	ลซลท	_ดรร	_รรร	_ล_ท	_ด_ม	_ร_ด
_รดซ	__ด_	_ลซล	ทลซม	_ลซม	_ซ_ด	_ซลท	_ทลล
___ม	___ร	___ม	___ซ	__ลท	_ล_ซ	___ม	___ร
___ร	____ด	_ซลท	_ทลล	_ม_ร	_ทลล	_ร_ร	_ซลท
_รดซ	__ด_	_ซ_ซ	รมซล	__ดซ	_ด_ร	_ม_ม	_ม_ม
__รร	_ร_ล	_รลท	ดร_ด	_ซลท	_ท_ล	ทลซม	_ซ_ล
_ท_ท	_ม_ท	_ม_ท	รม_ร	_ทรร	_มรร	_ลซซ	_มรร
_ร_ซ	_ทลท	ดซดม	_ร_ด	_ซลท	_ทลล	ทลซม	_ซ_ล
_ท_ท	_ม_ท	_ม_ท	รม_ร	_ทรร	_มรร	_ลซซ	_มรร
_ร_ซ	_ทลท	ดซดม	_ร_ด	_ซลท	_ทลล	ทลซม	_ซ_ล
___ซ	_ทลท	ซทลท	ซ_ทล	_มรร	_ซ_ซ	_ทลท	ซ_ทล
_รรร	_ม_ร	รรดท	ลซลท	ดรดซ	ดซดร	_ม_ด	_ร_ม
___ม	_ม_ม	_ซ_ร	_ม_ซ	__ลท	_ล_ซ	_ท_ล	_ซ_ม
ซมซร	_ม_ซ	_มซล	ซมซร	รรดท	ลซลท	ดซดม	_ร_ด

มรลท	ดรลท	ดรลท	ดร_ด	_ทลล	_รซซ	_ทลท	ดร_ด

_รรร	_ม_ร	ซรดท	ลซลท	ดรดซ	ดซดร	_ม_ด	_ร_ม

___ม	_ม_ม	_ซ_ร	_ม_ซ	__ลท	_ล_ซ	_ท_ล	_ซ_ม

ซมซร	_ม_ซ	_มซล	ซมซร	รรดท	ลซลท	ดซดม	_ร_ด

_มรร	_ทลล	_ทลล	_ล_ม	_ซ_ม	_ร_ด	_ซลท	_ทลล

_รรร	_ม_ร	_ด_ร	_ม_ร	รรดท	ลซลท	ดซดม	_ร_ด

_ด_ล	ดรซล	ดรซล	ดร_ด	_มซซ	_ลซซ	_ท_ล	_ซ_ม

_รรร	_ม_ซ	_ล_ซ	_ม_ร	รรดท	ลซลท	ดซดม	_ร_ด

_มรร	_ทลล	_ทลล	_ล_ม	_ซ_ม	_ร_ด	_ซลท	_ทลล

_รรร	_ม_ร	_ด_ร	_ม_ร	รรดท	ลซลท	ดซดม	_ร_ด

_รรร	_ม_ร	_ด_ร	_ม_ซ	__ลท	_ล_ซ	___ม	___ร

_ด_ม	รดทล	_ร_ซ	_ซลท	_ด_ซ	_ด_ร	_ด_ม	_ร_ด

โน้ตทำนองเพลงใบไม้

___ม	___ม	___ล_	_ซ_ม	___ล	_ซ_ร	_รรร	_ม_ร

__ดด	_ด_ด	__รม	_ร_ม	__มฟ	_ฟมม	__มฟ	_ฟมม
___ม	___ม	___ล_	_ซ_ม	___ล	_ซ_ร	_รรร	_ม_ร
__ดด	_ด_ด	__รม	_ร_ม	__มฟ	_ฟมม	__มฟ	_ฟมม
_ร_ด	_ท_ล	_ซ_ล	_ท_ล	_ร_ด	_ท_ล	_ซ_ล	_ท_ล
_ร_ม	_ซ_ล	ทลซม	ซล_ซ	___ร	___ซ	___ร	___ล

โน้ตทำนองเพลงอินแสร้ง

_รรร	_รรร	_รรร	_รรร	_มมม	_รรร	_มมม	_ซซซ
_มมม	_รรร	_มมม	_ซซซ	_ลลล	_ซซซ	_ด_ด	_ด_ด
_ด_ซ	_ด_ร	_ด_ด	_ม_ร	_ม_ร	_ม_ร	_ม_ร	_ด_ด
_ม_ร	_ม_ร	_ม_ร	_ด_ด	_ม_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_ด_ด
_ม_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_ด_ด	_ล_ซ	_ม_ซ_	_ม_ร	_ด_ด
_ล_ซ	_ม_ซ_	_ม_ร	_ด_ด	ซทลท	ซทลท	ดรดซ	ดซดร
มลมร	ดทดร	ลรลท	ดร_ด	ซทลท	ซทลท	ดรดซ	ดซดร
มลมร	ดทดร	ลรลท	ดร_ซ	_ม_ร	_ม_ร	_ม_ร	_ด_ด

_ม_ร	_ม_ร	_ม_ร	_ด_ด	_ม_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_ด_ด

_ม_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_ด_ด	_ล_ซ	_ม_ซ_	_ม_ร	_ด_ด

_ล_ซ	_ม_ซ_	_ม_ร	_ด_ด	ซทลท	ซทลท	ดรดซ	ดซดร

มลมร	ดทดร	ลรลท	ดร_ซ	ซทลท	ซทลท	ดรดซ	ดซดร

มลมร	ดทดร	ลรลท	ดร_ด	_ลลล	_ซ_ล	_ซ_ท	_ล_ซ

_ลลล	_ซ_ล	_ซ_ท	_ล_ซ	_ด_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_มมม

_ลลล	_ซ_ล	_ซ_ท	_ล_ซ	_ด_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_มมม

_ลลล	_ซ_ล	_ซ_ท	_ล_ซ	_ด_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_ดดด

ซทลท	ซทลท	ดรดซ	ดซดร	มลมร	ดทดร	ลรลท	ดร_ด

ซทลท	ซทลท	ดรดซ	ดซดร	มลมร	ดทดร	ลรลท	ดร_ด

_ลลล	_ซ_ล	_ซ_ท	_ล_ซ	_ลลล	_ซ_ล	_ซ_ท	_ล_ซ

_ด_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_มมม	_ลลล	_ซ_ล	_ซ_ท	_ล_ซ

_ลลล	_ซ_ล	_ซ_ท	_ล_ซ	_ด_ร	_ม_ซ_	_ม_ร	_ดดด

ซทลท	ซทลท	ดรดซ	ดซดร	มลมร	ดทดร	ลรลท	ดร_ด

ซทลท	ซทลท	ครดซ	ดซดร	มลมร	ดทดร	ลรลท	คร _ ด

โน้ตทำนองเพลงอะโก้น

_ซ _ม	_ร _ด	__ รม	_ซ _ร	___ร	_รรร	_ดดด	_ร _ด

_ลซม	ซลซล	ทลซม	ซล _ซ	_ซ _ม	_ร _ด	__รม	_ซ _ร

___ร	_รรร	_ดดด	_ร _ด	_ลซม	ซลซล	ทลซม	ซล _ซ

_ดรม	_ซ_ล	_ท _ล	_ซ _ม	_ร _ซ	__ลท	_ร _ท	_ล _ซ

_ดรม	_ซ_ล	_ท _ล	_ซ _ม	_ร _ซ	__ลท	_ร _ท	_ล _ซ

_ดดด	_รรร	_ซ_ล	_ร _ด	_ม _ม	_ลซล	ทลซม	ซล _ซ

_ดดด	_รรร	_ซ_ล	_ร _ด	_ม _ม	_ลซล	ทลซม	ซล _ซ

__ดรม	_ซ_ล	_ท _ล	_ซ _ม	_ร _ซ	__ลท	_ร _ท	_ล _ซ

_ม ซล	_ดดด	_มซล	_ซซซ	_มซล	_ดดด	_มซล	_ซซซ

โน้ตทำนองเพลงหะวาย

____	_ม __	_ร _ม	ลทลล	_ล __	_ม __	_ร _ม	ลทลล

_ล __	_ม __	_ร _ม	_ซ_ม	_ร _ด	_ม _ร	_ด _ม	_ร _ด

_ _ _ _	_ม_ _	_ร_ม	ลทลล	_ล_ _	_ม_ _	_ร_ม	ลทลล
_ล_ _	_ม_ _	_ร_ม	_ซ_ม	_ร_ด	_ม_ร	_ด_ม	_ร_ด
_ม_ร	_ด_ท	_ล_ร	_ล_ท	_ด_ซ	_ด_ร	_ม_ร	_ร_ _
_ม_ร	_ด_ซ	_ซ_ม	ซลทด	_ _ _ ซ	_ _ _ด	_ _ _ซ	_ _ _ด
_ม_ร	_ด_ท	_ล_ร	_ล_ท	_ด_ซ	_ด_ร	_ม_ร	_ร_ _
_ม_ร	_ด_ซ	_ซ_ม	ซลทด	_ _ _ _	_ซ_ล	_ด_ซ	_ล_ด
_ _ _ _	_ซ_ล	_ด_ซ	_ล_ด	ซซซ	_ล_ซ	_ _ _ฟ	_ม_ _
ซซซ	_ล_ด	_ _ _ร	_ม_ _	ซซซ	_ล_ซ	_ _ _ฟ	_ม_ _
ซซซ	_ล_ด	_ _ _ร	_ม_ _	_ฟ_ฟ	มรมฟ	_ _ รม	ฟซ_ _
_ล_ซ	_ฟ_ม	_ดรม	_ รรร	_ม_ร	_ด_ท	_ล_ร	_ล_ท
_ด_ซ	_ด_ร	_ซ_ร	รร_ _	_ม_ร	_ด_ซ	_ซ_ม	ซลทด
_ _ _ _	_ซ_ล	_ด_ซ	_ล_ด	_ _ _ _	_ซ_ล	_ด_ซ	_ล_ด

3.2 รูปแบบเพลง

เพลงทั้งห้าเพลงนี้จะมีการเรียงลำดับในแต่ละถาดต่างกันโดยเริ่มจากถาดที่ 1 จะเริ่มที่เพลง เชิญ (ปะละ)แล้วต่อด้วยเพลงใบไม้(อะละชอต) เพลงรำดาบ (อินแสร้ง) ถาดที่ 2 เริ่มจากเพลงนกขมิ้น(อะโกน) แล้วต่อด้วยเพลงใบไม้(อะละชอต) เพลงรำดาบ (อินแสร้ง)เช่นเดียวกัน

กับถาดที่ 1 ถาดที่ 3 -7 เริ่มจาก เพลงทวาย แล้วต่อด้วยเพลงใบไม้(อะละชอต) เพลงรำดาบ (อินแสร้ง)เช่นเดียวกันกับถาดที่ 1และถาดที่ 2

การบรรเลงเพลงจะเป็นทางพื้นไม่มีลูกล้อลูกขัดใดๆเน้นจังหวะและทำนองที่นุ่มนวลเป็นหลัก จังหวะเพลงที่ใช้มักจะใช้จังหวะสองชั้นและชั้นเดียวเป็นหลักซึ่งจะมีความสัมพันธ์กันกับจังหวะหน้าทับของตะโพนมอญ มีลักษณะการใช้มือฆ้องแบบมอญ

ตารางแสดงลักษณะของหน้าทับตะโพนมอญและเปิงที่ใช้ในอัตราจังหวะสองชั้นสำหรับเพลงปะละห์

ตะโพน	_ _ _ _	_ _ _ปิะ	_ _ _ _	_เท่ง_เท่ง	_ _ _ _	_เท่ง_เท่ง	_ _ _ทิ้ง	_ _ _ทิ้ง
เปิง	_ _ _ _	_ _ _โป๊ง	_โป๊ง_โป๊ง	_ _ _ _	_ _ _โป๊ง	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _

ตารางแสดงลักษณะของหน้าทับตะโพนมอญและเปิงที่ใช้ในอัตราจังหวะสองชั้นสำหรับเพลงหะวาย

ตะโพน	_ _ _ _	_ _ _ ปิะ	_ _ _ _	_เถะ_เท่ง	_ _ _ _	_เถะ_เท่ง	_ เท่ง _ ทิ้ง	_ เท่ง _ ทิ้ง
เปิง	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _

ตารางแสดงลักษณะของหน้าทับตะโพนมอญและเปิงที่ใช้ในอัตราจังหวะชั้นเดียวสำหรับเพลงอะละช๊อตและอินแสร้ง

ตะโพน	_ _ _เท่ง	_ _ _ทิ้ง	_ทิ้ง_เท่ง	_ _ _ทิ้ง
เปิง	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _

ตารางแสดงลักษณะของหน้าทับตะโพนมอญและเปิงที่ใช้ในอัตราจังหวะชั้นเดียวสำหรับเพลงอะโก้น

ตะโพน	_ _ _ _	_ _ _ _	_พรึด_ _	_ ปิะ_ พรึด
เปิง	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _

ตารางแสดงลักษณะของฉิ่งในอัตราจังหวะสองชั้นและชั้นเดียว

สองชั้น _ _ _ฉิ่ง _ _ _ฉับ _ _ _ฉิ่ง _ _ _ ฉับ _ _ _ฉิ่ง _ _ _ฉับ _ _ _ฉิ่ง _ _ _ ฉับ

ชั้นเดียว _ฉิ่ง_ฉับ _ฉิ่ง_ ฉับ _ฉิ่ง_ฉับ _ฉิ่ง_ ฉับ

จากความสัมพันธ์ของจังหวะและหน้าทับจึงมีส่วนทำให้เพลงที่บรรเลงนั้นมีความกลมกลืนกันสิ่งสำคัญ สำหรับเพลงที่ไม่ได้กำหนดหน้าทับของเปิงนั้นผู้บรรเลงจะใช้ปฏิภาณไหวพริบในการบรรเลงโดยจะบรรเลงสอดแทรกกับตะโพนมอญ ซึ่งจะตีในช่วงที่ว่าง เป็นที่น่าสังเกตว่าการบรรเลงเพลงมอญนั้นมักจะให้ฆ้องเป็นผู้เริ่มต้นเพลง หรือไม่ก็ให้ตะโพนเป็นผู้เริ่มเพลงทั้งนี้เพื่อความพร้อมเพรียงกันในการบรรเลง และสามารถใช้ปฏิภาณไหวพริบในการขึ้นเพลงได้อีกด้วย

3.3 ลักษณะรูปแบบกระสวนจังหวะ

รูปแบบกระสวนจังหวะคือการกำหนดจังหวะหรือการกำหนดสัดส่วนของจังหวะในการใช้โน้ตเพลงเพื่อที่จะออกเสียงสั้นหรือยาว ของเพลง ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดวรรคเพลงโดยโดยแบ่งวรรคเพลงจาก 1 วรรคเป็น 4 ห้องเพลงจะได้รูปแบบกระสวนจังหวะในรูปแบบลักษณะการบรรเลงฆ้องมอญซึ่งสามารถพบได้ดังนี้

เพลงปะละ

รูปแบบที่ 1

_ _ _X	_ _ _X	_X _X	_XXX

ปรากฏในทำนองดังนี้

_ _ _ร	_ _ _ล	_ซ _ฟ	_ม _ร
_ _ _ล	_ _ _ _	_ _ _ด	_ _ร _

รูปแบบที่ 2

_ _ X X	_X _X	_ _ _X	_ _ _X

จะปรากฏอยู่ในวรรคที่มีทำนองดังนี้

_ _ ลท	_ล _ซ	_ _ _ม	_ _ _ร
_ _ _ล	_ _ _ซ	_ _ _	_ _ _ร

รูปแบบที่ 3

_ _ X X	XXXX	_X X X	_X X X

โดยมีทำนองดังนี้

_ _ร _	ร _ ร ด	_ _ลท	_ท _ล
_ _ _ร	_ร _ _	_ซ _ _	_ _ล _

รูปแบบที่ 4

_X_X	_XXX	_X_X	_XXX

ดังทำนอง

_ม_ร	_ท_ล	_ร_ร	__ลท
____	__ล_	___ซ	_ซ__

รูปแบบที่ 5

_X_X	XXXX	XXXX	_XXX

เช่นทำนองดังนี้

_ด_ร	_ร__	__ลท	_ด_ร
_ซ__	ล_ดท	ลซ__	__ร_

รูปแบบที่ 6

_XXX	__X_	_XXX	_X_X

เช่นทำนองดังนี้

_รด_	_ด__	_ล_ล	ทล__
___ซ	____	__ซ_	__ซม

รูปแบบที่ 7

_X_X	_X_X	_X_X	XXXX

จะปรากฏอยู่ในวรรคที่มีทำนองดังนี้

___ท	___ท	___ท	รม_ร
_ท__	_ม__	_ม__	__ร_

ลักษณะของสำนวนเพลงที่มักจะพบได้บ่อยๆและมีลักษณะการแยกมือฆ้องมอญที่เห็นได้ชัดเจนมีดังนี้

ทำนองที่ 1 จะพบ 2 ครั้งในการใช้ในเพลง

___ม	___ร	___ม	___ซ	__ลท	_ล_ซ	___ม	___ร
___ม	___ร	___ม	___ซ	___ท	_ล_ซ	___ม	___ร

ทำนองที่ 2 พบการใช้ 2ครั้งเช่นกัน

__ร_	_ร__	_ร__	ดร_ด	__ลท	_ท_ล	ทล__	_ซ_ล
___ร	___ล	__ลท	___ซ	_ซ__	__ล_	__ซม	___ม

ทำนองที่ 3

___ซ	_ท_ท	_ท_ท	__ท_	_ม_ร	_ร__	_ท_ท	__ท_
___ร	__ล_	ซ_ล_	ซ_ลล	__ร_	_ซ_ซ	__ล_	ซ_ลล

ทำนองที่ 4

ซ_ซ_	_ม_ซ	__ซล	ซ_ซ_	_รดท	__ลท	ด_ดม	_ร_ด
_ม_ร	___ร	_ม__	_ม_ร	ร___	ลซ__	_ซ__	_ร_ด

ทำนองที่ 5 สามารถพบได้ 3ครั้ง

___ร	____ด	__ลท	_ท_ล	_ม_ร	_ท_ล	_ร_ร	__ลท
___ร	___ด	_ซ__	__ล_	_ม_ร	__ล_	___ซ	_ซ__

วรรคเพลงที่นำมาบรรเลงเชื่อมกับทำนองอื่นๆมีดังนี้

ทำนองที่ 1

__ลท	_ท_ล	ทล__	_ซ_ล
_ซ__	__ล_	__ซม	____ม

ทำนองที่ 2

_รดท	__ลท	ด_ดม	_ร_ด
ร___	ลซ__	_ซ__	_ร_ด

ทำนองที่ 3

__ลท	_ล_ซ	____ม	____ร
___ท	____ซ	____ม	____ร

ทำนองที่ 4

__ลท	_ล_ซ	_ท_ล	_ซ_ม
___ท	_ล_ซ	_ท_ล	_ซ_ม

จากลักษณะทำนองดังกล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการบรรเลงเพลงปะละห์จะใช้สำนวนเพลงที่ซ้ำๆ การบรรเลงเพลงแต่ละท่อนนั้นจะต้องบรรเลง 2 ครั้งเป็นอย่างน้อยและสามารถที่จะตัดลงตรงไหนก็ได้ตามความเหมาะสมของการใช้ในพิธีกรรมต่างๆ

ลักษณะรูปแบบเพลงใบไม้

ลักษณะรูปแบบการบรรเลงฆ้องมอญซึ่งสามารถพบได้ในเพลงใบไม้(อะละชอต)

รูปแบบที่ 1

_ _ XX	_X _X	_ _ XX	_X _X

จะปรากฏในทำนองดังนี้

_ _ ด _	_ ด _ ด	_ _ รม	_ ร _ ม
_ _ _ ด	_ _ _ ด	_ _ _ ม	_ _ _ ม

และทำนอง

_ _ ด _	_ ด _ ด	_ _ รม	_ ร _ ด
_ _ _ ด	_ _ _ ด	_ _ _ ม	_ _ _ ด

รูปแบบที่ 2

_ _ XX	_XXX	_ _ XX	_XXX

จะปรากฏในทำนองดังนี้

_ _ มฟ	_ฟ _ ม	_ _ มฟ	_ฟ _ ม
_ _ _ _	_ _ ม _	_ _ _ _	_ _ ม _

รูปแบบที่ 3

_X _X	_X _X	XXXX	XX _X

จะปรากฏในทำนองดังนี้

_ร _ ม	_ _ _ _	_ _ ซม	ซ _ _ ซ
_ _ _ _	_ซ _ ล	ทล _ _	_ ล _ ร

รูปแบบที่ 4

_ _ _X	_ _ _X	_ _ _X	_ _ _X

เป็นลักษณะของการโยนเสียงมีทำนองดังนี้

_ _ _ ด	_ _ _ ด	_ _ _ ด	_ _ _ ด
_ _ _ ซ	_ _ _ ด	_ _ _ ซ	_ _ _ ด

และทำนอง

_ _ _ ซ	_ _ _ ซ	_ _ _ ซ	_ _ _ ล
_ _ _ ร	_ _ _ ซ	_ _ _ ร	_ _ _ ล

การบรรเลงเพลงนี้เป็นเพลงที่มีทำนองในการบรรเลงน้อยดังนั้นเมื่อการบรรเลงหมดท่อนสุดท้ายจะกลับไปที่ต้นเพลงท่อนที่ 1 ใหม่บรรเลงซ้ำไปซ้ำมาจนกว่าจะหมดท่ารำจึงจะเปลี่ยนเพลงใหม่

ลักษณะรูปแบบเพลงอินแสร้ง

รูปแบบเพลงอินแสร้งนี้การบรรเลงเพลงนั้นจะใช้คู่ 8 บรรเลงเป็นส่วนใหญ่และบรรเลงซ้ำอยู่ที่สำนวนเดิมเช่น

_ม _ร	_ม _ร	_ม _ร	_ด _ค
_ม _ร	_ม _ร	_ม _ร	_ด _ _

และเปลี่ยนเสียงเพียงเสียงเดียวเช่น

_ม _ร	_ม _ซ _	_ม _ร	_ด _ค
_ม _ร	_ม _ซ _	_ม _ร	_ด _ _

ซึ่งสามารถกำหนดเป็นรูปแบบที่ 1 ดังนี้

_X _X	_X _X	_X _X	_X _X

การบรรเลงซ้ำๆนี้ยังมีในรูปแบบที่ 2 ดังนี้

_X X X	_X X X	_X X X	_X X X

ดังทำนองนี้

_มมม	_ รรร	_มมม	_ ซซซ

และทำนอง

_ รรร	_ รรร	_ รรร	_ รรร
_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ด _ _

ลักษณะของเพลงก็ยังคงเป็นเพลงที่มีจังหวะและโน้ตตัวเดียวกันทำนองเดียวกันบรรเลงซ้ำๆอยู่เช่นเดียวกันกับเพลงอื่นๆ

ลักษณะรูปแบบเพลงอะโก้น

รูปแบบที่ 1

_X _X	_X _X	_ _ XX	_X _X

ดังทำนอง

_ซ _ม	_ร _ด	_ _ รม	_ซ _ร
_ซ _ม	_ร _ด	_ _ _ม	_ซ _ร

รูปแบบที่ 2

_ _ _X	_XXX	_XXX	_X _X

ดังทำนอง

_ _ _ร	_ _ รร	_ _ดด	_ร _ด
_ _ _ซ	_ร _ _	_ด _ _	_ _ _ _

รูปแบบที่ 3

_XXX	_X _X	_X _X	_X _X

ดังทำนอง

_ดรม	_ซ_ล	_ท _ล	_ซ _ม
_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ท

รูปแบบที่ 4

_X _X	_ _ XX	_X _X	_X _X

ดังทำนอง

_ร _ซ	_ _ลท	_ร _ท	_ _ _ _
_ล _ _	_ _ _ท	_ _ _ _	_ล _ซ

รูปแบบที่ 5

_XXX	_XXX	_X _X	_X _X

ดังทำนอง

_ _ดด	_ _รร	_ซ_ล	_ร _ด
_ด _ _	_ร _ _	_ร _ม	_ร _ด

รูปแบบที่ 6

_XXX	_XXX	_XXX	_XXX

ดังทำนอง

_ _ลท	_ _ดด	_ _ลท	_ _ซซ
_ซ _ _	_ด _ _	_ซ _ _	_ซ _ _

รูปแบบที่ 7

_X _X	_XXX	_XXX	_XXX

ดังทำนอง

_ด _ _	_ล_ล	_ _ลท	_ _ซซ
_ม _ม	_ _ซ _	_ซ _ _	_ซ_ _

ลักษณะรูปแบบเพลงหะวาย

รูปแบบที่ 1

_ _ _ _	_X _ _	_ X _ X	XXXX

ดังทำนอง

_ _ _ _	_ม _ _	_ร _ ม	ลท_ล
_ _ _ _	_ม _ _	_ร _ ม	_ _ล _

รูปแบบที่ 2

_X _ _	_X _ _	_ X _ X	XXXX

ดังทำนอง

_ล _ _	_ม _ _	_ร _ ม	ลท_ล
_ม _ _	_ม _ _	_ร _ ม	_ _ล _

รูปแบบที่ 3

_X _ _	_ X _ X	_ X _ X	_ X _ X

ดังทำนอง

_ล _ _	_ร _ม	_ซ _ม	_ร _ด
_ม _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _

รูปแบบที่ 4

_X _X	_X _X	_X _X	_ _ _ _

ดังทำนอง

_ม _ร	_ด _ม	_ร _ด	_ _ _ _
_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _	_ _ _ _

รูปแบบที่ 5

_X _X	_X _X	_X _X	_X _X

ดังทำนอง

_ม _ร	_ด _ท	_ _ _ร	_ _ _ท
_ _ _ _	_ด _ม	_ล _ _	_ล _ _

รูปแบบที่ 6

_X _X	_X _X	_X _X	XX _ _

ดังทำนอง

_ด _ซ	_ด _ร	_ร _ร	รร _ _
_ _ _ _	_ _ _ _	_ซ _ _	_ _ _ _

รูปแบบที่ 7

_X _X	_X _X	_X _X	XXXX

ดังทำนอง

_ม _ร	_ด _ซ	_ซ _ _	_ลทด
_ _ _ _	_ _ _ร	_ร _ม	ซ _ _ _

รูปแบบที่ 8 จะพบรูปแบบการโยนเสียงเช่นเดียวกับเพลงใบไม้

_ _ _X	_ _ _X	_ _ _X	_ _ _X

ดังทำนอง

_ _ _ ด	_ _ _ ด	_ _ _ ด	_ _ _ ด
_ _ _ ซ	_ _ _ ด	_ _ _ ซ	_ _ _ ด

รูปแบบที่ 9

_ _ _ _	_ X _ X	_ X _ X	_ X _ X

ดังทำนอง

_ _ _ _	_ ซ _ ล	_ ด _ ซ	_ ล _ ด
_ _ _ _	_ ร _ ม	_ _ _ ร	_ ม _ ด

รูปแบบที่ 10

_ XXX	_ X _ X	_ _ _ X	_ X _ _

ดังทำนอง

_ _ ซซ	_ ล _ ซ	_ _ _ ฟ	_ ม _ _
_ ซ _ _	_ ล _ ซ	_ _ _ ด	_ ร _ _

รูปแบบที่ 11

_ X _ X	XXXX	_ _ XX	XX _ _

ดังทำนอง

_ ฟ _ ฟ	มรมฟ	_ _ รม	ฟซ _ _
_ ด _ ด	_ _ _ ด	_ _ _ _	_ _ _ _

รูปแบบที่ 12

_ X _ X	_ X _ X	_ _ XXX	_ X _ X

ดังทำนอง

_ ล _ ซ	_ ฟ _ ม	_ _ รม	_ _ _ ร
_ ล _ ซ	_ ด _ ร	_ ด _ _	_ ร _ _

3.4 ความสัมพันธ์ของเพลงกับการรำ

การบรรเลงต่างๆในการรำเจ้าพ่อนั้นลักษณะความสัมพันธ์กันระหว่างเพลงกับท่ารำนั้นจะมีความผสมกลมกลืนกัน การบรรเลงเพลงแต่ละเพลงจะมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนท่าทาง

ของผู้รำด้วยทุกครั้งเมื่อผู้รำเริ่มไหว้เจ้าพ่อปี่พาทย์จะต้องบรรเลงเพลงปะละ ในอะโชที่ 1 ผู้รำจะยกถาดเครื่องสังเวยพร้อมกับร่ายรำในขณะที่ถือถาดนั้นโดยยกขนานกับพื้นไปทางขวาและย้ายไปทางซ้ายสลับกัน แล้ววางลง เมื่อร่ายรำจนพอใจแล้วจะรำดาบซึ่งปี่พาทย์จะต้องบรรเลงเพลงอินแสร้ง โดยจะจับดาบที่ด้ามของดาบแล้วยืดแขนซ้ายไปทางด้านซ้ายตัวดาบขนานกับลำตัวแขนขนานกับพื้นส่วนแขนขวานั้นจะจับดาบเช่นเดียวกับแขนซ้ายถือดาบขนานกับดาบข้างขวา พร้อมทั้งกระโดดเป็นจังหวะ 4 จังหวะแล้วเปลี่ยนข้างเป็นข้างขวาสลับกันไป เมื่อจบการรำดาบก็จะรับใบไม้มาดนตรีจะต้องบรรเลงเพลงอะละซ๊อต ท่ารำก็ยังคงเหมือนเดิมเพียงแต่เปลี่ยนสิ่งของที่อยู่ในมือ รูปแบบของการบรรเลงเพลงส่วนใหญ่จะบรรเลงไปช้าๆมักจะบรรเลงอยู่ในจังหวะ 2 ชั้นเป็นหลัก แม้จะบรรเลงเพลงชั้นเดียวก็มักจะไม่เร็วนัก ลักษณะมือที่ใช้บรรเลงมักจะบรรเลงเป็นคู่ 8 และคู่ 4 ซึ่งจะใช้ สองมือตีไปพร้อมๆกัน อีกลักษณะหนึ่งคือการใช้มือกดเสียงฆ้องในระหว่างที่บรรเลงก็เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของการบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์มอญ

บทที่ 5
บทสรุป

การศึกษาเรื่องพิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ (กรณีศึกษาดนตรีและพิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ) ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ดำเนินวิธีการศึกษาข้อมูลจากท้องที่ดังกล่าว ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติที่มาของพิธีรำเจ้าพ่อ และการศึกษาเพลงที่ใช้ประกอบพิธีรำเจ้าพ่อทั้งนี้รวมไปถึงการเก็บและรวบรวมโน้ตเพลงที่ใช้ประกอบพิธีรำเจ้าพ่อ ผลของการศึกษาได้พบว่า

1. การศึกษาสภาพทั่วไป

1.1 ประวัติที่มาของชาวรามัญ การเข้ามาอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยของชาวมอญนั้นมีสาเหตุในการเข้ามาเนื่องจากผลของสงครามและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมประกอบกับความเอื้ออาทรของพระเจ้าแผ่นดินไทยหลายพระองค์ได้ให้การช่วยเหลือจนกระทั่งชาวมอญมีบทบาทต่างๆ ทั้งในการช่วยปกป้องบ้านเมืองยามเกิดศึกสงครามด้วยความจงรักภักดีต่อกษัตริย์ไทยที่ได้ให้ความเมตตาจนได้รับตำแหน่งหน้าที่ทางการงานทั้งยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นต้นสกุลลำดับต่างๆ ของมอญโดยเฉพาะต้นตระกูล"คชเสนี" ซึ่งถือกันว่าเป็นต้นตระกูลมอญที่ยิ่งใหญ่ ในอำเภอพระประแดง

1.2 สภาพสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สังคมของชาวมอญในอำเภอพระประแดงนั้นแต่เดิมส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรมนิยมอยู่อาศัยรวมกันมีอาชีพ ทำนาเป็นหลัก บางกลุ่มก็เป็นทหารรับราชการ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปพระประแดงในปัจจุบันมีโรงงานเกิดขึ้นการศึกษาด้านต่างๆเข้ามามากมายจึงทำให้ชาวมอญที่มีอยู่นั้นบางกลุ่มต้องอพยพโยกย้ายไปอยู่ที่อื่น บ้างก็ย้ายเข้ามาอยู่ในกลุ่มของชาวมอญทำให้การเกษตรกรรมค่อยๆเลือนหายไปจากกลุ่มของชาวมอญ กลายเป็นอาชีพใหม่คือการทำงานในโรงงานทอผ้าบ้าง โรงงานทำขนมบ้าง ทำให้สภาพแวดล้อมที่เคยอบอุ่นในครอบครัวได้สูญหายไปแบบไม่รู้ตัว

1.3 ภาษาที่ใช้มอญจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้การใช้ภาษามอญนั้นเลือนหายไปเหลือเพียงคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่ยังคงมีใช้ภาษากันอยู่ ส่วนเด็กรุ่นใหม่ๆนั้นได้เข้าเรียนตามระบบการศึกษาในปัจจุบันจึงไม่มีการเรียนการสอนภาษามอญ จากการที่ภาษาเหล่านี้ได้เลือนหายไปจึงมีการสร้างกลุ่มอนุรักษ์ภาษามอญขึ้นเพื่อจะทำให้ภาษามอญยังคงอยู่

1.4 วัฒนธรรม ประเพณี ของชาวมอญในอำเภอพระประแดงที่ขึ้นหน้าขึ้นตาที่สุดก็คืองานสงกรานต์พระประแดง ในประเพณีนี้ยังมีวัฒนธรรมที่แยกย่อยออกไปได้หลายรูปแบบโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะได้ทำบุญร่วมกัน ทั้งนี้รวมไปถึงการพบปะของหนุ่มสาวชาวมอญได้อีกด้วย แต่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันคนที่ไม่ได้เป็นชาวมอญโดยกำเนิด ที่ได้อพยพโยกย้าย

เข้ามาอาศัยในพื้นที่นี้และไม่ทราบวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของงานจึงทำให้เกิดความเสียหายต่อวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวมอญค่อยๆกลายไป

2. การศึกษาลักษณะและรูปแบบในพิธีรำเจ้า

เริ่มจากศึกษาความเป็นมาของพิธีรำเจ้า เกิดจากการอพยพเข้ามาอาศัยในเมืองไทยก็ได้เก็บเอาค่านิยมทางความเชื่อในแง่ต่างๆ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องโชคลาง ความเชื่อเรื่องผี และนำเอาผีประจำกลุ่มของตนเองมาด้วยและจะต้องทำพิธีรำถวายเจ้าพ่อทุกปีเพื่อเป็นการคารวะและเสริมสร้างสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัวโดยมีการแต่งกายในลักษณะของชาวมอญโบราณ คือการนุ่งผ้าลอยชาย ใช้ผ้าพาดบ่า กำหนดสีให้แต่ละเจ้าพ่อเหมือนกันบ้างคล้ายกันบ้างลักษณะของพิธีคล้ายกับการเข้าทรง โดยมีเครื่องเซ่นสังเวยเป็นสิ่งของถวายเพื่อเป็นเครื่องบรรณาการ มีการบรรเลงเพลงประกอบพิธีรำเจ้าพ่อ ด้วยเพลงมอญ บรรเลงด้วยปี่พาทย์มอญ มีผู้รำถวายซึ่งชาวมอญถือว่าเป็นตัวแทนของเจ้าพ่อ หรือสื่อที่ทำให้สามารถติดต่อกับวิญญาณประจำกลุ่ม หรือประจำหมู่บ้านได้ มีการถ่ายทอดโดยพิธีกรรมง่ายๆคือการรับปากว่าจะเป็นผู้สืบทอดเพียงเท่านั้น

3. การศึกษาข้อมูลทางดนตรี

เพื่อเป็นการวิเคราะห์เพลง พบว่าเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมมีเพียง 5 เพลง ซึ่งแต่ละเพลงมีความยาวต่างกันไปตามสภาพการณ์ที่ใช้ซึ่งจะแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

3.1 ทำนองเพลง ทำนองเพลงส่วนนั้นเป็นเพลงที่มีลักษณะนุ่มนวลบรรเลงช้าแสดงถึงความสง่างามของเจ้าพ่อที่เข้ามาในพิธีตามความรู้สึกของชาวมอญทำนองเพลง แม้ว่าเพลงบางเพลงเมื่อบรรเลงในปัจจุบันจะบรรเลงกันเร็วๆ เมื่อบรรเลงร่วมกับพิธีกรรมนี้กลับทำให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของการบรรเลงโดยธรรมชาติของคนมอญโดยตรง

3.2 รูปแบบเพลงมักจะบรรเลงกลับไปกลับมา บางครั้งก็จะต้องมองผู้รำเป็นหลัก บางครั้งก็เป็นการกระทำซ้ำๆ ของบทเพลง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ เพลงที่ใช้ก็เป็นเพลงที่นักดนตรีมักจะได้ยินกันเป็นประจำในการประโคมศพต่างๆเพียงแต่ใช้ในสถานที เวลา และสถานะที่ต่างกัน

3.3 กระสวนจังหวะ มีลักษณะเป็นจังหวะซ้ำๆมีรูปแบบจังหวะและสำนวนเพลงในแต่ละเพลงไม่มากนัก ลักษณะเพลงจะเป็นการบรรเลงซ้ำรูปแบบเดิม มีลักษณะการบรรเลงฆ้องวงแบบมือมอญ

3.4 การบรรเลงเพลงประกอบพิธีจะต้องมีความสัมพันธ์กับท่ารำ โดยมีวิธีการบอกสัญญาณโดยการเปลี่ยนสิ่งของในการรำถวาย เริ่มจากการพนมมือไหว้ ดนตรีจะต้องเริ่มบรรเลงเพลงประจำถาดเป็นเพลงแรกผู้รำจะต้องรับเอาถาดเครื่องเซ่นสังเวยมาร่ายรำสักพักแล้วก็เปลี่ยนเป็นรับใบไม้ และกระสวยมารำ ดนตรีจะเปลี่ยนเพลงเป็นเพลงอะละช้อตเวลาที่ผู้รำเปลี่ยนอุปกรณ์ในการรำเป็น ดาบ และเหล้า จะใช้เพลงอินแสร้ง เมื่อเปลี่ยนถาดเพลงก็จะเปลี่ยนเพียงเพลงที่ 1 ส่วนเพลงที่ 2 และ 3 จะเหมือนเดิม

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้เป็นการศึกษาดนตรีที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกผสมผสานโดยชาวมอญซึ่งถ่ายทอดออกมาโดยอาศัยความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาในแนวมานุษยดุริยางควิทยา จากความเชื่อในเรื่องโชคลาง และค่านิยมทางความเชื่อเรื่องบผีสางเทวดาทำให้เกิดปัญหา ในการเก็บข้อมูลคือการขาดความร่วมมือจากคนในชุมชนในการให้รายละเอียดในเรื่องต่างๆที่เป็นค่านิยมทางความเชื่อกลัวว่าจะเป็นการผิดผีจึงทำให้ได้ข้อมูลที่ล่าช้าและใช้เวลานานในการเก็บและศึกษาข้อมูล ข้อมูลส่วนใหญ่ในเรื่องพิธีกรรมนั้นจะได้รับฟังการการบอกเล่าของผู้สูงอายุในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเนื้อหาทางวิชาการนั้นจะได้จากเอกสารต่างๆ ซึ่งบางเอกสารนั้นเก่าจนหาที่มามิได้ จากการที่ได้สัมผัสกับพิธีต่างๆของชาวมอญพระประแดงกอรปกับผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่จึงใช้ความรู้ต่างๆ จากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่มาเป็น ข้อสันนิษฐานในการศึกษาค้นคว้า

ในส่วนของการวิเคราะห์เพลงที่ใช้ ประกอบพิธีรำเจ้าพ่อนั้นน่าที่จะเป็นพื้นฐานในการศึกษาเพลงมอญกับพิธีต่างๆรวมไปถึงความสัมพันธ์ของเพลงในแง่มุมต่างๆได้อีก

บรรณานุกรม

กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์ . การศึกษาเรื่องหงส์จากศิลปกรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:อัมรินทร์พริ้นติ้ง

กิตติ วรกุลกิตติ .มอญเสียเมือง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทเท็ดโปรโมชั่นแอนด์แอดเวอร์ไทซิ่งจำกัด, 2533.

จวน เครือวิชยาจารย์ . คัมภีร์โลกสมมุติ. กรุงเทพฯ:บริษัทพิมเณศพริ้นติ้งเซนเตอร์จำกัด ,2536.

จารุเกตุ กาญจนาภา. ประเพณีสามัญในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ .วิทยานิพนธ์ ศศ.ม นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2515. อัดสำเนา.

จิรวัฒน์ เกตุแสง. ปี่พาทย์มอญ : กรณีศึกษาสายครูสุ่ม ดนตรีเจริญ และครูเจิ้น ดนตรีเสนาะจังหวัดปทุมธานี .สารนิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาตร์, 2536. อัดสำเนา.

จำลอง ทองดี . แผ่นดินประเทศมอญ. กรุงเทพฯ:สมาพันธ์ ,2529

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี . สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ ,2530.

ไฉน สนสกุล . การธำรงชาติพันธ์และผสมผสานกลมกลืนของชาวมอญ : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนบ้านบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี.วิทยานิพนธ์ อษ.ม. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535. อัดสำเนา.

ฉวีวรรณ ควรแสวง. "มอญปากลัด." . ม.ป.ป..

โชติ ดุริยประณีต . วงปี่พาทย์.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิฆเณศ, 2517 .

ฐิระพล น้อยนิตย์.วิเคราะห์เพลงเรื่องนางหงส์.วิทยานิพนธ์ศป.ม.กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540. อัดสำเนา.

ณัฐประวิณ ศรีทรัพย์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ดตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี .วิทยานิพนธ์ อษ.ม..กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537. อัดสำเนา.

ดวงกมล สุดนธทรัพย์, ร้อยตรีหญิง. กระบวนการยุติธรรมและสวัสดิการของชนกลุ่มน้อย : กรณีศึกษาชาวมอญสัญชาติพม่าลานทุ่งย่างกุ้งตำบลไทรโยค อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี .วิทยานิพนธ์ สว.ม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยา. ไทยรบพม่า. พระนคร: คลังวิทยา, 2505 .

_____. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 . พระนคร: คุรุสภา, 2505 .

_____. หนังสือลำดับสกุลคชเสนีและเล่ห์วิสุทธิ์. พระนคร: ถ. ศิริสาร,

2509 .

ทองคำ พันนัทที . "มอญขวาง" (ม.ร.ป.).

นริศรานุวัติวงศ์ ,สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา และดำรงราชานุภาพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. สาสน์สมเด็จ. เล่ม 12 , 18 , 20 , 42 พระนคร : คุรุสภา , 2505 .

นิตยพรรณ วรรณศิริ. วัฒนธรรมสัมพันธ์ในประเทศไทย:กรณีศึกษาความสัมพันธ์ไทย - มอญ .กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526.

บุญช่วย โสวัตร.การวิเคราะห์เนื้อทำนองหลักของเพลงแขกมอญบางขุนพรหม.วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล , 2538.อัดสำเนา.

บุษบา ตระกูลสัจจาวัตร.ลักษณะวรรณกรรมมอญ:กรณีศึกษาวรรณกรรมพระอาจารย์อะเฟาะ. วิทยานิพนธ์อ.ม. นครปฐมฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.อัดสำเนา.

ประเชิญ คนเทศ. ภาษามอญตำบลเจ็ดริ้ว จ. สมุทรสาคร .วิทยานิพนธ์ อ.ม. นครปฐมฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540. อัดสำเนา.

"พงศาวดารมอญพม่า,"ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 เล่มที่2 พระนคร : คุรุสภา , 2506

พงษ์ศิริ ศิลปบรรเลง. การศึกษาเพลงรำมอญของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ ศป.ม.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.อัดสำเนา.

พรรณพจน์ ปานทองคำ. ภาษามอญตำบลบางขันหมาก .วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.นครปฐมฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540. อัดสำเนา.

มนตรี ตราโมท . ปี่พาทย์มอญ. กรุงเทพฯ:กรมศิลปากร ,2535.

มนตรี หลักคงคา . อนุสรณ์มอญรำลึก. กรุงเทพฯ:มณีวิทยาการพิมพ์ ,2534.

มานพ วิสุทธิแพทย์ .ดนตรีไทยวิเคราะห์. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ชวน พิมพ์ ,2533.

"เรื่องไทยรบพม่าในครั้งกรุงรัตนโกสินทร์,"ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 6 เล่มที่ 7 พระนคร : คุรุสภา , 2506

ลออ แป้นเจริญ.ระบบไวยากรณ์มอญ.วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526. อัดสำเนา

_____ . หลักภาษามอญ. นครปฐม:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร ,2531.

วชิรญาณ,หอพระสมุด,ผู้รวบรวม. "จารึกโคลงภาพคนต่างภาษา:ภาษามอญ,"ในประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ. กรุงเทพฯ: ศิวพร,2517.

วัฒนา บุรกสิกร.ลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ.กรุงเทพฯ:สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

วัฒนี ด้วงสำราญ. การศึกษาเรื่องศัพท์ภาษามอญในจังหวัดปทุมธานี สมุทรสาคร ราชบุรี . วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537. อัดสำเนา.

ศรีธรรมราช, พระยา , ผู้รวบรวม. "ลัทธิธรรมเนียมมอญ."ในเกร็ดพระพุทธศาสนาพงศาวดารมอญ สุภาษิต กฎหมาย. พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐอักษร, 2496 .

ศรัญย์ นักรบ. ดนตรีชาวเขาเผ่าเย้า : กรณีศึกษาหมู่บ้านผาเดื่ออำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย . วิทยานิพนธ์ ศป.ม.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2541.อัดสำเนา.

ศิลปากร, กรม. มอญที่เกี่ยวกับไทย. พระนคร : โรงพิมพ์มหารัชตะการพิมพ์ , 2510 .

สุภรณ์ โอเจริญ. ชาวมอญในประเทศไทย : วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น.วิทยานิพนธ์ อย.ม. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.อัดสำเนา.

สุวัฒนา ธาดานิติและผุสดี ทิมทัส. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ .คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง . มอญ : บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม .สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ , ศ.ดร.มรว . ศรีทวารวดีถึงศรีรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: ด่านสุธาการพิมพ์ ,2537.

สุเอ็ด คชเสนี, ศ.นพ. เรื่องภาษานิรุกติศาสตร์มอญ. กรุงเทพฯ:คุรุสภา ,2511.

สุเอ็ด คชเสนี, ศ.นพ. " วัฒนธรรมประเพณีมอญ," เมืองโบราณ10(3):50-63 ;กรกฎาคม –กันยายน 2527.

โสภี อยู่ทรัพย์. การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนช่างปั้นหม้อ กรณีศึกษาบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด จ. นนทบุรี .วิทยานิพนธ์ ศศ.ม นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533.อัดสำเนา.

อมาวสี ยิ้มอำนวย. ประเพณี ความเชื่อ ของชาวมอญบ้านม่วง จ. ราชบุรี ในลุ่มน้ำแม่กลอง:พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม.ที่ระลึกในการเปิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง จ. ราชบุรี . ม.ป.ป..

อะระโท โอระชิมา. ศิลปากร, 2536. ชีวิตพิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย : กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่งจังหวัดราชบุรี .วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

D.F.A.Raikes . Mon their music and dance : Bangkok: Sism society,1974

Emmanuel, Guillon . The Mon a Civilization of southeast asia: Bangkok: Sism society ,1999

Foster, Brain L. Commerceand ethnicdiffaerent : The case of the Mon. in thailand. Ohio : Ohio university , 1982

Halliday, Robert. The Talaings : Rangoon : The government press, 1917 .

_____ ,R.A Mon English dictionary . Bangkok : The siam society, 1992

_____ .Immigration of the Moms. In to siam . Jss 50th Anniversary : commemorative publication, p. 65-77.

Le Bar , Frank M. and other . " Mon" in ethnic Groups of Mainland Southeast Asia . p. 94-98 New Haven : Hraf, 1964,

ภาคผนวก

เพลงปะละ
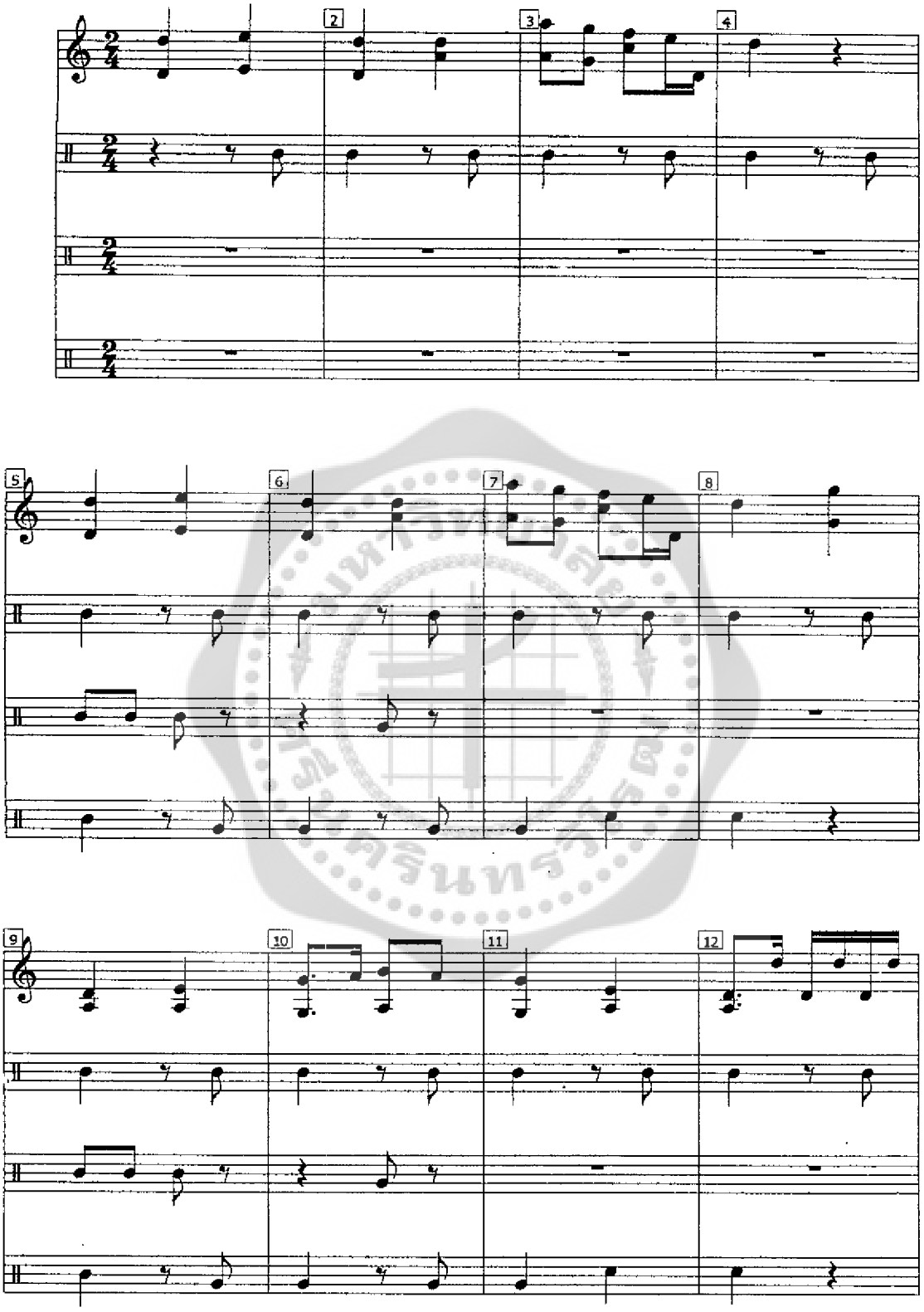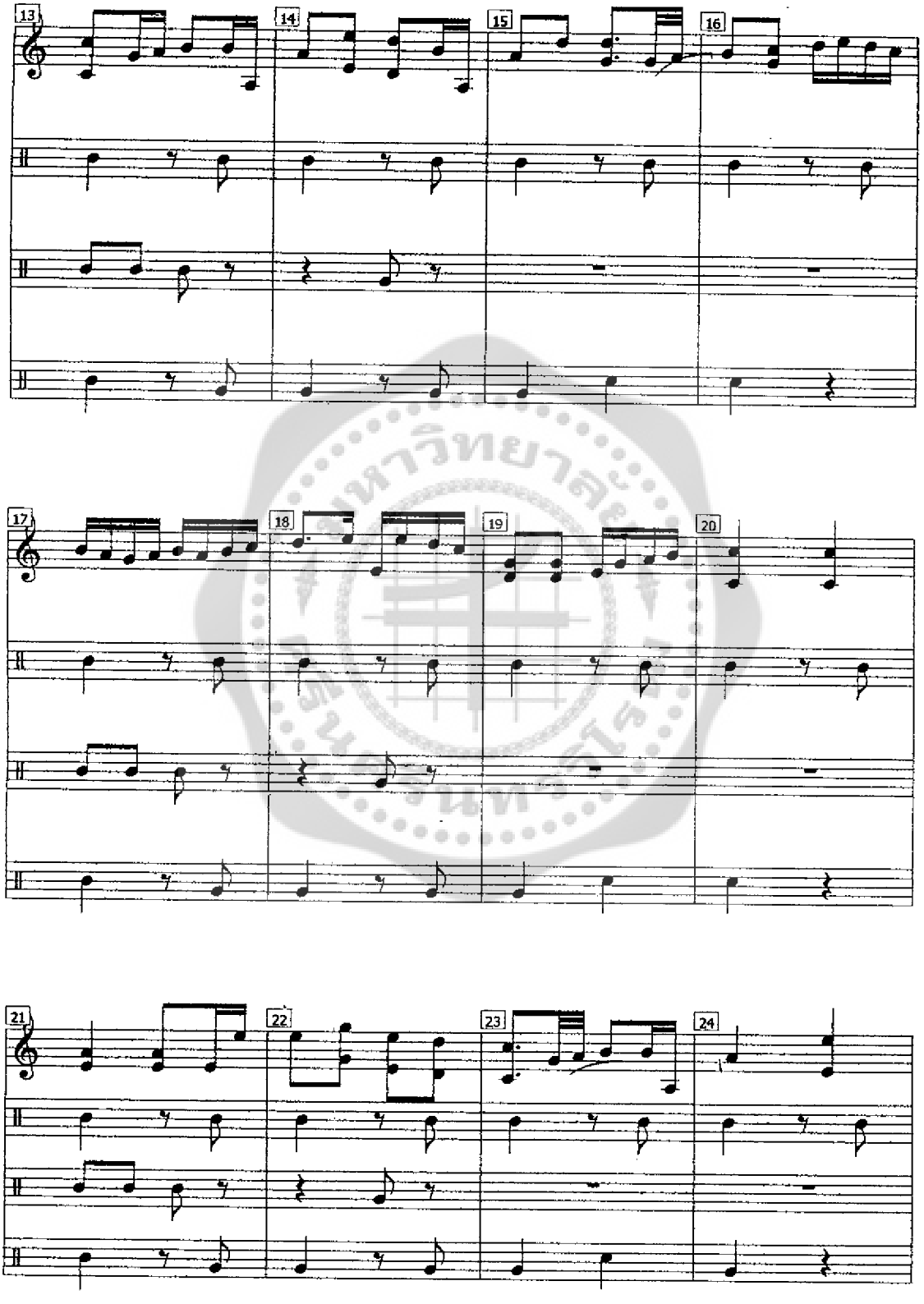
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
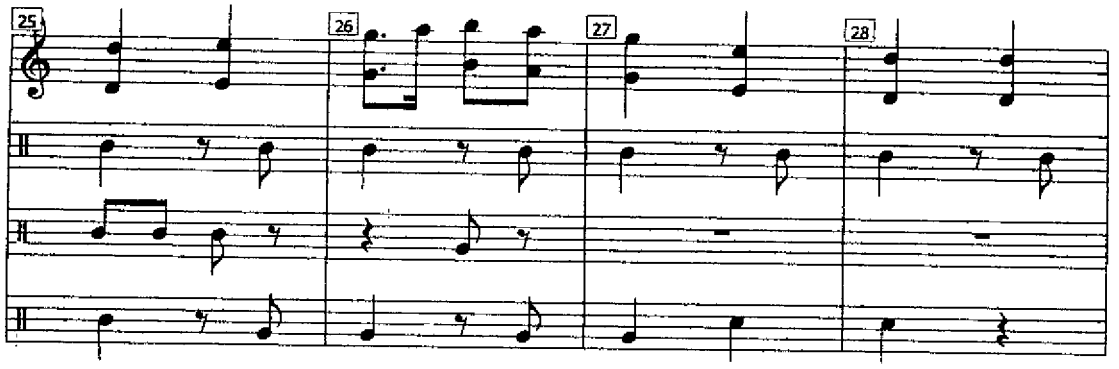
25
26
27
28
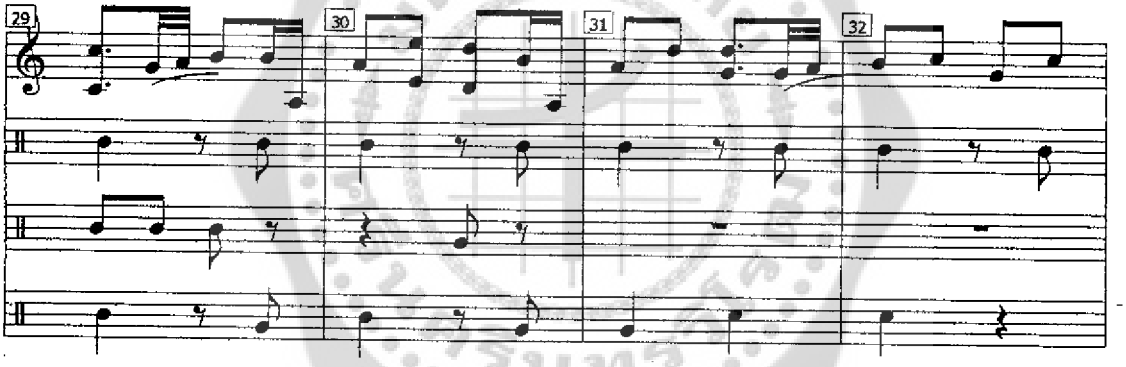
29
30
31
32
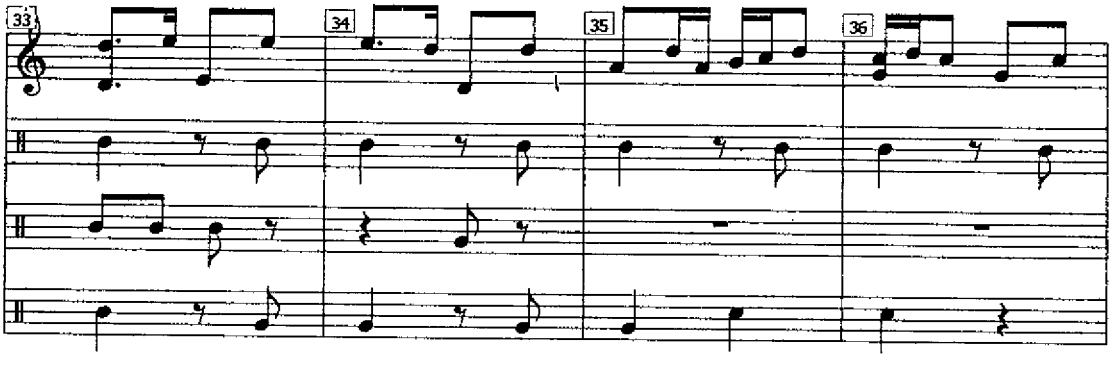
33
34
35
36
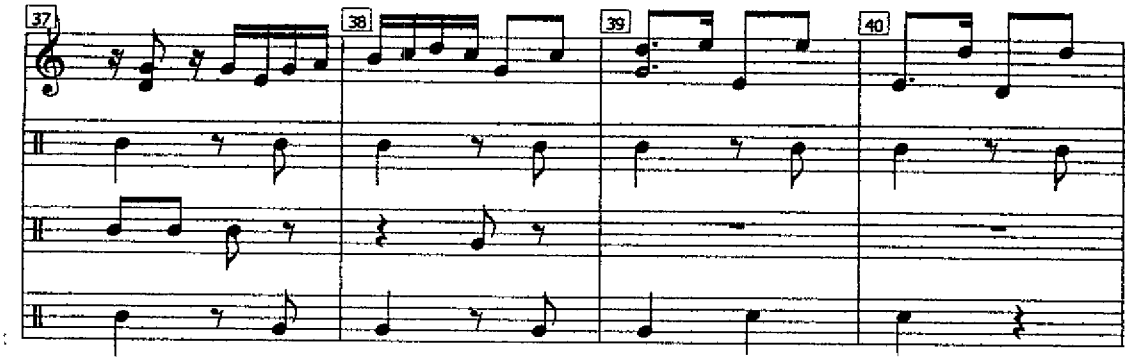
37
38
39
40
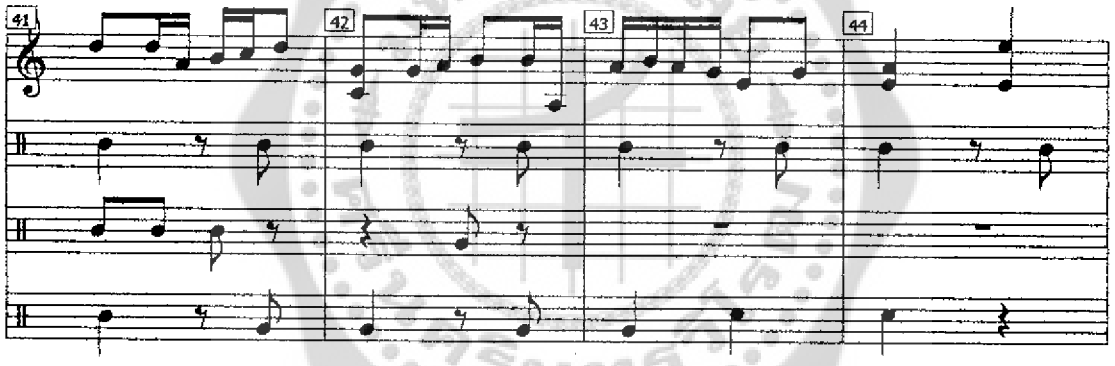
41
42
43
44
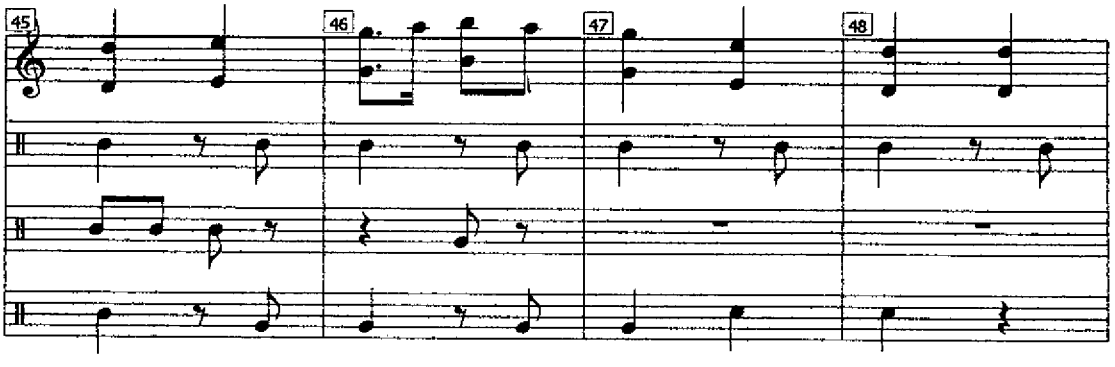
45
46
47
48
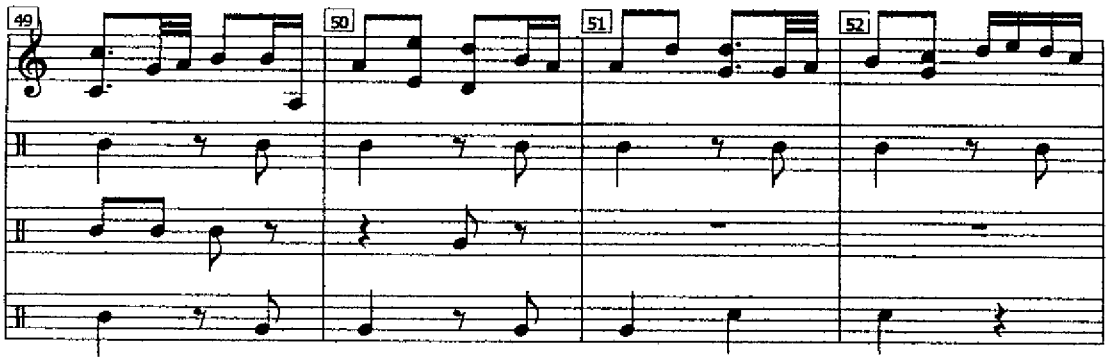
49
50
51
52
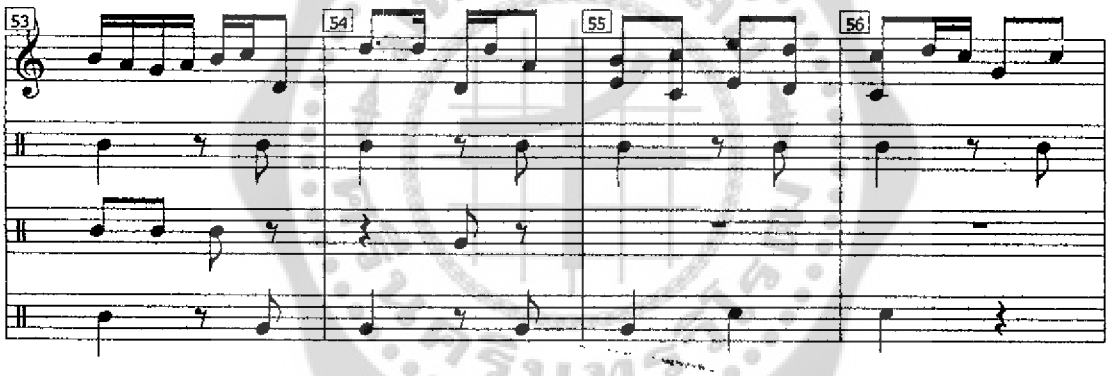
53
54
55
56

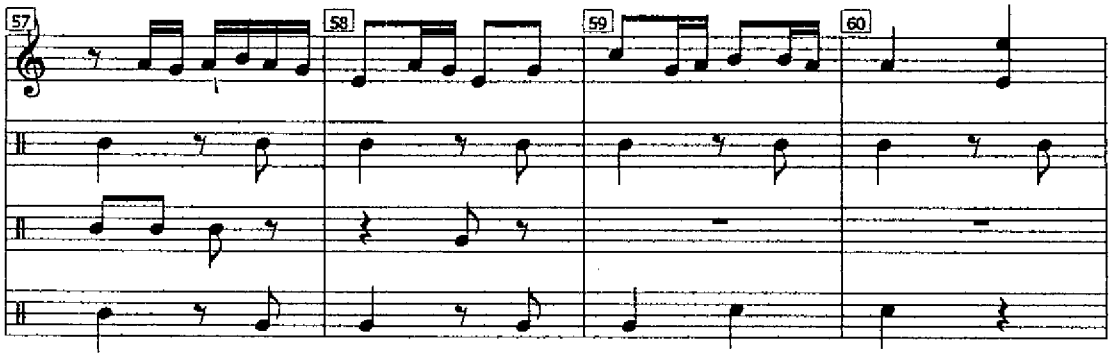
57
58
59
60
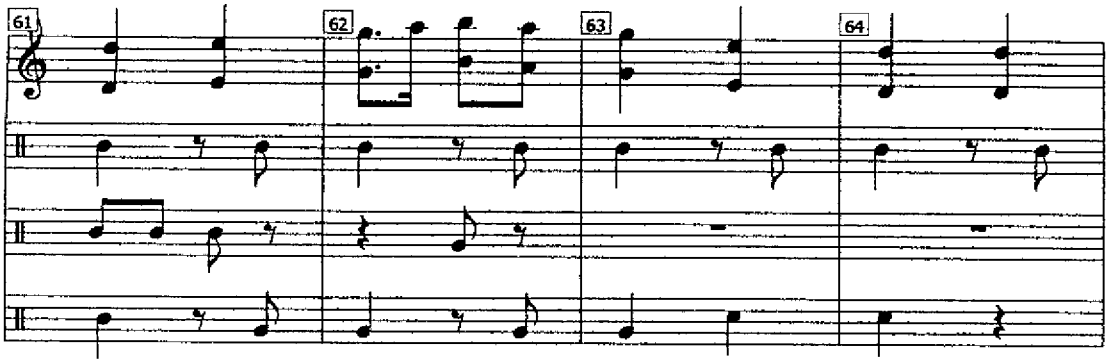
61
62
63
64
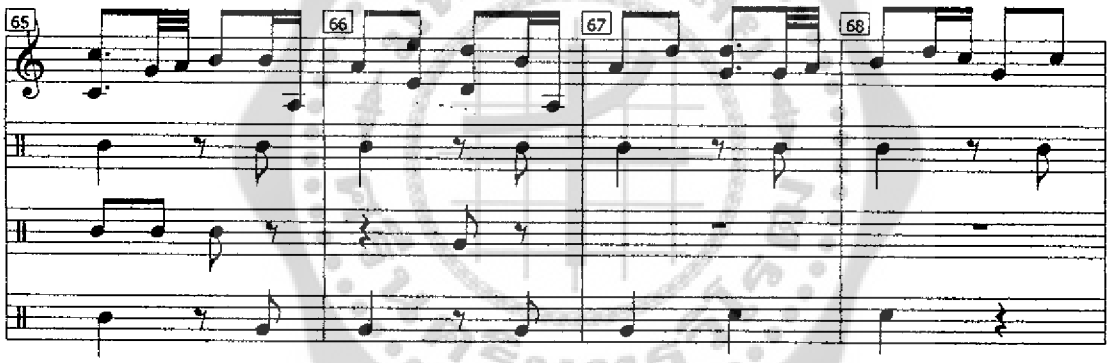
65
66
67
68

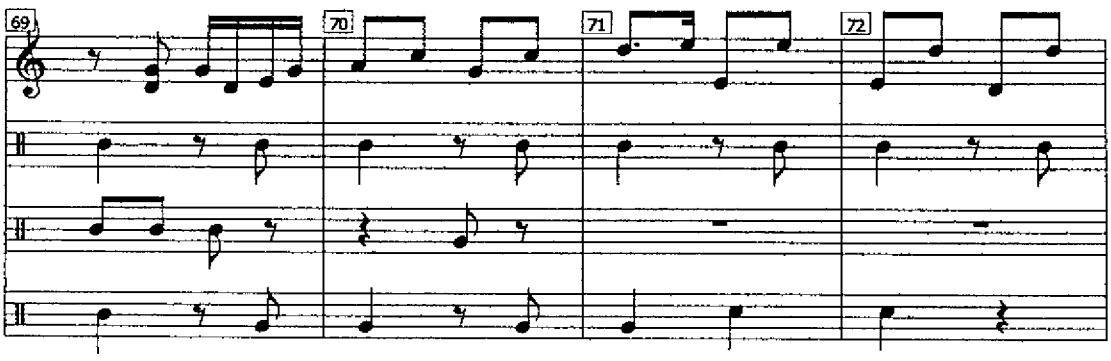
69
70
71
72
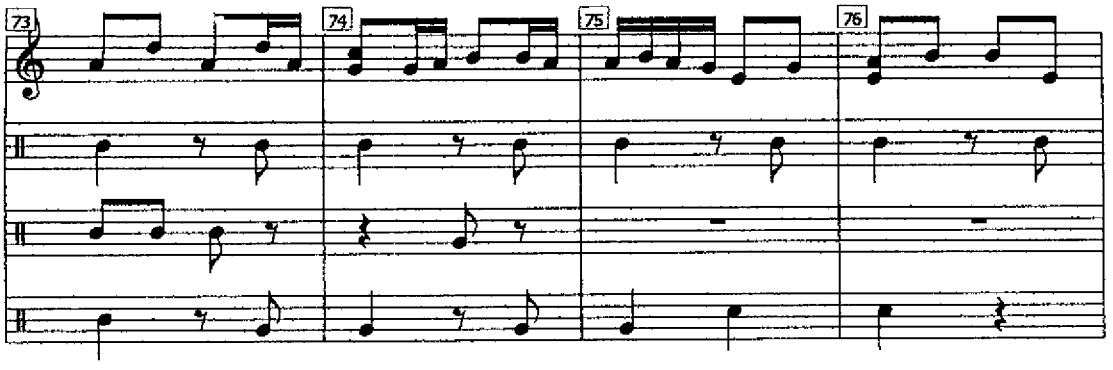
73
74
75
76
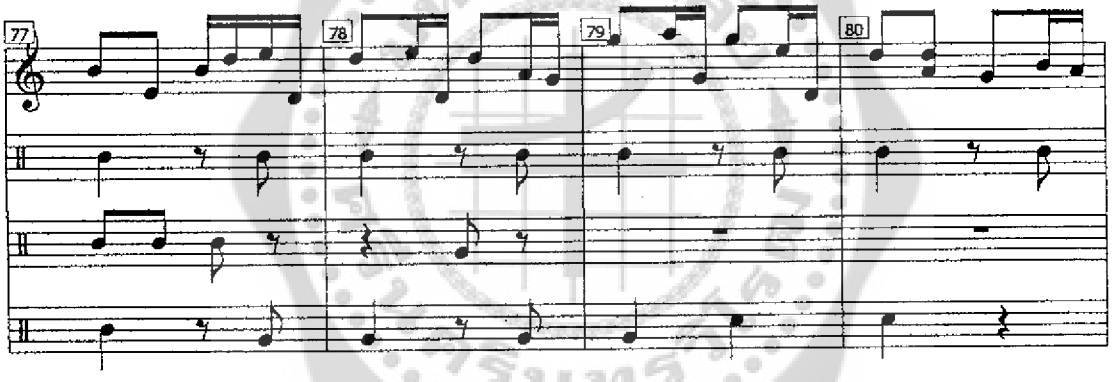
77
78
79
80
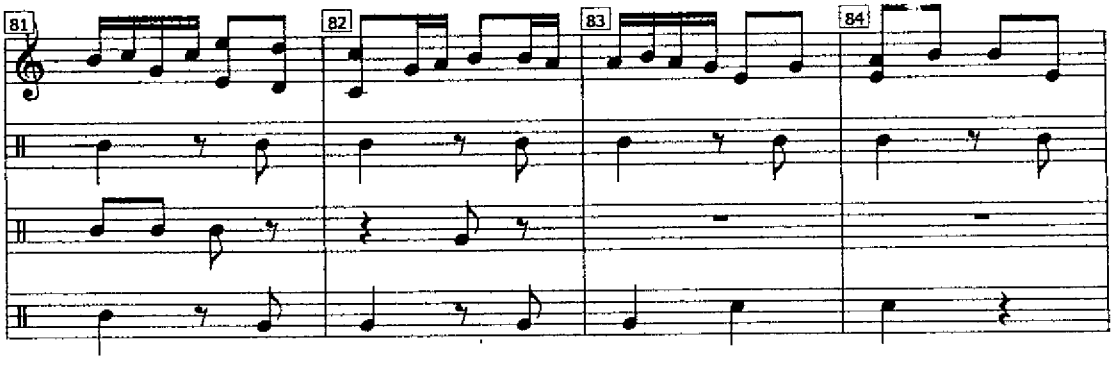
81
82
83
84
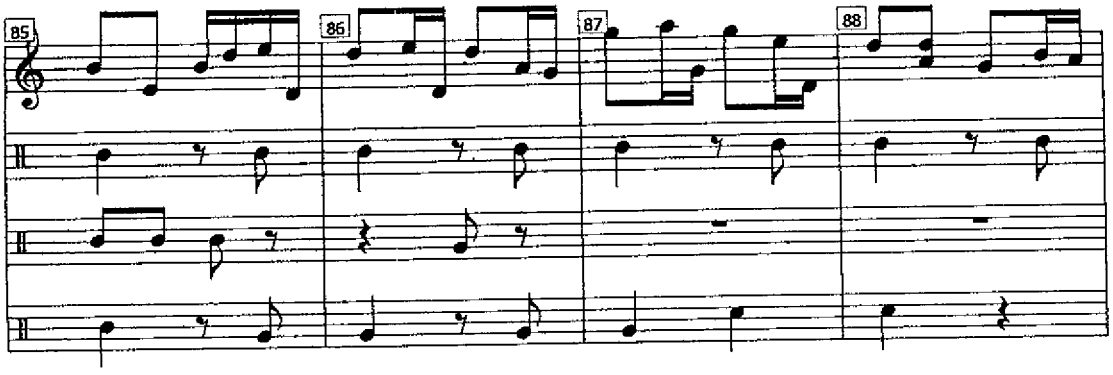
85
86
87
88
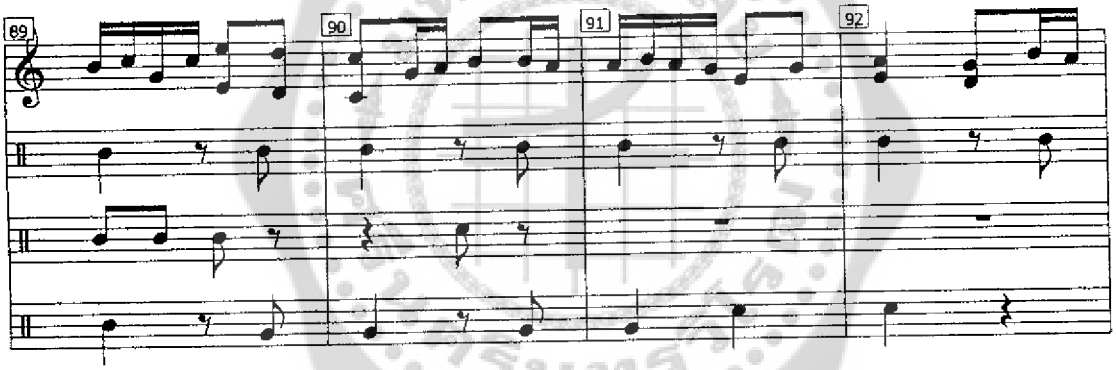
89
90
91
92
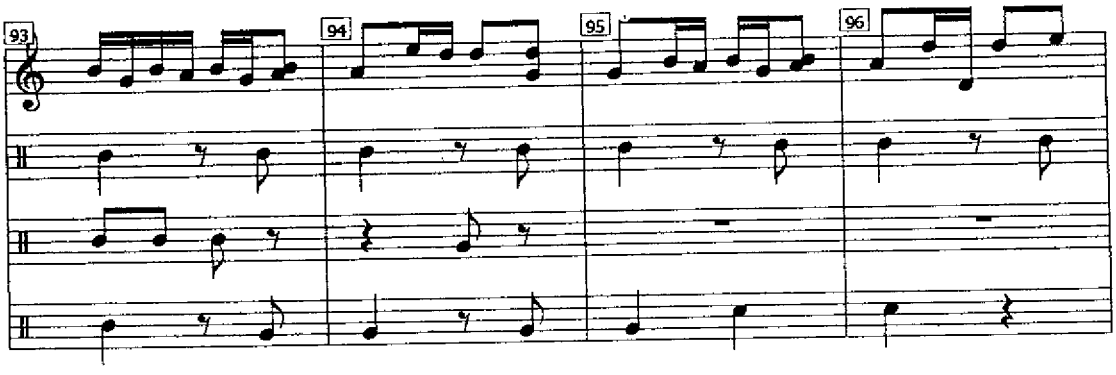
93
94
95
96
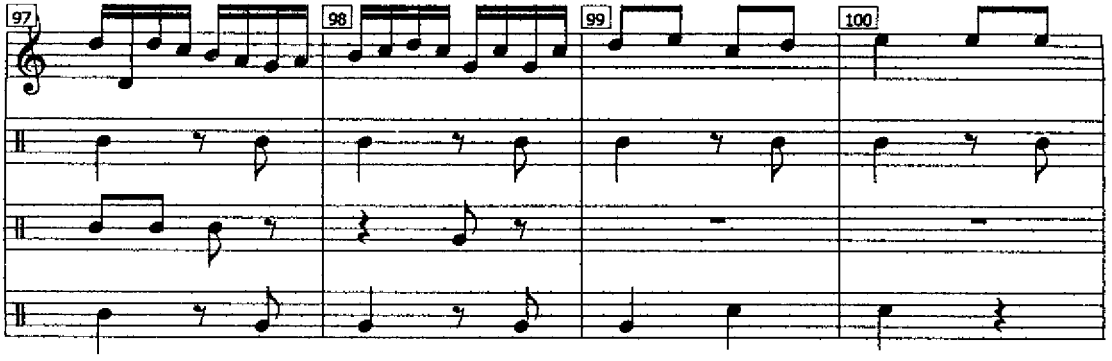
97
98
99
100

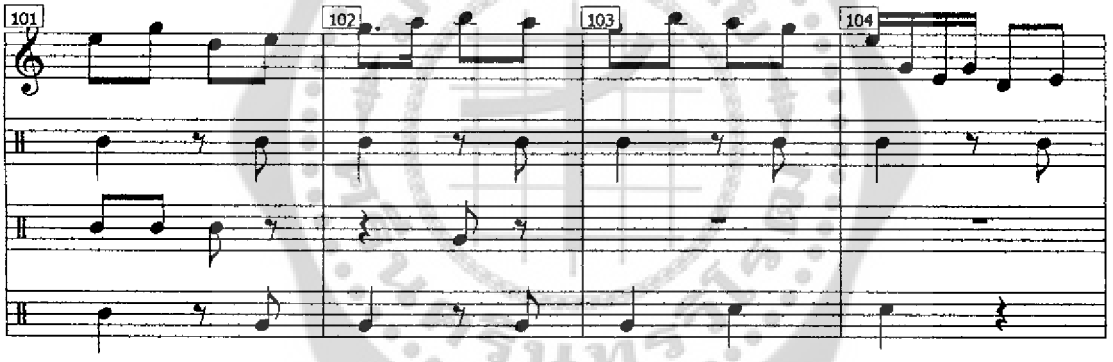
101
102
103
104
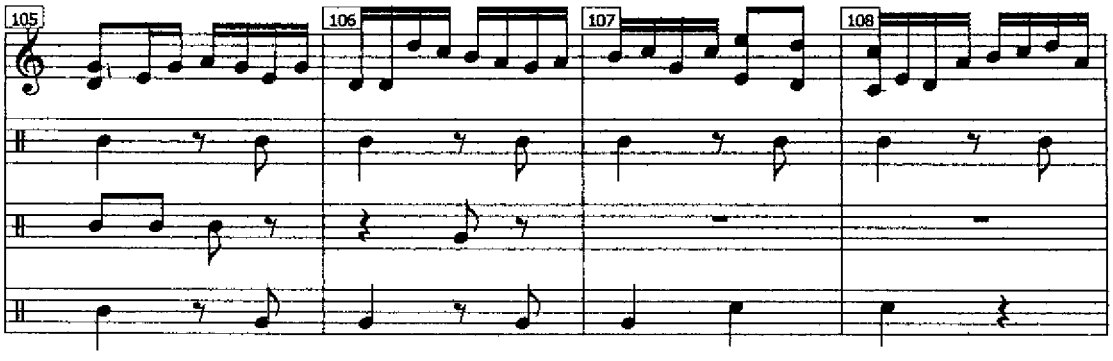
105
106
107
108
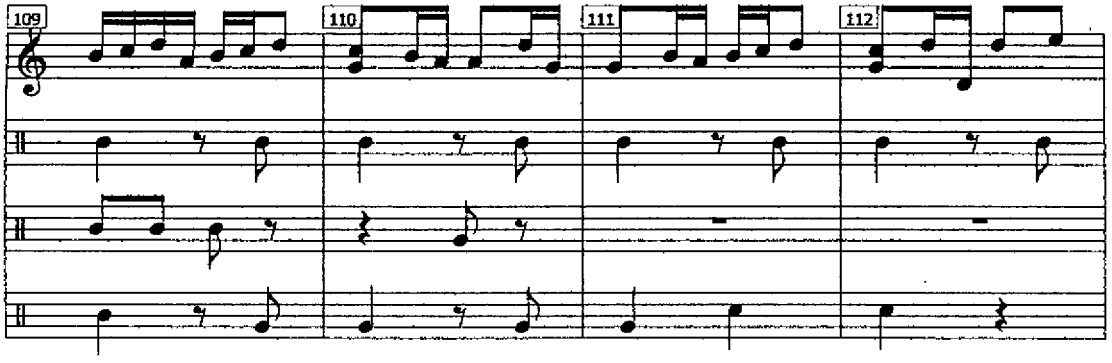
109
110
111
112

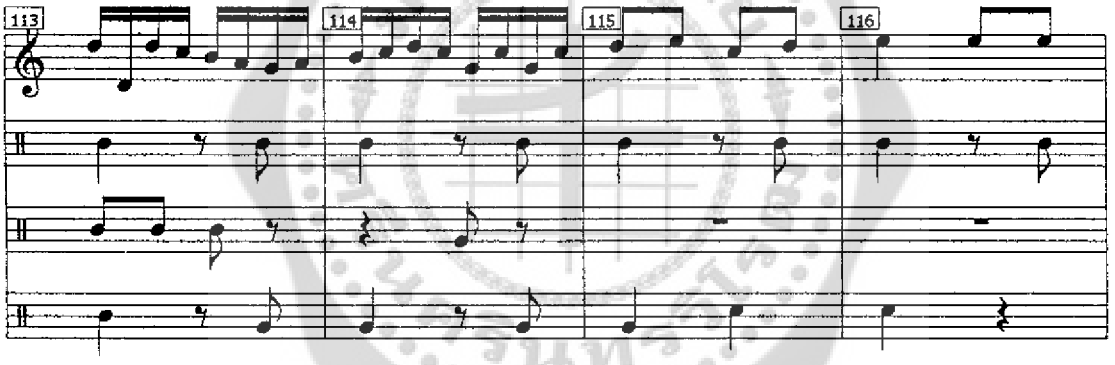
113
114
115
116

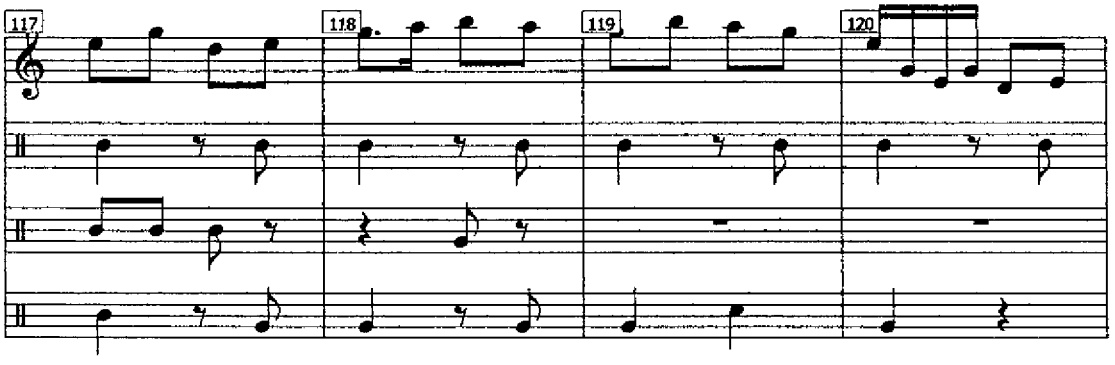
117
118
119
120
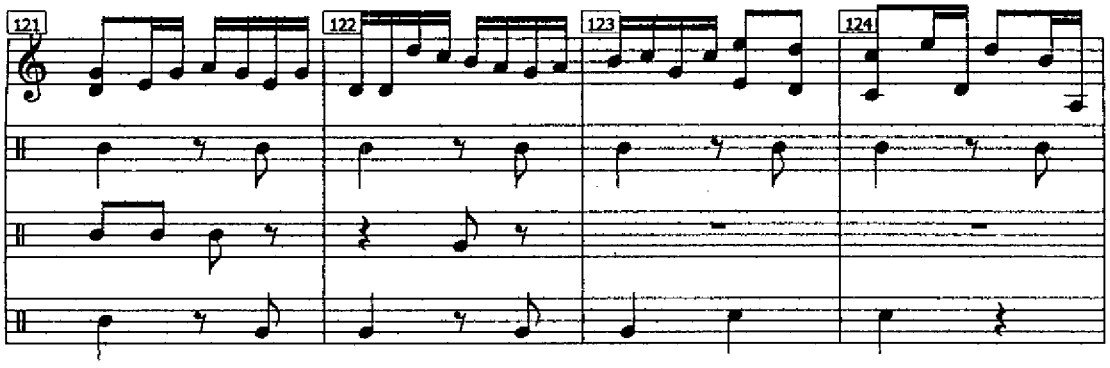
121
122
123
124
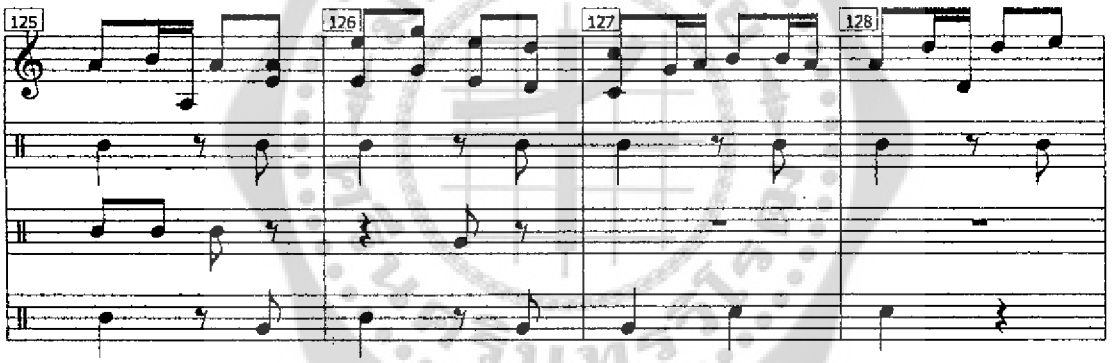
125
126
127
128
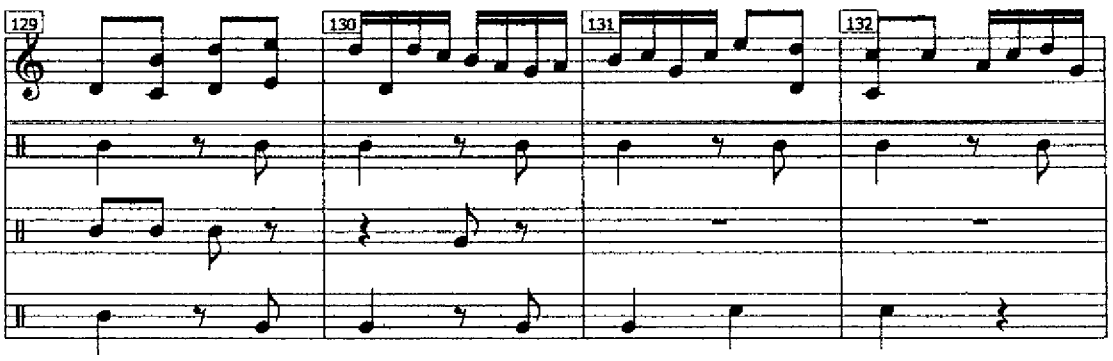
129
130
131
132
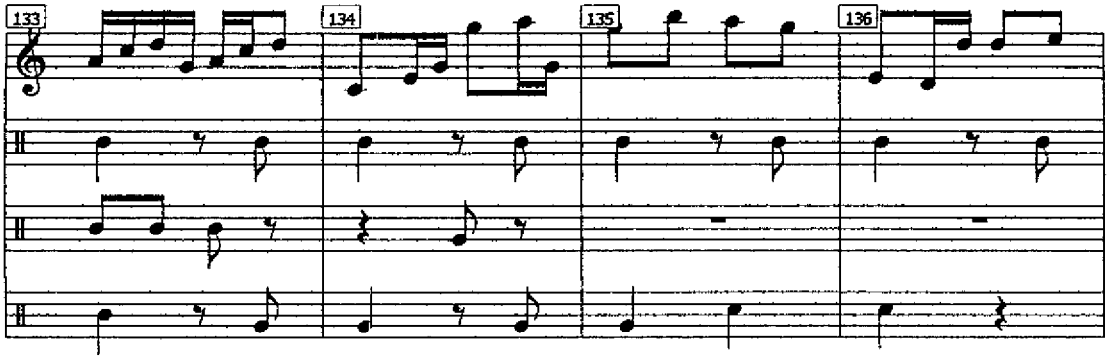
133
134
135
136
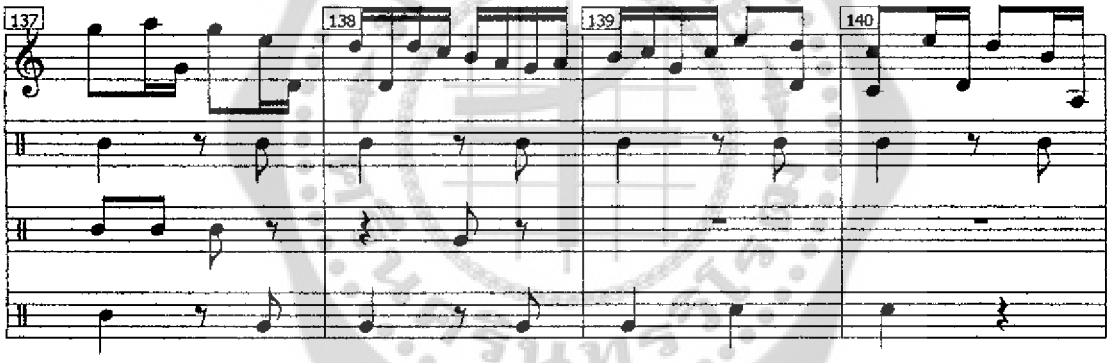
137
138
139
140
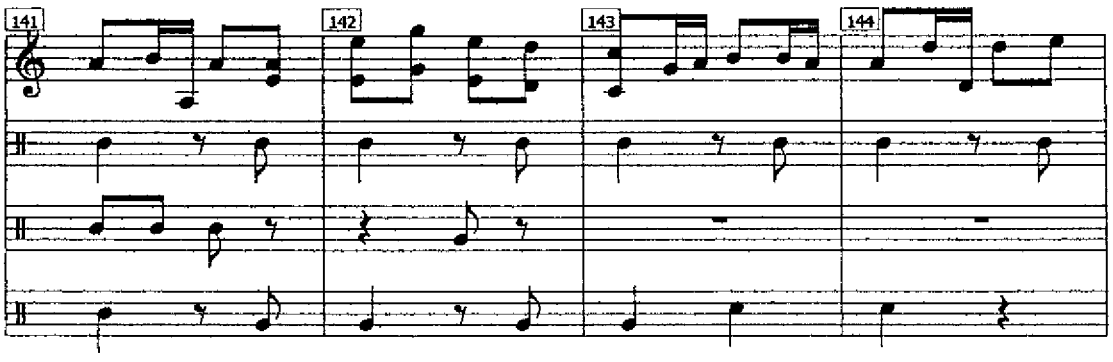
141
142
143
144
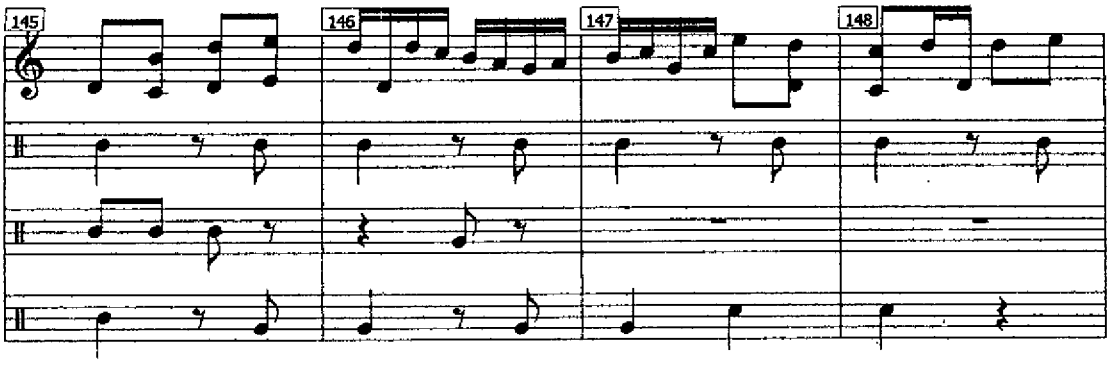
145
146
147
148

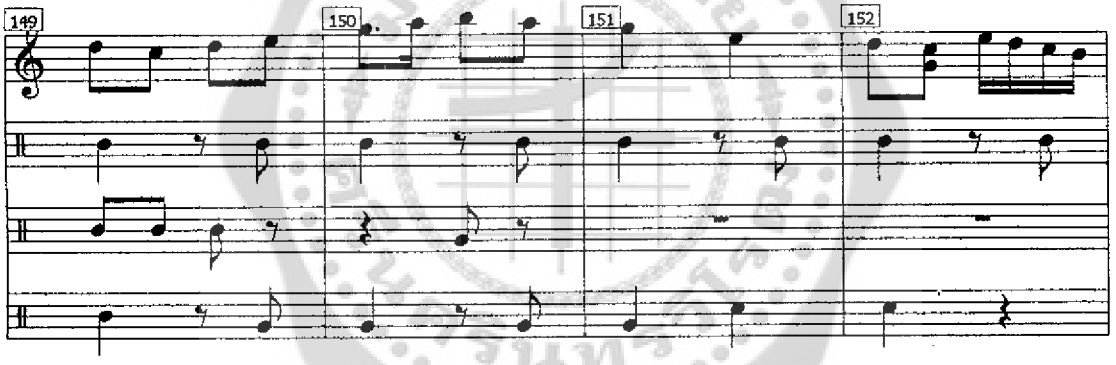
149
150
151
152
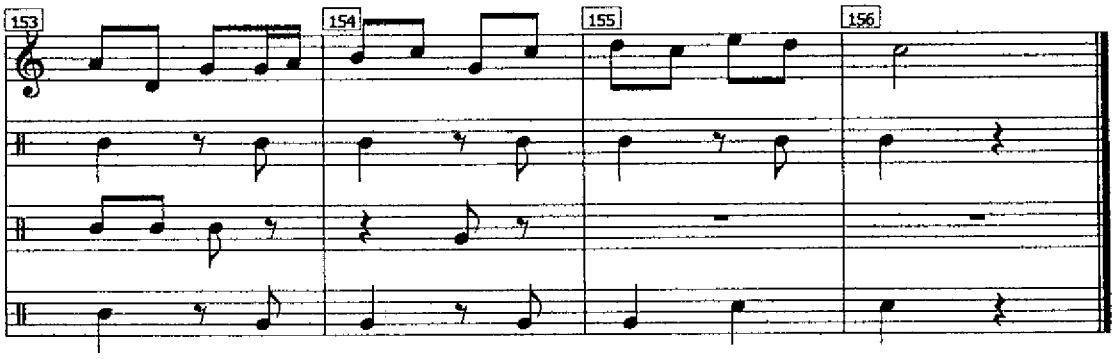
153
154
155
156

เพลงใบไม้ (อะละซ๊อต)
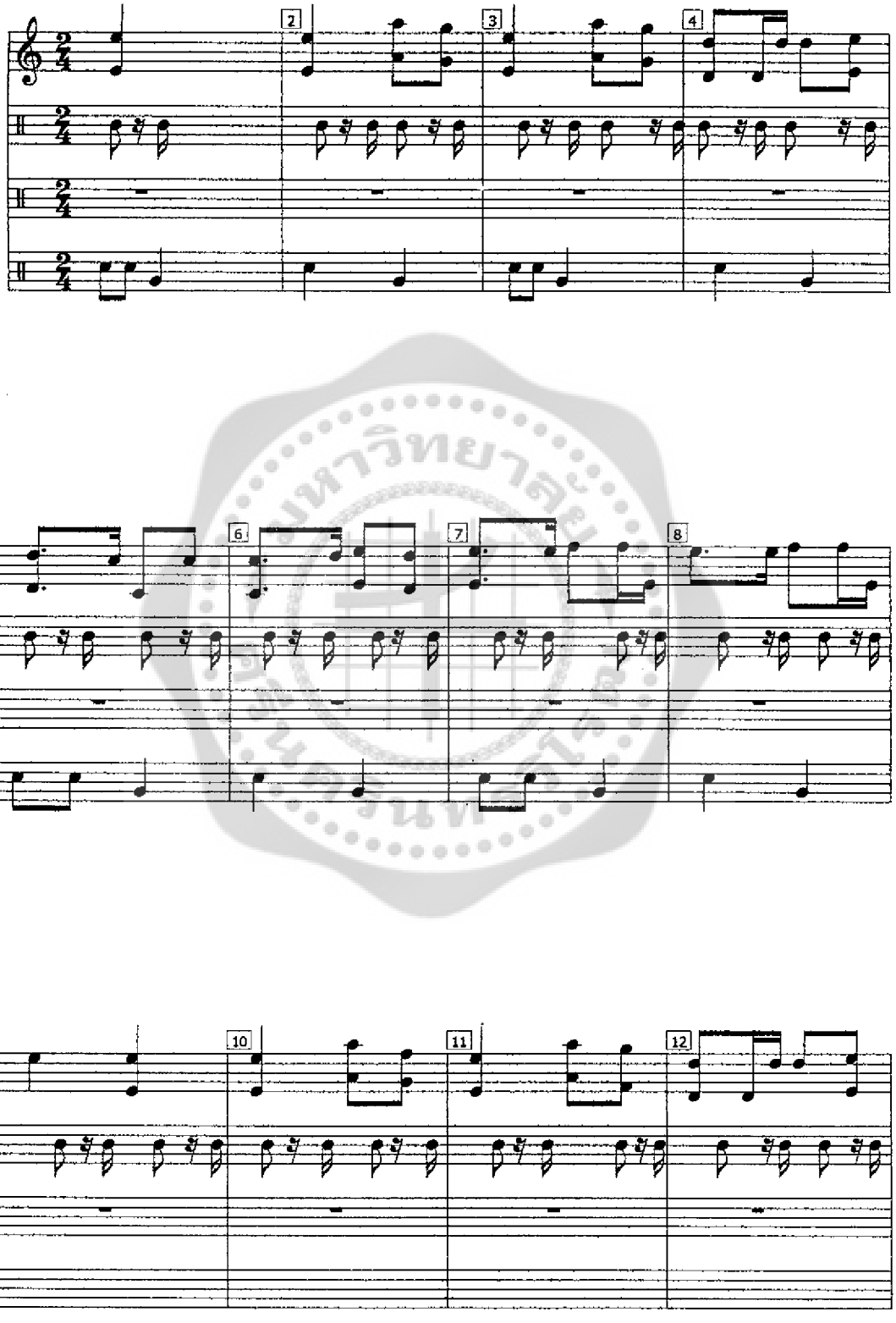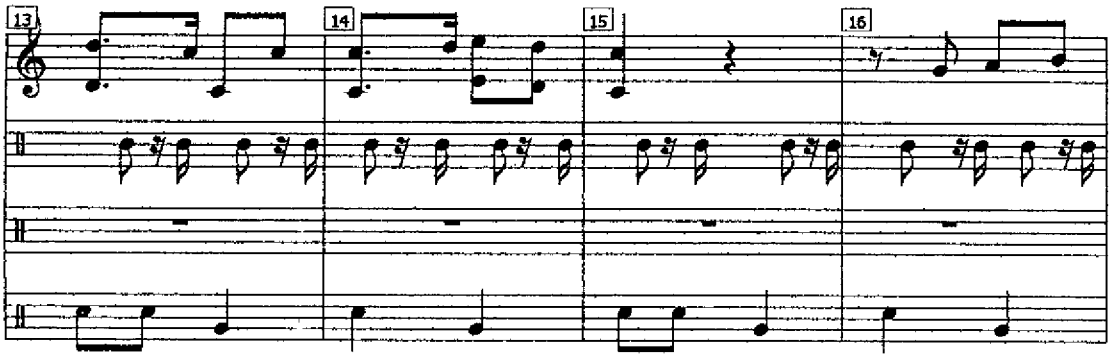
13
14
15
16

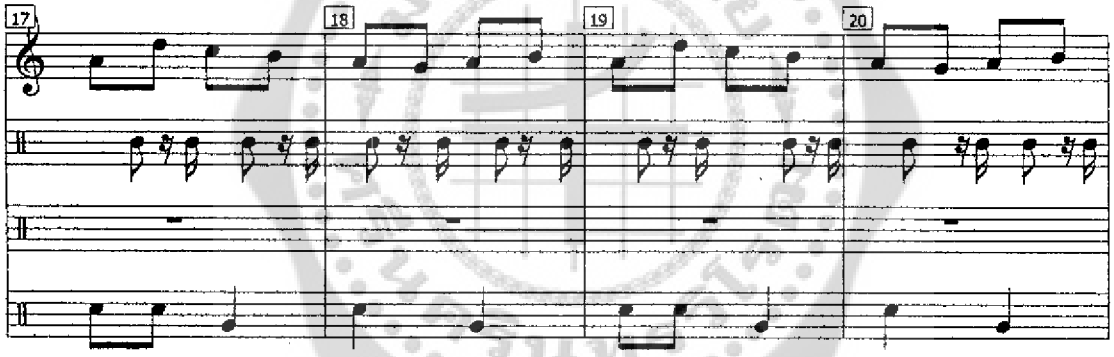
17
18
19
20
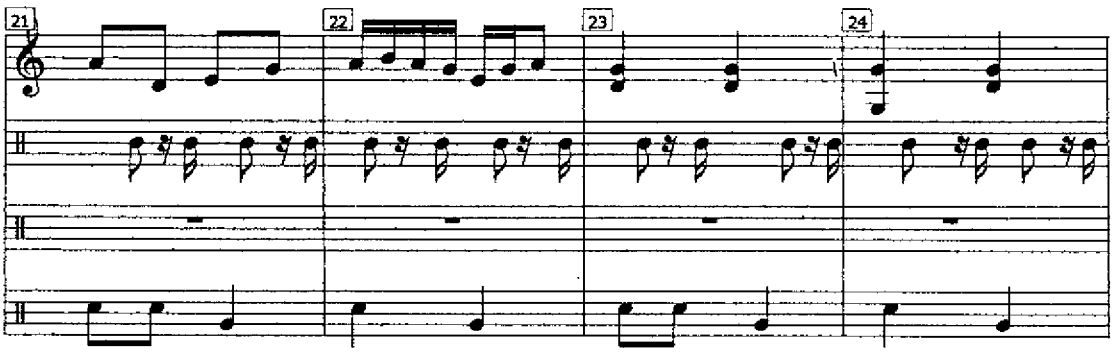
21
22
23
24
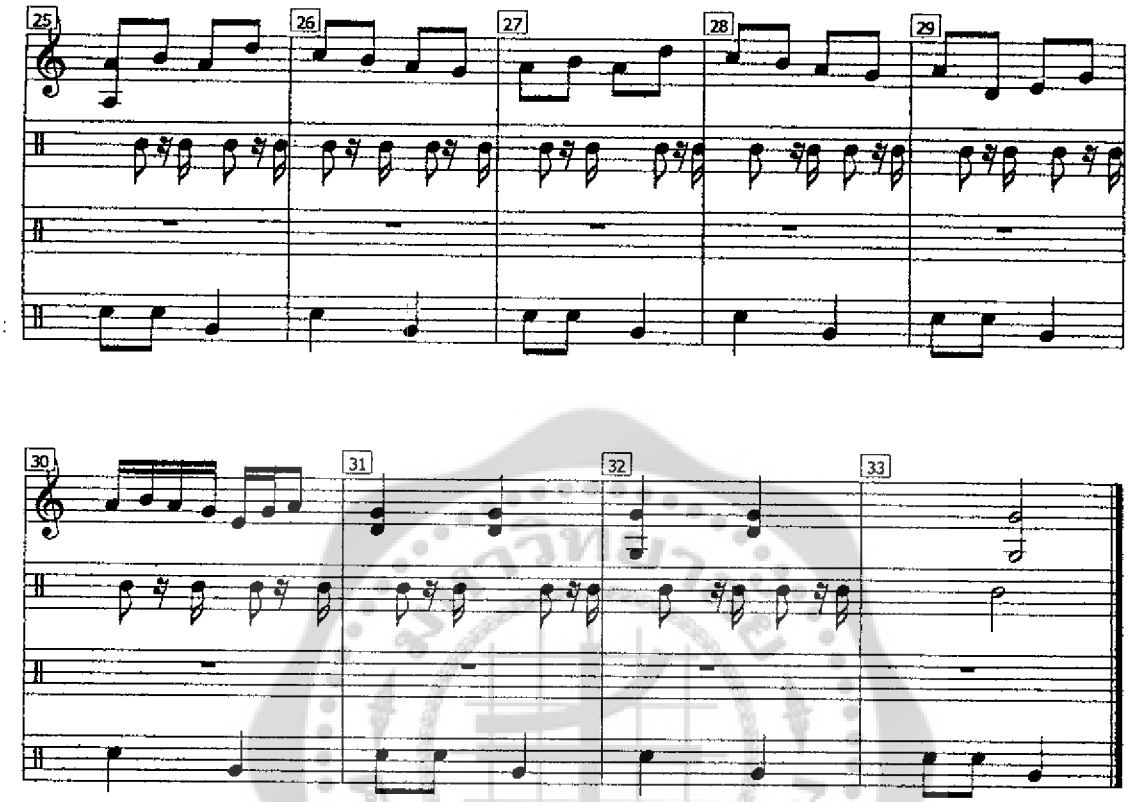
25
26
27
28
29
30
31
32
33

เพลงรำดาบ(อินแสร้ง)
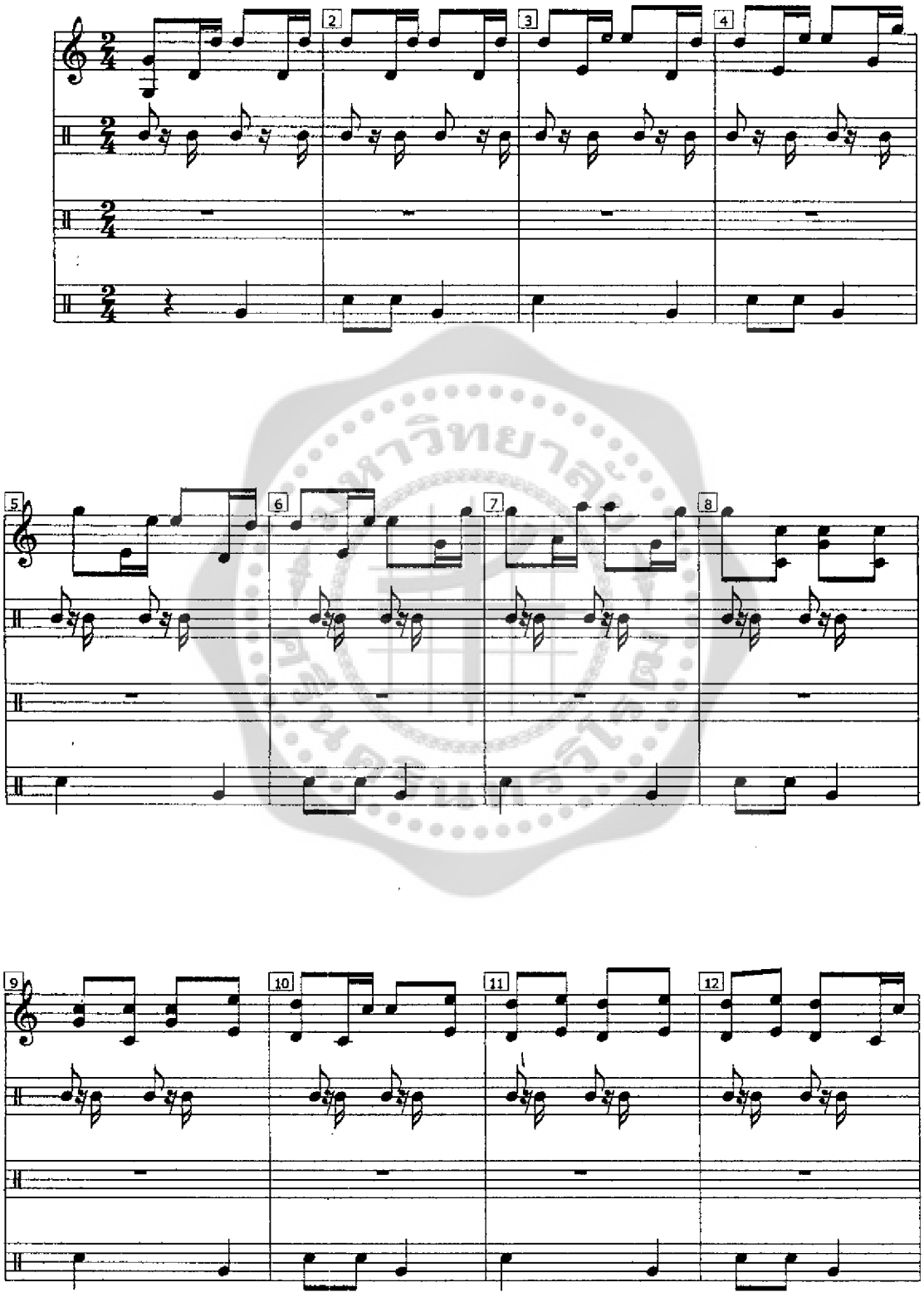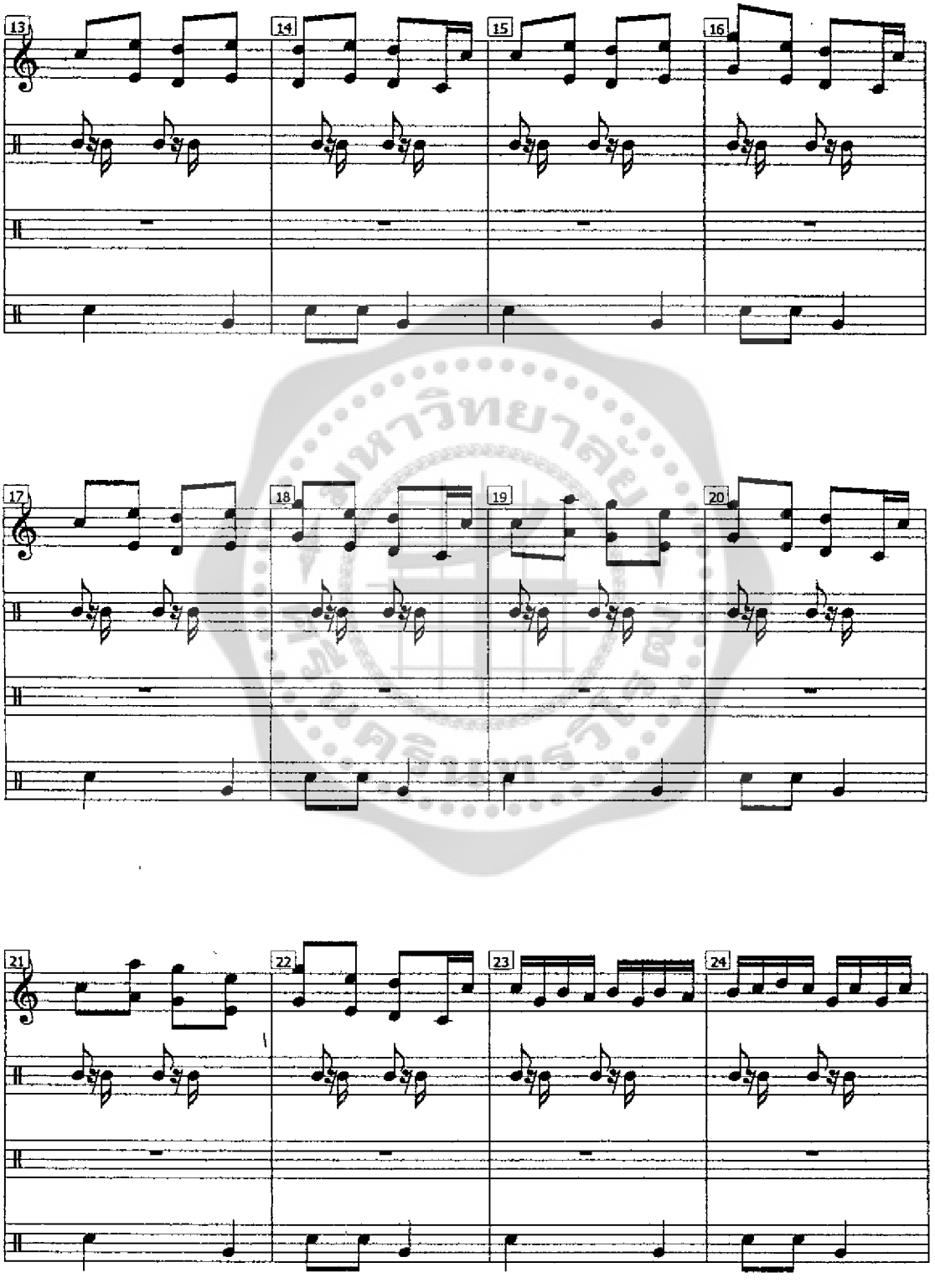
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
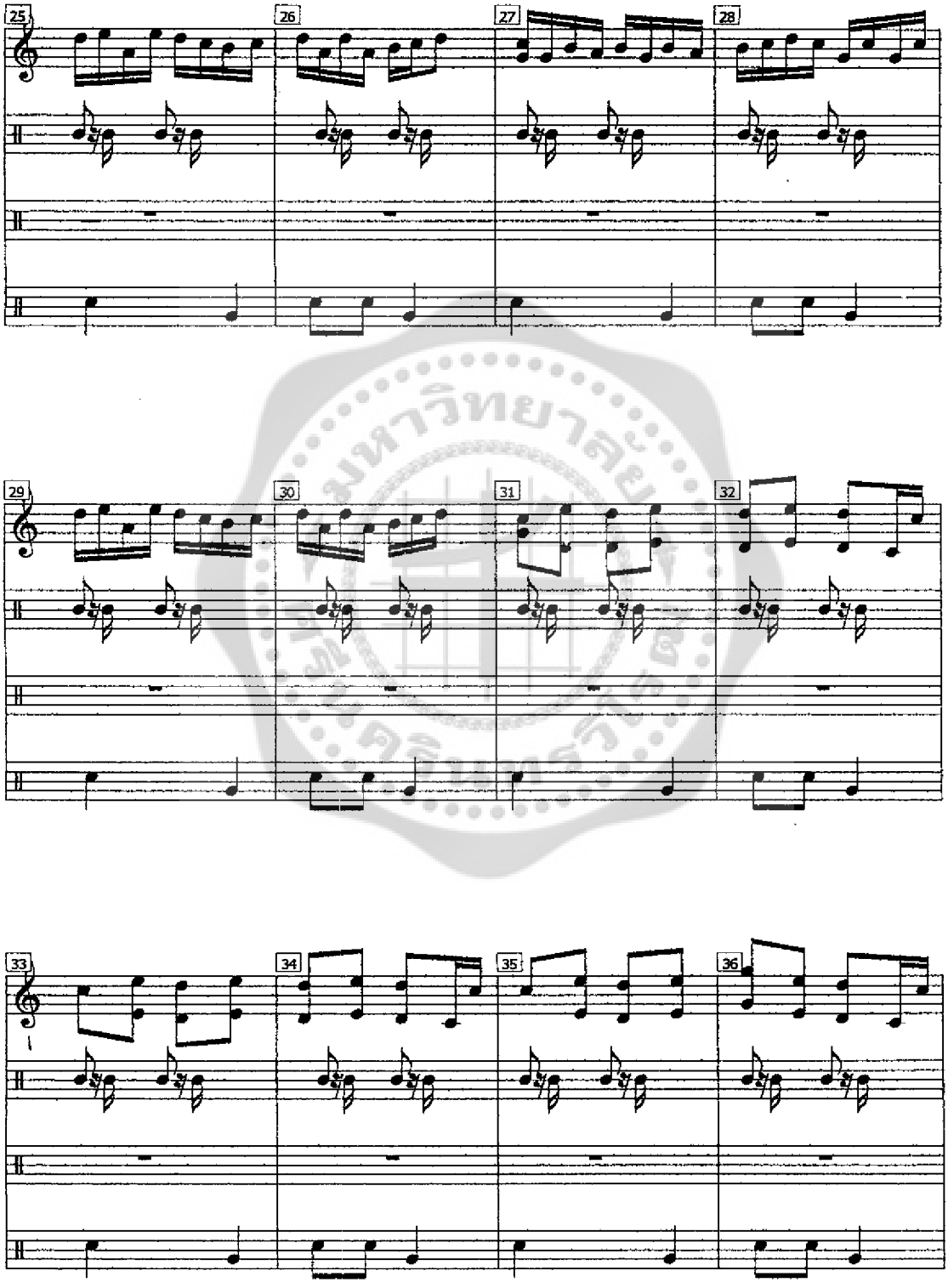
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
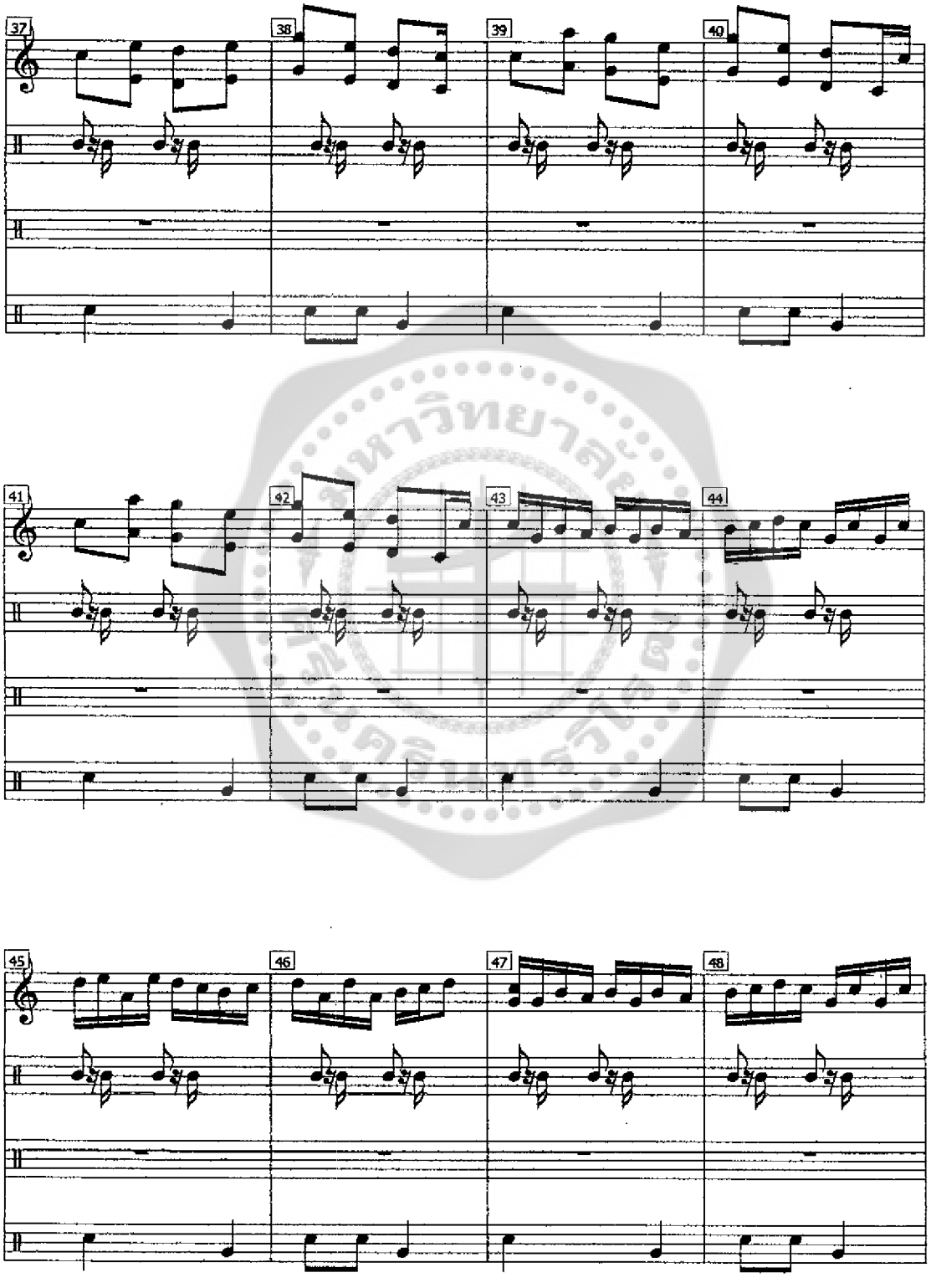
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
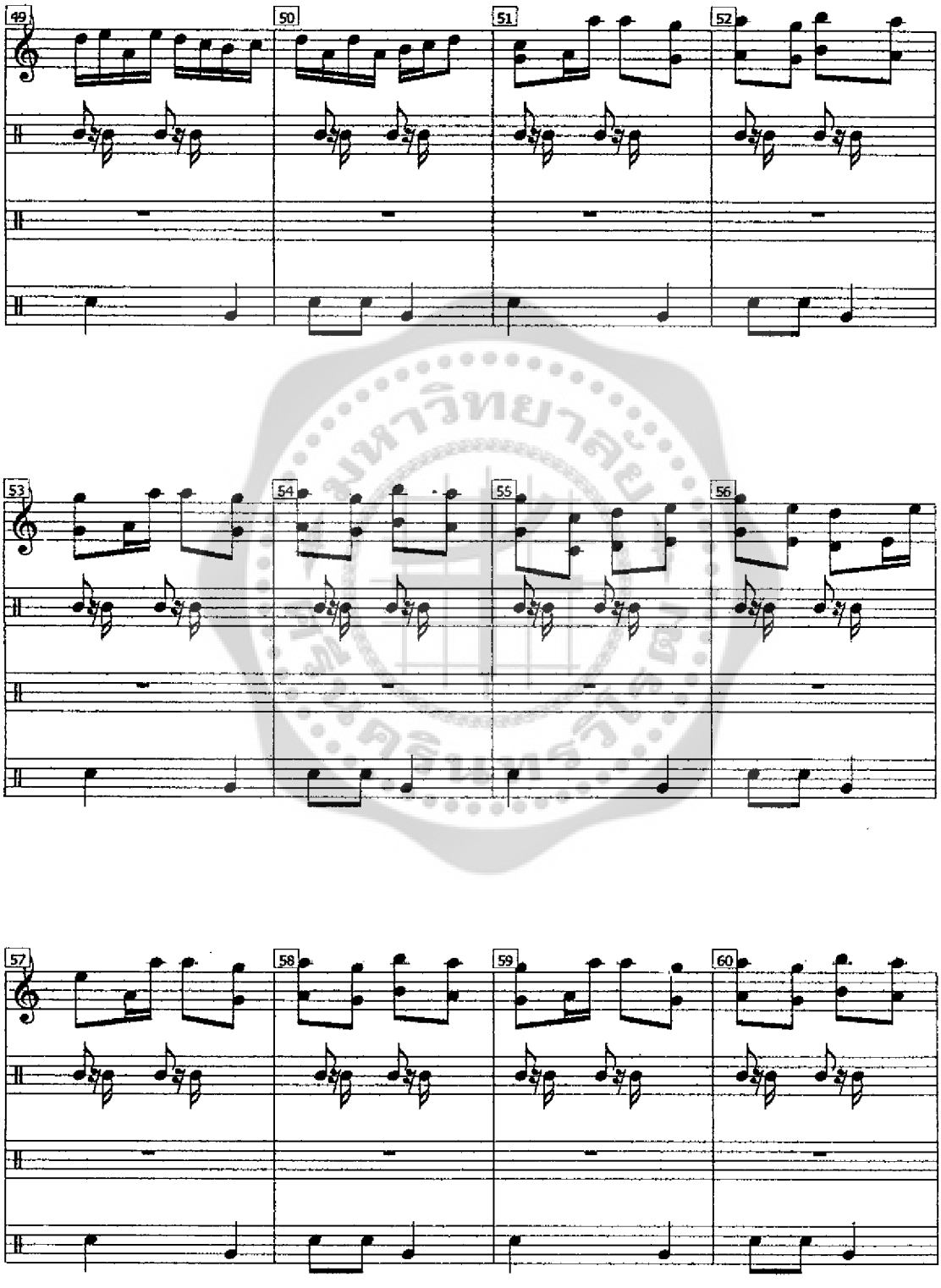
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
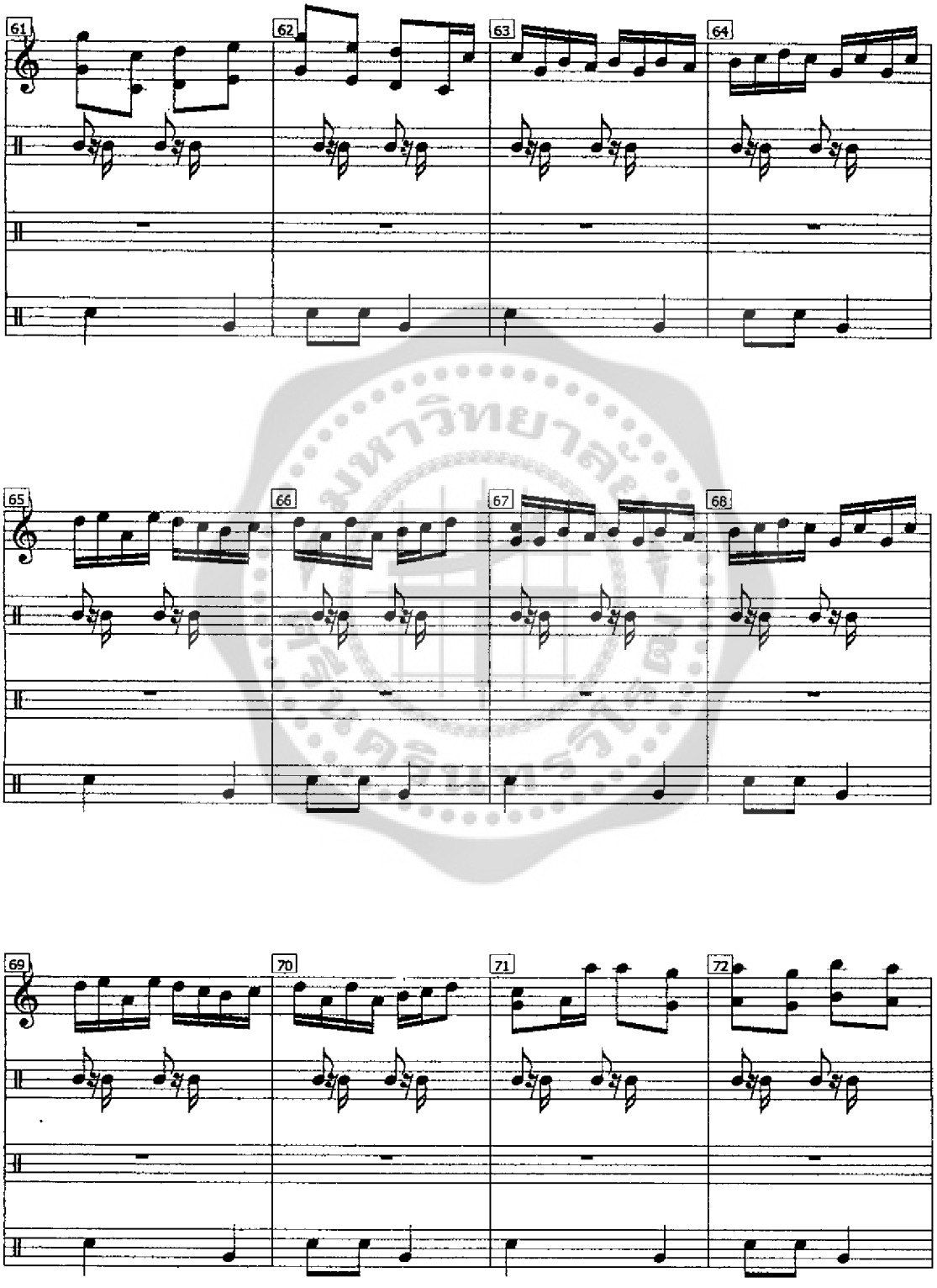
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
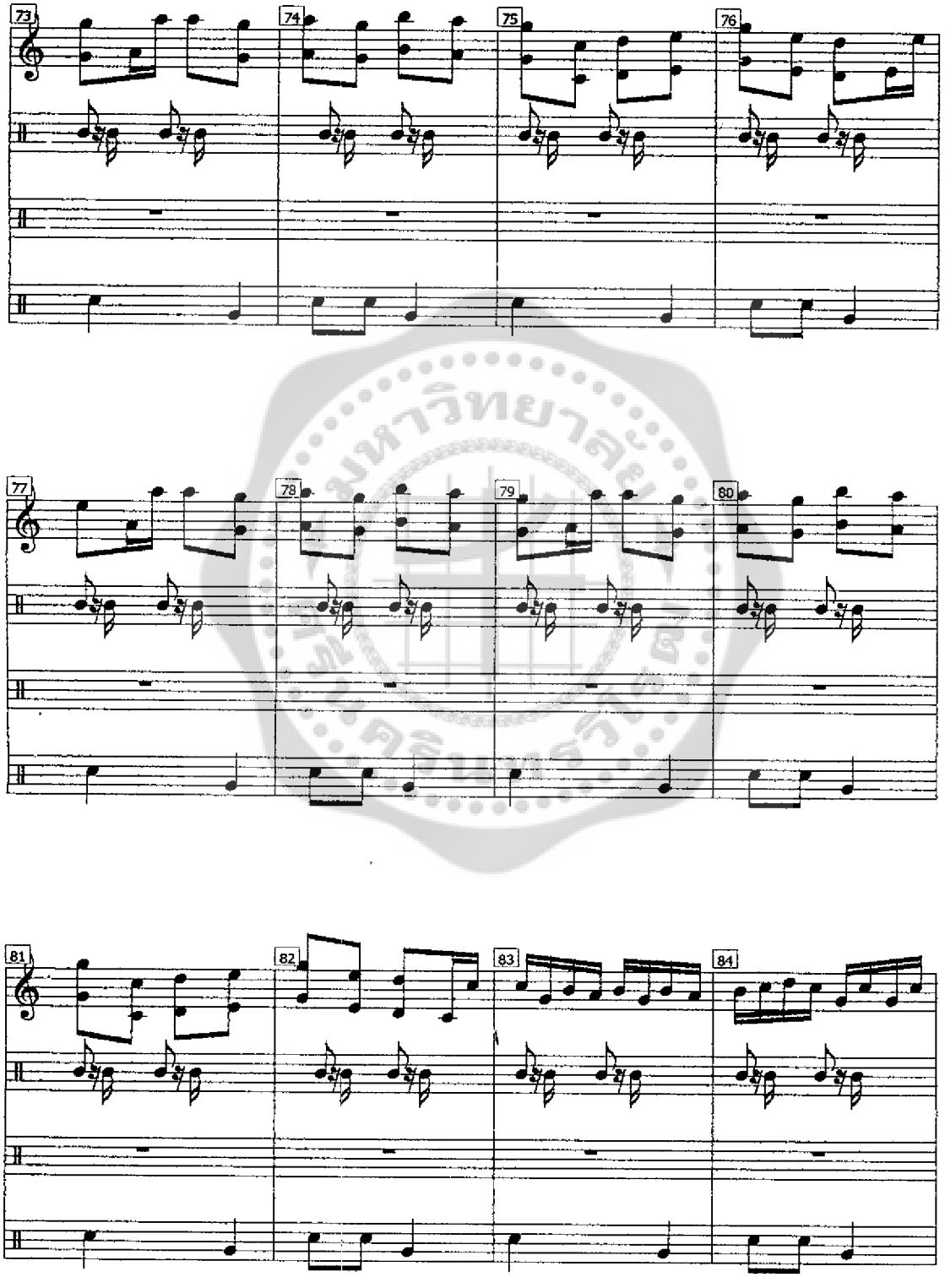
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
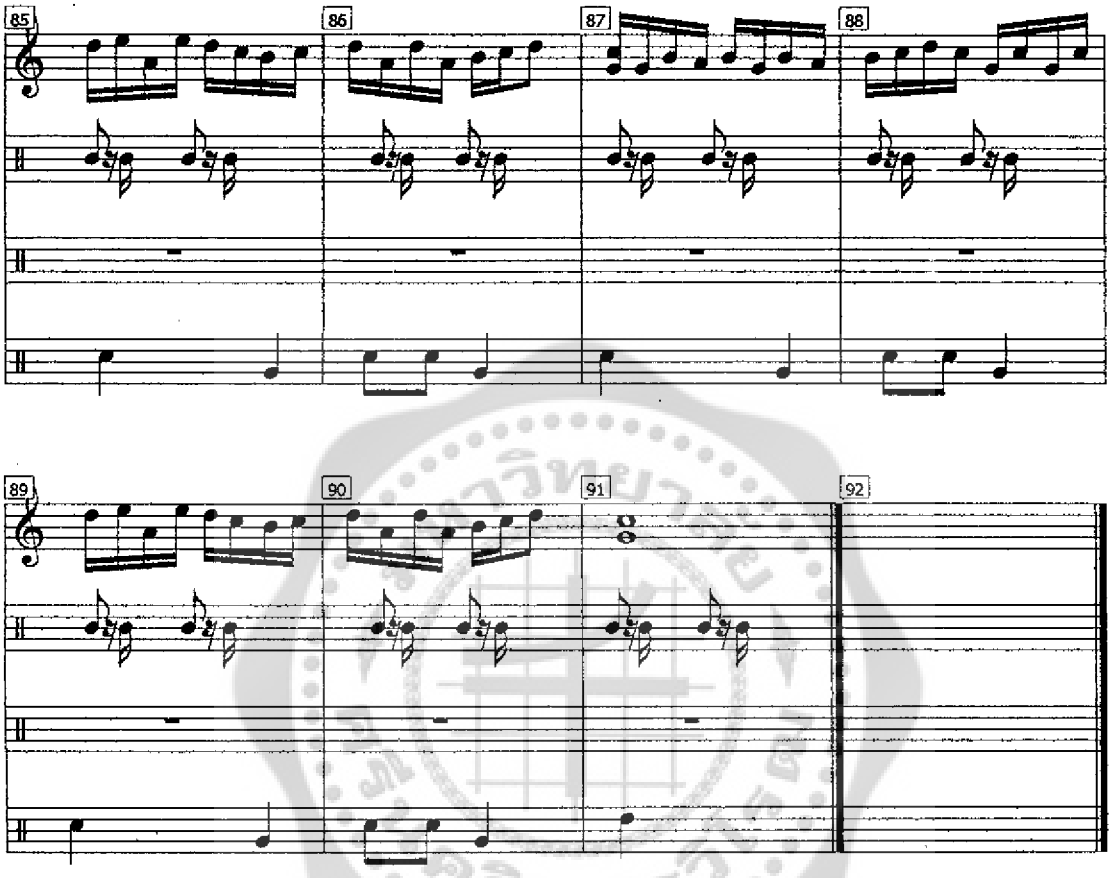
85
86
87
88
89
90
91
92

เพลงนกขมิ้น (อะโก้น)
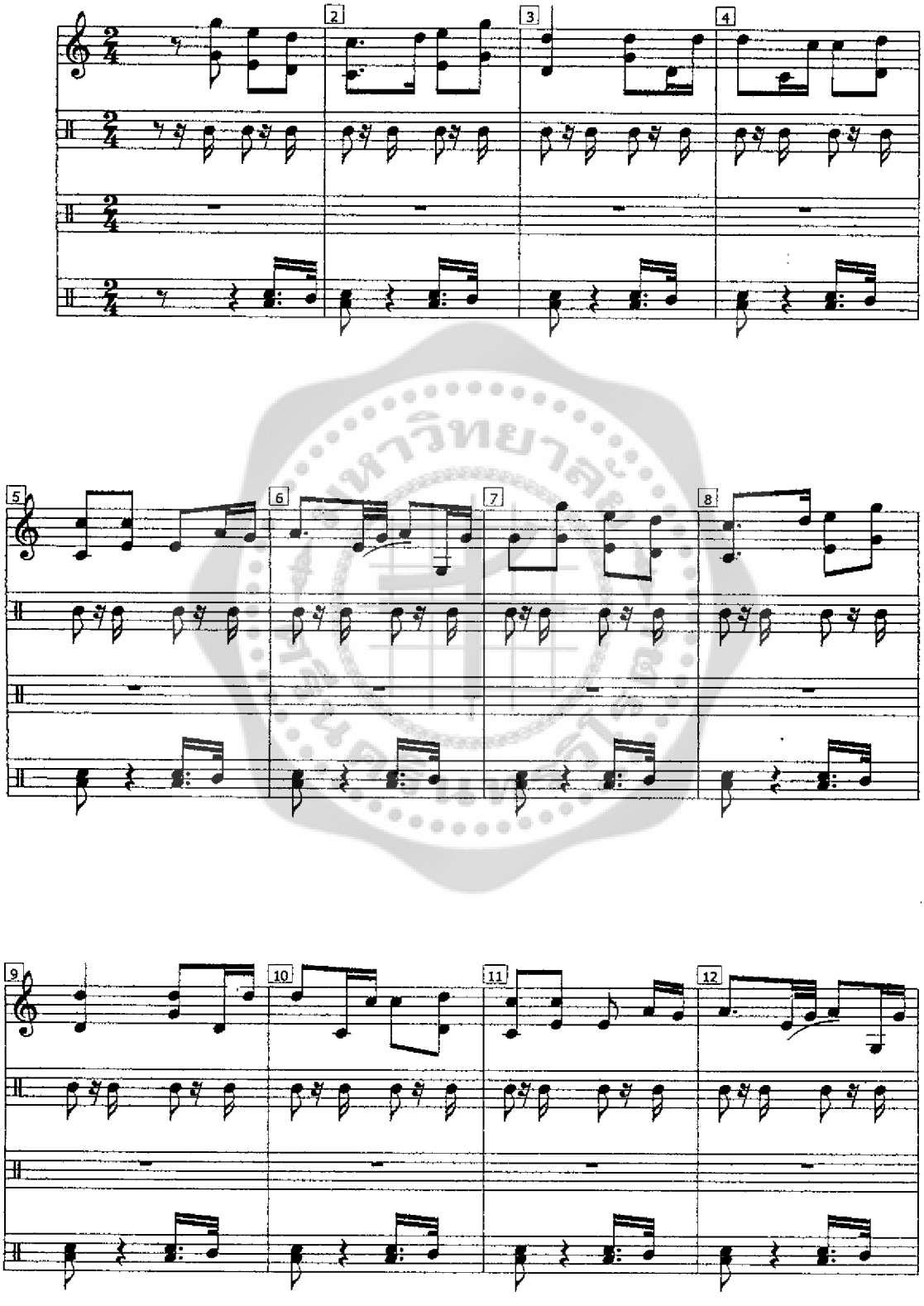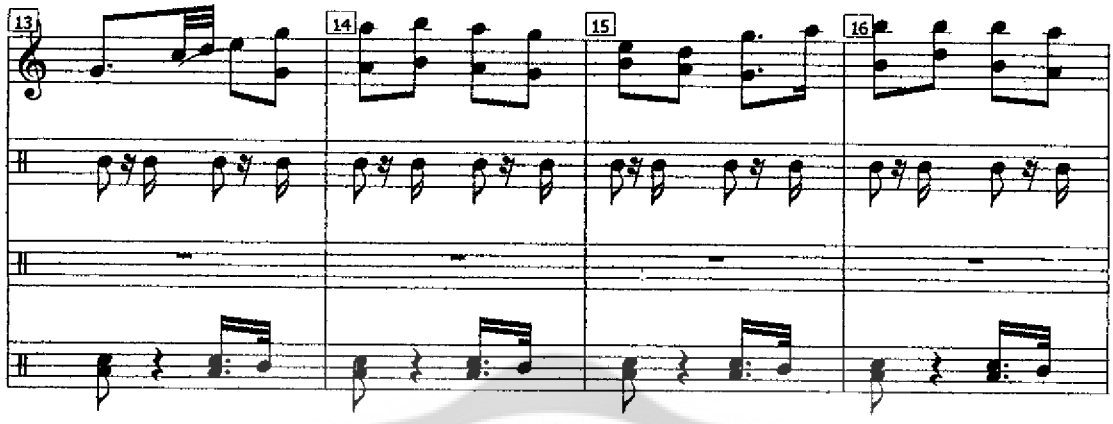
13
14
15
16
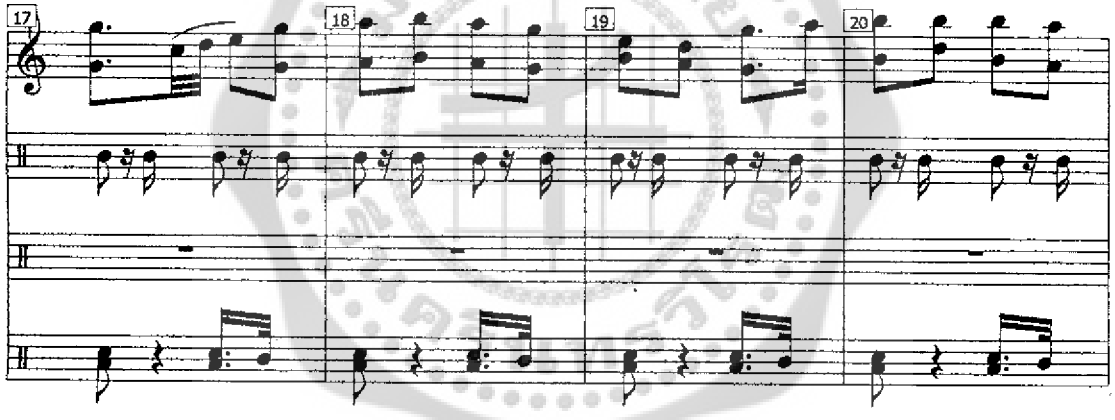
17
18
19
20
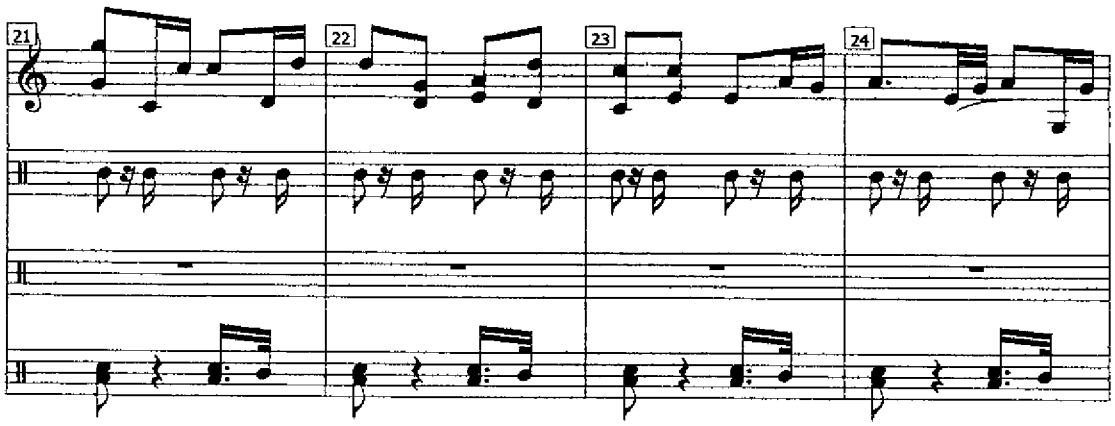
21
22
23
24
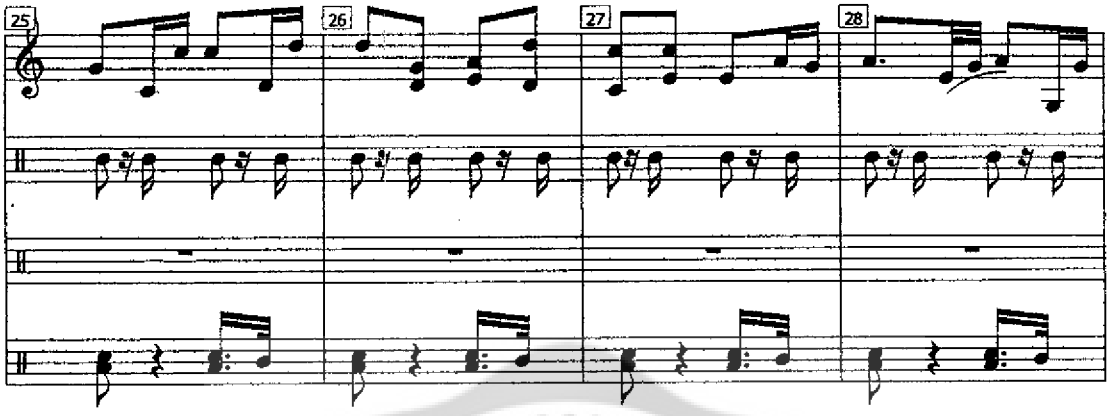
25
26
27
28
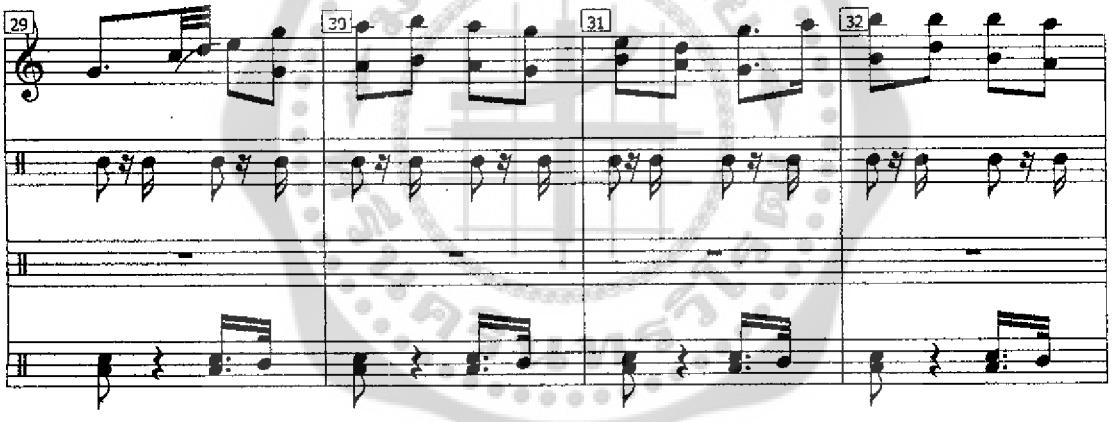
29
30
31
32

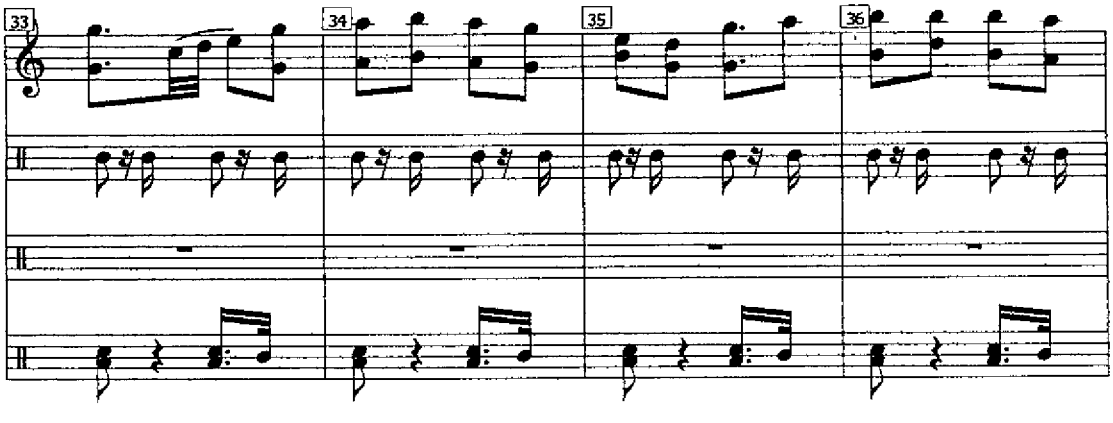
33
34
35
36
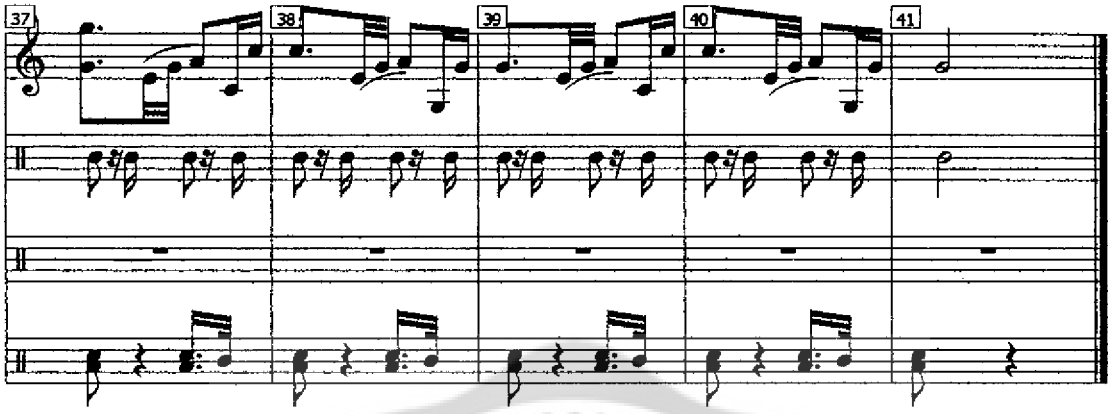
37
38
39
40
41

เพลงทวาย

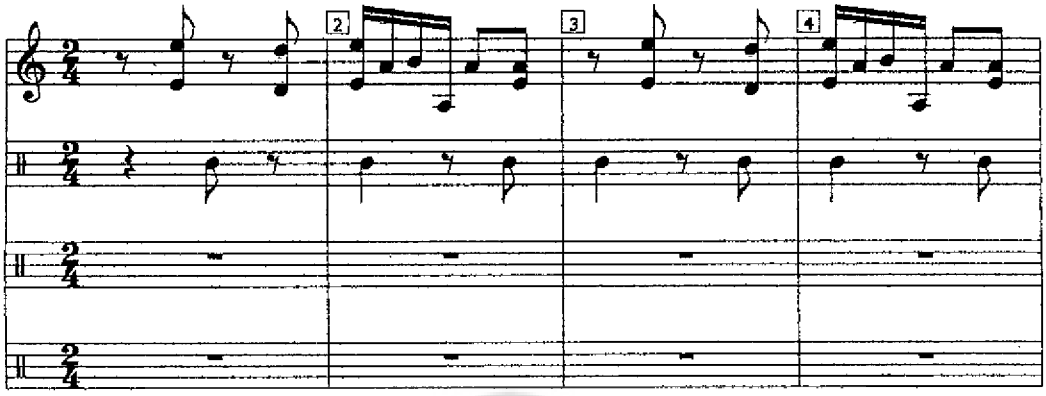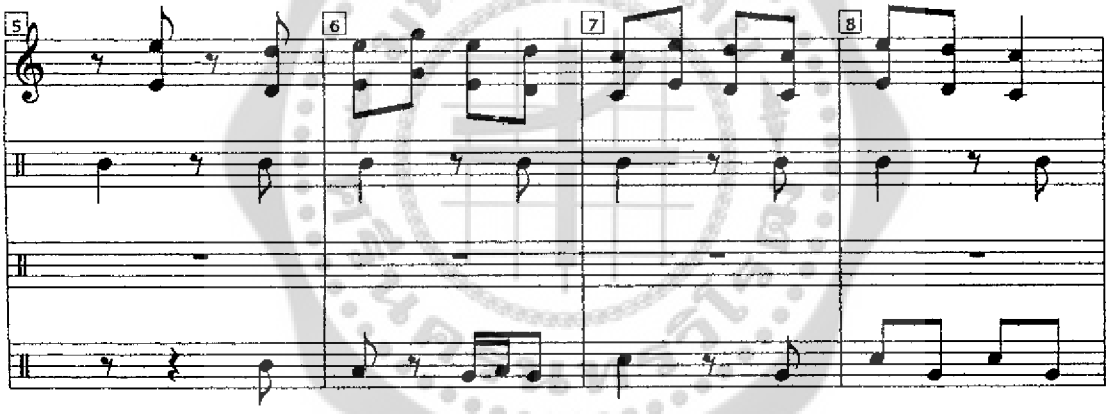

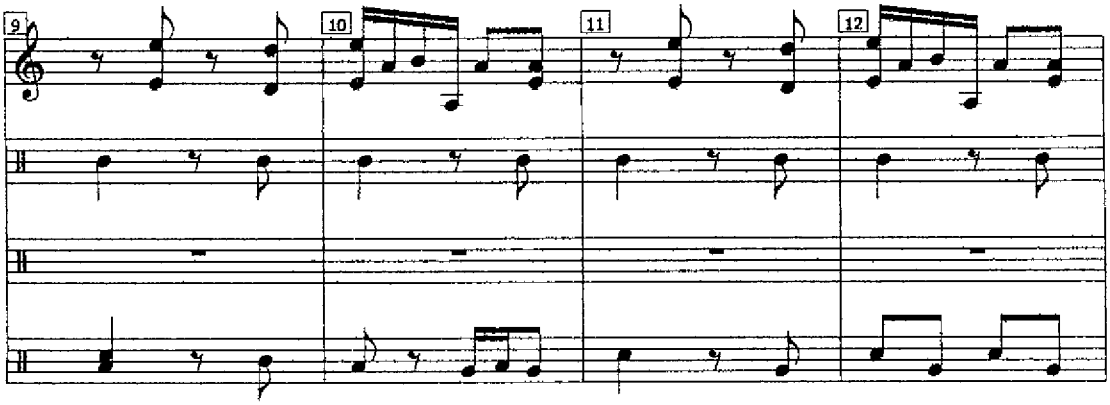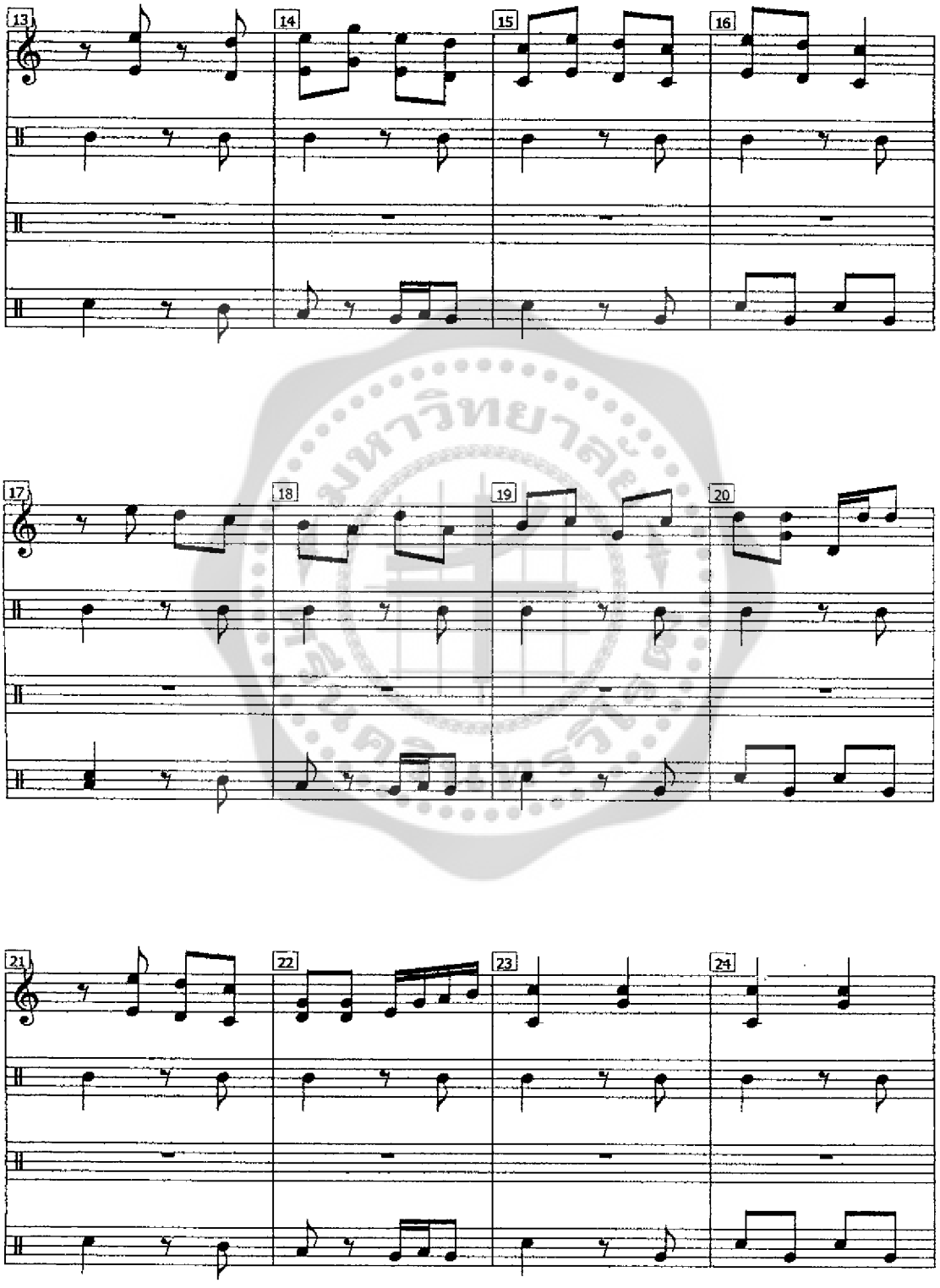

13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
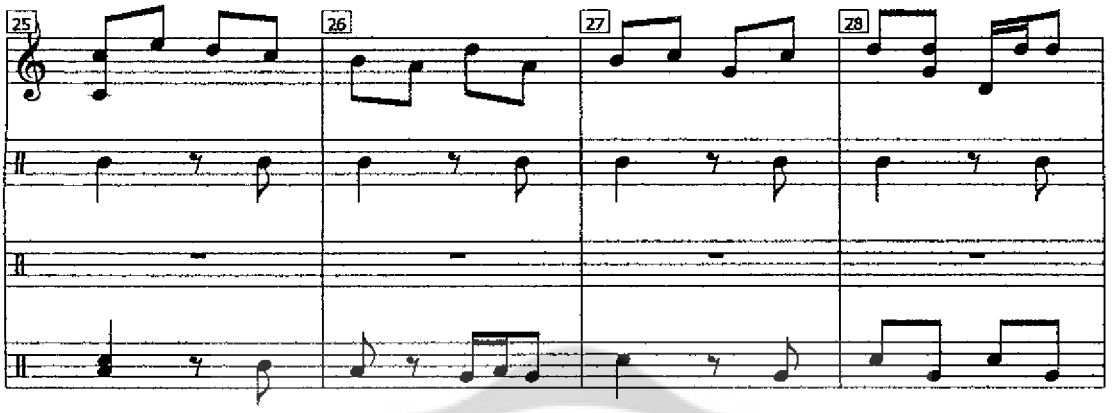
25
26
27
28

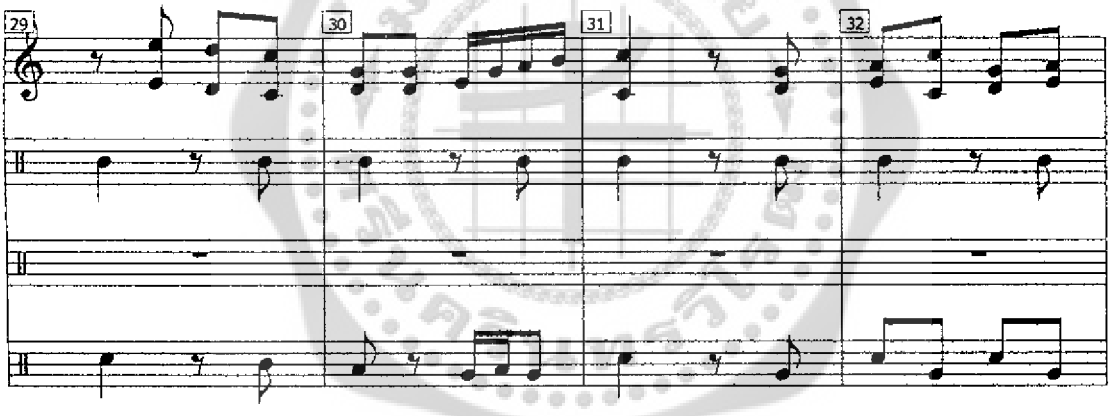
29
30
31
32
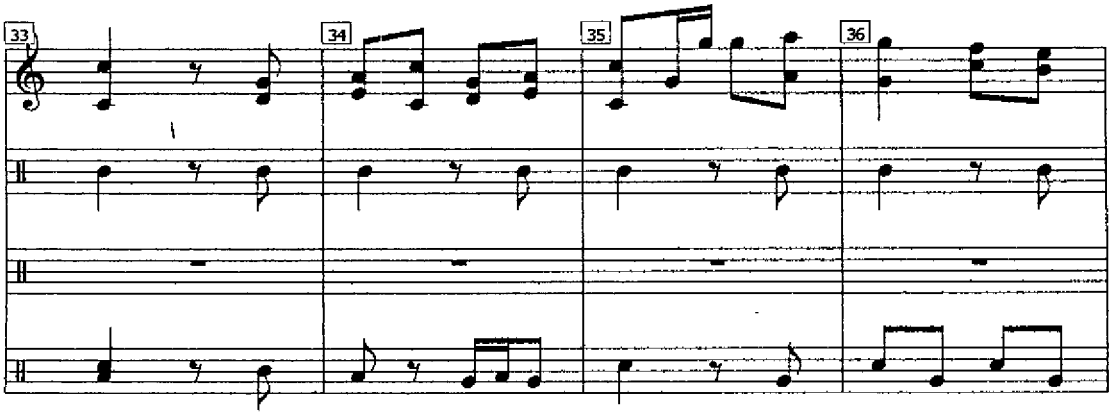
33
34
35
36
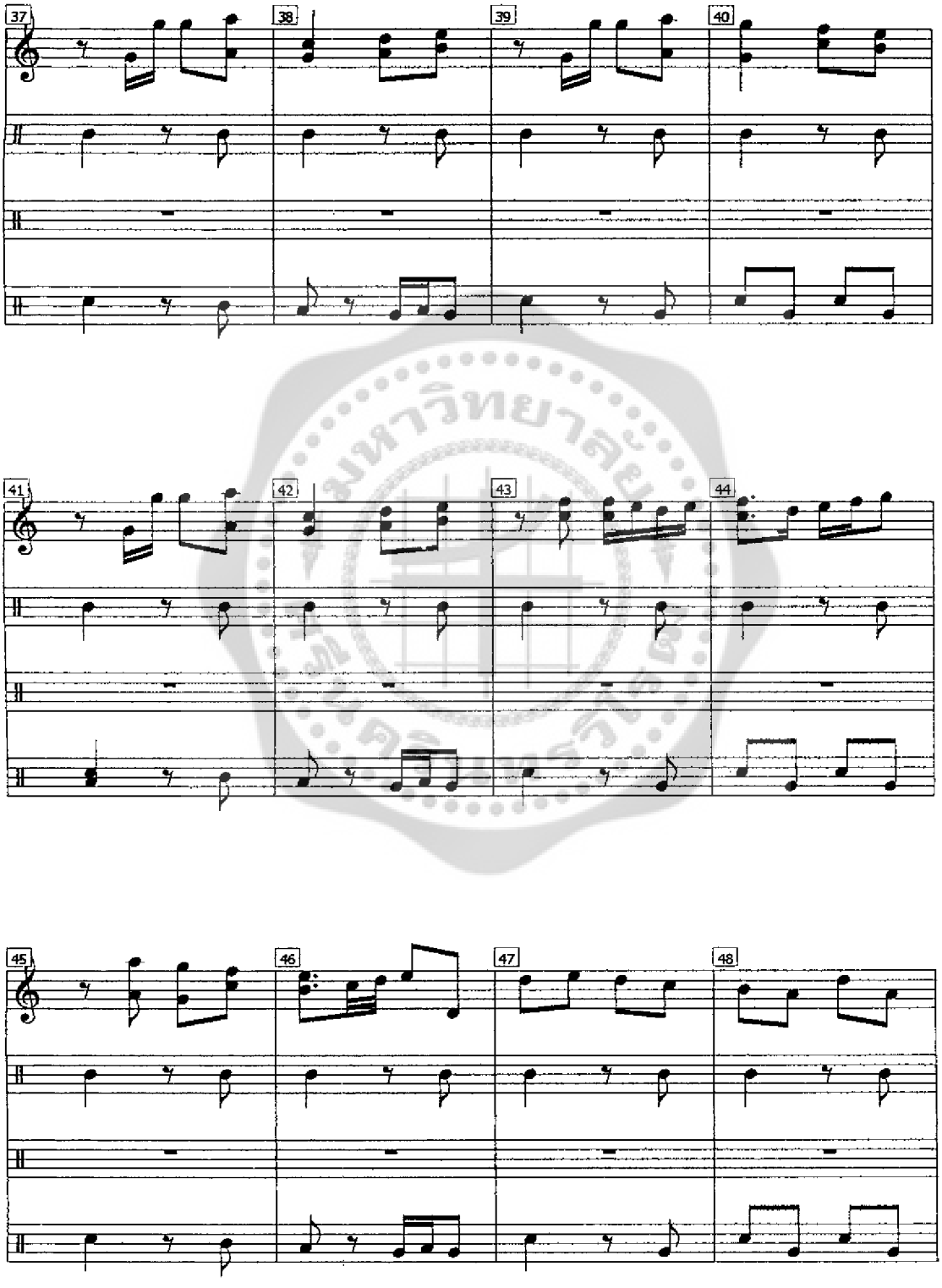
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
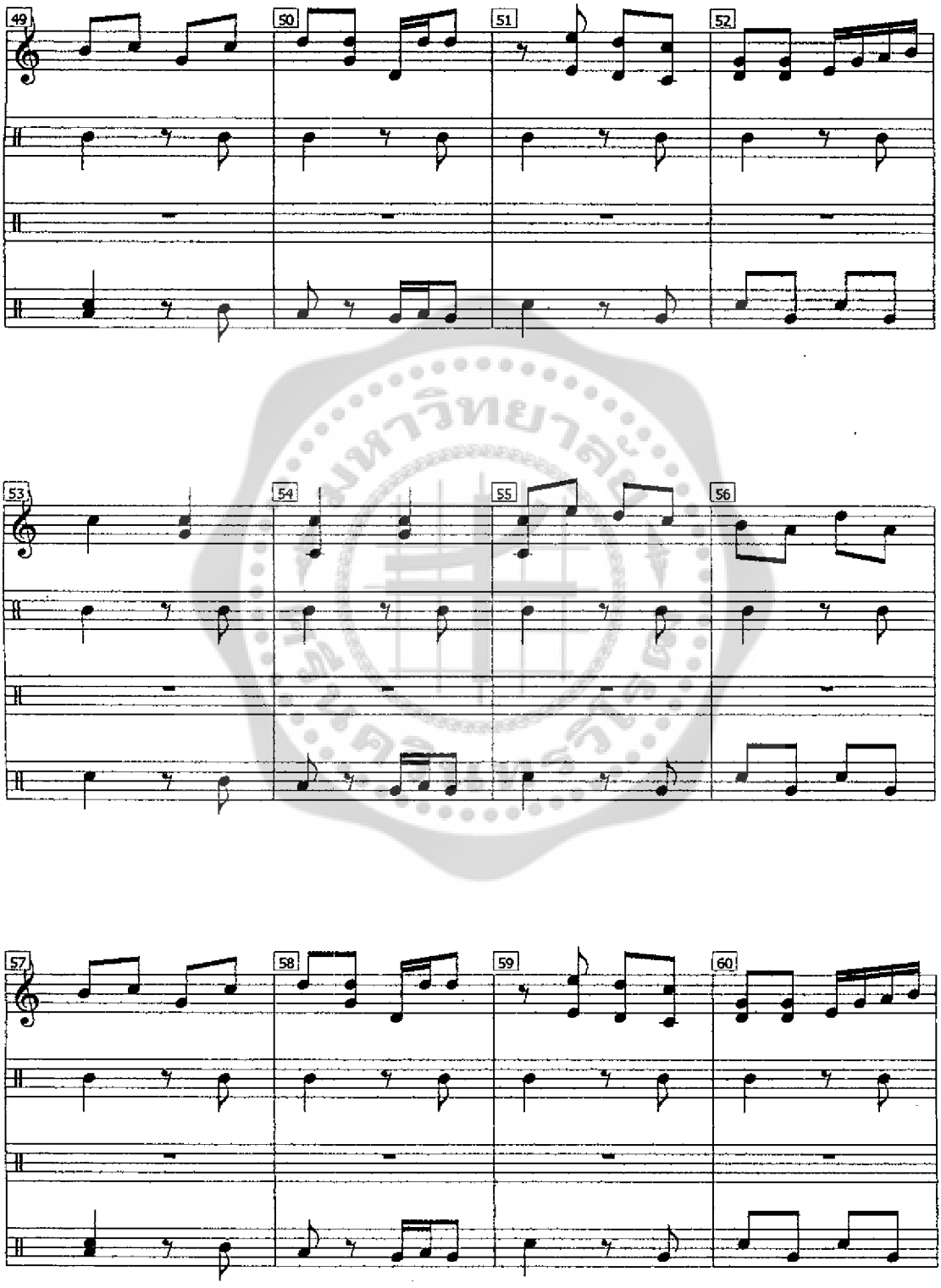
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
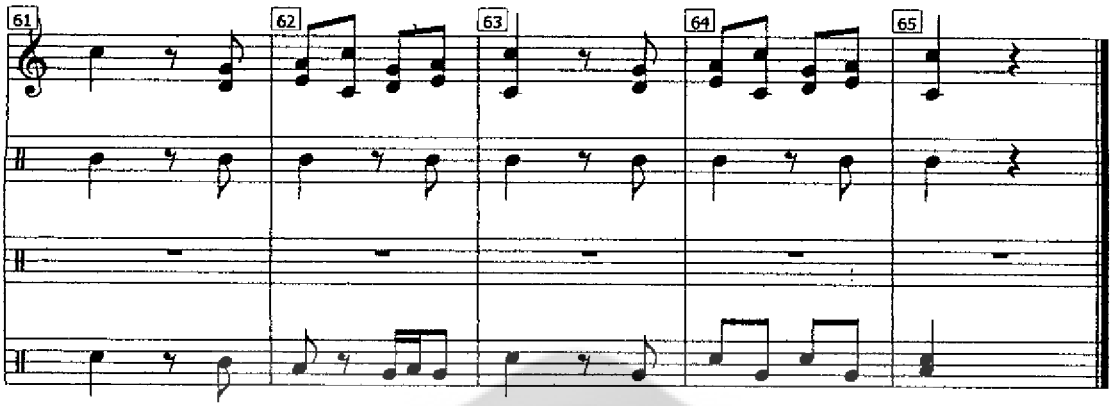
61
62
63
64
65

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์
วันเดือนปีเกิด	23 ธันวาคม 2511
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	57/63 นิรันดร์เรสซิเดนซ์ 2 รามคำแหง 2 แขวง ดอกไม้ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร.
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนวัดบางนานอก สำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดบางนานอก 16/1 ถนนสรรพาวุธ บางนา กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2529	ประกาศนียบัตรนาฏศิลปชั้นกลาง จากวิทยาลัยนาฏศิลป กรุงเทพฯ
พ.ศ.2533	ค.บ.(ดนตรีศึกษา) จาก ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย